

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
& ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

Πολιτιστικός Τουρισμός στην Άνδρο

Εκπόνηση:
Λυγίζου - Κάρλου Ζωή

Επιβλέπων Καθηγητής:
Κοκκώσης Χάρης

ΒΟΛΟΣ | ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2015

«**Ο τουρισμός**, ως παγκόσμιο φαινόμενο, αποτελεί μία σημαντική βιομηχανία με αξιοσημείωτη συμβολή στην παγκόσμια οικονομία. Το 2014 ένα δισεκατομμύριο διεθνείς τουρίστες ταξίδεψαν στον κόσμο, ενώ η Ευρώπη παραμένει στις πρώτες θέσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις προτιμήσεις των τουριστών. Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα, ως μεσογειακή χώρα, έχει διαμορφώσει μια ιδιαίτερη τουριστική ταυτότητα, προσελκύοντας εκατομμύρια επισκεπτών. Ωστόσο, προκειμένου να εξασφαλιστεί η αειφορία του τουριστικού κλάδου, η στροφή στον ποιοτικό τουρισμό, και ιδιαίτερα σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, είναι απαραίτητη.

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ένα από τα πιο παλιά και πιο δημοφιλή είδη τουρισμού, και παράλληλα το πιο γρήγορα αναπτυσσόμενο προϊόν της τουριστικής βιομηχανίας. Ο λόγος που αναπτύσσεται ο πολιτιστικός τουρισμός, είναι η επιθυμία να αναδειχθεί και να αξιοποιηθεί η πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου, ώστε να γίνει ελκυστικός για τους τουρίστες που θέλουν να γνωρίσουν την ιστορία, την παράδοση και την κουλτούρα του.

Η Άνδρος, νησί των Κυκλάδων με σημαντική ιστορία και αξιοσημείωτη ομορφιά, αποτελεί σημαντικό τουριστικό προορισμό, αλλά όχι τόσο δημοφιλή για τα πολιτιστικά αγαθά του. Ωστόσο, δεν έχει κατορθώσει να ξεπεράσει την τροχονόμη του εποχικού τουρισμού και της μικρής παραμονής που τον χαρακτηρίζει ενώ παράλληλα δεν έχει αξιοποιήσει επαρκώς τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει. Η παρούσα διπλωματική εργασία, μέσω της αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης, εξετάζει τις ευκαιρίες που προκύπτουν και παρουσιάζει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο που διασφαλίζει την μετουσίωση των πολιτιστικών αγαθών σε θέλητρα για την προσέλκυση «ποιοτικών τουριστών» με πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Σκοπός της, είναι η βιώσιμη ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού ως βασικού παραγωγικού τομέα στην Άνδρο.»

«... Και ιδού που εκ της μνήμης του Έλληνος ποιητού ανεδύετο ως μία καλλίμαστος και σφριγηλή γυνή, η νήσος η γενέτειρα. Ω, πόσον ωραία ήτο η Άνδρος. Ω, πόσον ήτο θαλερά και ауροφίλητος ...Ήτο η νήσος-αγαλλίασις, η νήσος-ευφροσύνη, όπου ο ρεμβάζων εις την στροφήν ενός μονοπατιού, ή, ο απολαμβάνων επί μιας παραβολής μίαν λυρικήν αιθρίαν, δύναται συχνά να μαγευθή από εν πέταγμα αφνίδιον σμήνους πολλών περιστερών, εν δόξη και θριάμβω ιπταμένων ...Η νήσος η έκπαγλος, η βασιλίς του Αιγαίου, ... η ωραιότερα όλων του κόσμου, η νήσος η γενέτειρα»

«Ο Μέγας Ανατολικός», Ανδρέας Εμπειρικός

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός, ως παγκόσμιο φαινόμενο, αποτελεί μία σημαντική βιομηχανία με αξιοσημείωτη συμβολή στην παγκόσμια οικονομία. Το 2014 ένα δισεκατομμύριο διεθνείς τουρίστες ταξίδεψαν στον κόσμο, ενώ η Ευρώπη παραμένει στις πρώτες θέσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις προτιμήσεις των τουριστών. Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα, ως μεσογειακή χώρα, έχει διαμορφώσει μια ιδιαίτερη τουριστική ταυτότητα, προσελκύοντας εκατομμύρια επισκεπτών. Ωστόσο, προκειμένου να εξασφαλιστεί η αειφορία του τουριστικού κλάδου, η στροφή στον ποιοτικό τουρισμό, και ιδιαίτερα σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, είναι απαραίτητη.

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ένα από τα πιο παλιά και πιο δημοφιλή είδη τουρισμού, και παράλληλα το πιο γρήγορα αναπτυσσόμενο προϊόν της τουριστικής βιομηχανίας. Ο λόγος που αναπτύσσεται ο πολιτιστικός τουρισμός, είναι η επιθυμία να αναδειχθεί και να αξιοποιηθεί η πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου, ώστε να γίνει ελκυστικός για τους τουρίστες που θέλουν να γνωρίσουν την ιστορία, την παράδοση και την κουλτούρα του.

Η Άνδρος, νησί των Κυκλάδων με σημαντική ιστορία και αξιοσημείωτη ομορφιά, αποτελεί σημαντικό τουριστικό προορισμό, αλλά όχι τόσο δημοφιλή για τα πολιτιστικά αγαθά του. Ωστόσο, δεν έχει κατορθώσει να ξεπεράσει την τροχοπέδη του εποχικού τουρισμού και της μικρής παραμονής που τον χαρακτηρίζει ενώ παράλληλα δεν έχει αξιοποιήσει επαρκώς τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει. Η παρούσα διπλωματική εργασία, μέσω της αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης, εξετάζει τις ευκαιρίες που προκύπτουν και παρουσιάζει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο που διασφαλίζει την μετουσίωση των πολιτιστικών αγαθών σε θέλητρα για την προσέλκυση «ποιοτικών τουριστών» με πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Σκοπός της, είναι η βιώσιμη ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού ως βασικού παραγωγικού τομέα στην Άνδρο

Λέξεις κλειδιά: Τουρισμός, Πολιτιστικός Τουρισμός, Άνδρος, Τουριστική Ανάπτυξη, Πολιτιστικά αγαθά, Πολιτιστικές Διαδρομές

ABSTRACT

Title: Cultural Tourism in Andros

Tourism, as a global phenomenon, is considered a significant industry with remarkable contribution to the global economy. In 2014 one billion tourists have travelled around the world, while Europe remains on top of tourists' preferences. In recent years Greece, as a Mediterranean country, has been forming a unique touristic identity which attracts millions of visitors. However, in order to ensure the sustainability of the tourism industry, a shift in quality tourism and especially in alternative forms of tourism is necessary.

Cultural tourism is one of the oldest and most popular types of tourism, while, at the same time, the fastest growing product of the tourism industry. The reason for developing a cultural type of tourism is nothing but a desire to highlight and promote the cultural heritage of a place, in order to render it attractive for tourists who want to explore its history, its tradition and its culture.

Andros, an island of Cyclades with significant history and remarkable beauty, is a major tourist destination, though not so popular for its cultural products. Moreover, Andros has not yet managed to overcome the obstacle of seasonal tourism, therefore of a short-term stay, while at the same time it has not yet taken full advantage of its distinctive privileges. This current degree dissertation, after an adequate evaluation of the ongoing situation, seeks to examine the new opportunities arising in order to present an integrated project ensuring the transformation of the cultural products into altars attracting "quality tourists" with cultural interests. The final contribution within this project is a sustainable development of cultural tourism as a major productive sector in the island of Andros.

Key words: Tourism, Cultural Tourism, Andros, Tourism Development, Cultural Property, Cultural Routes

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με αφορμή την παρούσα διπλωματική εργασία, θα ήθελα να ευχαριστήσω όσους συντέλεσαν με οποιονδήποτε τρόπο στην επιτυχή ολοκλήρωση της. Θα πρέπει να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή κ. Κοκκώση Χάρη για την επίβλεψη αυτής της διπλωματικής εργασίας και για την ευκαιρία που μου έδωσε να συνεργαστώ μαζί του και να δεχθώ τις συμβουλές, τις γνώσεις και τις καίριες διορθώσεις του.

Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τους καθηγητές του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, που τα τελευταία χρόνια πέρα από τις γνώσεις και τις εμπειρίες που μοιράστηκαν μαζί μου, με ενέπνευσαν ιδιαίτερα.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ επίσης στην Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία και στο άκρως εξυπηρετικό προσωπικό, για την άμεση βοήθεια και παροχή στοιχείων καθώς και στο Επιμελητήριο Κυκλάδων και στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων. Επίσης στον κ. Γιάννη Μαμάη, πρόεδρο του Φιλοπροόδου Όμιλου Γαυρίου για την πολύτιμη βοήθεια του, στον κ. Νικολάου Ισίδωρο, υπάλληλο του Δήμου Άνδρου, στην κα. Ψαρρού Μαρία και κα. Καραγιάννη Όλγα για τις σημαντικές γνώσεις που μοιράστηκαν μαζί μου για την πολιτιστική δράση που λαμβάνει χώρα στην Άνδρο.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, τους γονείς μου Κωνσταντίνο κι Ελένη, την αδερφή μου Δήμητρα, τις θείες μου Κανέλλα και Μαρία, και τον Γιάννη, αυθεντικούς Ανδριώτες, των οποίων η συνεχής πίστη στις δυνατότητες μου και η αέναη στήριξη τους σε όλους τους τομείς, συνέβαλαν στην ολοκλήρωση των σπουδών μου.

Τέλος, θα ήθελα να αναφερθώ σε ανθρώπους, που υπήρξαν σημαντικοί πόλοι στη ζωή μου και χάρη σε εκείνους τα φοιτητικά μου χρόνια, ήταν μια αξέχαστη εμπειρία. Οι άνθρωποι αυτοί είναι πολλοί κι αξιοσημείωτοι, αλλά θα ήθελα να αφιερώσω αυτήν την εργασία στις Αδαμαντία, Αυγή, Ευαγγελία, Μαρία, Νέλη και Νίκη που αποτέλεσαν δεύτερη οικογένεια για μένα στην πανέμορφη πόλη του Βόλου και συνεχίζουν να με στηρίζουν και να με βοηθούν σε κάθε μου βήμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Ι-ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	2
2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	3
2.1 Εννοιολογικός Προσδιορισμός του Τουρισμού.....	3
2.2 Το Φαινόμενο του Τουρισμού.....	6
2.2.1 Ο Τουρισμός σε Παγκόσμια Κλίμακα.....	6
2.2.1.1 Διεθνείς Τουριστικές Ενώσεις.....	8
2.2.2 Ο Τουρισμός στην Ευρώπη.....	12
2.2.3 Μεσογειακός Τουρισμός.....	13
2.2.4 Ελληνικός Τουρισμός.....	15
2.2.4.1 Ελληνική Τουριστική Ανάπτυξη.....	17
2.2.4.2 Ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού Τουρισμού και Τουριστική Πολιτική	23
3. ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	31
3.1 Η Ανάπτυξη Των Ειδικών Και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού.....	31
3.2 Χαρακτηριστικά Ειδικών Και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού.....	33
3.3 Μορφές Ειδικού Και Εναλλακτικού Τουρισμού	36
4. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ,ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	38
4.1 Η Πορεία Του Πολιτιστικού Τουρισμού	38
4.2 Εννοιολογική Προσέγγιση Του Πολιτιστικού Τουρισμού.....	39
4.3 Χαρακτηριστικά Του Πολιτιστικού Τουρισμού	43
4.3.2 Το Περιεχόμενο και οι Πηγές του Πολιτιστικού Τουρισμού.....	43
4.3.3 Πολιτιστικός Τουρίστας.....	45
4.3.4 Τα Οφέλη του Πολιτιστικού Τουρισμού	46
4.3.5 Οι Επιπτώσεις του Πολιτιστικού Τουρισμού.....	48
4.4 Πολιτιστικός Τουρισμός και Πολιτιστική Κληρονομιά.....	49
4.5 Η Χάρτα Του Πολιτιστικού Τουρισμού	50
4.6 Διεθνής Εμπειρία	52
4.7 Ελληνική Εμπειρία.....	58
5.ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ,ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ	60
5.1 Ιστορικά Στοιχεία.....	61

5.2 Θέση Στον Ευρύτερο Χώρο	64
5.3 Διοικητική Διαίρεση.....	65
5.4 Γεωμορφολογικά Και Περιβαλλοντικά Χαρακτηριστικά.....	69
5.4.1 Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά	69
5.4.2 Γεωλογικά και Υδρολογικά Χαρακτηριστικά	70
5.4.3 Κλιματολογικά χαρακτηριστικά.....	72
5.4.4 Χλωρίδα - Πανίδα.....	73
5.4.5 Χρήσεις Γης και Καλύψεις Εδάφους.....	75
5.4.6 Προστατευμένες Περιοχές	78
5.4.6.1 Περιοχές του δικτύου NATURA 2000	78
5.4.6.2 Υπόλοιπες Περιοχές Προστασίας.....	81
5.5 Δημογραφικά Και Κοινωνικά Χαρακτηριστικά.....	86
5.5.1 Πληθυσμιακά μεγέθη.....	86
5.5.2 Φύλο και ηλικία.....	91
5.5.3 Επίπεδο Εκπαίδευσης.....	97
5.5.4 Διάρθρωση Απασχόλησης-Παραγωγικοί Τομείς.....	99
5.5.4.1 Τουρισμός.....	107
5.6 Δίκτυα Και Υποδομές.....	112
5.6.1 Οδικό Δίκτυο.....	112
5.6.2 Λιμενικές Εγκαταστάσεις.....	115
5.6.3 Διαχείριση Αποβλήτων.....	116
5.6.4 Ενέργεια.....	117
5.7 Θεσμικό Πλαίσιο.....	118
5.7.1 Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ).....	118
5.7.2 Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΕΠΧΣΑΑ).....	119
5.7.3 Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Νοτίου Αιγαίου (ΠΠΧΣΑΑ).....	120
5.7.4 Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ).....	121
5.7.5 Οικισμοί με Εγκεκριμένα Σχέδια (ΓΠΣ).....	122
5.7.6 Παραδοσιακοί Οικισμοί.....	122

ΜΕΡΟΣ ΙΙ-ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

6.ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ	124
6.1 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΠΝΑ-Κατευθύνσεις για Πολιτιστικό Τουρισμό	124

6.2 Πολιτιστικοί Πόροι Νήσου Άνδρου	128
6.2.1 Αρχαιολογικοί Χώροι.....	128
6.2.2 Αρχιτεκτονική	133
6.2.3 Μουσεία	140
6.2.4 «Άνδρου Μονοπάτια»	146
6.2.5 Πολιτιστικοί Σύλλογοι	150
6.3 Ανάλυση SWOT	152
6.4 Προτάσεις για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού στην Άνδρο.....	155
6.4.1 Δημιουργία Πολιτιστικών Διαδρομών	155
6.4.1.1 Πολιτιστική Διαδρομή I : «Μουσεία Σύγχρονου Πολιτισμού»	157
6.4.1.2 Πολιτιστική Διαδρομή II : «Αρχαιολογική εποχή στην Άνδρο»	159
6.4.1.3 Πολιτιστική Διαδρομή III : «Ενετικά Κάστρα».....	161
6.4.1.4 Πολιτιστική Διαδρομή IV : «Η Άνδρος τον 18 ^ο -19 ^ο αι.».....	163
6.4.1.5 Γενικές Κατευθύνσεις για τη Βιωσιμότητα των Πολιτιστικών Διαδρομών	165
6.4.2 Νέες Τεχνολογίες και Πολιτιστικός Τουρισμός	167
6.4.3 Λοιπές Κατευθύνσεις	168
6.4.4 Marketing-Branding Τύπου.....	169
7.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	171
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	173
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ	182

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1 Διεθνείς Τουριστικές Ενώσεις	9
Πίνακας 2.2 Κατάταξη του Ελληνικού Τουρισμού Βάσει των Διεθνών Αφίξεων 2000-2013	16
Πίνακας 2.3 Εξέλιξη Πληθυσμού σε επιλεγμένες τουριστικές Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ)	20
Πίνακας 2.4 Ελλάδα και Ανταγωνιστές-Θέση στην Παγκόσμια Κατάταξη, 2013	24
Πίνακας 3.1 Κατηγοριοποίηση των Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού ανά ομάδα βάσει κινήτρων	36
Πίνακας 4.1 Καταγραφή ορισμών Πολιτιστικού Τουρισμού	41
Πίνακας 5.1 Κατανομή της έκτασης του Δήμου Άνδρου ανά Χωρική Ενότητα	66
Πίνακας 5.2 Κατανομή της έκτασης του Δήμου Άνδρου στις βασικές κατηγορίες χρήσης / κάλυψης 1990-2000	75
Πίνακας 5.3 Τύποι Οικοτόπων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ που απαντούν στον όρμο Βιτάλι και κεντρικό ορεινό όγκο	80
Πίνακας 5.4 ΚΑΖ Νήσου Άνδρου	82
Πίνακας 5.5 Μικροί νησιώτικοι υγρότοποι της Νήσου Άνδρου	87
Πίνακας 5.6 Αναλυτική Παρουσίαση Μόνιμου Πληθυσμού Δήμου Άνδρου, Δημοτικών Ενοτήτων, Δημοτικών/Τοπικών Κοινοτήτων και Οικισμών, βάσει απογραφής 2011	87
Πίνακας 5.7 Διαχρονική Εξέλιξη της πληθυσμιακής πυκνότητας (μόνιμος πληθυσμός ανά Δημοτική / Τοπική Κοινότητα	90
Πίνακας 5.8 Φύλο Μόνιμου Πληθυσμού Δήμου Άνδρου και Δημοτικών Ενοτήτων, απογραφή 2011	91
Πίνακας 5.9 Μόνιμος Πληθυσμός Δήμου Άνδρου Ανά Φύλο και Ηλικία, απογραφή 2011	92
Πίνακας 5.10 Επίπεδο Εκπαίδευσης Μόνιμου Πληθυσμού Δήμου Άνδρου, απογραφή 2011	98
Πίνακας 5.11 Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός, απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και άνεργοι, απογραφή 2011	101
Πίνακας 5.12 Απασχολούμενοι Δήμου Άνδρου ανά Κλάδο και Τομέα Παραγωγής, απογραφή 2011	105

Πίνακας 5.13 Ξενοδοχειακό δυναμικό Άνδρου κατά κατηγορία (2012	108
Πίνακας 5.14 Ξενοδοχειακό δυναμικό Κυκλάδων κατά κατηγορία (2012	108
Πίνακας 5.15 Αφίξεις, Διανυκτερεύσεις και Πληρότητα στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου(πλην κάμπινγκ) για το έτος 2009	109
Πίνακας 5.16 Αποβιβάσεις-Επιβιβάσεις από το λιμάνι του Γαυρίου για τα έτη 2011-2012	111
Πίνακας 5.17 Καταχωρημένες Επιχειρήσεις στο Επιμελητήριο Κυκλάδων Δήμου Άνδρου	111
Πίνακας 6.1 Συνοπτική Απεικόνιση Πολιτιστικών Πόρων Νήσου Άνδρου	145
Πίνακας 6.2 Πολιτιστικοί Σύλλογοι Άνδρου ανά ΔΕ	150

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διαγράμματα 2.1 α, β Συνεισφορά Τουρισμού στο Εγχώριο ΑΕΠ	20
Διάγραμμα 2.2 α, β Συνεισφορά Τουρισμού στη Συνολική Απασχόληση	21
Διαγράμματα 2.3 α, β Τουριστικές Δαπάνες και Διεθνείς Τουριστικές Αφίξεις	21
Διάγραμμα 2.4 Αφίξεις Υψηκών Κρατών Ευρώπης	22
Διάγραμμα 2.5 Μεταβολή αφίξεων, εσόδων και Μέσης κατά Κεφαλή Δαπάνης (ΜΚΔ%),Ελλάδα και Ανταγωνιστές, 2000-2009	24
Διάγραμμα 2.6 Εποχικότητα Διεθνών Τουριστικών Αφίξεων, 2013	25
Διάγραμμα 2.7 Εποχικότητα Τουριστικής Ζήτησης, Ελλάδα και Μ.Ο Ανταγωνιστών, 2000-2009	26
Διάγραμμα 4.1 Κυριότερες κατηγορίες ταξιδιών στην Ελλάδα	59
Διάγραμμα 5.1 Μόνιμος Πληθυσμός Δημοτικών Ενοτήτων κατά την περίοδο 1991-2011	89
Διάγραμμα 5.2 Ποσοστιαία Απεικόνιση Φύλου Μόνιμου Πληθυσμού Δήμου Άνδρου	92
Διαγράμματα 5.3 Πυραμίδες Ηλικιών ανά Χωρική Ενότητα, απογραφή 2011	94
Διάγραμμα 5.4 Δείκτης Γήρανσης Δημοτικών Ενοτήτων Άνδρου, απογραφή 2011	97
Διάγραμμα 5.5 Συνοπτική Απεικόνιση Επιπέδου Εκπαίδευσης Μόνιμου Πληθυσμού Δήμου Άνδρου, απογραφή 2011	99

Διάγραμμα 5.6 Ποσοστό ανέργων που ανήκουν στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, απογραφή 2011	100
Διάγραμμα 5.7 Ποσοστιαία Απεικόνιση Πληθυσμού Ανέργων για τα έτη 1991,2001,2011	100
Διάγραμμα 5.8 Τομεακή Διάρθρωση Απασχόλησης Μόνιμου Πληθυσμού, απογραφή 2011	103
Διάγραμμα 5.9 Ποσοστιαία Απεικόνιση Απασχολούμενων Δήμου Άνδρου ανά Κλάδο και Τομέα Παραγωγής, απογραφή 2011	107
Διάγραμμα 5.10 Απεικόνιση της συνολικής επιβατικής κίνησης για το έτος 2012	115

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 2.1 Συγκέντρωση Τουριστικής Προσφοράς, 2000 και 2009	19
Χάρτης 5.1 Απεικόνιση της νήσου Άνδρου	65
Χάρτης 5.2 Διαίρεση Δήμου Άνδρου ανά Δημοτική Ενότητα	68
Χάρτης 5.3 Υδρολογική απεικόνιση της νήσου Άνδρου	72
Χάρτης 5.4 Απεικόνιση Καλύψεων Γης Νήσου Άνδρου	77
Χάρτης 5.5 Υδρολογικό Δίκτυο και Υγρότοποι Νήσου Άνδρου	84
Χάρτης 5.6 Προστατευόμενες Περιοχές Νήσου Άνδρου	85
Χάρτης 5.7 Δείκτης γήρανσης πληθυσμού ανά καλλικράτειο δήμο, απογραφή 2001	96
Χάρτης 5.8 Οδικό Δίκτυο Νήσου Άνδρου	114
Χάρτης 5.9 Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου Νήσου Άνδρου	123
Χάρτης 6.1: Αρχαιολογικοί Χώροι Προστασίας- Σημαντικά Μνημεία Ιερές Μονές Νήσου Άνδρου	139
Χάρτης 6.2 Απεικόνιση της σύνδεσης των μονοπατιών με αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία αρχιτεκτονικής	149
Χάρτης 6.3 Απεικόνιση Πολιτιστικών Πόρων & Προτεινόμενων Πολιτιστικών Διαδρομών Νήσου Άνδρου	165

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 3.1 Χαρακτηριστικά Τουριστικού Προϊόντος των Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού	35
Σχήμα 4.1 Το Σύστημα του Πολιτιστικού Τουρισμού	45
Σχήμα 6.1 Μεθοδολογία Διαμόρφωσης Πολιτιστικών Διαδρομών	157

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 6.1 Απεικόνιση Μουσείων Άνδρου	145
Εικόνα 6.2 Απεικόνιση Πολιτιστικής Διαδρομής I	159
Εικόνα 6.3 Απεικόνιση Πολιτιστικής Διαδρομής II	161
Εικόνα 6.4 Απεικόνιση Πολιτιστικής Διαδρομής III	162
Εικόνα 6.5 Απεικόνιση Πολιτιστικής Διαδρομής IV	164

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΑΝ	Αναγκαστικός Νόμος
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΔΕ	Δημοτική Ενότητα
ΔΚ	Δημοτική Κοινότητα
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΖΔ	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης
ΕΙΕ	Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
ΕΛ.ΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΖΕΠ	Ζώνες Ειδικής Προστασίας
ΖΟΕ	Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΙΜ	Ιερά Μονή
ΚΑΖ	Καταφύγια Άγριας Ζωής
ΚΤΕΛ	Κοινό Ταμείο Είσπραξης Λεωφορείων
Ν	Νόμος
ΞΕΕ	Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΝΑ	Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
ΠΟΤ	Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού
ΠΠΧΣΑΑ	Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΣΕΤΕ	Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
ΤΑΠΑ	Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων
ΤΚ	Τοπική Κοινότητα
ΤΚΣ	Τόπους Κοινοτικής Σημασίας
ΥΠΠΟ	Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων
ΧΥΤΥ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων
ATLAS	Association for Tourism and Leisure Education Research
ECTN	European Cultural Tourism Network
IATA	International Air Transport Association
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
UFTAA	Universal Federation of Travel Agents' Associate

UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO	World Tourism Organization
WCED	World Commission on Environment and Development
WTTC	World Travel & Tourism Council

ΜΕΡΟΣ Ι-ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αδιαμφισβήτητα η τουριστική βιομηχανία αποτελεί μία από τις οικονομικά αποδοτικότερες βιομηχανίες παγκοσμίως. Ωστόσο οι επιπτώσεις της ραγδαίας ανάπτυξης του τουρισμού που στηρίζεται σε μαζικά πρότυπα, καθιστούν αναγκαία τη στροφή στις εναλλακτικές μορφές που σέβονται το φυσικό και δομημένο περιβάλλον, αναδεικνύοντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε τόπου και δρώντας ευεργετικά στην αειφόρο τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη.

Ο πολιτιστικός τουρισμός, ως ειδική μορφή τουρισμού αποτελεί ένα από τα πιο παλιά και πιο δημοφιλή είδη τουρισμού. Χαρακτηρίζεται από την αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων μιας περιοχής, υπό το πρίσμα της προστασίας και ανάδειξης τους, με απώτερο στόχο την αύξηση της τουριστικής κίνησης και της ελκυστικότητας του προορισμού.

Από την προϊστορική εποχή μέχρι σήμερα το Αιγαίο παράγει πολιτισμό που σε συνδυασμό με την εκπληκτική ομορφιά των νησιών του ελκύει εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο. Η Άνδρος, αυθεντικό Κυκλαδονήσι με μακρόχρονη ναυτική παράδοση και σημαντικούς πολιτιστικούς πλούτους, διαθέτει τη δική της μοναδική πολιτισμική αλλά και τουριστική ταυτότητα.

Η τουριστική κίνηση της Άνδρου εκφράζει ανοδική πορεία, ωστόσο είναι χαμηλή συγκριτικά με τα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων και της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Η μικρή μέση παραμονή καθώς και η έντονη εποχικότητα του τουρισμού αποτελούν ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν προκειμένου να δοθεί ώθηση στον τουρισμό του νησιού. Τίθεται επομένως ως στόχος η διαμόρφωση προτάσεων που θα καθιερώσουν τον Άνδρο ως ιδανικό προορισμό για πολιτιστικό τουρισμό και θα αυξήσουν τη ζήτηση, πέρα από την θερινή περίοδο. Η στρατηγική που ακολουθείται, απαρτίζεται από δράσεις αξιοποίησης και ορθής διαχείρισης των πολιτιστικών πόρων του νησιού, με στόχο την βιωσιμότητα της πολιτιστικής τουριστικής ανάπτυξης.

1.ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο την ανάδειξη του πολιτιστικού τουρισμού στο νησί της Άνδρου, αξιοποιώντας το πολιτιστικό πλούτο του νησιού και τις νέες ευκαιρίες που προκύπτουν. Η προσπάθεια αυτή απαιτεί τη διερεύνηση του ευρύτερου θεωρητικού πλαισίου.

Αρχικά, εξετάζεται ο τουρισμός ως φαινόμενο που εντοπίζεται από την αρχή του κόσμου αλλά και ως οικονομικός κλάδος, με αξιοσημείωτα έσοδα για κάθε χώρα, περιφέρεια και περιοχή. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στο τουριστικό φαινόμενο, κάνοντας μια γεωγραφική διάκριση σε παγκόσμια, ευρωπαϊκή αλλά και μεσογειακή κλίμακα, προκειμένου να επιτευχθεί η σύγκριση με τον τουρισμό στη χώρα μας και η διαπίστωση του ανταγωνιστικού πλαισίου. Στατιστικά στοιχεία καθώς και μελέτες διεθνών οργανώσεων με τουριστικό αντικείμενο συνέβαλαν στην εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Στη συνέχεια, διαπιστώνεται ο κορεσμός του μαζικού τουριστικού προϊόντος και η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού κατά τα τελευταία έτη, εξειδικεύοντας στον πολιτιστικό τουρισμό με αναφορά στην έννοια και στο περιεχόμενο του καθώς και στην επίδραση του στις περιοχές που εντοπίζεται. Η μελέτη επιπλέον της βιβλιογραφίας βοήθησε στην εξερεύνηση της διεθνούς και ελληνικής εμπειρία στον πολιτιστικό τουρισμού.

Στο τέλος του πρώτου μέρους γίνεται λεπτομερής αναφορά στην περιοχή μελέτης, προκειμένου να κατανοηθεί η υφιστάμενη κατάσταση και να αξιολογηθούν οι δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης.

Το δεύτερο μέρος, εξετάζει τη δυνατότητα ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού στην Άνδρο μέσα από βασικά στάδια για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης πρότασης. Καταγράφοντας το πολιτιστικό απόθεμα του νησιού και τις δράσεις των πολιτιστικών φορέων, μελετώντας παράλληλα τις προτάσεις από τα υπερκείμενα αναπτυξιακά σχέδια, δημιουργείται ένα δίκτυο πολιτιστικών διαδρομών και μια πρόταση διαχείρισης του πολιτιστικού τουριστικού προϊόντος του νησιού, στοχεύοντας στο βιωσιμότητα.

2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Από την αρχή της ανθρωπότητας, οι άνθρωποι ταξίδευαν προκειμένου να αναζητήσουν φαγητό, νερό και την εξασφάλιση αγαθών, στοιχεία που αποτέλεσαν τα πρώτα κίνητρα για ταξίδια. Επομένως, σύντομα προέκυψε η ανάγκη για ταξίδι με σκοπό την ψυχαγωγία και την εξερεύνηση. Με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την δημιουργία μέσων μεταφοράς, αυξανόταν ο αριθμός των ανθρώπων που ταξίδευαν. Με την ανάπτυξη του πολιτισμού, αυξανόταν και το ενδιαφέρον των ανθρώπων για να επισκεφτούν διαφορετικούς τόπους με δημοφιλή αξιοθέατα και να γνωρίσουν άλλες κουλτούρες. Έτσι, επήλθε η έννοια του Τουρισμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το έργο *‘Ελλάδος Περιήγησις’*, ένας από τους πρώτους ταξιδιωτικούς οδηγούς της Ελλάδας για τους Ρωμαίους τουρίστες, από τον Πausανία γύρω στο 170 μ.Χ. (Φιλιππούλου, 2003)

Ο τουρισμός πλέον αποτελεί ένα παγκόσμιο κοινωνικό-πολιτισμικό φαινόμενο που απαιτεί σαν απαραίτητη προϋπόθεση το ταξίδι, δηλαδή τη μετακίνηση ανθρώπων από έναν τόπο σε έναν άλλον με σκοπό την προσωρινή διαμονή τους σε αυτόν τον τόπο για την κάλυψη κάποιων προσωπικών αναγκών. Έχει εξελιχθεί πλέον σε μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες του κόσμου και σχετίζεται με πολλούς κλάδους της παγκόσμιας οικονομίας.

Ετυμολογικά, ο τουρισμός προήλθε από το ελληνικό ‘τορνός’, που σήμαινε κίνηση γύρω από ένα κεντρικό σημείο. Η κυκλική κίνηση που προκύπτει αναπαριστάται με ένα σημείο εκκίνησης και με επιστροφή στο αρχικό σημείο. Η κίνηση αυτή, αντιπροσωπεύει το ταξίδι, όπου έχουμε ένα σημείο εκκίνησης, την μετακίνηση και τελικά την επιστροφή στην αρχική τοποθεσία, με αποτέλεσμα οι ταξιδιώτες να ονομάζονται τουρίστες. (Theobald W.F., 1994).

Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για να αποδοθεί ένας επακριβής ορισμός του Τουρισμού. Στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν πολλοί ορισμοί, με κοινό χαρακτηριστικό της πλειοψηφίας τους, την απόδοση στην έννοια του τουρισμού, της τάσης του ανθρώπου για επικοινωνία, ψυχαγωγία και δημιουργία

νέων εμπειριών μέσα από κάποιον ταξιδιωτικό προορισμό. Σύμφωνα με τους Clawson και Knetsch (1966) το πολυσύνθετο μείγμα του τουρισμού που είναι ενταγμένο στο κοινωνικοοικονομικό σύστημα, είναι το στοιχείο που δυσχεραίνει τις προσπάθειες προσδιορισμού του όρου.

Ο πιο συνοπτικός ορισμός του τουρισμού ωστόσο, επικεντρώνεται περισσότερο στη δημιουργία των σχέσεων και δικτυακών φαινομένων που αναπτύσσονται κατά την άσκηση της τουριστικής δραστηριότητας. Ο τουρισμός, σύμφωνα με τους Hunziker και Kraft (1942) διατυπώνεται ως το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προέρχονται από το ταξίδι και τη διαμονή μη μόνιμων κατοίκων, εφόσον αυτά δεν οδηγούν σε μόνιμη διαμονή και δεν συνδέονται με κερδοσκοπική δραστηριότητα. Τα φαινόμενα αυτά προέρχονται από την επικοινωνία των τουριστών, των προμηθευτών, των επιχειρήσεων, των κυβερνήσεων στις περιοχές υποδοχής, στη διαδικασία της έλξης και φιλοξενίας αυτών των τουριστών και άλλων επισκεπτών (Θεοδωροπούλου, 2006)

Ωστόσο, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ) ορίζει τον τουρισμό ως το σύνολο των δραστηριοτήτων των ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε μέρη διαφορετικά από το σύνηθες περιβάλλον τους, για λόγους αναψυχής, αποφυγής προβλημάτων της καθημερινότητας, για άσκηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων κα., και για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο του ενός έτους. Πέρα από το σύνολο των δραστηριοτήτων, ο τουρισμός είναι ένας συνδυασμός των τελευταίων με υπηρεσίες και βιομηχανίες, όπως τα μεταφορικά μέσα, οι χώροι διαμονής, οι χώροι ψυχαγωγίας, οι χώροι εστίασης και εμπορίου, που προσφέρουν μια ταξιδιωτική εμπειρία, συμβάλλοντας παράλληλα στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού, στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και στην οικονομική μεγέθυνση.

Από τα κύρια χαρακτηριστικά του ορισμού του τουρισμού, μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά και συγκεκριμένα τα εξής: (ΠΟΤ, ορισμός και ισχύ από το 1962):

- * Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχαγωγικών τους αναγκών.
- * Οι διάφορες μορφές του τουρισμού περιλαμβάνουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία. Το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν, συμπεριλαμβανομένου της διατροφής.
- * Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους.
- * Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι πρόθεσή τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους μέσα σε λίγες, μέρες βδομάδες ή μήνες.
- * Οι άνθρωποι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους, δηλαδή για λόγους άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησής τους.

Το 1987 οι Jansen-Verbeke και Dietvorst, τόνισαν την εννοιολογική σχέση που υφίσταται μεταξύ του τουρισμού, της αναψυχής και του ελεύθερου χρόνου, καθώς και οι τρεις ορισμοί αντιπροσωπεύουν τον τύπο μιας αρμονικής μονάδας, που εντοπίζεται στα εμπειρικά και ενεργητικά χαρακτηριστικά. Από την άλλη πλευρά, οι οικονομικοί και τεχνικοί όροι εστιάζουν στην μετακίνηση των ανθρώπων και στα ποσά που καταβάλλονται κατά τη μετακίνηση αυτή, παραγκωνίζοντας το στοιχείο της ανθρώπινης εμπειρίας.

Οι Mathieson και Wall (1982) θεωρούν ότι ο τουρισμός αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία: 1) Ένα δυναμικό στοιχείο που περιλαμβάνει το ταξίδι προς έναν επιλεγμένο τουριστικό προορισμό, 2) ένα στατικό στοιχείο που περιλαμβάνει την παραμονή στον προορισμό αυτόν και, 3) ένα τεχνητό στοιχείο που προκύπτει μέσα από τα πρώτα δύο και το οποίο αφορά τις επιδράσεις που προκύπτουν από τα οικονομικά, κοινωνικά και φυσικά υποσυστήματα με τα οποία ο τουρίστας έρχεται άμεσα ή έμμεσα σε επαφή.

Ο Smith(1993), προκείμενου να ξεδιαλύνει το τοπίο και αναγνωρίζοντας τη δυσκολία ακριβούς προσδιορισμού ενός τέτοιου φαινομένου, υποστηρίζει πως το πιο

ορθό είναι να αποδεχτούμε την ύπαρξη ενός αριθμού διαφορετικών ορισμών, όπου ο καθένας εξυπηρετεί διαφορετικό σκοπό.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ως τουρισμό τη μετακίνηση ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων από το γεωγραφικό περιβάλλον της μόνιμης διαμονής τους προς κάποιο άλλο. Το φαινόμενο αυτό περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

- 1) Το ανθρώπινο δυναμικό
- 2) Την προσωρινότητα της μετακίνησης
- 3) Την ικανοποίηση ψυχικών και πνευματικών επιθυμιών
- 4) Τη δημιουργία οικονομικών δραστηριοτήτων

Πέρα από την πληθώρα των ορισμών, είναι αδιαμφισβήτητη η σημασία και η θετική επίδραση του τουρισμού στην οικονομία, επηρεάζοντας τους οικονομικούς δείκτες όπως το ΑΕΠ, το εισόδημα, την απασχόληση κτλ.

2.2 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.2.1 Ο τουρισμός σε παγκόσμια κλίμακα

Τα τελευταία πενήντα χρόνια, ο τουρισμός αποτέλεσε σημαντικό κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο, όπως προαναφέρθηκε, με σημαντική δυναμική στην ανάπτυξη των περιοχών. Η πορεία αυτού του φαινομένου ήταν εξελισσόμενη, ακολουθώντας τα πρότυπα που επέβαλλαν οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011). Παράλληλα ο τουρισμός, εξαπλώθηκε και διαφοροποιήθηκε, αποτελώντας τον μεγαλύτερο και πιο αναπτυσσόμενο οικονομικό κλάδο στην παγκόσμια οικονομία. Επιπρόσθετα στους παραδοσιακούς προορισμούς της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, αναδύθηκαν πολλοί άλλοι τουριστικοί προορισμοί. Κάθε τοπικό αστικό ή μη, αναζητά τον τουρισμό και τα οφέλη που προσφέρει. Παράλληλα, οι αρμόδιοι φορείς και επιχειρήσεις συσπειρώνονται και συνεργούν ώστε να προσελκύσουν όλο και περισσότερους τουρίστες και να αναβαθμίσουν το τουριστικό προϊόν.

Οι λόγοι για τους οποίους παρατηρείται αυτό το ενδιαφέρον για την ανάπτυξη του τουρισμού σε έναν τόπο είναι οι εξής (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011):

- * Κάθε τόπος, διαθέτει μοναδικά χαρακτηριστικά και μπορεί να προσελκύσει τουρίστες
- * Κάθε τόπος, έχει την δυνατότητα να αναδειχθεί, δεδομένου της εξέλιξης της τεχνολογίας και της άμεσης και εύκολης διάδοσης των πληροφοριών.
- * Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει διαφορετικές και ιδιαίτερες ανάγκες που θέλει να του καλύψει το ταξίδι του, επομένως κάθε προορισμός μπορεί να συμβάλλει σε αυτό, και να προσφέρει εναλλακτικές μορφές ψυχαγωγίας
- * Η ανάπτυξη του τουρισμού σε μια περιοχή, θα οδηγήσει στην ανάπτυξη κι άλλων οικονομικών κλάδων με τους οποίους συνδέεται.
- * Τέλος, η ορθή και ελεγχόμενη ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να έχει θετική επίδραση στην εκάστοτε περιοχή, αναβαθμίζοντας το τοπίο, τις προσφερόμενες υπηρεσίες και προστατεύοντας την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά.

Οι αριθμοί επιβεβαιώνουν την εν λόγω ανάπτυξη του τουρισμού. Σε παγκόσμιο επίπεδο, ο κλάδος του τουρισμού συμβάλλει κατά 9.5 % στο ΑΕΠ, με δεδομένα του 2013, ενώ η συνεισφορά του στην οικονομία ανέρχεται στα επτά τρισεκατομμύρια δολάρια και αναμένεται να αυξηθεί κατά 4,3 % για το 2014. Σε ό,τι αφορά την απασχόληση, η συνολική συμβολή του τουρισμού ήταν 265.835.000 θέσεις εργασίας, αριθμός που αναλογεί σε μία στις 11 θέσεις εργασίας στον πλανήτη και αριθμός αυξημένος κατά 4,7 εκατομμύρια αυξημένος από το προηγούμενο έτος. Το 1950, οι διεθνείς αφίξεις ανέρχονταν στα 25 εκατομμύρια, ενώ το 2013 οι αφίξεις υπολογίστηκαν στα 1087 εκατομμύρια (WTTC,2014).

Οι στόχοι για το 2030, βάση των προβλέψεων της UNWTO, για τη δυναμική της ανάπτυξης του τουρισμού έχουν λάβει υπόψη τους τα κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά και τεχνολογικά κριτήρια, τομείς που διαμόρφωσαν τη δομή του τουριστικού κλάδου τόσο στο παρελθόν, αλλά θα τον επηρεάσουν πολύ περισσότερο στο μέλλον. Λαμβάνοντας υπόψη την αυξανόμενη απήχηση του τουρισμού, σύμφωνα με την πρόβλεψη για το 2030 από την UNWTO, οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις αναμένεται να αυξάνονται κατά 3.3% ανά έτος, από το 2010 έως

το 2030 και φτάνοντας τα 1,8 δισεκατομμύρια το έτος-στόχο. Οι αφίξεις στις αναπτυσσόμενες χώρες-προορισμούς της Ασίας, Λατινικής Αμερικής, Μέσης Ανατολής, Αφρικής και Ανατολικής Ευρώπης θα αυξηθούν στο διπλάσιο ποσοστό (+4,4% ανά έτος), από τις αφίξεις στις ήδη ανεπτυγμένες χώρες (+2,2% ανά έτος). Χάρη στην ταχύτερη ανάπτυξη τους, τα μερίδια της παγκόσμιας αγοράς θα αντιστοιχούν για την Ασία και τις χώρες του Ειρηνικού Ωκεανού στο 30% από το 22%, για την Μέση Ανατολή στο 8% από το 6%, και για την Αφρική στο 7% από το 5%. Ως αποτέλεσμα η Ευρώπη και η Αμερική θα γνωρίσουν περαιτέρω μείωση του μεριδίου τους εξαιτίας της βραδύτερης ανάπτυξης τους συγκριτικά με τους αναπτυσσόμενους προορισμούς.

2.2.1.1 Διεθνείς Τουριστικές Ενώσεις

Η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού οδήγησε στην ίδρυση και ενδυνάμωση τόσο διαφόρων τουριστικών οργανισμών εθνικής και διεθνούς εμβέλειας, όσο και τουριστικών επιχειρήσεων που από μικρές εταιρείες έφτασαν στο σημείο σήμερα να θεωρούνται διεθνείς επιχειρηματικοί κολοσσοί.

Σήμερα ο τουρισμός είναι η επιχειρηματική δραστηριότητα της μεταφοράς διαμονής, εξυπηρέτησης και διασκέδασης των τουριστών. Ουσιαστικά είναι μια τεράστια Βιομηχανία – η μεγαλύτερη από το 1998 σε ολόκληρο τον πλανήτη – με κύριους τομείς:

- Τις μονάδες κατάλυσης
- Τις επισιτιστικές μονάδες
- Τις επιχειρήσεις (χερσαίων, εναερίων και θαλάσσιων) μεταφορών
- Τα τουριστικά γραφεία και Tour Operators
- Τις επιχειρήσεις αναψυχής και ψυχαγωγίας
- Τις άλλες επιχειρήσεις που ικανοποιούν δευτερεύουσες ανάγκες των Τουριστών

Πίνακας 2.1 Διεθνείς Τουριστικές Ενώσεις

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΛΟ ΓΙΑ ΙΔΡΥΣΗΣ	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΛΟ ΓΙΑ ΙΔΡΥΣΗΣ
<i>Διεθνής Ομοσπονδία των Οργανώσεων του Τουρισμού (LIAT)</i>	1898	<i>Διεθνής Ένωση των Εθνικών Οργανισμών Τουρισμού (UIOOT, πρώην UIOPT)</i>	1947
<i>Διεθνής Ένωση Τουρισμού (AIT)</i>	1912	<i>Διεθνής Οργάνωση των Εξειδικευμένων Επιστημόνων του Τουρισμού (AIEST)</i>	1949
<i>Διεθνής Ομοσπονδία Γραφείων Ταξιδιών (FIAV)</i>	1919	<i>Διεθνής Ομοσπονδία Οργανισμών του Κοινωνικού Τουρισμού (IFPTO)</i>	1950
<i>Διεθνής Ξενοδοχειακή Συμμαχία (AIH.)</i>	1919	<i>Διεθνής Ομοσπονδία των Γραφείων Ταξιδιών για Νέους (FIYTO)</i>	1950
<i>Διεθνής Ομοσπονδία Κάμπινγκ και Τροχοβιλών (FICC)</i>	1932	<i>Ταξιδιωτική Οργάνωση της Περιοχής του Ειρηνικού (PATA)</i>	1951
<i>Διεθνής Ένωση των Επίσημων Οργάνων Τουριστικής Προπαγάνδας (UIOPT)</i>	1934	<i>Διεθνές Γραφείο Κοινωνικού Τουρισμού (BITS)</i>	1963
<i>Διεθνής Ένωση Αερομεταφορών (IATA)</i>	1945	<i>Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO., πρώην Διεθνής Ένωση των Εθνικών Οργανισμών Τουρισμού)</i>	1975
<i>Διεθνής Ξενοδοχειακή Ένωση (AIH, πρώην Διεθνής Ξενοδοχειακή Συμμαχία)</i>	1946	<i>Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού (WTTC)</i>	1990

Πηγή: Μαγουλάς και Παπάς (2008), ίδια επεξεργασία

Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού (WTTC)

Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού αποτελεί τη πιο σύγχρονη παγκόσμια ένωση που αποτελείται από σημαντικούς φορείς λήψης αποφάσεων για τον κλάδο του τουρισμού. Στοχεύει στην ανάπτυξη του τουρισμού , προτρέποντας τις κυβερνήσεις να διατηρούν ψηλά στην πολιτική τους ατζέντα και να δημιουργούν πολιτικές που εξασφαλίζουν την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και ευημερία του συγκεκριμένου κλάδου.

Στο Παγκόσμιο Συμβούλιο, επιτυγχάνονται συνεργασίες μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών εταιρειών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανακύπτουν από την ανάπτυξη του τουρισμού και επικεντρώνονται στην μελέτη του φαινομένου, στην διαμόρφωση στρατηγικών στόχων και στην υλοποίησή τους.

Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO)

Το 1962 άρχισαν διαβουλεύσεις για μετατροπή της Διεθνούς Ένωσης των Εθνικών Οργανισμών Τουρισμού σ' ένα διεθνή οργανισμό διακυβερνητικού χαρακτήρα. Ουσιαστικά η επίσημη διαδικασία γι' αυτή τη μετατροπή άρχισε μετά από πολυάριθμες εργασίες και διαβουλεύσεις το 1966. Τρία χρόνια μετά, το 1969, διανύθηκε το αποφασιστικό στάδιο κατά τη διάρκεια ενός διακυβερνητικού συμβουλίου που πραγματοποιήθηκε στη Σόφια και αποδέχθηκε την παραπάνω αρχή της μετατροπής.

Η μετατροπή υπήρξε σταδιακή κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών και την 1^η Νοεμβρίου του 1974 άρχισε να λειτουργεί η δομή του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού. Με την αρχή της νέας χρονιάς ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού άρχισε να λειτουργεί. Το 1976 η έδρα του μεταφέρθηκε από τη Γενεύη (Ελβετία) στη Μαδρίτη (Ισπανία) όπου βρίσκεται μέχρι και σήμερα. Η τουριστική βιομηχανία διέθετε πλέον κατά τον ίδιο τρόπο, όπως οι αερομεταφορείς, έναν οργανισμό όπου τα κράτη μπορούσαν να γίνουν μέλη για να εναρμονίσουν τις τουριστικές τους πολιτικές και να συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη.

Οι επιδιώξεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού είναι καταχωρημένες στο καταστατικό του: «Η βασική επιδίωξη του οργανισμού είναι να προβάλλει και να αναπτύξει τον τουρισμό, ώστε να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη, στη διεθνή αλληλοκατανόηση, στην ειρήνη, στην ευημερία καθώς και στον παγκόσμιο σεβασμό

των βασικών ανθρωπίνων ελευθεριών και δικαιωμάτων, χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας. Στην επίτευξη αυτού του στόχου ο οργανισμός θα επιδείξει, στον τομέα του τουρισμού, μια ιδιαίτερη προσοχή αναφορικά με τα ενδιαφέροντα των αναπτυσσόμενων χωρών. Σε αυτό το πλαίσιο αυτές θα επωφεληθούν από τις δραστηριότητες της τεχνικής συνεργασίας» (UNWTO., 2006).

Διεθνής Ένωση Αερομεταφορών (IATA)

Οι αερομεταφορείς που συμμετείχαν στην εξυπηρέτηση των τακτικών αερογραμμών, δημιούργησαν τον Απρίλιο του 1945 την IATA (International Air Transport Association). Αυτή η οργάνωση στοχεύει όχι μόνο στην προστασία του επαγγέλματος, αλλά επιδιώκει επίσης να βελτιώσει τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τα κράτη-μέλη και αφορούν στην οργάνωση των διεθνών μεταφορών. Επίσης προσπαθεί να αμβλύνει τις συνθήκες ανταγωνισμού που δημιουργούνται μεταξύ τους. Έως το τέλος της δεκαετίας του '70 η IATA έλεγχε το σώμα των αερομεταφορέων σε παγκόσμια κλίμακα, όντας μία ένωση εμπορίου για τους αερομεταφορείς. Η επιρροή της IATA ποικίλλει από ήπειρο σε ήπειρο και εξακολουθεί να είναι ισχυρή στο μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης, στην Αφρική και τη Λατινική Αμερική. Ο αεροπορικός ναύλος είναι ομοιόμορφος για όλους του μεταφορείς της IATA σε ένα συγκεκριμένο δρομολόγιο, αλλά οι δομές των ναύλων ποικίλλουν από περιοχή σε περιοχή, εξαρτώμενες από διάφορους παράγοντες όπως η βασική τιμή, η συχνότητα πτήσης, ο αριθμός των σταθμών κλπ. Το έργο της IATA είναι αξιόλογο και παρατίθεται περιγραφικά παρακάτω (IATA, 2014):

- Διαπραγμάτευση των τιμών της μεταφοράς
- Καθορισμός των συνθηκών μεταφοράς των αποσκευών και των εμπορευμάτων
- Καθορισμός των συνθηκών μεταφοράς των επιβατών
- Δημιουργία μιας υπηρεσίας εισπράξεων και πληρωμών
- Έγκριση των αδειών των γραφείων ταξιδιών που επιθυμούν την έκδοση εισιτηρίων για λογαριασμό αεροπορικών εταιριών
- Σχέδιο τραπεζικής ρύθμισης, η οποία αποσκοπεί να διευκολύνει τις διαδικασίες πώλησης

Παγκόσμια Ομοσπονδία Ενώσεως Ταξιδιωτικών Γραφείων (UFTAA)

Η Παγκόσμια Ομοσπονδία Ενώσεως Ταξιδιωτικών Γραφείων (U.F.T.A.A. – Universal Federation of Travel Agents' Associate) και τα μέλη της είναι οι εθνικές ενώσεις ή οργανισμοί ταξιδιωτικών πρακτόρων από κάθε χώρα του κόσμου, που αντιπροσωπεύουν πάνω από 32000 ταξιδιωτικά γραφεία και μισό εκατομμύριο εργαζόμενους. Η U.F.T.A.A. εκπροσωπεί τα συμφέροντα των ταξιδιωτικών πρακτόρων σε μόνιμη βάση μέσα από την απ' ευθείας πρόσβαση της σε διεθνείς ενώσεις όπως η Διεθνής Ένωση Οδικής Μεταφοράς.

Η Παγκόσμια Ομοσπονδία Ενώσεως Ταξιδιωτικών Γραφείων έχει σκοπό να ενώνει και να ενισχύει τις εθνικές ενώσεις και οργανισμούς των ταξιδιωτικών πρακτόρων, να ενεργεί ως μοναδικός αντιπρόσωπος του επαγγέλματος του ταξιδιωτικού πρακτορείου σε διεθνή και παγκόσμια επίπεδα, να εγγυάται τη μεγαλύτερη συνοχή, γόητρο, προστασία στο οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο του επαγγέλματος των ταξιδιωτικών πρακτόρων και να δίνει τη δυνατότητα στο επάγγελμα για μια μόνιμη θέση στην οικονομία του τουριστικού γραφείου (UFTAA,2011).

2.2.2 Ο τουρισμός στην Ευρώπη

Η Ευρώπη αποτελεί την ήπειρο που δέχεται τους περισσότερους τουρίστες, καταλαμβάνοντας το 52% των διεθνών αφίξεων. Το 2013, οι διεθνείς αυξήσεις σημείωσαν άνοδο 5% που αντιστοιχεί σε 29 εκατομμύρια επιπλέον τουρίστες στο σύνολο των 563 εκατομμυρίων τουριστών. Αξίζει να σημειωθεί πως η προαναφερόμενη αύξηση είναι διπλάσια από το μέσο όρο ανά έτος για την περίοδο 2005-2012. Η Νότια και Μεσογειακή Ευρώπη οδήγησαν κατά κύριο λόγο στην πρώτη θέση της Ευρώπης στον τουριστικό χάρτη. Η Ισπανία, η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Τουρκία και η Κροατία συνέβαλλαν κατά κόρον στην αύξηση των τουριστικών αφίξεων (UNWTO, 2014).

Για το πρώτο μισό του έτους 2014, η Ευρώπη σημείωσε σημαντική αύξηση του τουρισμού ακόμη κι αν επρόκειτο για μη καλοκαιρινή περίοδο. Η συνεχής ζήτηση για τον ευρωπαϊκό τουρισμό, ώθησε την ανάπτυξη των περιφερειών και εδραίωσε την ανοδική τάση που ξεκίνησε έπειτα από την οικονομική κρίση. Τα 22 κράτη μέλη που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Τουριστική Επιτροπή, παρουσίασαν αυξημένη

τουριστική δραστηριότητα, με αύξηση των διανυκτερεύσεων σε έναν πιο συγκρατημένο ρυθμό από τις αφίξεις, καθώς η ζήτηση για σύντομες αποδράσεις εκτός της κύριας τουριστικής περιόδου, ανακάμπτει.

Χωρικά, οι Βόρειες χώρες σημειώνουν σημαντική αύξηση στον τουρισμό, έπειτα από μερικά χρόνια υποτονικής δραστηριότητας, με την Ισλανδία(+31%) να πρωτοστατεί. Η ίδια εικόνα παρατηρείται και στις Βαλκανικές χώρες και ιδιαίτερα στην Σερβία(+15%) και στην Κροατία (+11%), καθώς και στις Βαλτικές με την Λευκορωσία και την Λιθουανία να σημειώνουν αύξηση της τάξης του 17% (European Tourism 2014-Trends & Prospects, 2014)

2.2.3 Μεσογειακός Τουρισμός

Η Μεσόγειος ωστόσο, παραμένει ο πιο διάσημος τουριστικός προορισμός και κινητήρια δύναμη για την τουριστική ανάπτυξη. Ο διεθνής μαζικός τουρισμός άρχισε να αναπτύσσεται κυρίως στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές της λεκάνης της Μεσογείου ύστερα από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ήδη από την δεκαετία του '50 η Ιταλία και η Ισπανία δεχόντουσαν ένα μεγάλο αριθμό τουριστών, ενώ τη δεκαετία του '60 και του '70 η Ελλάδα, η Κύπρος και η Μάλτα γνώρισαν την τουριστική ανάπτυξη και τη ραγδαία αύξηση του τουρισμού. Αυτή η τουριστική ανάπτυξη στο Μεσογειακό χώρο επέφερε σημαντικές αλλαγές στην τουριστική πολιτική και στην μελέτη του τουριστικού φαινομένου τα επόμενα χρόνια, και ιδιαίτερα για τις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές.

Η Μεσόγειος αποτελεί ένα ποικίλο γεωπολιτικό σύστημα, με διαφορετικά στοιχεία και ιδιαίτερη πλεονεκτική θέση. Το ήπιο κλίμα της, ο φυσικός πλούτος και η πολιτιστική της κληρονομιά συμβάλλουν στο γεγονός ότι η εν λόγω περιοχή έγινε ο κυριότερος τουριστικός προορισμός παγκοσμίως, προσελκύοντας μεγάλο αριθμό αφίξεων και κατέχοντας μεγάλο ποσοστό των τουριστικών εσόδων. Η Γαλλία, η Ιταλία και η Ισπανία προσφάτως, είναι κράτη που παράγουν σημαντικό τουρισμό και έχουν πολλούς εσωτερικούς τουρίστες. Η τουριστική κίνηση της περιοχής δείχνει ότι περίπου το 90% των τουριστών πηγαίνει στις Ευρωπαϊκές Ακτές της Μεσογείου. Οι Ευρωπαϊκές Μεσογειακές χώρες λοιπόν διαδραματίζουν τον κυρίαρχο ρόλο στην Ευρωπαϊκή Τουριστική Ανάπτυξη.

Οι προβλέψεις για τις παγκόσμιες τουριστικές ροές δείχνουν ότι ανεξάρτητα από κάποιες δομικές αλλαγές (κυρίως στην ποιότητα της τουριστικής προσφοράς) οι υπάρχουσες τάσεις θα συνεχιστούν. Αυτό που χρειάζεται είναι η συνεχής αναπροσαρμογή των παρεχόμενων τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών στη μεταβαλλόμενη ζήτηση και η αναδιαμόρφωση της τουριστικής διαφήμισης. Η Μεσόγειος, δεν έχει ακόμα κορεστεί και θα συνεχίσει να αποτελεί κορυφαίο προορισμό για το διεθνή τουρισμό ο οποίος θα συνεχίσει να εξαρτάται από τις συνθήκες πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας, αφού οι επισκέπτες επιλέγουν τις δυνατόν πιο ασφαλείς περιοχές και τις καλύτερα περιβαλλοντικά διατηρημένες (Fokiali, 2002).

Η περιοχή της Μεσογείου παρουσιάζει ετήσια αύξηση τόσο στον αριθμό των τουριστών που την επισκέπτονται, όσο και στις οικονομικές απολαβές από αυτούς (Fokiali, 2002). Πράγματι, το συνολικό μερίδιο της αγοράς της περιοχής στον τουρισμό μειώθηκε, τόσο λόγω της συνεχούς αύξησης του αριθμού των τουριστικών προορισμών παγκοσμίως, όσο και ανάπτυξης τους (UNWTO,2014). Παρ' όλα αυτά το μερίδιο της Μεσογειακής τουριστικής αγοράς εξακολουθεί να είναι πολύ μεγάλο και είναι πολύ δύσκολο να θεωρηθεί ότι η Μεσόγειος θα χάσει τα πρωτεία από τον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη. Οι Βόρειες Μεσογειακές Χώρες παραδείγματος χάριν, σημείωσαν μια αύξηση στο συνολικό αριθμό τουριστών της τάξης του 28% κατά τη δεκαετία του 1990 και εκτιμάται ότι η αύξηση αυτή θα φτάσει και το 58% μέχρι το 2025 (http://planbleu.org/sites/default/files/upload/files/smdd_uk.pdf, πρόσβαση στις 2/2/2015)

Αυτή η μεγάλη μεσογειακή τουριστική ανάπτυξη είχε πολλές επιδράσεις στις περιοχές που συντελέστηκε. Οι επιπτώσεις του τουρισμού είναι τόσο θετικές όσο και αρνητικές. Μεταξύ των θετικών επιπτώσεων μπορεί κανείς να αναφέρει την αύξηση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) των χωρών της, την αύξηση των θέσεων εργασίας με παράλληλη καταπολέμηση της ανεργίας στις μεσογειακές χώρες, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων και την αύξηση των επενδύσεων. Από την άλλη οι αρνητικές επιπτώσεις εστιάζονται στην υπέρ-εργασία, στη μείωση της βιοποικιλότητας, στην εξαφάνιση διαφόρων φυτών και ζώων, στην έλλειψη υδάτινων και ενεργειακών πόρων, στην αύξηση της μόλυνσης και της

ρύπανσης των τουριστικών προορισμών, στην υπερεκμετάλλευση των φυσικών πηγών ενέργειας και του θαλάσσιου πλούτου, στην κυκλοφοριακή συμφόρηση στις παράκτιες περιοχές και στην αλλαγή του παραδοσιακού τρόπου ζωής των ντόπιων (Stanners & Bourdeau, 1991).

Ως συνέπεια της Μεσογειακής τουριστικής ανάπτυξης μπορεί να ειπωθεί ότι αναμένεται σε γενικές γραμμές οι αρνητικές επιπτώσεις να υπερκαλύψουν τις θετικές τόσο σε κοινωνικό όσο και σε περιβαλλοντικό επίπεδο, επηρεάζοντας αρνητικά τον τουρισμό και σε ορισμένες περιπτώσεις να οδηγήσουν σε οικονομική καταστροφή. Αυτή η τάση καθιστά επιτακτική την ανάγκη δημιουργίας και εφαρμογής πολιτικών που θα στοχεύουν στη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής και στην προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος των τουριστικών περιοχών. Ο Μεσογειακός Τουρισμός δύναται να αναπτυχθεί ακόμη περισσότερο μέσω της ανάδειξης του εθνικού, πολιτισμικού και ιστορικού πλούτου καθώς και των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αξιοποιώντας τις διαφορετικές περιφερειακές ιδιότητες που μπορούν να συνεισφέρουν αδιαμφισβήτητα στη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού. Κάθε κράτος χρειάζεται να διαμορφώσει μια τουριστική πολιτική που θα προστατεύει τον πολιτισμό και το περιβάλλον της. Με λίγα λόγια, η περαιτέρω τουριστική εξέλιξη πρέπει να βασίζεται σε μία όσο το δυνατόν βιώσιμη ανάπτυξη (Apostolopoulos, Loukissas και Leontidou 2001).

2.2.4 Ελληνικός Τουρισμός

Η Ελλάδα διαθέτει πολλά συγκριτικά πλεονεκτήματα, όπως την φυσική πολιτιστική κληρονομιά, την μεγάλη ακτογραμμή, τη φυσική ομορφιά και το ποικίλο φυσικό περιβάλλον, που την καθιστούν σημαντικό τουριστικό προορισμό παγκοσμίως. Υπάρχουν πολλές προοπτικές να καθιερωθεί η χώρα μας ως ισχυρή παρουσία στη διεθνή τουριστική σκηνή (WTTC,2013).Ο τουρισμός στη χώρα μας συνεισφέρει πάνω από 16% στο ΑΕΠ, καλύπτει το 51,2% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου και απασχολεί έναν στους πέντε κατοίκους της χώρας (ΣΕΤΕ,2014).

Πίνακας 2.2 Κατάταξη του Ελληνικού Τουρισμού Βάσει των Διεθνών Αφίξεων 2000-2013

ΕΤΟΣ	ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΦΙΞΕΙΣ* (ΕΚΑΤ.)	ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ - ΚΟΣΜΟΣ	ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ - ΕΥΡΩΠΗ
2000	12.4	12	8
2001	13.0	12	8
2002	12.6	15	10
2003	12.5	14	9
2004	11.7	18	12
2005	14.4	17	11
2006	15.2	17	11
2007	16.2	16	10
2008	15.9	16	10
2009	14.9	16	10
2010	15.0	17	10
2011	16.4	17	10
2012	15.5	17	10
2013	17.9	16	9

Πηγή: ΣΕΤΕ,ΕΛ.ΣΤΑΤ,UNWTO (2014),ιδία επεξεργασία

* Για τα έτη 2000-2004 λαμβάνεται υπόψη η διέλευση όλων των αλλοδαπών εξαιρώντας τους Αλβανούς υπηκόους και τους Βούλγαρους οικονομικούς μετανάστες, ενώ για τα έτη 2005-2012 λαμβάνεται υπόψη η διέλευση μόνο των μη-κατοίκων σύμφωνα με την Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος

Η Ελλάδα δέχεται ολοένα και περισσότερους επισκέπτες και βρίσκεται ανάμεσα στις πιο ανταγωνιστικές χώρες σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως παρατηρούμε στον Πίνακα 2.2. Ο διεθνής τουρισμός στη χώρα προβλέπεται να αυξηθεί ακόμη περισσότερο την επόμενη δεκαετία, παρά τον εντεινόμενο ανταγωνισμό από τις βαλκανικές και γειτονικές χώρες που είναι φθηνότεροι προορισμοί (Τουρκία, Κροατία κλπ.)

Τις τρεις τελευταίες δεκαετίες ο ελληνικός τουρισμός αποτέλεσε πεδίο μελέτης τόσο για τις κρατικές υπηρεσίες όσο και για τους ερευνητές (Moutafi, 2004). Η Ελληνική τουριστική ανάπτυξη και οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν από τις τοπικές ηγεσίες και το κεντρικό κράτος, δημιούργησαν την ανάγκη για διερεύνηση των αιτιών που οδήγησαν στην υφιστάμενη κατάσταση, καθώς και στην κατανόηση της αναγκαιότητας για λήψη δράσεων, ώστε να βελτιωθεί το εθνικό τουριστικό προϊόν.

2.2.4.1 Ελληνική Τουριστική Ανάπτυξη

Σε ολόκληρη τη περίοδο του μεσοπολέμου ο αριθμός των ξένων τουριστών στην Ελλάδα παρέμεινε μάλλον περιορισμένος γύρω στις 100.000 ετησίως, από τους οποίους το 1/3 ταξίδευε ομαδικά σε κρουαζιέρες και διέμενε στην Αθήνα μόνο μια ημέρα. Από τα δέκα ταξιδιωτικά γραφεία της Αθήνας, τα τέσσερα ελέγχονταν από ξένους (Μαγουλάς και Παππάς, 2008). Παρά την αδιαμφισβήτητη πρόοδο που σημειώνονταν στις αφίξεις και στην ανάπτυξη της υποδομής, ο τουρισμός δεν είχε ακόμη πλήρως πείσει για τις δυνατότητές του.

Τα πράγματα άλλαξαν ριζικά μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η τουριστική ανάπτυξη, προσανατολίσθηκε σε ολοένα και περισσότερο φυσιολατρικές κατευθύνσεις και κυρίως προς τον θαλάσσιο τουρισμό, χωρίς ωστόσο να ατονήσει τελείως η σχέση με την ιστορία και τον πολιτισμό που συμπλήρωναν σε κάποιο βαθμό το πρόγραμμα των επισκεπτών. Η τουριστική ανάπτυξη που συντελέστηκε στην Ελλάδα τη μεταπολεμική περίοδο δε μετέβαλε μόνο τον τρόπο των διακοπών και τα ενδιαφέροντα των επισκεπτών, αλλά αύξησε σημαντικά και τον πληθυσμιακό τους όγκο. Υπάρχουν πολλοί λόγοι που αναπτύχθηκε μεταπολεμικά ο τουρισμός τόσο στον κόσμο όσο και στην Ελλάδα. Οι βασικότεροι λόγοι είναι έξι (Pappas, 2001):

- Η μείωση των ωρών εργασίας των δυνητικών τουριστών
- Η δυναμική ανάπτυξη του «δικαιώματος» για διακοπές, νοώντας ότι όλο και περισσότεροι άνθρωποι είχαν και διέθεταν χρόνο για αναψυχή
- Η ανάπτυξη των μέσων μαζικής μεταφοράς
- Η βελτίωση του εισοδήματος των πολιτών και η δημιουργία μεσαίας κοινωνικής τάξης
- Η μαζική παραγωγή και κατανάλωση του τουριστικού προϊόντος με αποτέλεσμα τη μείωση της τιμής στο διατιθέμενο προϊόν
- Η ανάπτυξη των τεχνολογίας για την ενημέρωση και την πρόσβαση των τουριστών.

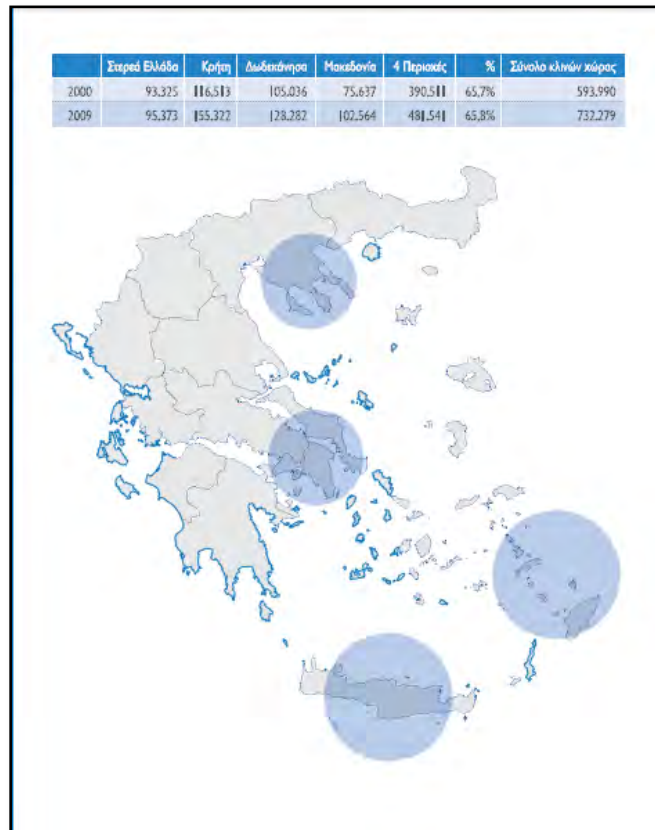
Όλοι αυτοί οι λόγοι που συντέλεσαν στη ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση των τουριστών και στη δημιουργία τουριστικών πακέτων που ήταν πλέον προσιτά και σε

χαμηλότερες οικονομικές τάξεις, οδήγησαν στον επαναπροσδιορισμό των οικονομικών σχέσεων, τόσο των ντόπιων μεταξύ τους, όσο και των τομέων παραγωγής των κοινωνιών υποδοχής (Pappas, 2001).

Κατά τη δεκαετία του '70 πολλές Ελληνικές περιφέρειες, ιδιαίτερα οι νησιωτικές, γνώρισαν δραματικές αλλαγές στην οικονομική τους βάση. Ύστερα από πολλές δεκαετίες με μια οικονομία που η γεωργία και η κτηνοτροφία αποτελούσαν τους βασικούς τομείς παραγωγής και που συμπληρώνονταν από την αλιεία και τη ναυσιπλοΐα, η ζήτηση για διακοπές των ατόμων που προέρχονταν κυρίως από τις δυτικοευρωπαϊκές χώρες επαναπροσδιόρισε την εθνική παραγωγική δραστηριότητα (Andiriotis, 2000). Έτσι δόθηκε έμφαση στην τουριστική ανάπτυξη, προσδιορίζοντάς την ως την κύρια αναπτυξιακή στρατηγική με στόχο τη βελτίωση της τοπικής και εθνικής οικονομίας, καθώς και του βιοτικού επιπέδου των Ελλήνων.

Ο Ελληνικός τουρισμός αυξήθηκε σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες ενώ αυτή η ανάπτυξη αναμένεται να συνεχιστεί. Μη μητροπολιτικές περιοχές της χώρας έχουν ήδη επωφεληθεί από αυτή την ανάπτυξη (Gibson, 1993: 32 – 37). Ο τουρισμός αποτέλεσε για την Ελλάδα ένα σημαντικό συστατικό στην οικονομία της επαρχίας, ενώ η ανάπτυξη αυτών των περιοχών ουσιαστικά τις μετέβαλε στις οικονομικά ισχυρές περιφέρειες της χώρας (π.χ. Κρήτη, Κέρκυρα, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα κλπ.) Στον παρακάτω χάρτη φαίνεται η υπερσυγκέντρωση σε 4 δυναμικές Περιφέρειες της χώρας μας, γεγονός που δεν ευνοεί όμως την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη.

Χάρτης 2.1 Συγκέντρωση Τουριστικής Προσφοράς, 2000 και 2009

Πηγή: ΣΕΤΕ, ΞΕΕ

Ωστόσο, η εκρηκτική ανάπτυξη του τουρισμού που παρατηρήθηκε τις περασμένες δεκαετίες, συνοδεύτηκε από μία σημαντική διάχυση του, στον ελλαδικό χώρο. Σε αυτό συνέβαλαν οι σημαντικές βελτιώσεις στις βασικές υποδομές (λιμάνια, αεροδρόμια, οδικοί άξονες) και η ανάπτυξη τουριστικών μονάδων στην περιφέρεια, εξαιτίας των ενισχύσεων του αναπτυξιακού νόμου (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Η συμβολή του τουρισμού είναι σημαντική στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Σαφής ένδειξη είναι η αύξηση του πληθυσμού στους τουριστικούς νομούς στη διάρκεια μιας περιόδου που οι περισσότεροι νομοί χάνουν πληθυσμό λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης που επιτάσσει η κατά τόπους ανεργία.

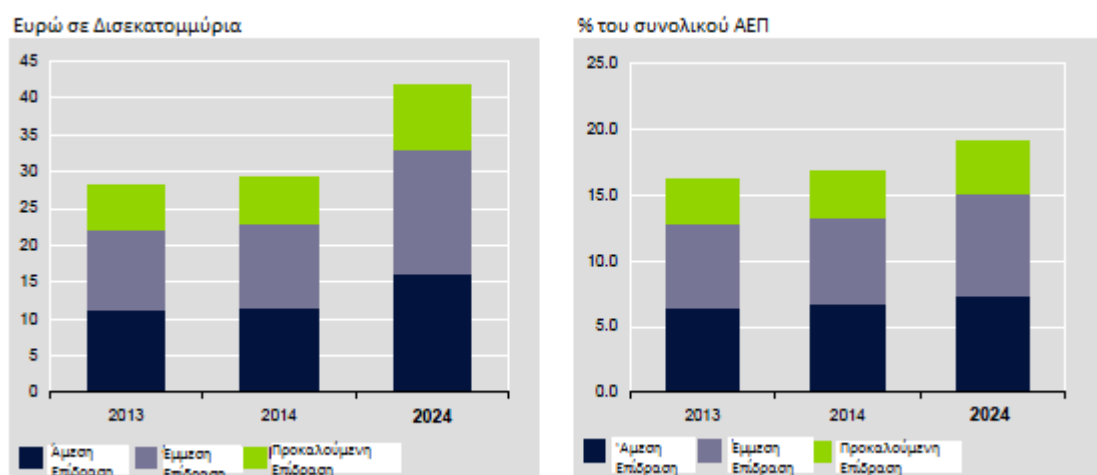
Πίνακας 2.3 Εξέλιξη Πληθυσμού σε επιλεγμένες τουριστικές Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ)

ΠΕ	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2011	ΜΕΤΑ ΒΟΛΗ
Χαλκιδικής	75.735	79.849	73.850	79.036	93.653	98.801	105.908	+39,84 %
Ρεθύμνου	72.179	69.943	60.949	62.634	70.095	78.936	85.609	+18,61 %
Ζακύνθου	38.062	35.509	30.187	30.014	32.557	38.822	40.759	+7,09%
Λασιθίου	73.784	73.880	66.226	70.053	71.279	75.734	75.381	+2,16%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

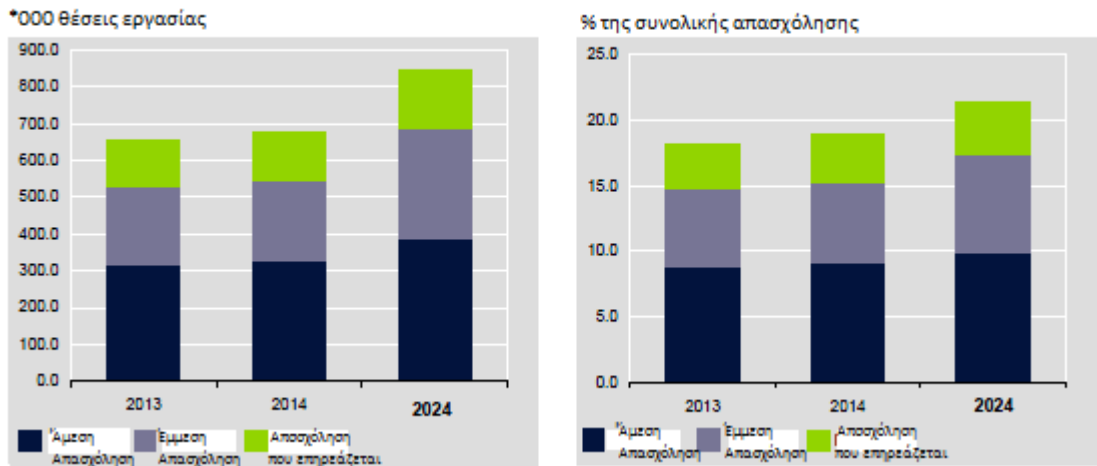
Συνολικά, το σύνολο των εσόδων της Ελλάδας από τον τουρισμό έφτασε το 2013 τα 28,3 δισεκατομμύρια ευρώ , ποσό που αναμένεται να αυξηθεί κατά 3% για το τρέχον έτος 2014 και κατά 3,7% ανά έτος μέχρι το 2024 καταλαμβάνοντας το 19,1% του ΑΕΠ. Ο τουρισμός επίσης, συνέβαλε στον τομέα της απασχόλησης κατά 18,2% της συνολικής για το 2013, ποσοστό που θα αυξηθεί κατά 2,7 για το 2014 και κατά 2,3% ανά έτος μέχρι το 2024, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 846.000 θέσεις εργασίας (WTTC,2014).

Διαγράμματα 2.1 α, β Συνεισφορά Τουρισμού στο Εγχώριο ΑΕΠ

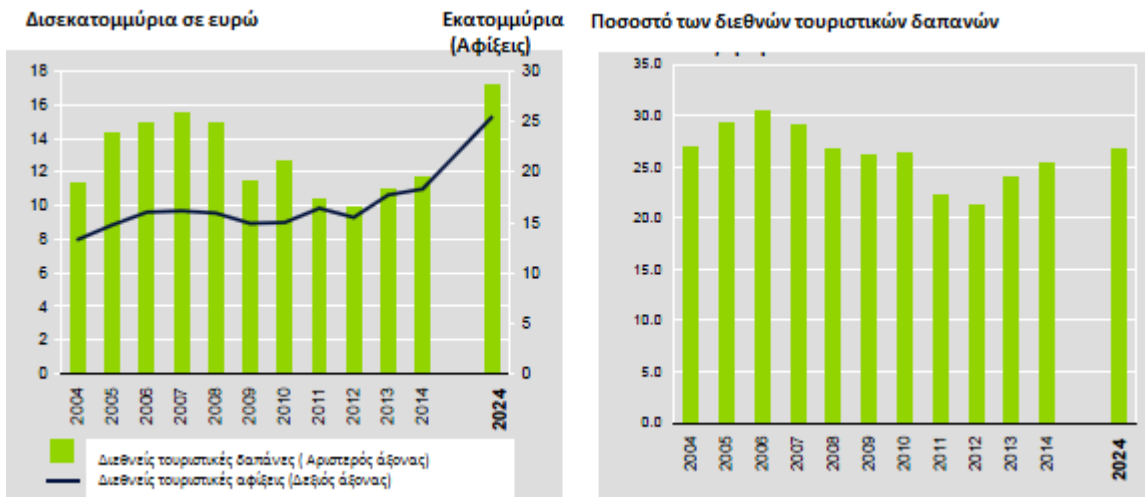
Πηγή: WTTC, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 2.2 α, β Συνεισφορά Τουρισμού στη Συνολική Απασχόληση

Πηγή: WTTC, ίδια επεξεργασία

Διαγράμματα 2.3 α, β Τουριστικές Δαπάνες και Διεθνείς Τουριστικές Αφίξεις

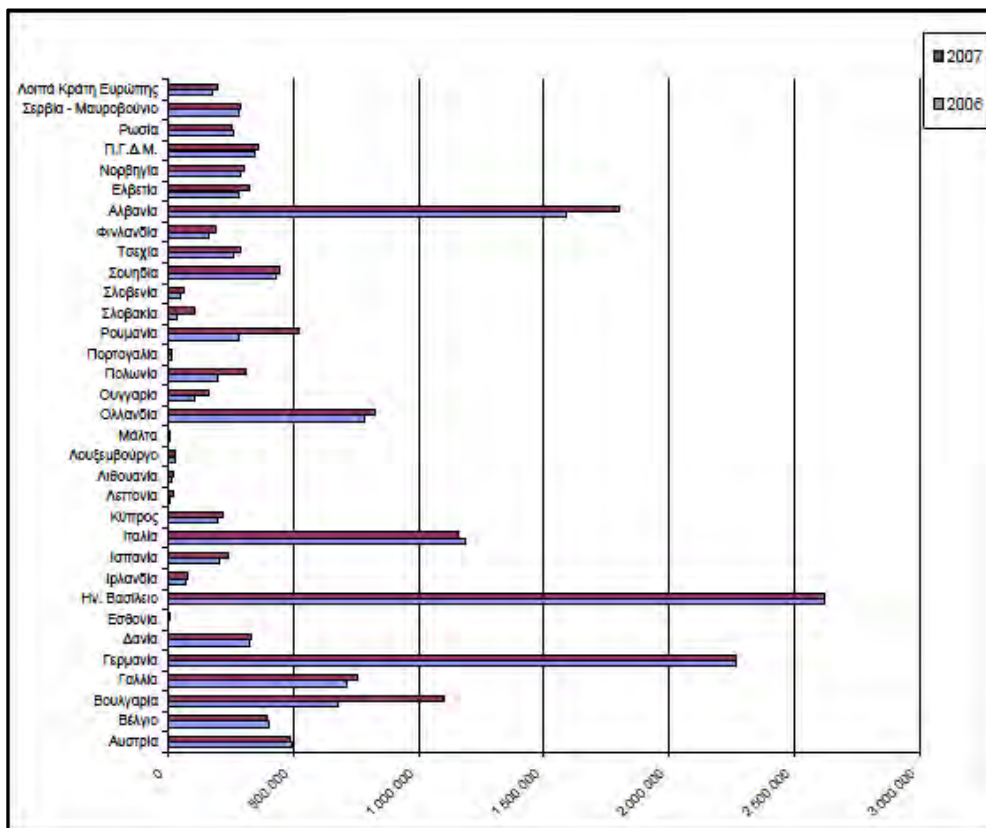
Πηγή: WTTC, ίδια επεξεργασία

Οι δαπάνες των τουριστών αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην άμεση συνεισφορά του τουρισμού στην ελληνική οικονομία. Το 2013 οι δαπάνες των τουριστών προσέφεραν 11 δισεκατομμύρια στη χώρα μας, ενώ το 2014 αναμένεται να αυξηθούν κατά 6,6%. Οι διεθνείς αφίξεις μάλιστα στην Ελλάδα, θα φτάσουν τον αριθμό των 18.340.000 μέχρι το τέλος του 2014. Μέχρι το 2024 οι αφίξεις των

τουριστών θα ανέλθουν σε 25.455.000 και θα παράγουν 17,1 δισεκατομμύρια με μία αύξηση της τάξης του 3,8% ανά έτος (WTTC, 2014, ΣΕΤΕ 2014).

Ο μαζικός τουρισμός είναι το μοντέλο που αντιπροσωπεύει το ελληνικό τουριστικό προϊόν τις τελευταίες δεκαετίες. Η Ελλάδα, ως μεσογειακός προορισμός διαθέτει τα στοιχεία (ήλιο, θάλασσα, αναψυχή) που συντείνουν στην ανάπτυξη αυτού του προτύπου. Το πρότυπο αυτό έχει διαμορφώσει αναλόγως την ζήτηση και την προσφορά στον ελληνικό τουρισμό, τόσο στις τουριστικές υποδομές όσο και στις παρεχόμενες υπηρεσίες. Η θέση, επίσης της Ελλάδας και η κοντινή απόσταση από την Δυτική και Κεντρική Ευρώπη, διαμορφώνουν χαρακτηριστικά το προφίλ των τουριστών. Οι περισσότερες αφίξεις, προέρχονται από την Βρετανία και τη Γερμανία, έρχονται αεροπορικώς και επιλέγουν προορισμούς με ανώτερο ξενοδοχειακό δυναμικό και εύκολη πρόσβαση στο τρίπτυχο του ελληνικού τουριστικού προϊόντος (ήλιος, θάλασσα, διασκέδαση).

Διάγραμμα 2.4 Αφίξεις Υπηκόων Κρατών Ευρώπης

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Ωστόσο, το μοντέλο του μαζικού τουρισμού που δέχεται η Ελλάδα, έχει επιφέρει και μια σειρά από τροχοπέδη για την δυναμική εξέλιξη του τουρισμού στη χώρα μας. Η έντονη συσσώρευση της τουριστικής περιόδου και οι περιβαλλοντικές και πολεοδομικές συνέπειες από την ανεξέλεγκτη διάχυση των τουριστικών υποδομών και κυρίως των ξενοδοχειακών καταλυμάτων απαιτούν μία κατάλληλη και αποτελεσματική πολιτική ορθής διαχείρισης και κατευθύνσεων.

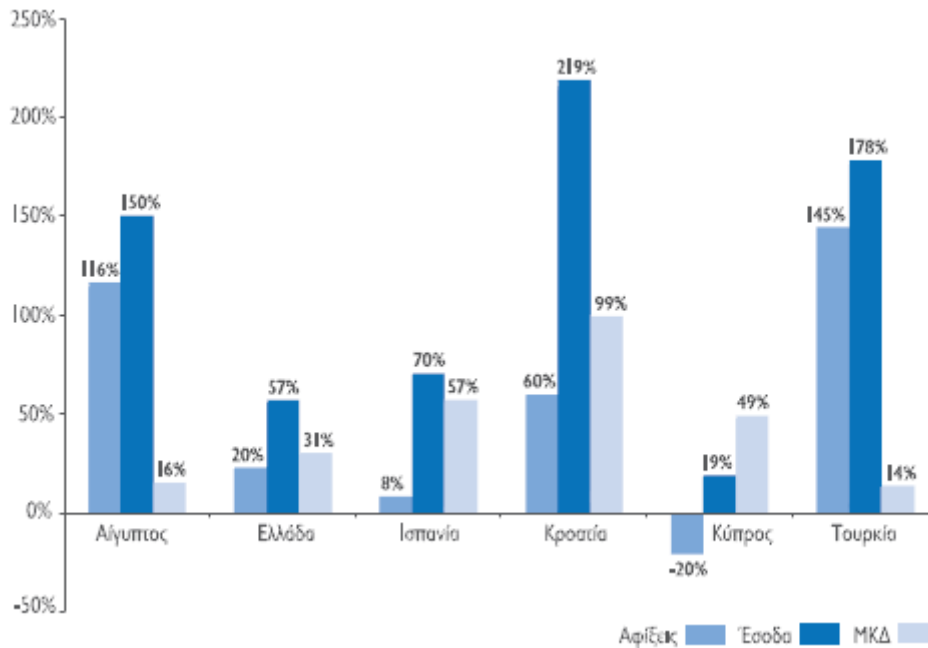
Οι σύγχρονες τάσεις εξάλλου και στον τουριστικό κλάδο επιτάσσουν στροφή στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, γι' αυτό και η Ελλάδα θα πρέπει να συμβαδίσει και να εμπλουτίσει το τουριστικό της προϊόν με τα στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού, της παράδοσης και της φυσικής ομορφιάς που διαθέτει, ώστε να ανταποκριθεί στη διεθνή ζήτηση και στον ισχυρό ανταγωνισμό.

2.2.4.2 Ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού Τουρισμού και Τουριστική Πολιτική

Η Ελλάδα ως μεσογειακή χώρα διαθέτει όπως έχει προαναφερθεί σημαντική θέση στους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς. Ωστόσο δεν γίνεται να αγνοηθεί ο ανταγωνισμός από χώρες-τουριστικούς προορισμούς που είτε παράγουν ίδιο ή παρεμφερές τουριστικό προϊόν με το δικό μας, είτε απευθύνονται στις ίδιες αγορές. Έτσι η Ισπανία, η Τουρκία, η Κύπρος και η Αίγυπτος θεωρούνται οι κύριοι ανταγωνιστές της Ελλάδας, ενώ κατά περίπτωση προκύπτουν ως ανταγωνιστές η Πορτογαλία και η Κροατία.

Στόχος της τουριστικής οικονομίας είναι η μεγιστοποίηση των μεγεθών, δηλαδή των εσόδων που προσφέρει ο τουρισμός από τις αφίξεις και τις δαπάνες των τουριστών και των θέσεων εργασίες που παράγονται. Σύμφωνα με μελέτη του ΣΕΤΕ (2010) η χώρα μας για το διάστημα 2000-2009 δεν κατάφερε να επιτύχει την εν λόγω μεγιστοποίηση σε σύγκριση με τις ανταγωνίστριες χώρες.

Διάγραμμα 2.5 Μεταβολή αφίξεων, εσόδων και Μέσης κατά Κεφαλή Δαπάνης (ΜΚΔ %),Ελλάδα και Ανταγωνιστές, 2000-2009

Πηγή: ΣΕΤΕ

Η υστέρηση αυτή εξάλλου γίνεται ορατή και στον Πίνακα 2.2, όπου σημειώνεται η υποχώρηση της Ελλάδας στην κατά UNWTO κατάταξη των αφίξεων και των εισπράξεων καθώς και στον παρακάτω πίνακα όπου υπάρχει σύγκριση με άλλους δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς για το έτος 2013.

Πίνακας 2.4 Ελλάδα και Ανταγωνιστές-Θέση στην Παγκόσμια Κατάταξη, 2013

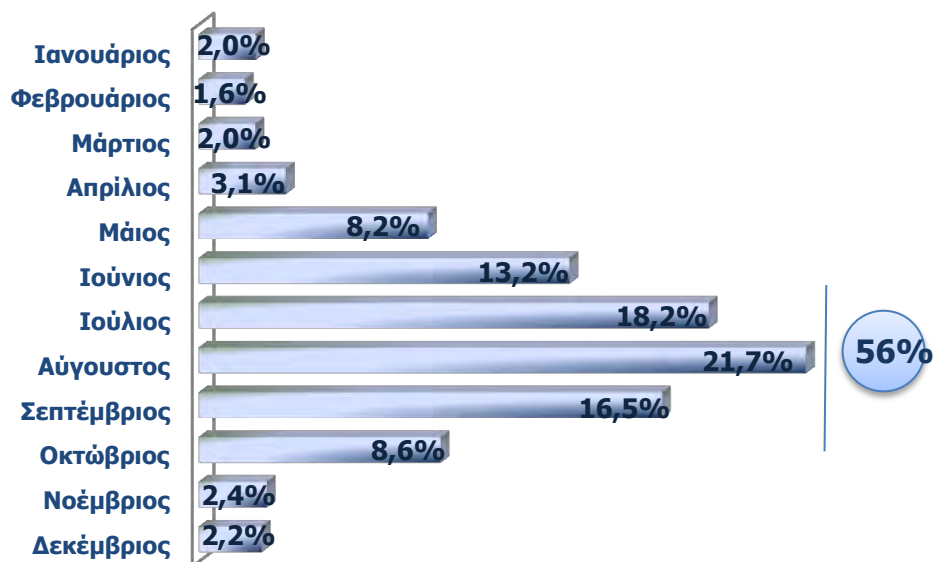
	Θέση στις Αφίξεις	Θέση στις Εισπράξεις	Θέση στην Ανταγωνιστικότητα
Ισπανία	3	2	4
Τουρκία	6	12	46
Ελλάδα	16	19	32
Αίγυπτος	31	41	85
Κροατία	24	31	35
Κύπρος	>50	>50	29

Πηγή: ΣΕΤΕ, UNWTO, ίδια επεξεργασία

Ένας επιπλέον παράγοντας-κίνδυνος για την Ελληνική τουριστική ανάπτυξη είναι η διάρκεια της τουριστικής περιόδου. Η αμείωτη ένταση της εποχικότητας συνιστά

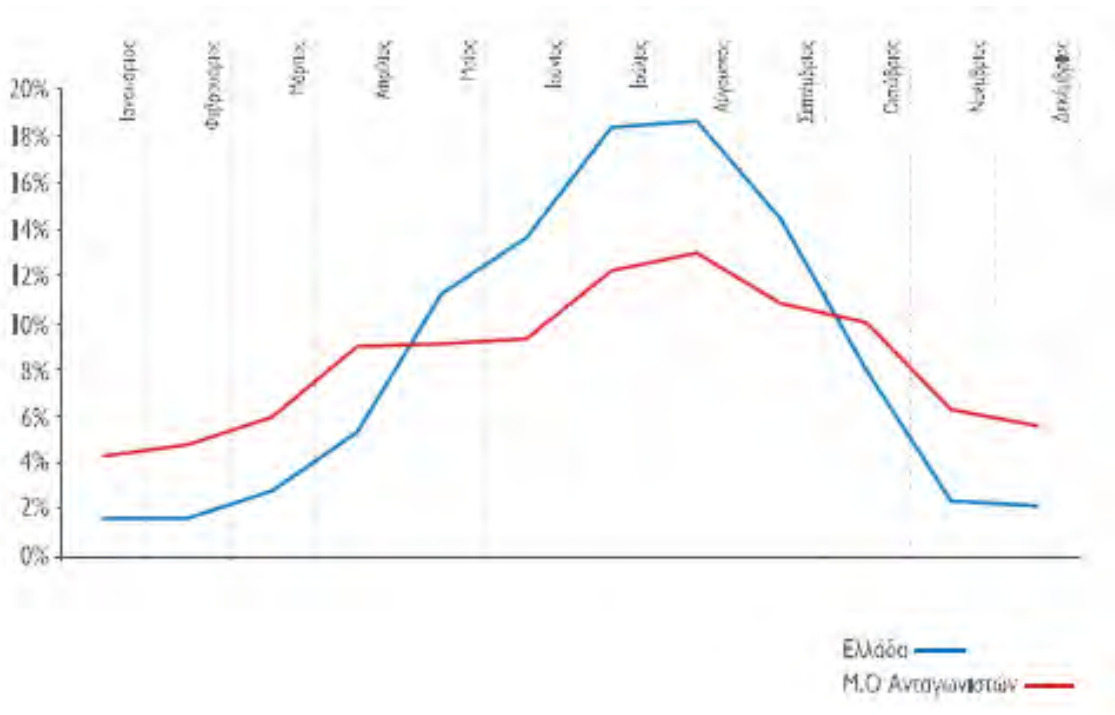
σημαντικό μειονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών και θέτει σε κίνδυνο την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα. Στο τρίμηνο Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 2.5 για το έτος 2013, παρατηρείται η υποδοχή πάνω του 50% των συνολικών αφίξεων, ενώ τους υπόλοιπους μήνες οι διεθνείς αφίξεις λιγοστεύουν. Παράλληλα η τάση αυτή είναι τόσο έντονη μόνο στον ελλαδικό χώρο, γεγονός που αποτελεί εμπόδιο για τη βιωσιμότητα του ελληνικού τουρισμού στο ευρύτερο ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Διάγραμμα 2.6 Εποχικότητα Διεθνών Τουριστικών Αφίξεων, 2013

Πηγή: ΣΕΤΕ, ΕΛ.ΣΤΑΤ. ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 2.7 Εποχικότητα Τουριστικής Ζήτησης, Ελλάδα και Μ.Ο Ανταγωνιστών, 2000-2009

Πηγή: ΣΕΤΕ,ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Τα υφιστάμενα εμπόδια, οι κακές επιδόσεις που παρατηρήθηκαν το 2009 και το 2010, σε συνδυασμό με την ανάκαμψη των ανταγωνιστικών τουριστικών προορισμών και κυρίως με το έλλειμμα της τουριστικής πολιτικής στην Ελλάδα, τονίζουν την ανάγκη για δραστικές παρεμβάσεις στον Ελληνικό τουρισμό. (ΣΕΤΕ,2010). Αφού κατανοηθεί η συμβολή του τουρισμού τόσο στην οικονομία, όσο και στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, πρέπει να χαραχθεί ένα στρατηγικό πλάνο ανάπτυξης που θα δώσει και τα επενδυτικά κίνητρα, ώστε με τη σύμπραξη του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, να επιτευχθεί η πολυπόθητη βιώσιμη ανάπτυξη του τουριστικού τομέα.

Απαιτούνται πλέον πολυσχιδείς δράσεις ώστε η Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική κρίση, να ανασυγκροτήσει το παραγωγικό της πρότυπο και να εκτοξεύσει τον τουρισμό της μέσα από δράσεις ορθής διαχείρισης και βιωσιμότητας. Συγκεκριμένα οι βασικοί άξονες δράσης περιλαμβάνουν (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011):

- * Αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος μέσω της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας.

- * Ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, με στόχο τη διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος, τη γεωγραφική διάχυση του τουρισμού στον ελλαδικό χώρο για ισόρροπη ανάπτυξη και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- * Ανάδειξη των τουριστικών προορισμών με συμβολή των περιφερειών και αναβάθμιση τους, με εξειδικευμένες δράσεις ανάλογα με τον τύπο του προορισμού.
- * Στοχευμένη προβολή και προώθηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, με μελέτη της διεθνούς αγοράς και των τάσεων.
- * Διαχείριση του τουρισμού σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο πέρα από το εθνικό, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά του κάθε προορισμού.
- * Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας του ελληνικού τουρισμού, με την ανάπτυξη των μηχανισμών υποστήριξης και την απόδοση τους σε λειτουργική χρήση.

Γεγονός είναι πως ο τουρισμός και η ανάπτυξη του θα πρέπει να περιλαμβάνεται και στις επιμέρους τομεακές πολιτικές, δεδομένου της ισχυρής εξάρτησης του τουρισμού με άλλους κλάδους, όπως ο πολιτισμός, το περιβάλλον, τη χωροταξία, την ενέργεια, τη ναυτιλία κα. Αυτό απαιτεί τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου που ορίζει τις κατευθυντήριες αρχές και προβλέπει κανονιστικές διατάξεις που διασφαλίζουν την συνεργασία μεταξύ όλων των δρώντων κλάδων ώστε να επιτευχθεί αειφόρος ανάπτυξη μέσω της ανάπτυξης του τουρισμού.

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της τουριστικής αποστολής διαδραματίζει ο ΕΟΤ. Ο ΕΟΤ ιδρύθηκε στην Αθήνα με τον Α.Ν. 1565/1950 και αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Τουρισμού. Πρόκειται για κρατικό φορέα με πρωταρχική αποστολή την οργάνωση, ανάπτυξη και προώθηση του Ελληνικού τουρισμού με την αξιοποίηση όλων των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και δυνατοτήτων της χώρας, ακολουθώντας δράσεις τουριστικής προβολής, αξιολόγησης και εποπτείας του τουριστικού προϊόντος (ΕΟΤ, 2012).

Οι αρμοδιότητες του Οργανισμού αφορούν τους παρακάτω τομείς (ΕΟΤ, 2007):

- Κανονιστικές / Νομοθετικές
- Τουριστικός σχεδιασμός
- Ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής
- Διαχείριση τουριστικών εγκαταστάσεων
- Επιχορηγήσεις
- Προβολή (εθνικό και διεθνές επίπεδο)
- Κατάρτιση και Εκπαίδευση
- Έρευνα και εκπόνηση μελετών
- Συνεργασία με τοπικές αυτοδιοικήσεις, επαγγελματίες του τουριστικού τομέα και συντονισμός δράσης τους
- Κοινωνικός τουρισμός
- Διεθνείς σχέσεις
- Διοργάνωση πολιτιστικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων (Φεστιβάλ Αθηνών, Επιδαύρου κλπ)

Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στο Χωροταξικό Σχέδιο για τον Τουρισμό(Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό(ΦΕΚ 1138 Β/11.6.2009). Το Πλαίσιο διαμορφώθηκε σε τρεις βασικούς άξονες:

- 1) σωστά οργανωμένος χώρος για υγιή ανάπτυξη του τουρισμού
- 2) σεβασμός στο περιβάλλον
- 3) ήπιες μορφές τουριστικών επενδύσεων

Στόχος του Ειδικού Πλαισίου για τον Τουρισμό υπήρξε η παροχή κατευθύνσεων, κανόνων και κριτηρίων για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων προς τούτο υποδομών. Με το Ειδικό Χωροταξικό του Τουρισμού επιδιώχθηκε η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, η εξασφάλιση της προστασίας και της βιωσιμότητας των πόρων, η ενίσχυση πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς και η διαμόρφωση ενός

σαφέστερου πλαισίου κατευθύνσεων προς τον υποκείμενο σχεδιασμό, τις αδειοδοτούσες αρχές και τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις .

Κατά την αναθεώρηση του Ειδικού Πλαισίου σύμφωνα με το άρθρο του Ν.2742/99, εξετάστηκαν θέματα που αφορούσαν στο τρέχον κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον και τις εξελίξεις στον κλάδο του τουρισμού, υπό το πρίσμα της σημερινής κρίσης, στις ευρωπαϊκές και εθνικές κατευθύνσεις και στρατηγικές και ιδίως στην εθνική στρατηγική για τον τουρισμό, όπως διαμορφώνεται σήμερα. Επίσης, εξετάστηκε το αναπτυξιακό πλαίσιο και η χωρική του διάσταση για τον κλάδο, η εναρμόνιση του Πλαισίου με τα υπόλοιπα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού, οι αλλαγές που έχουν επέλθει στο θεσμικό περιβάλλον και αφορούν σε θέματα του ίδιου του Πλαισίου, καθώς και θέματα που αφορούν στα προβλήματα από τη μέχρι σήμερα εφαρμογή του.

Κατά την περίοδο της σύνταξης του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Τουρισμό, δεν είχε εκδηλωθεί ακόμη η βαθιά οικονομική και κοινωνική κρίση. Ο εθνικός χωροταξικός σχεδιασμός χρειάζεται να παράσχει ένα σύνολο κατευθύνσεων για τον υποκείμενο σχεδιασμό και τις τομεακές πολιτικές, βάσει των νέων δεδομένων και με διττή στόχευση:

- την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας στον τουρισμό, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της εθνικής στρατηγικής για τον κλάδο, παράλληλα με
- την αειφορική διαχείριση του χώρου, λαμβάνοντας πρόνοιες, ώστε ο ρυθμός και η μορφή της ανάπτυξης να σέβονται τις ανάγκες των προορισμών και τις δυνατότητες και ιδιαιτερότητες του χώρου.

Το ισχύον Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο του Τουρισμού αντιλήφθηκε τις διεθνείς εξελίξεις και τις επιπτώσεις τους στον κλάδο και επιχείρησε να ενσωματώσει οδηγίες για την ενίσχυσή του. Παρ' όλα αυτά, δεν κατάφερε, στο βαθμό που του αναλογούσε, να δώσει ικανοποιητική απάντηση στις παραπάνω απαιτήσεις.

Ως σημαντική κατεύθυνση για τον ελληνικό τουρισμό αναδεικνύεται η ενίσχυση της εξωγενούς ζήτησης από ένα κοινό με υψηλότερες απαιτήσεις, με σκοπό τη μεγέθυνση του κλάδου. Κατ' επέκταση το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο θα πρέπει να ενισχύσει όλα

εκείνα τα στοιχεία που θα καταστήσουν τον ελληνικό τουρισμό ποιοτικότερο και πιο ελκυστικό, στοχεύοντας προς καλύτερης ποιότητας τουριστικό προϊόν. Επίσης θα πρέπει να στοχεύσει στην προσέλκυση ειδικών τμημάτων της τουριστικής πελατείας, π.χ. λαμβάνοντας υπόψη του τα πλέον πρόσφατα δεδομένα για τις ειδικές – εναλλακτικές μορφές τουρισμού . Με αυτόν τον τρόπο το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο θα συμβάλει όχι μόνο στη διαφοροποίηση του ελληνικού τουρισμού, την ποιοτική του αναβάθμιση, τη χρονική του διεύρυνση, αλλά και στη χωρική του διασπορά με την ένταξη αναξιοποίητων πόρων στο τουριστικό προϊόν, που άλλωστε αποτελεί κατεύθυνση και του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου. Κατά συνέπεια, το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο θα πρέπει να λάβει υπόψη του τα πλέον σύγχρονα δεδομένα και να παράσχει ένα σύνολο κατευθύνσεων για την ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα.

3. ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.1 Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι σύγχρονες τάσεις έπειτα από την αλματώδη ανάπτυξη του τουρισμού των τελευταίων δεκαετιών , απαιτούν τη στροφή στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Τα πρώτα χρόνια της σημαίνουσας τουριστικής ανάπτυξης, επικρατούσε το μαζικό πρότυπο τουρισμού με τη διοργάνωση οργανωμένων ταξιδιών από tour operators. Το μοντέλο αυτό ανταποκρινόταν άμεσα στις τότε απαιτήσεις ενώ γινόταν προσπάθεια να εφαρμοστεί σε διαφορετικού χαρακτήρα προορισμούς με σκοπό την οικονομική μεγέθυνση και την τοπική ανάπτυξη. Στα μετέπειτα χρόνια όμως, ιδιαίτερα μετά το 1980, εμφανίστηκαν νέα και πολυσχιδή τουριστικά προϊόντα που απευθύνονταν σε πιο εξεζητημένες ζήτησεις. Ήδη είχαν αναπτυχθεί -με ικανή ζήτηση- κάποιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, όπως ο συνεδριακός,, ο οικοτουρισμός και ο αγροτουρισμός. Μετά τον κορεσμό του μαζικού μοντέλου επομένως, παρατηρήθηκε έντονη δραστηριοποίηση στον κλάδο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, τόσο μέσω της αύξησης της ζήτησης , όσο και μέσω του εκσυγχρονισμού των προσφερόμενων υποδομών και υπηρεσιών.

Πλέοντας προς αυτήν την κατεύθυνση, το 1987 η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την ανάπτυξη του ΟΗΕ (World Commission on Environment and Development, WCED) συμπέρανε πως απαιτείται ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο, το οποίο να εγγυάται την πρόοδο όσων ασχολούνται με τον τουρισμό σε κάθε τόπο σε όλον τον πλανήτη. Οι όροι «εναλλακτικός» και «αιφόρος», που συχνά περιλαμβάνονται στην έννοια της εναλλακτικής ανάπτυξης, αναφέρονται σε συγκεκριμένα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά. Η ειδοποιός διαφορά με το μαζικό πρότυπο, είναι ουσιαστικά τα ειδικά χαρακτηριστικά που προκύπτουν στη ζήτηση αλλά και στην προσφορά. Η εξειδίκευση αυτή προέκυψε ουσιαστικά ως αποτέλεσμα της ύπαρξης ειδικών κινήτρων στη ζήτηση των τουριστών , τα οποία αφορούν είτε τις δραστηριότητες στον τόπο προορισμού είτε και τον συνολικό τρόπο οργάνωσης των ταξιδιών σε σύγκριση με τον μαζικό πρότυπο(Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Με τον όρο εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται το σύνολο των ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών τους, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, στηρίζονται σε ήπιες δραστηριότητες, ενώ αναδεικνύουν την φυσική κληρονομιά μιας περιοχής.

Υπάρχουν αρκετοί παράγοντες ωστόσο που δημιούργησαν την ανάπτυξη αυτής της εξειδικευμένης ζήτησης ως προς το τουριστικό προϊόν και εν τέλει των ειδικών μορφών τουρισμού. Μετά το 1970, η κοινωνία στις αναπτυγμένες χώρες έγινε καταναλωτική. Η μεσαία τάξη κυρίως, στόχευε στην απόκτηση αγαθών που συμβόλιζαν την κοινωνική άνοδο και εξέλιξη. Ένα από αυτά τα προϊόντα είναι και το τουριστικό ταξίδι. Αποτελεί πλέον πρότυπο προβολής της καταναλωτικής κοινωνίας και της δυναμικής της μεσοαστικής τάξης. Ιδιαίτερα με την προσθήκη σε αυτό εξειδικευμένων χαρακτηριστικών, όπως η αναζήτηση νέων εμπειριών, η αγορά προσαρμόστηκε στις νέες απαιτήσεις των τουριστών, προωθώντας νέα τουριστικά προϊόντα. Οι τουρίστες πλέον διέθεταν περισσότερο ελεύθερο χρόνο, αλλά και εισόδημα και σε συνδυασμό με τις παροχές της πολιτείας, που συνειδητοποίησε πως το ταξίδι αποτελεί κοινωνικό αγαθό, συνέβαλαν στη διαμόρφωση νέων τουριστικών προτύπων. Επιθυμούσαν την επιστροφή στην παράδοση και στη φύση, αγανακτισμένοι από την αστική ζωή. Παράλληλα, τα κίνητρα τους αλλάζουν ως μια πιο ομαδική προσέγγιση του τουρισμού, σε αυτό που ονομάστηκε «REAL» τουριστικό ταξίδι (Rewarding, Enriching, Adventuresome, Learning) αποσκοπώντας στην ικανοποίηση, στον εμπλουτισμό εμπειριών, στην περιπέτεια και την επιμόρφωση (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Αλλαγές προέκυψαν και με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, και με την επέλαση του διαδικτύου σε κάθε μορφή της ζωής. Το διαδίκτυο έχει επιδράσει ριζικά στον τουρισμό. Υπάρχει ευκολότερη πρόσβαση στην πληροφορία αλλά και μεγαλύτερες δυνατότητες προώθησης προϊόντων και προορισμών. Ο επίδοξος τουρίστας μπορεί πλέον να επιλέξει μέσα από μια μεγάλη ποικιλία τουριστικών προϊόντων και προορισμών, ανάλογα με τις προσωπικές του επιθυμίες και ανάγκες. Οι τουριστικές επιχειρήσεις, αντιλαμβανόμενες δε αυτήν τη ζήτηση, ανταποκρίνονται σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον, και προσφέρουν διαδικτυακά την ποικιλία των προϊόντων

τους. Εξάλλου η τεχνολογική ανάπτυξη έχει διευκολύνει την μετακίνηση των τουριστών και καθιστούν εύκολη την πρόσβαση για τον εξωτερικό και εσωτερικό τουρισμό, αλλά και την προοπτική για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

3.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο εναλλακτικός τουρισμός *«περιλαμβάνει μορφές τουρισμού οι οποίες δεν αντιβαίνουν τις ευρύτερες κοινωνικές και κοινοτικές αξίες, καθώς και τις αξίες που σχετίζονται με τη φύση, αλλά παρέχουν στους υποδοχείς και στους τουρίστες την ευκαιρία για θετικές αναδράσεις, καθώς και για την απόκτηση κοινών εμπειριών»* (Eadington & Smith, 1992).

Η ανάπτυξη του ειδικού και ήπιου τουρισμού έχει θετικές επιπτώσεις στον τουριστικό προορισμό και στην τοπική κοινωνία. Η ουσιαστική και ρεαλιστική επαφή του τουρίστα με τη φύση και την ιστορία του επισκέψιμου τόπου σε συνδυασμό με την προστασία του από τη μαζική κατανάλωση του , είναι ένα από τα σημαντικά χαρακτηριστικά αυτού του είδους τουρισμού.

Έπειτα από τις δυσμενείς επιπτώσεις του οργανωμένου μαζικού τουρισμού, αναζητήθηκαν ισόρροπα πρότυπα ανάπτυξης. Η μικρής κλίμακας ελεγχόμενη και ρυθμιζόμενη ανάπτυξη που προσφέρεται από τον εναλλακτικό τουρισμό, δεν υποβαθμίζει τους πόρους και αναπτύσσεται με περιβαλλοντικά κριτήρια, ενώ οι τουρίστες αποκτούν εμπειρίες υψηλής ποιότητας μέσα από μια ποικιλία δραστηριοτήτων(Κομίλης και Βαγιόνης,1999).

Συγκεκριμένα, σχετικά με τα κύρια χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος των Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού σημειώνονται τα εξής (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011):

- Ο βιώσιμος σχεδιασμός της ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στηρίζεται στην αειφορία μέσω της ισορροπίας στην οικονομία, στην κοινωνία, στο περιβάλλον και τον πολιτισμό ενώ προβλέπει και τον παράλληλο έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας.

- Οι υποδομές για τις εν λόγω μορφές τουρισμού, προσαρμόζονται στην χωρική και φέρουσα ικανότητα του προορισμού, τονίζοντας την ανάγκη ανάπτυξης πλέγματος δραστηριοτήτων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.
- Τα ειδικά κίνητρα των εν δυνάμει τουριστών είναι εκείνα που διαμορφώνουν τις ειδικές μορφές τουρισμού. Αξίζει όμως να σημειωθεί πως τα ειδικά κίνητρα και οι ειδικές μορφές που προκύπτουν δε δρουν μεμονωμένα σε κάθε περίπτωση, αλλά πολλές φορές συνεταιριστικά.
- Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού προσφέρουν μια ταξιδιωτική εμπειρία «ενεργητικών διακοπών» σε αντίθεση με το παθητικό πρότυπο του μαζικού τουρισμού.
- Σε αρκετούς προορισμούς εντοπίζεται ένα πλέγμα δραστηριοτήτων με τη συνδρομή ενός συγκροτημένου σχεδίου και της συντονισμένης δράσης υποδομών και υπηρεσιών για τουρίστες με ομοειδή κίνητρα.
- Δεν απαιτείται η ύπαρξη κάποιου σημαντικού πόρου για την προσέλκυση τουρισμού, αλλά η επανεκτίμηση του περιβάλλοντος, της φυσικής, πολιτισμικής και ιστορικής κληρονομίας.
- Οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναπτύσσονται σε πολλές διαφορετικές περιοχές συνδεδεμένες με κάποιο πόρο, ενώ παράλληλα επιμηκύνουν την τουριστική περίοδο σε αυτούς τους προορισμούς.
- Οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού προσφέρουν ποιοτικές ταξιδιωτικές εμπειρίες μέσω του REAL ταξιδιού.
- Οι τουρίστες που επιλέγουν τον εναλλακτικό τουρισμό, διαθέτουν αυτονομία και συμμετέχουν στον σχεδιασμό του ταξιδιού τους με τη βοήθεια των τουριστικών επιχειρήσεων. Οι τουριστικές επιχειρήσεις με τη σειρά τους δραστηριοποιούνται στον ειδικό τουρισμό και σε συνέργια με τις υπηρεσίες διαμονής, τους τοπικούς φορείς και κυρίως μέσω του διαδικτύου, διαμορφώνουν το τουριστικό προϊόν.

Σχήμα 3.1 Χαρακτηριστικά Τουριστικού Προϊόντος των Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού

Πηγή: Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, ίδια επεξεργασία

Η έννοια του εναλλακτικού τουρισμού επίσης, είναι συνυφασμένη με κάποιες βασικές αρχές που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και διαφοροποιούν τον ειδικό τουρισμό από τον μαζικό και τις επιπτώσεις του (Αποστολόπουλος και Θεωδοροπούλου, 2005)

- * Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού θα πρέπει να έχει ως άξονα δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τοπικό χαρακτήρα της περιοχής, με το φυσικό και πολιτισμικό πλούτο και την ιστορία της.
- * Ο εναλλακτικός τουρισμός και τόσο οι τουρίστες όσο και οι τουριστικές επιχειρήσεις οφείλουν να συμβάλλουν στη διατήρηση και ανάδειξη της περιοχής. Οι μεν τουρίστες με σεβασμό ως προς την περιοχή και οι επιχειρήσεις

και τοπικοί φορείς με τη συντήρηση ,αξιοποίηση και προφύλαξη των τουριστικών πόρων της.

- * Η δημιουργία καταλυμάτων θα πρέπει να ακολουθεί ένα σχεδιασμό που θα εξασφαλίζει τη προφύλαξη του τοπίου με φιλικές προς το περιβάλλον μεθόδους.
- * Οι επενδύσεις στον τουρισμό θα πρέπει να στοχεύουν στην ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας αλλά και στην ισόρροπη ανάπτυξη.

3.3 ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός και δη ο εναλλακτικός είναι μια πολυσύνθετη και πολυδιάστατη δραστηριότητα που καθορίζεται από διάφορους παράγοντες και είναι αποτέλεσμα της αλληλοεξαρτώμενης σχέσης με το κοινωνικό, οικονομικό ,πολιτικό ,πολιτιστικό, φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον όπου αναπτύσσεται. Ο διαχωρισμός λοιπόν των μορφών του μπορεί να γίνει με ποικίλους τρόπους. Η παρακάτω ομαδοποίηση στοχεύει στη δημιουργία ομάδων προϊόντων τα οποία χαρακτηρίζονται από κάποιο κυρίαρχο κίνητρο (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Πίνακας 3.1 Κατηγοριοποίηση των Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού ανά ομάδα βάσει κινήτρων

	ΚΥΡΙΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΑΝΑ ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΑΝΑ ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ
1η	Γνωριμία(διαμονή, περιήγηση, αθλητισμός, παρατήρηση) με τη φύση και την ύπαιθρο	Οικοτουρισμός Χιονοδρομικός, Ορεινός-Ορειβατικός
2η	Πολιτισμός, θρησκεία, επιστήμη και εκπαίδευση, προβολή προϊόντων και υπηρεσιών	Πολιτιστικός Θρησκευτικός, Εκπαιδευτικός-Επιστημονικός Αστικός
3η	Επάγγελμα	Συνεδριακός Εκθεσιακός Τουρισμός κινήτρων ατομικό επαγγελματικό ταξίδι
4η	Θάλασσα (περιήγηση, αθλητισμός, διαμονή, αναψυχή)	Θαλάσσιος τουρισμός ιστιοπλοΐας, τουρισμός κρουαζιέρας, Ναυταθλητισμός
5η	Κοινωνικοί λόγοι, υγεία, ποιότητα ζωής, κοινωνικά πρότυπα, κοινωνική προστασία	Ιαματικός (ιατρικός τουρισμός, τουρισμός ευεξίας), Κοινωνικός τουρισμός

6η	Χόμπυ, συνδυασμός ελεύθερου χρόνου και τουρισμού, ειδικά οργανωμένα ταξίδια ατόμων και ομάδων	Τουρισμός καζίνο Γκολφ Περιπέτειας, Θεματικών πάρκων, Mega events αθλητικού και πολιτιστικού χαρακτήρα
7η	Παραθερισμός, οργανωμένο real estate εξοχικών κατοικιών και χρονομεριστική μίσθωση	Παραθερισμός, Οργανωμένο real estate

Πηγή: Κοκκώσης, Τσάρτας, και Γκρίμπα, ίδια επεξεργασία

4. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

4.1 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

«Ανάμεσα στα άλλα εξαιρετικά που πρόσφερε η Ελλάδα στον δυτικό πολιτισμό είναι και η σύλληψη της ιδέας του πολιτιστικού τουρισμού πριν από 2000 χρόνια» έγραφε ο Ιαν Ιρβιν μόλις το 2001 στην «Independent», θυμίζοντας τον οδηγό του Πausανία, που ξεναγούσε τους ταξιδιώτες του 2ου μ.Χ. αιώνα στους ναούς και τα μνημεία (<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=291309> , πρόσβαση στις 1/2/2015)

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ένα από τα πιο παλιά και πιο δημοφιλή είδη τουρισμού. Από τους περασμένους αιώνες άτομα ή ολιγομελείς ομάδες περιηγητών, αναζητώντας τη γνώση, την εμπειρία και την προσωπική ανακάλυψη, πραγματοποιούσαν ταξίδια σε τόπους με αρχαιολογικό, ιστορικό, λαογραφικό ή πνευματικό-θρησκευτικό ενδιαφέρον, σε άγνωστα μέρη με διαφορετικό πολιτισμό και εθνολογικές ιδιομορφίες. Τα πολιτιστικά αυτά ταξίδια, αν και οργανωμένα από τους ίδιους, μπορούν να θεωρηθούν μια πρώιμη μορφή «πολιτιστικού τουρισμού» ο οποίος, σήμερα πλέον, έχει συγκροτηθεί σε δραστηριότητα με διαφορετικό χαρακτήρα και στόχο από τις υπόλοιπες μορφές τουρισμού.

Παρά το γεγονός ότι τα πρώτα ταξίδια έγιναν για βιοποριστικούς λόγους, ακολούθησαν ταξίδια περιήγησης και αναψυχής, δηλαδή τουριστικά ταξίδια με πολιτιστικό περιεχόμενο. Οι Ρωμαίοι θεωρούνται οι πρώτοι πολιτισμικοί τουρίστες, διότι μελετούσαν αρχαιότερους πολιτισμούς, όπως εκείνους των Ελλήνων και των Αιγυπτίων. Το μεσαίωνα περιορίζονται οι δυνατότητες επικοινωνίας και τα ταξίδια γίνονται περισσότερο για εμπορικούς ή πολιτικούς λόγους. Οι προσκυνηματικές μετακινήσεις όμως αυτής της εποχής θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως υποσύνολο του πολιτιστικού τουρισμού , εφόσον η τέχνη της εποχής φιλοξενούταν σε θρησκευτικούς χώρους λόγω του θρησκευτικού περιεχομένου της (Κωστάκης, 2003).Το 17^ο αι. αναπτύσσεται στην Αγγλία το Grand Tour (μεγάλη περιήγηση), με πολιτιστικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα, με στόχο οι αριστοκρατικές τάξεις να επισκεφτούν τις σημαντικές ευρωπαϊκές πόλεις που ήταν συνδεδεμένες με τον κλασικό πολιτισμό

(Μοίρα Π.,2009:20). Μέχρι τον 18^ο αι. τα περισσότερα αντικείμενα τέχνης ανήκαν σε βασιλικές οικογένειες, η Γαλλική Επανάσταση όμως σε συνδυασμό με την διακίνηση πολιτιστικών αγαθών από την αστική τάξη- από πολιτισμούς άλλων λαών και ιστορικών περιόδων- συνέβαλαν στην πρόοδο του ευρωπαϊκού πολιτισμού και στην ανάπτυξη των πολιτιστικών αγαθών. Παράλληλα, καθώς αυξάνεται ο αριθμός των τουριστών, αυτά τα αγαθά προβάλλονται στο ευρύ κοινό, συμβάλλοντας στην ίδρυση των πρώτων μουσείων. Τον επόμενο αιώνα οι σιδηρόδρομοι και τα ατμόπλοια επιτρέπουν τις μαζικές μετακινήσεις και τον προγραμματισμό. Σημειώνεται επίσης εξάπλωση των μουσείων, η οποία σε συνδυασμό με την αύξηση του ελεύθερου χρόνου, δρα θετικά ώστε οι τουρίστες της υψηλής αλλά πλέον και της μεσαίας τάξης να διαθέσουν αυτόν τον χρόνο εξερευνώντας πολιτισμικά αγαθά, ενισχύοντας την πολιτιστική τουριστική ανάπτυξη (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα, 2011).

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί πλέον μια ιδιαίτερα σημαντική μορφή τουρισμού, αφού το πολιτιστικό κίνητρο ήταν και παραμένει ένας από τους κυριότερους λόγους ταξιδιών για τους τουρίστες σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με το διεθνή οργανισμό προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς UNESCO, αποτελεί το πιο γρήγορα αναπτυσσόμενο, σε παγκόσμια κλίμακα, προϊόν της τουριστικής βιομηχανίας (<http://www.touristiki-agera.gr/article.asp?ID=2203>, πρόσβαση στις 31-1-2015). Προσφέρει ευκαιρίες για πολιτιστική εμπειρία, προσφέρει την περιήγηση στη φυσική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά μίας περιοχής καθώς και στη σημερινή δημιουργία. Η πολιτιστική κληρονομιά και ο τουρισμός αποφέρουν απτές αλλά και άυλες αξίες στις οικονομίες και τις κοινωνίες. Προάγουν τον πολιτισμό, ενισχύουν την ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών, τη στήριξη της κοινωνικής συνοχής και ενσωμάτωσης, την αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων περιοχών, τη δημιουργία τοπικών θέσεων εργασίας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις τοπικές κοινωνίες (Μοίρα και Παρθένης, 2011).

4.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο όρος «πολιτισμός» είναι ιδιαίτερα διευρυμένος, γεγονός που καθιστά δύσκολη τη προσέγγιση του όρου του πολιτιστικού τουρισμού. Σύμφωνα με τον Tylor (1871), «*κουλτούρα ή πολιτισμός , είναι το σύνθετο εκείνο σύμβολο που περιλαμβάνει τις*

γνώσεις, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, την τέχνη, την ηθική, το δίκαιο, τα έθιμα και κάθε άλλη ικανότητα ή συνήθεια που αποκτά ο άνθρωπος ως μέλος της κοινωνίας». Ο συνδυασμός ωστόσο του φαινομένου του τουρισμού με την ύπαρξη του πολιτισμού και την επιθυμία του ανθρώπου να τον γευτεί χωρίς σύνορα, γέννησε τον πολιτιστικό τουρισμό.

Η έννοια του πολιτιστικού τουρισμού είναι δύσκολο να οριστεί επακριβώς. Ο Richards(1996) αναγνώρισε δύο βασικές προσεγγίσεις του όρου:

- * Η πρώτη προσέγγιση -ο τεχνικός ορισμός όπως αποκαλείται-αφορά όλες τις μετακινήσεις προσώπων έξω από την κανονική θέση κατοικίας τους σε 1)Αρχαιολογικές ή ιστορικές θέσεις και μουσεία, 2)ειδικά πολιτιστικά αξιοθέατα ή θέσεις ιστορικής-αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, 3)καλλιτεχνικές, αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις καλών τεχνών, θεάτρου, κινηματογράφου, φεστιβάλ κι άλλα πολιτιστικά γεγονότα, 4)θρησκευτικά γεγονότα και προσκυνήματα, 5)μελέτη γλώσσας, λογοτεχνίας ή κάποιας ολοκληρωμένης κουλτούρας, 6)πολιτιστικοί περίπατοι
- * Η δεύτερη προσέγγιση-εννοιολογικός ορισμός- περιλαμβάνει τις μετακινήσεις προσώπων σε πολιτιστικά αξιοθέατα μακριά από την κανονική θέση κατοικίας τους με σκοπό να συγκεντρώσουν νέες πληροφορίες ,γνώσεις και εμπειρίες ή να κάνουν απροσδόκητες συναντήσεις προς ικανοποίηση των πολιτισμικών τους αναγκών.

Η διαφορά των δύο προσεγγίσεων είναι ότι στην πρώτη δεν περιλαμβάνονται οι πολιτιστικές διεργασίες και τα κίνητρα των πολιτιστικών τουριστών , όπως αντικατοπτρίζονται στη δεύτερη. Τα εν λόγω κίνητρα αφορούν την ανάγκη για επιμόρφωση και μάθηση και επιτρέπουν τη διάκριση μεταξύ των ευκαιριακών επισκεπτών πολιτιστικών θέσεων και των ειδικών πολιτιστικών τουριστών (Richards,1996).

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται η προσπάθεια ορισμένων ερευνητών να αποτυπώσουν την έννοια του πολιτιστικού τουρισμού.

Πίνακας 4.1 Καταγραφή ορισμών Πολιτιστικού Τουρισμού

ΟΡΙΣΜΟΣ	ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ
Πολιτιστικός τουρισμός είναι το ταξίδι που γίνεται με βασικό κίνητρο τον πολιτισμό, συνδυασμένο με εκπαιδευτικές συναντήσεις, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, φεστιβάλ, θεατρικές παραστάσεις, μελέτη φυσικού περιβάλλοντος, λαϊκού πολιτισμού και τέχνης.	UNWTO	1985
Εάν θεωρηθεί ότι ο κόσμος αποτελεί ένα δίκτυο κοινωνικών σχέσεων στο πλαίσιο του οποίου πραγματοποιείται ροή εννοιών, όπως η μετακίνηση ατόμων και αγαθών, τότε κατ' αντιστοιχία ο παγκόσμιος τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί μοναδική ευκαιρία για πολιτιστικές ανταλλαγές, φέρνοντας πιο κοντά ανθρώπους με διαφορετικές κουλτούρες και καλλιεργώντας ένα κλίμα παγκόσμιας κατανόησης. Επιπλέον πολιτισμικά αγαθά μπορούν να θεωρηθούν η λαϊκή παράδοση, η γαστρονομία και ο λαϊκός πολιτισμός μιας περιοχής.	Hannerz	1990
Πολιτιστικός τουρισμός είναι όλες οι μετακινήσεις ανθρώπων μακριά από τον συνήθη τόπο διαμονής τους σε συγκεκριμένα πολιτιστικά αξιοθέατα, όπως είναι οι χώροι της πολιτιστικής κληρονομιάς, καλλιτεχνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, τέχνες και θέατρο.	ATLAS	1991
Ο πολιτιστικός τουρισμός αφορά όλες τις μετακινήσεις των ατόμων σε συγκεκριμένους πολιτιστικούς πόλους έλξης, όπως είναι οι τοποθεσίες πολιτιστικής κληρονομιάς, οι καλλιτεχνικές και πολιτιστικές	Richards	1996

εκδηλώσεις, οι τέχνες και το θέατρο εκτός της κανονικής περιοχής κατοικίας τους.		
Πολιτιστικός τουρισμός είναι οποιαδήποτε δραστηριότητα επιτρέπει στους επισκέπτες να έχουν την εμπειρία της ανακάλυψης τρόπων ζωής άλλων ανθρώπων, επιτρέποντας τους να γνωρίσουν τα έθιμα τις παραδόσεις, το φυσικό περιβάλλον και τις ιδέες τους και να έχουν πρόσβαση σε χώρους με αρχιτεκτονικό, ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον ή άλλου τύπου πολιτιστική αξία.	ICOMOS	1999
Ως πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να οριστεί η ήπια χρήση πολιτιστικών και ιστορικών στοιχείων και η φροντίδα παραδοσιακών τρόπων ζωής και κατοικίας σε μια περιφέρεια για την ανάδειξη του τουρισμού της.	Heinze	2002
Ο Πολιτιστικός τουρισμός αναφέρεται σε τουριστικά ταξίδια τα οποία έχουν ως κυρίαρχα κίνητρα διαφορετικές δραστηριότητες και εμπειρίες σχετικές με τον πολιτισμό, όπως συμμετοχή σε φεστιβάλ και πολιτιστικές εκδηλώσεις, γνωριμία με την ιστορία και την παράδοση τόπων και χωρών, επίσκεψη σε πολιτιστικά μνημεία και μουσεία, γνωριμία με τα τοπικά ήθη και έθιμα καθώς και την τοπική γαστρονομία.	Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα	2011

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

4.3.1 Στόχοι και Αντικείμενο του Πολιτιστικού Τουρισμού

Σκοπός της ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού είναι όπως προκύπτει από την εννοιολογική προσέγγιση του όρου, η ανάδειξη και αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων ενός τόπου, είτε αφορούν αρχαιολογικά, ιστορικά ή αρχιτεκτονικά μνημεία με απώτερο στόχο τη δημιουργία ενός σύνθετου τουριστικού προϊόντος όπου θα προτρέπει τον επισκέπτη να γνωρίσει ουσιαστικά τον πολιτισμό την παράδοση και την κουλτούρα της εκάστοτε περιοχής. Το πολιτισμικό ταξίδι αφορά παραμέτρους που σχετίζονται με το ενδιαφέρον και τις ανάγκες του τουρίστα για τις τέχνες, την ιστορία, την αρχιτεκτονική ή κ.ά. Οι γνώσεις του τουρίστα θεμελιώνονται μέσα από τη μελέτη ειδικών βιβλίων, περιοδικών, του Διαδικτύου όσο και από την άμεση συμμετοχή σε ποικίλες δραστηριότητες (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα 2011).

4.3.2 Το Περιεχόμενο και οι Πηγές του Πολιτιστικού Τουρισμού

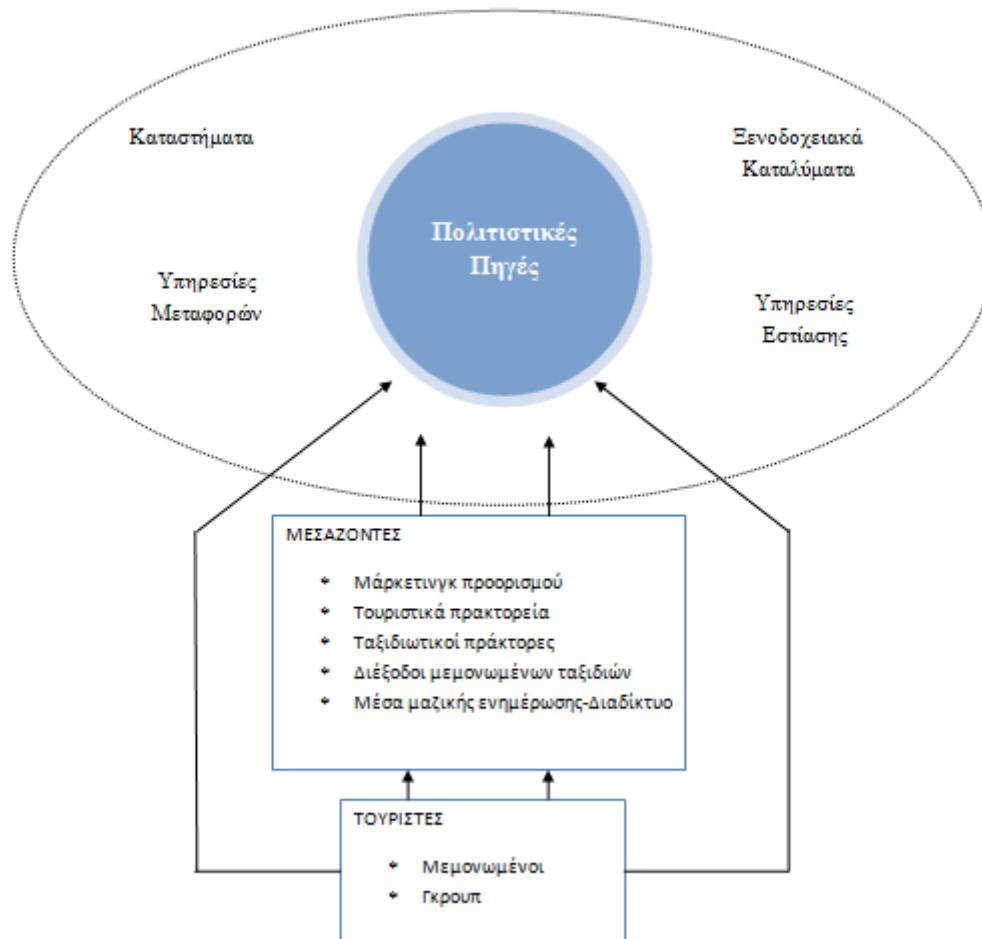
Το περιεχόμενο του πολιτιστικού τουρισμού είναι αρκετά ευρύ, εμπεριέχοντας δραστηριότητες κι άλλων ειδικών μορφών τουρισμού τόσο του παρελθόντος όσο και του σύγχρονου πολιτισμού. Αφορά τις επιθυμίες του πολιτιστικού τουρίστα (τέχνη, γαστρονομία, προφορικός και γραπτός λόγος, ιστορία, εκπαίδευση, ήθη, έθιμα κ.ά.) καθώς κι ένα πλέγμα δραστηριοτήτων γύρω συγκεκριμένους τουριστικούς πόρους. Οι πόροι αυτοί μπορεί να είναι οι εξής (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα 2011 & Swarbrooke, 1999):

- Αρχαιολογικά μνημεία, τοποθεσίες και μουσεία
- Λαογραφικά/εθνογραφικά στοιχεία (ήθη-έθιμα)
- Αρχιτεκτονική δομή, οικιστικά σύνολα (ιστορικά κέντρα, παραδοσιακοί οικισμοί)
- Αντικείμενα τέχνης, χειροτεχνήματα, γκαλερί
- Μουσική, χορός
- Μελέτη του προφορικού και γραπτού λόγου
- Εκπαιδευτικές και επιστημονικές εκδηλώσεις (ερευνητικά προγράμματα, σεμινάρια)
- Φεστιβάλ και ειδικά γεγονότα (mega events)

- Βιομηχανία και Εμπόριο (αγορές, εμπορικά κέντρα)
- Θρησκευτικές εκδηλώσεις, μνημεία θρησκευτικού χαρακτήρα
- Σύγχρονος πολιτισμός (Θεματικά πάρκα, τοποθεσίες κινηματογραφικών ταινιών)
- Θεματικά μονοπάτια και διαδρομές
- Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου
- Τεχνολογικές ή τεχνητές υποδομές (φράγματα, γέφυρες)

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ενίσχυση της ελκυστικότητας του πολιτιστικού προορισμού επιβάλλει την ομαδοποιημένη προσφορά δηλαδή τα τουριστικά πακέτα, διότι ο τουρισμός δεν μπορεί να είναι βιώσιμος αν δε συνδέσει σε πακέτο τη μεταφορά, τη διαμονή και περαιτέρω ένα σημαντικό αριθμό πολιτιστικών προορισμών, διαδρομών και εκδηλώσεων, πάντοτε βέβαια, σε συνδυασμό με εναλλακτικές επιλογές. Στο πλαίσιο αυτό εμφανίζεται η επιδίωξη για δικτύωση τόπων, εκδηλώσεων, φορέων και προσώπων που ασχολούνται με τον πολιτιστικό τουρισμό. Είναι γεγονός ότι η δικτύωση δημιουργεί ευέλικτα και ανθεκτικά στις εξωτερικές κρίσεις συστήματα πολύ περισσότερο βιώσιμα από τους μεμονωμένους προορισμούς, που μπορούν πολύ εύκολα να φέρονται από την επιτυχία στην αποτυχία (Κωστάκης,2003).

Σχήμα 4.1 Το Σύστημα του Πολιτιστικού Τουρισμού

Πηγή : Swarbrooke, ίδια επεξεργασία

4.3.3 Πολιτιστικός Τουρίστας

Ο πολιτιστικός τουρίστας δεν είναι απλά ένας θεατής των πολιτιστικών πόρων ενός τόπου, αλλά ένας ενεργός τουρίστας, δέκτης των γνώσεων που αντλεί από ένα πολιτιστικό περιβάλλον και ενεργών συμμετέχων στις πολιτιστικές δραστηριότητες. Ο πολιτιστικός τουρίστας διακρίνεται σε δύο ομάδες. Η πρώτη αφορά τους τουρίστες με ευρύτερο πολιτιστικό ενδιαφέρον ή αλλιώς τους γενικούς τουρίστες οι οποίοι επισκέπτονται κάθε φορά διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές με στόχο την εξερεύνηση και τη γνωριμία με τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες της καθεμιάς, αποκτώντας γνώσεις και εμπειρίες που οδηγούν στη διαμόρφωση μιας γενικής εικόνας για τους πολιτισμούς άλλων λαών. Η δεύτερη ομάδα αφορά τους τουρίστες με εξειδικευμένο πολιτιστικό ενδιαφέρον ή αλλιώς τους εξειδικευμένους τουρίστες που

εστιάζουν το ενδιαφέρον τους σε ένα μικρό αριθμό περιοχών , με στόχο να ανακαλύψουν και να κατανοήσουν το ευρύτερο πολιτιστικό υπόβαθρο που χαρακτηρίζει την περιοχή αυτή. Ακόμη κι αν αλλάζει η γεωγραφική περιοχή , το πολιτιστικό αντικείμενο ή δραστηριότητα παραμένει σταθερό.

4.3.4 Τα Οφέλη του Πολιτιστικού Τουρισμού

Οι συνθήκες που διαμορφώνουν την ιδιαιτερότητα του πολιτιστικού τουρισμού, σε σχέση με τις άλλες μορφές τουρισμού, καθορίζονται από τη διπολική σχέση πολιτισμός – τουρισμός. Πρόκειται για μια δυναμική σχέση αμφίδρομης αλληλεπίδρασης, με θετικές και αρνητικές επιπτώσεις, που δημιουργείται από την εμπλοκή δύο μερών διαφορετικής σύστασης και συμφερόντων, αφενός της ευάλωτης πολιτιστικής κληρονομιάς που απαιτεί την προστασία της, τη σωστή ερμηνεία και προβολή της κι αφετέρου του δυναμικού τουρισμού, που απαιτεί επιτυχή οργάνωση και κερδοφόρα διαχείριση (Κόνσολα,2013).

Ολοένα και περισσότερα κράτη εντάσσουν τον πολιτισμό στην χάραξη της τουριστικής τους πολιτικής. Ενώ κατ' εξοχήν τουριστικές χώρες, όπως η Ελλάδα ή η Ιταλία προέβαλαν πάντοτε τον πολιτισμό ως επιχείρημα για την επιλογή της χώρας τους ως προορισμό, τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερες χώρες και περιφέρειες εντάσσουν τον πολιτισμό για την ανάδειξη του τουριστικού τους προϊόντος (Καραχάλης 2006). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού εκτιμά μάλιστα ότι ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό 15% ανά έτος και ότι το 37% όλων των διεθνών ταξιδιών περιλαμβάνει ένα πολιτιστικό στοιχείο. Τα αίτια εντοπίζονται στη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς του τουρίστα (Roth 1998, Δέφνερ 1999):

- Το υψηλό μορφωτικό επίπεδο ενδυναμώνει το ενδιαφέρον για πολιτιστικά προϊόντα.
- Τα πολιτιστικά γεγονότα μπορούν να καλύψουν την ανάγκη του τουρίστα στις να ζήσει κάτι ξεχωριστό κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του.
- Παρόλο που κύριο κίνητρο για διακοπές αποτελεί ακόμη η ξεκούραση και η ανάπαυση, ο τουρίστας θέλει παράλληλα την ψυχαγωγία, κάτι που μπορεί να του προσφέρει και ο πολιτισμός.

- Το πολιτιστικό προϊόν προωθεί αποτελεσματικά την εικόνα μιας χώρας. Η Ισπανία, για παράδειγμα, προωθεί τον πολιτιστικό τουρισμό στο εσωτερικό της χώρας και τον αστικό τουρισμό, χωρίς να στέκεται στη γεωγραφική της θέση.

Ο πολιτιστικός τουρισμός προσδιορίζεται από τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές αξίες που επιτρέπουν στους κατοίκους και τους τουρίστες να υφίστανται τις θετικές αλληλεπιδράσεις του και να ανταλλάσσουν εμπειρίες. Είναι μια μορφή τουρισμού ήπιας ανάπτυξης με λιγότερες επιπτώσεις από τον μαζικό πρότυπο τουρισμού. Συγκεκριμένα η θετική επίδραση της ειδικής μορφής τουρισμού συνοψίζεται στα εξής (Μαραβέγιας 2004, Σπιλάνης 2000, Tsartas 2003):

- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και κατά συνέπεια συγκράτηση του πληθυσμού στην περιφέρεια. Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση, ενώ είναι καθοριστική για τις ευαίσθητες, από άποψη εργασίας, κοινωνικές ομάδες των νέων και των γυναικών.
- Άμβλυνση του προβλήματος της τουριστικής εποχικότητας, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα της τουριστικής κίνησης στην Περιφέρεια και του ελληνικού τουρισμού. Ο πολιτιστικός τουρισμός εξάλλου μπορεί να αναπτυχθεί ανεξάρτητα από την εποχή και αρκετές φορές ανεξάρτητα από τις κλιματολογικές συνθήκες. Επομένως, συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- Προβολή και αξιοποίηση τοπικών πόρων και προϊόντων, με ιδιαίτερη έμφαση στη διάχυση των δράσεων της πρότασης σε όλη την Περιφέρεια και όχι σε λίγες μόνο περιοχές.
- Ενεργοποίηση του τοπικού δυναμικού και ενσωμάτωση του στον κοινωνικοοικονομικό ιστό της περιοχής.
- Διασπορά τουριστών στο χώρο και στο χρόνο εφόσον δεν εστιάζεται στον τουρισμό ήλιου και θάλασσας, με απώτερο στόχο τον εμπλουτισμό της προσφοράς, την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την ανάδειξη ενός ολοκληρωμένου πολιτιστικού πλέγματος πόλων έλξης για τους επισκέπτες.
- Προσέλκυση τουριστών υψηλότερου εισοδήματος και μορφωτικού επιπέδου, οι οποίοι συνήθως παρατείνουν τη διαμονή.

- Αποτελεί ένα από τα κυριότερα μέσα της σύγχρονης στρατηγικής για την αναζωογόνηση των αστικών κέντρων μέσω του πολιτισμού (culture-led urban regeneration).

4.3.5 Οι Επιπτώσεις του Πολιτιστικού Τουρισμού

Η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού σε έναν τόπο μπορεί να πετύχει μια νέα τουριστική μορφή υψηλής ποιότητας, με σημαντικά οφέλη για την περιοχή. Ωστόσο η εμπορευματοποίηση των πολιτιστικών πόρων και η υπέρμετρη χρήση τους μπορεί να επιφέρει εξίσου σημαντικές επιπτώσεις. Συγκεκριμένα, ελλοχεύουν κίνδυνοι για την αλλοίωση των πολιτιστικών και φυσικών αγαθών, καθώς και του τοπίου. Η μετατροπή παραδοσιακών κτισμάτων λόγω χάριν σε τουριστικά καταλύματα, μπορεί να υποβαθμίσει τα ιστορικά τους στοιχεία, ενώ η ανάπτυξη του τουριστικού εμπορίου και της αναψυχής επιδρά αρνητικά στην εικόνα του δημόσιου χώρου. Επιπλέον η λειτουργία του δημόσιου χώρου ως πολυλειτουργικού χώρου συνάντησης, επικοινωνίας και κυκλοφορίας μεταβάλλεται ριζικά. Ο χαρακτήρας του τόπου αλλοιώνονται και οι πολιτιστικοί πόροι του τόπου «καταναλώνονται» με τρόπο μη αναστρέψιμο (Μαΐστρου, 2001).

Παράλληλα, η υπερανάπτυξη του τουρισμού δημιουργεί πιέσεις για νέες επεκτάσεις που αλλοιώνουν τα όρια του ιστορικού δομημένου χώρου. Η ατμοσφαιρική ρύπανση, ο θόρυβος και η αύξηση της τουριστικής κίνησης σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια των δικτύων και υποδομών να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες απαιτήσεις, καθώς και η ενδεχόμενη άναρχη εγκατάσταση νέων χρήσεων και κτισμάτων μπορεί χωρίς μια ολοκληρωμένη πολιτική ορθολογικής διαχείρισης να υποβαθμίσουν τους πολιτιστικούς πόρους (Μαΐστρου, 2001).

Η μονομερής εξάρτηση επίσης από μία μορφή εναλλακτικού τουρισμού και ο χαρακτηρισμός συγκεκριμένης ταυτότητας σε μια περιοχή, έχει ως άμεση συνέπεια τη μεταβολή της συνοχής του οικιστικού και κοινωνικού συνόλου και της οικονομικής διάρθρωσης του. Οι κοινωνικές αξίες αλλάζουν και οι τοπικές ιδιαιτερότητες και εκδηλώσεις προκατασκευάζονται για να εξυπηρετήσουν τον πολιτιστικό τουρισμό.

Συμπερασματικά, απαιτείται ολοκληρωμένη διαχείριση προστασίας των πόρων και της τουριστικής ανάπτυξης, με κατευθύνσεις για τη διατήρηση της σχέσης φυσικού και

δομημένου χώρου και των ιστορικών στοιχείων, καθώς και του πολιτιστικού εξοπλισμού και της τεχνολογικής υποδομής.

4.4 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Ανεξάρτητα από τον ορισμό που υιοθετεί κανείς, γεγονός είναι ότι ο πολιτιστικός τουρισμός συνδέεται κυρίως με τις έννοιες της πολιτιστικής κληρονομιάς και γενικότερα των πολιτιστικών πόρων στους οποίους συγκαταλέγονται οι αρχαιολογικοί και ιστορικοί χώροι και τα μνημεία, τα παντός είδους μουσεία, το δομημένο περιβάλλον (κτήρια αρχιτεκτονικού ή ιστορικού ενδιαφέροντος, παραδοσιακοί οικισμοί κ.ά.), και στοιχεία του σύγχρονου πολιτισμού των κοινωνιών που ζουν στους τουριστικούς προορισμούς (φεστιβάλ, εικαστικές και παραστατικές τέχνες, λαϊκός πολιτισμός) (Κόνσολα, 2013).

Ο όρος πολιτιστική κληρονομιά καλύπτει σήμερα ένα ευρύτατο εννοιολογικά φάσμα, τόσο με νέες κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών όπως η βιομηχανική κληρονομιά, όσο και χρονικά με την επέκτασή του ως και τη σύγχρονη εποχή, συμπεριλαμβάνοντας ακόμη και έργα της μοντέρνας αρχιτεκτονικής (Κόνσολα, 2006). Αλλαγές παρατηρούνται επίσης όχι μόνον στην εννοιολογική διεύρυνση του όρου αλλά και στις αντιλήψεις για το ρόλο της πολιτιστικής κληρονομιάς η οποία θεωρείται πλέον ως «κοινωνικό αγαθό» που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της σύγχρονης ζωής και μπορεί να συνεισφέρει στην πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη και στη βελτίωση της ποιότητας του δομημένου περιβάλλοντος (Merriman 2004, Loulanski 2006). Κατά συνέπεια επιδιώκεται όχι μόνο η εξασφάλιση της επιβίωσης των μνημείων αλλά και η ένταξή τους στον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό και η διευκόλυνση της γνωριμίας και της επικοινωνίας των πολιτών με τα υλικά κατάλοιπα του παρελθόντος. Εξάλλου η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί κοινή συνιστώσα της πολιτιστικής πολιτικής και του πολιτιστικού τουρισμού, η οποία πρέπει να συνδυαστεί με την αναζήτηση της πολιτισμικής ταυτότητας (Δέφνερ 1999).

Επιπλέον είναι αδιαμφισβήτητη η οικονομική απόδοση των μνημείων της κληρονομιάς που συνδέεται κυρίως με την ανάπτυξη του τουρισμού, ιδιαίτερα του πολιτιστικού

τουρισμού που έχει πλέον συγκροτηθεί σε δραστηριότητα με ξεχωριστό χαρακτήρα και συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση (Κόνσολα,2013).

Τα μνημεία και οι χώροι της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν έναν από τους βασικότερους παράγοντες προσέλκυσης του τουριστικού ρεύματος. Επομένως, η διατήρηση και προβολή τους προσδίδει σε κάθε περιοχή ένα ανταγωνιστικό τοπικό πλεονέκτημα στην παγκόσμια τουριστική αγορά. Η ίδρυση νέων μουσείων, η ανάπλαση ιστορικών κέντρων πόλεων και η αποκατάσταση και επανάχρηση ιστορικών κτιρίων και γενικότερα η ανάδειξη των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι μερικά από τα κύρια μέσα της σύγχρονης πολιτικής για την τουριστική ανάπτυξη (Richards 1996, McKercher and du Cross 2002).

Ωστόσο, ο τουρισμός και η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς χαρακτηρίζονται από μια στενή και συχνά διαφορούμενη σχέση καθώς η λεγόμενη «τουριστικοποίηση» της πολιτιστικής κληρονομιάς ελλοχεύει κινδύνους για τα μνημεία και τους πολιτιστικούς χώρους . Οι φθορές στα μνημεία από την αύξηση του αριθμού των επισκεπτών, η εμπορευματοποίησή τους και η μετατροπή τους με αυθαίρετες ανακατασκευές σε τουριστικό θέαμα είναι μερικές από τις δυσμενείς επιπτώσεις. Εκτιμάται όμως, ότι συχνά οι δύο τομείς δημιουργούν μια θετική συνέργια με θετικές επιπτώσεις (Καραχάλης,2006).Επομένως, η εξασφάλιση της ακεραιότητας, της αυθεντικότητας και της βιωσιμότητας των μνημείων αποτελεί βασική προτεραιότητα των φορέων προστασίας της κληρονομιάς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (Κόνσολα,2013).

4.5 Η ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Χαρακτηριστικό του ενδιαφέροντος των διεθνών φορέων είναι ότι το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών ICOMOS συνέταξε το 1985 και αναθεώρησε το 1999 με τη δημιουργία μιας ειδικής επιτροπής, την Διεθνή Επιτροπή Πολιτιστικού Τουρισμού, την Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού (International Cultural Tourism Charter) με τη διατύπωση των βασικών αρχών που πρέπει να διέπουν την τουριστική δραστηριότητα σε τόπους με πολιτιστική σημασία έτσι ώστε να εξισορροπούνται οι συχνά αντικρουόμενες απόψεις των τουριστικών παραγόντων και των φορέων διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς (ICOMOS,1999).

«Αντικείμενο της επιτροπής είναι η προάσπιση της πολιτιστικής κληρονομιάς, παγκόσμιας, εθνικής ή τοπικής, στις περιπτώσεις εμπλοκής της με τον τουρισμό. Στην επιτροπή αυτή ανατέθηκε η αναθεώρηση της Χάρτας του Πολιτιστικού Τουρισμού. Το κείμενο της νέας Χάρτας διατυπώθηκε σε τρεις γλώσσες, αγγλικά, γαλλικά και ισπανικά και επικυρώθηκε στη Γενική Συνέλευσή του ICOMOS στο Μεξικό το 1999. Η Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS βασίζεται στις αρχές που διέπουν τις δράσεις της διεθνούς αυτής οργάνωσης και αποτελεί μία εξειδικευμένη εφαρμογή τους που αφορά την τουριστική δραστηριότητα σε τόπους με πολιτιστική σημασία. Βασικός στόχος της Χάρτας είναι να παίζει ένα σημαντικό ρόλο στον περιορισμό των κινδύνων και την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού στην κληρονομιά και στα πολιτιστικά αγαθά»(ICOMOS, 1999)

Οι στόχοι της Διεθνούς Χάρτας για τον Πολιτιστικό Τουρισμό συνίστανται στο (ICOMOS, 1999):

- * Να διευκολύνει και να ενθαρρύνει τους εμπλεκόμενους στη διατήρηση και τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στο να καταστήσουν τη σημασία της προσιτή στα μέλη της τοπικής κοινότητας και τους επισκέπτες.
- * Να διευκολύνει και να ενθαρρύνει τους μετέχοντες σε τουριστικές δραστηριότητες στο να προβάλλουν και να διαχειρίζονται τον τουρισμό με τρόπο που να σέβεται και να προάγει τον πολιτισμό και τις ζωντανές παραδόσεις των τοπικών κοινοτήτων.
- * Να διευκολύνει και να ενθαρρύνει τον διάλογο, μεταξύ των συμφερόντων της πλευράς της διατήρησης και των παραγόντων της τουριστικής βιομηχανίας, σχετικά με τη σημασία και την εύθραυστη φύση των τόπων με πολιτιστική κληρονομιά, των συλλογών και των ζωντανών παραδόσεων, συμπεριλαμβανομένης και της ανάγκης επίτευξης ενός βιώσιμου μέλλοντος για τα στοιχεία αυτά.
- * Να ενθαρρύνει τις διαδικασίες αυτές διατυπώνοντας προγράμματα και πολιτικές προκειμένου να αναπτυχθούν λεπτομερείς και μετρήσιμοι στόχοι και στρατηγικές που συνδέονται με την προβολή και την ερμηνεία των τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς και πολιτιστικών δραστηριοτήτων και συναφείς στο πλαίσιο της διαφύλαξης και διατήρησή τους.

4.6 ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Τα παραδείγματα του επιτυχημένου πολιτιστικού τουρισμού από τον διεθνή χώρο είναι πολλά τόσο στον αναπτυγμένο όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Έχουν συσταθεί μάλιστα αρκετά δίκτυα διεθνούς φήμης, με αντικείμενο εργασίας την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάδειξη της για την ενίσχυση του τουρισμού.

UNESCO

Η United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), αποτελεί μια διακυβερνητική οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών με μείζονα ρόλο στην πολιτιστική ανάπτυξη. Μέσω σεμιναρίων, διαφημίσεων και ενημερώσεων προασπίζει την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σημαντικό έργο της είναι ο Κατάλογος Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς (<http://en.unesco.org/>, πρόσβαση στις 1-12-2014)

Culture Heritage Tourism

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής η επιτροπή Culture Heritage Tourism , δίνει κατευθύνσεις και βήματα για την ανάπτυξη, τη διαχείριση και το μάρκετινγκ και την αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων και διοργανώσεων. Αποτελείται από οργανισμούς και φορείς που ενδιαφέρονται για τον πολιτιστικό τουρισμό. Προτείνονται κατευθυντήριες αρχές που ορίζουν, εμπνέουν και ενημερώνουν ενώ παράλληλα δίνονται ευκαιρίες για χρηματοδότηση και τεχνική υποστήριξη για τη διοργάνωση πολιτιστικών γεγονότων. Το τετράπτυχο που προτείνεται για κάθε περιοχή είναι το εξής (<http://www.culturalheritagetourism.org/>, πρόσβαση στις 1-12-2014):

1. Εκτίμηση των δυνατοτήτων
2. Σχέδιο και οργάνωση
3. Προστασία και διαχείριση των πολιτιστικών, ιστορικών και φυσικών πόρων
4. Μάρκετινγκ τύπου

Ακολουθώντας αυτήν την στρατηγική, αρκετές πολιτείες της Αμερικής κατόρθωσαν να προσελκύσουν πολιτιστικούς τουρίστες και να αξιοποιήσουν τους πόρους που διέθεταν, επενδύοντας σε αυτούς.

Ευρώπη

Η πολιτιστική κληρονομία στην Ευρώπη είναι ένας από τους παλαιότερους και σημαντικότερους παράγοντες του τουρισμού (Thorburn,1986) και παραμένει μέχρι και σήμερα ο κεντρικός πόλος του Ευρωπαϊκού τουρισμού. Η Ευρώπη εκμεταλλεζόμενη την πλούσια κληρονομιά της, έχει δώσει ιδιαίτερη έμφαση στον πολιτιστικό τουρισμό και στις προοπτικές ανάπτυξης του, καθώς διαθέτει ένα μεγάλο αριθμό σημαντικών πολιτιστικών πόρων και μια ισχυρή ροή πολιτιστικών διεθνών και εσωτερικών τουριστών. Εκτιμάται ότι το 40% του συνολικού ευρωπαϊκού τουρισμού είναι ο πολιτιστικός τουρισμός. Αν και τα τελευταία χρόνια οι ευρωπαϊκές χώρες θεωρούνται θύματα της οικονομικής κρίσης, ο πολιτιστικός τουρισμός δεν έχει πληγεί σε σχέση με άλλους κλάδους (Richards,2011).

Θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας

Ένα πρωταρχικό παράδειγμα του ρόλου του πολιτιστικού τουρισμού στην Ευρώπη αποτελεί ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Η ιδέα να ορίζεται κάθε χρόνο μια διαφορετική Ευρωπαϊκή πόλη ως «Πολιτιστική Πρωτεύουσα», ξεκίνησε το 1983 από την Μελίνα Μερκούρη, την τότε Υπουργό Πολιτισμού της Ελλάδας. Η ιδέα υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1985, όποτε και η Αθήνα έγινε η πρώτη Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα (Richards,2005).

Το κίνητρο για την έναρξη αυτού του θεσμού ήταν καθαρά πολιτιστικό. Σκοπός του ήταν να βοηθήσει τους πολίτες των κρατών-μελών να έρθουν πιο κοντά μέσω της έκφρασης μιας φιλοσοφία που από την ιστορική ανάδυση και τη σύγχρονη ανάπτυξη, χαρακτηρίζεται με κοινά στοιχεία και τον πλούτο της ποικιλομορφίας (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-506_el.htm, πρόσβαση στις 2-12-1015). Ο ορισμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας στόχευε να κάνει προσβάσιμο τον πολιτισμό της κάθε πόλης στο ευρωπαϊκό κοινό καθώς και να παρουσιάσει ένα ενιαίο πλαίσιο ευρωπαϊκού πολιτισμού μέσα από την ποικιλομορφία της κάθε κουλτούρας

Κάθε Πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης ορίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για περίοδο ενός χρόνου στη διάρκεια του οποίου της δίνεται η ευκαιρία να επιδείξει την πολιτιστική της ζωή και την πολιτιστική της ανάπτυξη. Αρκετές Ευρωπαϊκές πόλεις

έχουν χρησιμοποιήσει την χρονιά της πολιτιστικής πόλης για να μεταμορφώσουν ολοκληρωτικά την πολιτιστική τους βάση και, κατ' επέκταση, την εικόνα τους στο διεθνή χώρο. Αποτελεί μια σπουδαία ευκαιρία για τις πόλεις να αλλάξουν την εικόνα τους, να προσελκύσουν παγκόσμιο ενδιαφέρον, να τραβήξουν περισσότερους τουρίστες και να επανεξετάσουν την ανάπτυξή τους μέσω του πολιτισμού προς όφελος των κατοίκων τους. Ο τίτλος έχει μακροπρόθεσμο αντίκτυπο, όχι μόνο στον πολιτισμό αλλά και σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, τόσο για την πόλη όσο και για τη γύρω περιοχή (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-506_el.htm, πρόσβαση στις 2-12-1015).

Η επιτυχία της εκδήλωσης της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας έχει γεννήσει άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις σε όλη την Ευρώπη . Αυτές περιλαμβάνουν την ανάθεση άλλων πόλεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να φιλοξενήσουν ένα « πολιτιστικό μήνα » , και περιφερειακών πρωτοβουλιών , όπως το πολιτιστικό πρόγραμμα της πόλης που ξεκίνησε στην Επαρχία της Zuid της Ολλανδίας.

Τέλος, ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας είναι ένα χρήσιμο παράδειγμα , επειδή υπογραμμίζει μερικά από τα βασικά θέματα που αφορούν την ανάπτυξη και το εμπόριο του πολιτιστικού τουρισμού στην Ευρώπη . Τα εν λόγω θέματα είναι τα εξής(Richards,2005) :

- Κίνητρα για την προώθηση του πολιτισμού

Το αρχικό κίνητρο ήταν καθαρά πολιτιστικό όμως πλέον έχει ως στόχο να προωθήσει την ιδέα της κοινής Ευρωπαϊκής κουλτούρας που θα αποτελέσει παράγοντα για την περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη.

- Το πολιτιστικό περιεχόμενο

Οι πόροι που διαθέτει η κάθε πόλη που γίνεται Πολιτιστική Πρωτεύουσα, διαφέρουν και μπορεί να απευθύνονται σε διαφορετικό κοινό με διαφορετικές προτιμήσεις.

- Το πολιτιστικό κοινό

Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας στόχευε σε κοινό με υψηλή αισθητική, αν και σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί πως η επιτυχία έγκειται στον συνδυασμό της υψηλής κουλτούρας με τον λαϊκό πολιτισμό.

ATLAS , Σχέδιο για τον Πολιτιστικό Τουρισμό

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1991, ξεκίνησε το 1991 το Πρόγραμμα για την Έρευνα περί Πολιτιστικού Τουρισμού (Cultural Tourism Research Programme) μέσω της ATLAS (Association for Tourism and Leisure Education Research). Αρχικά η έρευνα επικεντρώθηκε στον πολιτιστικό τουρισμό στην Ευρώπη, αργότερα όμως διεύρυνε το πεδίο της σε μια παγκόσμια μελέτη για τον πολιτιστικό τουρισμό. Οι πρωταρχικοί στόχοι του σχεδίου ήταν οι εξής (Richards,2005):

- 1) Ορισμός και κατανόηση του περιεχομένου του πολιτιστικού τουρισμού
- 2) Συλλογή δεδομένων για τις αφίξεις πολιτιστικών τουριστών στα ευρωπαϊκά αξιοθέατα
- 3) Εκτίμηση του προφίλ και των κινήτρων των πολιτιστικών τουριστών
- 4) Ανάπτυξη μελετών-περιπτώσεων της διαχείρισης του πολιτιστικού τουρισμού

Το Σχέδιο, διεξάχθηκε σε 26 αξιοθέατα σε 9 χώρες που υπέδειξαν ότι οι κύριες αγορές για τον διεθνή πολιτιστικό τουρισμό είναι οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ισπανία. Σχεδόν τα δύο τρίτα των ξένων πολιτιστικών τουριστών προέρχονται μέσα από τον ευρωπαϊκό χώρο. Για περίπου 20 χρόνια, η στατιστική υπηρεσία ATLAS, συνεχίζει να συλλέγει δεδομένα για τον πολιτιστικό τουρισμό με χιλιάδες συνεντεύξεις και συμμετοχές από οργανισμούς της Ευρώπης, της Ασίας, της Αυστραλίας και της Βόρειας Αμερικής (Richars,2005).

EUROPEAN INSTITUTE OF CULTURAL ROUTES

Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο των Πολιτιστικών Διαδρομών ιδρύθηκε στο Λουξεμβούργο το 1997 με σκοπό την ανάπτυξη του προγράμματος «Πολιτιστικές Διαδρομές» του Συμβουλίου της Ευρώπης. Είναι μία μη κερδοσκοπική οργάνωση εξαρτώμενη από το Συμβούλιο της Ευρώπης και από το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου (<http://www.culture-routes.lu/>, πρόσβαση στις 4-12-2014)

Το Πρόγραμμα ήταν μια προσπάθεια για τη συγκρότηση πολιτιστικής πολιτικής. Πρωταρχικός σκοπός ήταν να αναπτυχθούν τα ενοποιητικά στοιχεία από την κληρονομιά και να αναδειχθούν τα σημεία επαφής των λαών της Ευρώπης σε τοπική, περιφερειακή εθνική και ευρωπαϊκή κλίμακα. Σύντομα , η διοργάνωση διεθνικών

πολιτιστικών διαδρομών, καθιερώθηκε ως διαδρομή παράλληλων και αλληλένδετων δραστηριοτήτων και όχι ως μεμονωμένων διαδοχικών σταθμών. Έτσι επιδιώκεται να αξιοποιείται η πολιτιστική κληρονομιά, να ευαισθητοποιείται το κοινό και να εισάγονται οι προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές στις τρέχουσες τουριστικές πρακτικές (Αυγερινού-Κολώνια Σ., 1995).

ECTN

Το European Cultural Tourism Network (ECTN), είναι ένα πανευρωπαϊκό δίκτυο προορισμών, αρχών, μη κυβερνητικών εκδηλώσεων και ερευνητικών ιδρυμάτων για την ανάπτυξη και την προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού. Δημιουργήθηκε προκειμένου να έρθουν σε επαφή σημαντικοί παράγοντες της πολιτιστικής και τουριστικής βιομηχανίας απ' όλες τις περιφέρειες της Ευρώπης ώστε να ανταλλάξουν εμπειρίες, πρακτικές και πολιτικές (<http://www.ectn.eu.com/>, πρόσβαση στις 4-12-2014)

Από το 2012 που τέθηκε σε εφαρμογή το πρόγραμμα CHARTS μέσω του INTERREG IVC, εμπλούτισε τις περιφερειακές πολιτικές δίνοντας έμφαση στην αξιοποίηση του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και στην προστασία του τοπίου, για τη βιωσιμότητα του τουρισμού, μέσω της επικοινωνίας και της συνεργασίας των εταίρων. Οι βασικοί του στόχοι συνοψίζονται στα εξής (<http://www.charts-interreg4c.eu/>, πρόσβαση στις 4-12-2015):

- Διευκόλυνση της ανταλλαγής των ερευνών
- Διευκόλυνση της ανάπτυξης των διακρατικών σχεδίων
- Εξασφάλιση της βελτιωμένης συνεργασίας και ολοκλήρωσης μεταξύ των πολιτιστικών τομέων του τουρισμού
- Ανάπτυξη και βελτίωση των ευκαιριών κατάρτισης
- Ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών
- Ανάπτυξη κοινών απαντήσεων στις διαβουλεύσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
- Σύνδεση με άλλα δίκτυα

Το έργο CHARTS επικεντρώνεται στο ρόλο του πολιτισμού και της κληρονομιάς ως προστιθέμενη αξία στις περιφερειακές στρατηγικές για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

και ενσωμάτωση σε τοπικές, περιφερειακές, εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές. Το έργο απευθύνεται σε περιφερειακές και τοπικές αρχές, οργανισμούς διαχείρισης προορισμών και τουριστικής προβολής, εταιρίες τουριστικής ανάπτυξης, τουριστικές ενώσεις, τουριστικά και πολιτιστικά δίκτυα, όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνείς οργανισμούς. Οι εταίροι του έργου μοιράζονται εμπειρίες σχετικά με τη συνεισφορά στη διαφύλαξη και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τοπίων από βελτιωμένη διαχείριση προορισμών πολιτιστικού τουρισμού, καθώς επίσης από περιφερειακές πολιτικές αειφόρου ανάπτυξης, ειδικότερα σε σχέση με τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής και της οικονομικής κρίσης. Το έργο CHARTS άρχισε στις αρχές του 2012 και ολοκληρώνεται στο τέλος του 2014. Ο συνολικός προϋπολογισμός ανέρχεται σε 1,85 εκατ. € ενώ η κοινοτική συμμετοχή αγγίζει το 1,5 εκατ. €.

Στο εταιρικό σχήμα του έργου συμμετέχουν αυτοδιοικήσεις, περιφέρειες και οργανισμοί τουρισμού από 10 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ελλάδα, Βρετανία, Βέλγιο, Ιρλανδία, Κύπρο, Ιταλία, Λετονία, Ρουμανία, Ισπανία και Βουλγαρία). Συμμετέχουν επίσης το ECTN που εδρεύει στις Βρυξέλλες, το Δίκτυο Ibertur του Πανεπιστημίου της Βαρκελώνης, ο ΕΟΤ και το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Οι 12 θεματικές ενότητες του έργου είναι οι εξής (<http://www.charts-interreg4c.eu/>, πρόσβαση στις 4-12-2015):

- 1.Κλιματική Αλλαγή
- 2.Προσβασιμότητα στην Κληρονομιά
- 3.Αποτελεσματικές Συμπράξεις
- 4.Κοινωνίες Υποδοχής
- 5.Κριτήρια Ποιότητας
- 6.Πληροφόρηση Επισκεπτών
- 7.Μάρκετινγκ του Τόπου
- 8.Πολιτιστικές Διαδρομές
- 9.Σιδηροδρομική Κληρονομιά
10. Τοπικά προϊόντα και γαστρονομία
- 11.Παραδοσιακά Επαγγέλματα

12.Χρήση Ποδηλάτων σε προορισμούς βιώσιμου τουρισμού

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στον Καναδά και κυρίως στο Μόντρεαλ ο πολιτιστικός τουρισμός ανθεί από τη δεκαετία του 1990. Έπειτα από τη μείωση της απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα, λόγω της παύσης των παραδοσιακών βιομηχανιών, ο πολιτιστικός τουρισμός έδωσε λύση στο πρόβλημα της ανεργίας. Το 84% του συνόλου του εργατικού δυναμικού του Μόντρεαλ, απασχολείται στον τουρισμό καθώς η πόλη προσελκύει αρκετούς τουρίστες λόγω της πολιτιστικής κληρονομιάς της, όπως τα μουσεία, οι πινακοθήκες, τα εκθεσιακά και επιστημονικά κέντρα καθώς και της αρχιτεκτονικής παράδοσης και των φεστιβάλ (Αποστολοπούλου Μ.,2007).

Η Γαλλία επίσης αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα πολιτιστικού τουρισμού χάρη στην πλούσια πολιτιστική κληρονομιά αλλά και λόγω της ευρύτερης αντίληψης για την έννοια του πολιτισμού που αφορά πέρα από τις τέχνες και τα ιστορικά μνημεία, τη γαστρονομία, τα έθιμα, τις παραδόσεις κ.ά. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση των πολιτιστικών πόρων βρίσκεται στο Παρίσι, όπου ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο αντιστοιχούν ογδόντα πολιτιστικοί πόροι. Ωστόσο, πλέον παρατηρείται και διασπορά κατά τη δημιουργία νέων μουσείων σε όλη την έκταση της Γαλλίας. Ο πολιτιστικός τουρισμός στη Γαλλία περιλαμβάνει επίσης διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες, όπως φεστιβάλ, εκθέσεις και εορτές. Επιπλέον, η χάραξη πολιτιστικών διαδρομών και άλλες δράσεις σε συνδυασμό με την παρακολούθηση του παραδοσιακού τρόπου ζωής ενισχύουν τα προσφερόμενα τουριστικά προϊόντα της χώρας, διευρύνοντας το περιεχόμενο της τουριστικής πολιτιστικής κατανάλωσης (Κοκκώσης, Τσάρτας και Γκρίμπα,2011)

4.7 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Τα πολιτιστικά ταξίδια στην Ελλάδα έχουν μακρύ παρελθόν όπως προαναφέρθηκε, από της περιηγήσεις της αρχαιότητας μέχρι τους φιλέλληνες επισκέπτες των νεώτερων χρόνων που επιζητούν τη γνωριμία του ελληνικού πολιτισμού. Η πολιτιστική κληρονομία που βρίσκεται πίσω από την τουριστική εικόνα της χώρας, προσπαθεί να

ενταχθεί σε μια ενιαία πολιτική από την ίδρυση του ΕΟΤ μέχρι και σήμερα (Κολώνια-Αυγερινού Σ.,1995).

Το 13^ο Συνέδριο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) «κοστολόγησε» στα 150 δισεκατομμύρια ευρώ τον πολιτιστικό θησαυρό της Ελλάδας, ποσό ικανό να αναζωογονήσει την εθνική οικονομία . Παρά το γεγονός πως η Ελλάδα διαθέτει τεράστιο απόθεμα πόρων πολιτισμού, δεν καταφέρνει παρά να αποσπάσει μερίδιο αγοράς μόλις 2,4%. Κι όμως, η συγκεκριμένη κατηγορία τουρισμού στην Ευρώπη αντιπροσωπεύει μια αγορά 61 εκατομμυρίων ταξιδιών, συνολικού τζίρου άνω των 59 δισεκατομμυρίων ευρώ.

Διάγραμμα 4.1 Κυριότερες κατηγορίες ταξιδιών στην Ελλάδα

Πηγή:IPK

Υπογραμμίστηκε επίσης, η ανάγκη εκπόνησης ολοκληρωμένου σχεδίου αξιοποίησης, ανάδειξης και προβολής του πολιτιστικού κεφαλαίου και των υποδομών της Ελλάδας, με κύριους άξονες την αναδιοργάνωση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠΑ) στα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα και έναν σύγχρονο σχεδιασμό μάρκετινγκ για τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους.

Σύμφωνα με μελέτη της εταιρείας συμβούλων McKinsey («Σχεδιασμός Στρατηγικής του ΤΑΠΑ με στόχο την προβολή και αξιοποίηση της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς»), τα ετήσια έσοδα από την αξιοποίηση της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς μπορούν να ξεπεράσουν τα 300 εκατ. ευρώ σε διάστημα πέντε ετών, μέσω της υλοποίησης 11 βασικών δράσεων και της ανάπτυξης κατάλληλων υποδομών σε τρεις άξονες στρατηγικής, με βάση το ευρωπαϊκό μοντέλο: τα προϊόντα και τις υπηρεσίες, την προβολή και το δίκτυο και την εμπειρία επισκέπτη (www.tovima.gr/finance/article/?aid=628849, πρόσβαση στις 2/2/2015).

5. ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ

5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Άνδρος είναι ένα νησί με σημαντική και μακραίωνη ιστορία. Υπάρχουν δείγματα για την κατοίκηση της από τα αρχαία χρόνια και αναφορές για τη σημασία της στο Αιγαίο και την ναυτιλία. Σύμφωνα με τον Διόδωρο τον Σικελιώτη, το νησί πήρε το όνομα του από τον Άνδρο ή Ανδρεύς, στρατηγό της Κρήτης και απόγονο του Απόλλωνα, που αποίκησε το νησί κατά τη μινωική εποχή και του δωρήθηκε από το βασιλιά της Κρήτης Ραδάμανθη. Υπάρχουν ακόμη αναφορές κατά τον Μπόχαρτ, ότι το όνομα της Άνδρου προέρχεται από τους Φοίνικες, από την πόλη Άραδο, που εξέπλευσαν στο νησί. Κατά το Λατίνο Πλίνιο τον Πρεσβύτερο, η Άνδρος ονομάζεται Γαύρος καθώς και Υδρούσα (σαφείς αναφορές στις φυσικές της χάρες). Στους νεότερους χρόνους έγινε γνωστή και ως νησί του Αγίου Αντρέα, λόγω παρερμηνείας του ονόματός της από τους Φράγκους, οι οποίοι και καθιέρωσαν τον Άγιο Αντρέα ως πολιούχο της (Πασχάλης, 1925).

Τα ευρήματα των ανασκαφών τεκμηριώνουν την κατοίκηση του νησιού γύρω στο τέλος της 4^{ης} χιλιετίας π.Χ. και υπάρχουν ενδείξεις για τρεις τουλάχιστον προϊστορικούς οικισμούς, στο Μικρογιάλι, στην Πλάκα και στο Στρόφιλα. Στην περιοχή της Παλαιόπολης και της Υψηλής βρέθηκαν ευρήματα της μυκηναϊκής εποχής, ενώ οι ανασκαφές στη Ζαγορά αποκάλυψαν ένα σημαντικό οικισμό της γεωμετρικής περιόδου και μέρος της παλιάς (κατά τους αρχαϊκούς, κλασσικούς και ελληνιστικούς χρόνους) πρωτεύουσας του νησιού στην Παλαιόπολη. Στη διάρκεια των χρόνων αυτών, η Άνδρος φημιζόταν τόσο για τον πνευματικό όσο και για τον υλικό της πλούτο, κυρίως όμως ήταν διάσημη για τη ναυτική της δύναμη (Μπακάλη, 2006).

Στο τέλος του 7^{ου} αι. π.Χ., η Άνδρος υπήρξε μητρόπολη τεσσάρων σημαντικών αποικιών στην περιοχή της Χαλκιδικής ενώ στα μετέπειτα χρόνια βρίσκονται από την υποταγή των Περσών και σε αντιπαλότητα με την Αθήνα κατά την κλασική αρχαιότητα καθώς αποστατούν από την Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία. Το 411 π.Χ. οι Ανδριοί συμμαχούν με τη Σπάρτη αλλά επανέρχονται στην Β΄ Αθηναϊκή Συμμαχία το 378 π.Χ και

καταλήγουν σε μακεδονική κυριαρχία μετά τη μάχη στη Χαιρώνεια το 338 π.Χ. ((Πασχάλης,1925).

Από το 338 π.Χ. το νησί συμμετέχει στο λεγόμενο «Κοινό των Νησιωτών» που δρούσε υπό τη μακεδονική επιρροή. Με την επικράτηση των Πτολεμαίων παρατηρείται έντονη εξορυκτική δραστηριότητα. Παλιά λατομεία πράσινου λίθου και μαρμάρου εντοπίστηκαν στις θέσεις Πελεκητή και Τροχαλιά Φελλού, ενώ μεταλλεία σιδήρου βρέθηκαν στο Ελληνικό Αγίου Πέτρου και στο Χαλκολιμιώνα. Σημαντικό μνημείο των ελληνοιστικών χρόνων αποτελεί ο Πύργος του Αγίου Πέτρου, παρατηρητήριο που παράλληλα προστάτευε και τις μεταλλευτικές εγκαταστάσεις (Μπακάλη,2006).

Η ρωμαϊκή κυριαρχία που ακολούθησε το 199 π.Χ. οδήγησε το νησί στην παρακμή με εξαίρεση την περίοδο της αυτοκρατορίας του Αδριανού.. Μέχρι και τον 11^ο αιώνα , η Άνδρος υπέφερε από τις πειρατικές επιδρομές όμως ο χριστιανισμός , κατά την αυτοκρατορία του Κωνσταντίνου και με την προσάρτηση της Άνδρου στο Βυζάντιο, διαδόθηκε από τους πρώτους αιώνες στους κατοίκους της και στην Παλαιόπολη εντοπίστηκαν δείγματα πρωτοβυζαντινών εκκλησιών. Το νησί λόγω της στρατηγικής του θέσης στο δρόμο προς την Κωνσταντινούπολη, γίνεται κέντρο διοίκησης του «Θέματος του Αιγαίου Πελάγους» και παρουσιάζει τόσο οικονομική όσο και πνευματική ακμή. Σύμφωνα με βυζαντινούς χρονογράφους, στην Άνδρο λειτουργούσε φιλοσοφική σχολή ενώ υπήρχαν και πολλές μοναστηριακές βιβλιοθήκες.

Τον 11^ο και 12^ο αιώνα και κυρίως επί Κομνηνών όταν και το νησί βρισκόταν στο απόγειο της πνευματικής και οικονομικής ακμής του. Χτίστηκαν πολλές εκκλησίες όπως, ο Ταξιάρχης της Μεσσαριάς, ο Ταξιάρχης της Μελίδας, ο Ταξιάρχης του Υψηλού, η Παναγιά στο Μεσαθούρι και ο Άγιος Νικόλαος στο Κόρθι. Αναπτύσσεται η παραγωγή του μεταξιού, και τα ανδριώτικα μετάξια , η καλλιέργεια των οποίων γινόταν στα επάνω πατώματα των σπιτιών, αποτέλεσε πηγή πλούτου για τους κατοίκους της Άνδρου. (Αναπτυξιακή Άνδρου Α.Ε., 2000).

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204 μ.Χ. από τους Σταυροφόρους, διάφοροι ευγενείς αναλαμβάνουν να διοικήσουν τα νησιά του Αιγαίου για λογαριασμό των Ενετών. Την περίοδο της Ενετοκρατίας, κτίστηκαν κάστρα, πύργοι και παρατηρητήρια προκειμένου να προφυλαχθεί το νησί από τους πειρατές που

λυμαίνονταν το Αιγαίο αλλά και τους Τούρκους. Οι οχυρωματικές κατασκευές που ξεχωρίζουν είναι το Κάτω ή Μέσα Κάστρο στη Χώρα της Άνδρου, το Πάνω Κάστρο στο Κοχύλου με ισχυρούς πύργους και πολλά υδραγωγεία καθώς και ο Πύργος του Μακροταντάλου στο Βόρειο Άκρο του νησιού για την εποπτεία του πορθμού του Κάβο-Ντόρο. (Λυγίζος, 1983). Παράλληλα, κατά την Ενετοκρατία παρατηρείται μαζική εγκατάσταση Αλβανών κυρίως στο βόρειο τμήμα του νησιού (Πασχάλης, 1925).

Η κατάληψη του νησιού το 1566 από τους Τούρκους ήταν αναπόφευκτη και έγινε μάλιστα με τη σύμφωνη γνώμη των κατοίκων του, με αποτέλεσμα το νησί να διαθέτει και κάποια προνόμια ανάμεσα στα οποία και η αυτοδιοίκησή του. Την περίοδο 1770-1777, την Άνδρο όπως και τις υπόλοιπες Κυκλάδες καταλαμβάνουν Ρώσοι ενώ ήδη έχουν διαμορφωθεί 4 κοινότητες (Κάτω Κάστρο, Επάνω Κάστρο, Αρνά και Αμμόλοχου) που αντιστοιχούν στη χωροταξική και οικιστική διάρθρωση του νησιού. Παράλληλα η ναυτική της δύναμη ολοένα και μεγαλώνει και το 1813 η Άνδρος έχει στην κατοχή της 40 καράβια χωρητικότητας 2.800 τόνων. Το 1790 είναι η χρονιά που κατατροπώνεται ο στόλος του Λάμπρου Κατσώνη από τον τουρκαλγερινό στόλο, στα στενά της Άνδρου. Τον 18^ο αιώνα λειτουργούν τα πρώτα ελληνικά σχολεία σε μια κίνηση φιλελευθερισμού των Τούρκων προς τους κατοίκους του νησιού. Ιδρύονται το 1768 το Σχολείο των Ελληνικών Μαθημάτων στο Κάτω Κάστρο και το 1814 η Σχολή Αγίας Τριάδας στο Κόρθι. Η πνευματική αναγέννηση του τόπου βρήκε τον εκφραστή της στο πρόσωπο του Θεόφιλου Καΐρη, ο οποίος ύψωσε το λάβαρο της επανάστασης στον πύργο της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου στην Άνδρο, στις 10 Μαΐου του 1821. Μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, τη διοίκηση του νησιού αναλαμβάνει η Δημογεροντία της Άνδρου, όπου κυριαρχεί η τάξη των ναυτικών (γεμιτζήδων). Το 1835 καταργείται η Δημογεροντία και δημιουργούνται 4 Δήμοι: Άνδρου, Κορθίου, Άρνης και Γαυρίου (Μπακάλη, 2006).

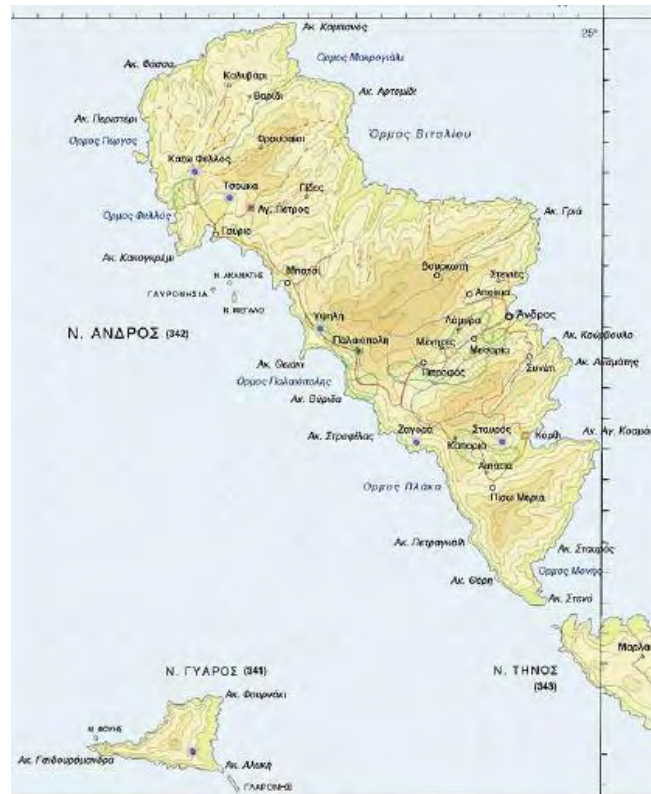
Το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, όταν και ο πληθυσμός της Άνδρου ανέρχεται σε 18.000-20.000 κατοίκους, εμφανίζεται μια νέα αστική τάξη που συγκροτείται από τις οικογένειες των ναυτικών. Τα τέλη του αιώνα, ο ιστιοφόρος στόλος του νησιού γίνεται ατμοκίνητος, χάρη στη δράση των γνωστών εφοπλιστικών οικογενειών Εμπειρικού, Γουλανδρή, Μωραΐτη, Καμπάνη κ.ά. Παράλληλα, παρουσιάζεται μεγάλο μεταναστευτικό κύμα προς τη Σμύρνη, την Κωνσταντινούπολη και την Αλεξάνδρεια.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ιδρύεται από τους Εμπειρικούς η «Εθνική Ατμοπλοΐα της Ελλάδας», ενώ ο Δημήτρης Μωραΐτης εγκαινιάζει την υπερπόντια ακτοπλοϊκή γραμμή Ελλάδα-Βορείου Αμερικής. Το 1939 η Άνδρος ήταν δεύτερη μετά τον Πειραιά σε αριθμό νηολόγησης πλοίων. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, δεν μπόρεσε να ανακαταλάβει την εξέχουσα θέση των προηγούμενων χρόνων. Η μετανάστευση του πληθυσμού προς τα αστικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά είναι αναπόφευκτη. Τα τελευταία χρόνια παράλληλα με την ναυτιλία και τη γεωργία παρατηρείται άνθηση και του τουρισμού με ό,τι αυτή συνεπάγεται (Αναστασίου, 2004).

5.2 ΘΕΣΗ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ

Η Άνδρος είναι το βορειότερο νησί των Κυκλάδων και βρίσκεται σε απόσταση 37 ναυτικών μιλίων από τις ακτές της Αττικής. Αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο νησί του συμπλέγματος των Κυκλάδων, μετά τη Νάξο. Βρίσκεται μεταξύ των νήσων Ευβοίας και Τήνου, χωριζόμενη από τον πορθμό του Καφηρέως (Κάβο Ντόρο) και από τον διάυλο του Στενού ή Αυλώνος αντίστοιχα. Έχει σχήμα επίμηκες με μέγιστος μήκος 40 χιλιόμετρα και πλάτος 17 χιλιόμετρα. Η έκταση του νησιού ανέρχεται στα 380 τετραγωνικά χιλιόμετρα ενώ το συνολικό μήκος της ακτογραμμής του υπολογίζεται στα 148 χιλιόμετρα (Μπακάλη, 2006).

Χάρτης 5.1 Απεικόνιση της νήσου Άνδρου

Πηγή: Δήμος Άνδρου

5.3 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ

Η Άνδρος ανήκει στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου που περιλαμβάνει δύο Περιφερειακές Ενότητες, Κυκλάδων και Δωδεκανήσου και στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου. Συνίσταται από τον Δήμο Άνδρου έπειτα από το Πρόγραμμα Καλλικράτης (Ν. 3852/2010) με έδρα τη Χώρα ή Άνδρο που βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού και είναι χαρακτηρισμένη ως παραδοσιακός οικισμός σύμφωνα με το Π.Δ. της 19/10/13-11-1978 περί χαρακτηρισμού παραδοσιακών οικισμών (ΦΕΚ 594 Δ'/1978). Ο Δήμος Άνδρου αποτελείται από τρεις Δημοτικές Ενότητες (ΔΕ), την ΔΕ Άνδρου, την ΔΕ Κορθίου και την ΔΕ Υδρούσας, που αντιστοιχούν στους πρώην δήμους του νησιού βάσει του σχεδίου Καποδίστριας. Συγκροτείται επίσης από δύο Δημοτικές Κοινότητες (ΔΚ) και είκοσι δύο Τοπικές Κοινότητες (ΤΚ). Αναλυτική παρουσίαση γίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 5.1 Κατανομή της έκτασης του Δήμου Ανδρου ανά Χωρική Ενότητα

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ(τ.χλμ)	ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΑΝΑΓΛΥΦΟ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ (τ.χλμ.)	% ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ
ΔΕ ΑΝΔΡΟΥ	102,8	ΔΚ ΑΝΔΡΟΥ	Η	11,3	2,97%
		ΤΚ ΑΠΟΙΚΙΩΝ	Ο	10,6	2,78%
		ΤΚ ΒΟΥΡΚΩΤΗΣ	Ο	29,3	7,72%
		ΤΚ ΛΑΜΥΡΩΝ	Ο	5,5	1,46%
		ΤΚ ΜΕΣΣΑΡΙΑΣ	Ο	24,2	6,37%
		ΤΚ ΠΗΤΡΟΦΟΥ	Ο	16,3	4,30%
		ΤΚ ΣΤΕΝΙΩΝ	Π	5,4	1,43%
ΔΕ ΚΟΡΘΙΟΥ	81,9	ΤΚ ΟΡΜΟΥ ΚΟΡΘΙΟΥ	Ο	7,7	2,03%
		ΤΚ ΚΑΠΠΑΡΙΑΣ	Ο	8,7	2,28%
		ΤΚ ΚΟΡΘΙΟΥ	Ο	44,6	11,74%
		ΤΚ ΚΟΧΥΛΟΥ	Ο	6,6	1,75%
		ΤΚ ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΟΥ	Ο	8,4	2,22%
		ΤΚ ΣΥΝΕΤΙΟΥ	Ο	5,8	1,53%
ΔΕ ΥΔΡΟΥΣΑΣ	195,4	ΔΚ ΓΑΥΡΙΟΥ	Η	22,4	5,89%
		ΤΚ ΑΜΜΟΛΟΧΟΥ	Ο	7,1	1,87%
		ΤΚ ΑΝΩ ΓΑΥΡΙΟΥ	Ο	7,5	1,96%
		ΤΚ ΑΠΡΟΒΑΤΟΥ	Ο	7,3	1,92%
		ΤΚ ΑΡΝΑ	Ο	28,5	7,50%
		ΤΚ ΒΙΤΑΛΙΟΥ	Η	19,9	5,23%
		ΤΚ ΚΑΤΑΚΟΙΛΟΥ	Ο	14,3	3,77%
		ΤΚ ΜΑΚΡΟΤΑΝΤΑΛΟΥ	Η	54,7	14,38%
		ΤΚ ΜΠΑΤΣΙΟΥ	Η	11,5	3,02%
		ΤΚ ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΕΩΣ	Ο	9,3	2,45%
		ΤΚ ΦΕΛΛΟΥ	Η	12,9	3,41%

Η:Ημορεινό, Ο:Ορεινό, Π:Πεδινό, Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

Σύμφωνα με τον Πίνακα 4.1 , η ΔΕ Υδρούσας καταλαμβάνει το 51% της συνολικής έκτασης του Δήμου Άνδρου ενώ στο εσωτερικό του Δήμου τη μεγαλύτερη επιφάνεια καταλαμβάνει η ημιορεινή ΤΚ Μακροτόνταλου.

Χάρτης 5.2 Διαίρεση Δήμου Άνδρου ανά Δημοτική Ενότητα

Πηγή: ίδια επεξεργασία

5.4 ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

5.4.1 Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά

Η Άνδρος είναι ένα νησί ορεινό με κατάφυτες χαράδρες και κοιλάδες και άφθονα επιφανειακά και υπόγεια νερά. Τέσσερις διαδοχικοί ορεινοί όγκοι-οροσειρές, παράλληλοι σχεδόν μεταξύ τους με κατεύθυνση από τα νοτιοδυτικά προς τα βορειοανατολικά, χαράζουν το ανάγλυφο του νησιού: α) στο βόρειο τμήμα, η περιοχή των Αγίων Σαράντα (υψόμετρο 716 μέτρα) με τους λόφους Μακροτάνταλου και τις κοιλάδες του Φελλού και του Γαυρίου, β) στο κέντρο, το σύμπλεγμα Πέταλου-Κουβάρας, όπου βρίσκεται και η υψηλότερη κορυφή του νησιού (κορυφή Προφήτης Ηλίας με υψόμετρο 997 μέτρα) με την περιοχή Κατακούλου-Μπατσίου, γ) νότια, η ορεινή περιοχή Καταφύγι-Γερακιώνες (υψόμετρο 684 μέτρα) με την κοιλάδα της Μεσαριάς και δ) ακόμα πιο νότια, η Ράχη (Προφήτης Ηλίας, υψόμετρο 682 μέτρα) με την κοιλάδα του Κορθίου.

Πλαισιώνεται από μικρές βραχονησίδες με γνωστότερες τα Γαυρονήσια (Καπιτίτα, Μακεδόνα, Λαγονήσι, Πλάκα, Τουρλίτης, Μεγάλο, Πρασούδα) στις βορειοδυτικές ακτές της, τη νησίδα Θεοτόκο στ' ανατολικά και το Μέσα Κάστρο της Χώρας, όπου ακόμη και σήμερα σώζονται τα ερείπια του ενετικού κάστρου. Τα παράλια της χαρακτηρίζονται βραχώδη με αρκετούς προφυλαγμένους όρμους κατάλληλους για ελλιμενισμό πέραν του κόλπου του Γαυρίου στα βορειοδυτικά, ο οποίος αποτελεί και το λιμένα του νησιού. Τέτοιοι κόλποι είναι οι ανοιχτοί όρμοι του Κορθίου, του Μπατσίου και της Παλαιόπολης, αλλά και ο κόλπος του Κάτω Κάστρου στη Χώρα με τους όρμους Νιμποριό και Παραπόρτι. Από τους οκτώ συνολικά φάρους έχουν τοποθετηθεί στις ακτές του νησιού προκειμένου να διευκολυνθεί η ναυσιπλοΐα, σημαντικότερος είναι αυτός της Φάσσας στο πέρασμα του Κάβο-Ντόρο (www.andros.gr).

Τα σπουδαιότερα ακρωτήρια είναι ο Καμπανός, το Αρτεμίδι, η Γριά, ο Κάτω Κόσμος, το Στενό, το Διακόφτι, το Κακογκρέμι, ο Άγιος Σώστης και το Περιστέρι. Υπάρχουν βέβαια και πολλά άλλα μικρότερα ακρωτήρια που σχηματίζουν πολυάριθμους μικρούς κόλπους (Ταμουραντζή, 2008)

Στην Άνδρο δεν εντοπίζονται μεγάλοι ποταμοί, αλλά υπάρχει πλήθος χειμάρρων που διογκώνονται κατά τη χειμερινή περίοδο. Σημαντικότεροι χειμάρροι είναι ο Άχλας που εκβάλλει στην ομώνυμη παραλία, ο Αρνιπόταμος που εκβάλλει στον όρμο της Λεύκας, ο Σεληνίτης, τα σχεδόν παράλληλα ρεύματα των Λουριών και Λιβαδειών, τα Διποτάματα κ.ά. Αξιοσημείωτες είναι επίσης και οι πολυάριθμες πηγές του νησιού, από τις οποίες προέρχονται και μερικά από τα αρχαία ονόματα της, όπως προαναφέρθηκε. Οι περισσότερες πηγές εντοπίζονται στο κεντρικό και νότιο τμήμα του νησιού. Η μεγαλύτερη είναι το Ζένιο στο Πέταλο σε ύψος περίπου 900 μ. Μέρος των υδάτων της πηγής αυτής διακλαδίζεται προς την Παλαιόπολη μέχρι την Αγία Τριάδα, στην περιφέρεια Πιτροφού, Μενήτων, Λαμύρων και μέρος της φθάνει μέχρι τον όρμο Γυάλια. Εκτός από την πηγή αυτή υπάρχουν και άλλες, των οποίων η παροχή είναι μεγάλη. Μεταξύ αυτών είναι η Κρύα Βρύση στην βόρεια πλευρά του Πετάλου, η πηγή Σπανού, οι πηγές Ασπροποτάμου σε ύψος 520 μ., η πηγή Κουμούλου στις Μένητες κ.λπ. (Ταμουραντζή,2008)

Γενικότερα η Άνδρος είναι η πλουσιότερη νήσος του συγκροτήματος των Κυκλάδων σε επιφανειακά ύδατα. Αυτό οφείλεται αφενός στο ύψος της βροχής που είναι μεγαλύτερο σε σχέση με το αντίστοιχο στα άλλα νησιά των Κυκλάδων και αφετέρου στο γεγονός ότι η Άνδρος συνίσταται κυρίως από κρυσταλλικούς σχιστόλιθους που είναι, ως επί το πλείστον, αδιαπέραστοι από το νερό (Ταμουραντζή,2008)

5.4.2 Γεωλογικά και Υδρολογικά Χαρακτηριστικά

Η γεωλογική δομή της Άνδρου δεν διαφέρει ιδιαίτερα από τα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων, καθώς οι Κυκλάδες αποτελούσαν ενιαία γη με την Εύβοια πριν από 3-4 εκατομμύρια χρόνια. Τα πετρώματα του νησιού, σχεδόν εξ ολοκλήρου μεταμορφωμένα, είναι κυρίως αμφιβολίτες, σχιστόλιθοι και κατά δεύτερο λόγο μάρμαρα. Τα μεταλλοφόρα κοιτάσματα των γεωλογικών σχηματισμών επικεντρώνονται κυρίως στη Βορειοδυτική Άνδρο, και ιδιαίτερα στην περιοχή του Αγίου Πέτρου, του Φελλού και του Βιταλίου, δεν λείπουν όμως και από το κεντρικό τμήμα του νησιού. Τα κοιτάσματα είναι πλούσια σε σίδηρο και μαγγάνιο, γεγονός που εξηγεί τη λειτουργία πολυάριθμων μεταλλείων, τόσο κατά την αρχαιότητα όσο και στο πρόσφατο παρελθόν (Μπακάλη,2006).

Η υδρογεωλογική εικόνα του νησιού σχετίζεται πλήρως με την γεωλογική δομή του. Οι σχιστόλιθοι, βασικό συστατικό των πετρωμάτων της, ελάχιστα ευνοούν την κίνηση των υπόγειων υδάτων σε μεγάλα βάθη. Λεπτά στρώματα μαρμάρων εκτείνονται σε σημαντική έκταση μέσα στους σχιστόλιθους και, όντας ιδιαίτερα διαπερατά, λειτουργούν σαν σφουγγάρι αποστράγγισης των υπερκείμενων σχιστολίθων. Οι δύο αυτοί παράγοντες, σε συνδυασμό με τον κατακερματισμό που έχει υποστεί το νησί σε παλαιότερες γεωλογικές περιόδους, συντελούν καθοριστικά στην γρήγορη υπερχείλιση των υδροφόρων στρωμάτων, που προκαλείται στο υπέδαφος από τα νερά της βροχής, δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις εκδήλωσης πολυάριθμων πηγών σε όλη σχεδόν την έκταση της Άνδρου. Εκτός όμως από τους γεωλογικής σημασίας λόγους ύπαρξης πολλών και πλούσιων πηγών, στη διαμόρφωση της υδρολογικής εικόνας του νησιού συντελούν δύο ακόμη παράγοντες. Ο πρώτος είναι το σημαντικό ετήσιο ύψος βροχής και ο δεύτερος οι εκτεταμένες λεκάνες απορροής (Μπακάλη,2006).

Έχουν καταγραφεί 172 κοινόχρηστες πηγές. Οι πλουσιότερες πηγές εντοπίζονται στο κεντρικό όρος Πέταλο, στην περιοχή Ζένιο σε υψόμετρο 900 μέτρων, που χωρίζεται στη συνέχεια σε τρεις μικρές διακλαδώσεις προς Μελίδα, Νημπορειό και Γιάλια. Στο κεντρικό τμήμα του νησιού υπάρχουν ακόμη οι πηγές των Μαινητών, η Φλέα στον Πιτροφό, οι Ευρούσες στις Στραπουργιές, το Πεντάβρυσσο στις Στενιές και η πηγή της Κατακοίλου. Στο βορειοδυτικό τμήμα ξεχωρίζουν οι πηγές του Αμμολόχου και στο νότιο η πηγή στα Πέρα Αηδόνια Κορθίου. Αξίζει να σημειωθεί πως πολλές πηγές είναι πλούσιες σε μεταλλικά συστατικά με ιαματικές ιδιότητες, όπως η γνωστή πηγή της Σάριζας στα Αποίκια.

Χάρτης 5.3 Υδρολογική απεικόνιση της νήσου Άνδρου

Πηγή: Ταμουραντζή, 2008

5.4.3 Κλιματολογικά χαρακτηριστικά

Η Άνδρος λόγω του έντονου ανάγλυφού της, των ορεινών της όγκων και των τρεχούμενων νερών της, εμφανίζει τοπικά μικροκλίματα, τα οποία και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για την ύπαρξη ή όχι βλάστησης, την ανάπτυξη της γεωργίας και την εμφάνιση της πανίδας. Το κλίμα του νησιού χαρακτηρίζεται γενικά ως ήπιο μεσογειακό όπως σε όλες τις Κυκλάδες, με μαλακούς χειμώνες και δροσερά καλοκαίρια, οπότε και πνέουν τα περίφημα μελτέμια. Στα παράλια όμως και στις κοιλάδες με βλάστηση, το κλίμα θεωρείται υγρό (Μπακάλη,2006).

Τα μελτέμια ξεκινάν να πνέουν συνήθως τον Μάιο με μικρή συχνότητα και διάρκεια μέχρι το τέλος του Ιουνίου, όπου αρχίζουν να πνέουν εντονότερα μέχρι τα μέσα Σεπτεμβρίου, για να εξασθενήσουν στη συνέχεια μέχρι το τέλος του Οκτωβρίου. Από όλες τις περιοχές της Ελλάδας, την μεγαλύτερη συχνότητα και ένταση σε μελτέμια παρουσιάζει το συγκρότημα των Κυκλάδων και ιδιαίτερα η Άνδρος, Τήνος, Μύκονος και Αμοργός. Στην περιοχή της Άνδρου τα μελτέμια πνέουν κυρίως από βορειοδυτικές

και βόρειες διευθύνσεις και η συχνότητά τους ανέρχεται τον Ιούλιο σε 80,20% και τον Αύγουστο σε 83,81% (Καραπιπέρης, 1964)

Δεν παρατηρούνται μεγάλες αυξομειώσεις της θερμοκρασίας, με μέση ετήσια θερμοκρασία 18^ο C, ενώ η μέγιστη θερμοκρασία ανέρχεται στους 25^ο C για το μήνα Ιούλιο και η κατώτατη κυμαίνεται στους 12^ο C για το μήνα Ιανουάριο. Μετά το καλοκαίρι θερμότερη εποχή είναι το φθινόπωρο, ωστόσο ακόμα και το καλοκαίρι η θερμοκρασία του αέρα είναι σχετικά μικρή, χάρη στα μελτέμια. Οι μεγαλύτερες θερμοκρασίες στο νησί παρουσιάζονται στις περιόδους που δεν πνέουν μελτέμια και ειδικά για σειρά ημερών, όμως αυτό είναι σπάνιο για την Άνδρο, γι' αυτό είναι και λίγες οι περιπτώσεις που η θερμοκρασία μπορεί να ξεπεράσει τους 40^ο C. Επίσης, οι μεγαλύτερες θερμοκρασίες παρουσιάζονται στα πεδινά τμήματα και στη δυτική περιοχή της Άνδρου, όπου τα μελτέμια φτάνουν εξασθενημένα. Τέλος, η Άνδρος σε σχέση με τα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων είναι ψυχρότερη και ειδικά από τις δυτικές Κυκλάδες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η Άνδρος είναι βορειότερη από τα άλλα νησιά αλλά και λόγω των βορείων ανέμων που είναι εντονότεροι στις βορειοανατολικές Κυκλάδες. (Καραπιπέρης, 1964).

Αξιοσημείωτο είναι το ετήσιο ύψος βροχής, σε σχέση με τα υπόλοιπα νησιά του συμπλέγματος των Κυκλάδων, όπου στις παράκτιες περιοχές κυμαίνεται σε 450-500 χιλιοστά κατά μέσο όρο, ενώ στα ορεινά υπερβαίνει συχνά τα 900 χιλιοστά. Στα ορεινά (σε υψόμετρο άνω των 400 μέτρων), σε οικισμούς όπως ο Πιτροφός, η Άρνη, οι Στραπουργιές, η Βουρκωτή, παρατηρούνται χιονοπτώσεις σχεδόν κάθε χρόνο και κυρίως το Γενάρη και το Φλεβάρη. Οι μέρες με παγετό είναι σπάνιες και υπολογίζονται στις 8 κατά μέσο όρο ετησίως (Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων Α.Ε., 2003) .

5.4.4 Χλωρίδα - Πανίδα

Η Άνδρος στερείται δασωδών εκτάσεων και μόνο κατά τόπους υπάρχουν αυτοφυή δασικά δέντρα όπως δρυς, πρίνοι, σφένδαμνοι, αγριελιές κ.λπ. Σε ορισμένες περιοχές όμως, και κυρίως στις κοιλάδες και τα πεδινά τμήματα, υπάρχει αφθονία οπωροφόρων και άλλων δέντρων, κυρίως εσπεριδοειδών και ελαιόδεντρων. Επίσης σε πολλά τμήματα ευδοκίμει και η άμπελος. Εντός των κοιλάδων και κυρίως δίπλα στις κοίτες των ποταμών και ρεμάτων είναι έντονη η βλάστηση από πλατάνους, ιτιές και άλλα

υδροχαρή δένδρα και φυτά. Στην ανατολική πλευρά όπου εντοπίζονται και οι περισσότερες βροχοπτώσεις η βλάστηση αφθονεί. Στα ψηλότερα τμήματα ο φυτικός μανδύας είναι φτωχός εξαιτίας κυρίως των σφοδρών ανέμων. Τα δέντρα απουσιάζουν εντελώς και μόνο φρύγανα και άκανθοι απαντώνται. Σε περιοχές μετρίου και μικρού ύψους, η θαμνώδης βλάστηση είναι περισσότερη, αποτελούμενη από σχίνους, πρίνους, κουμαριές, ασπαλάθους και άλλα. Σε υγρότερες περιοχές φύονται μύρτοι, σπάρτα, δάφνες και πυκνή ποώδης βλάστηση. Στα βαθύτερα μέρη των κοιλάδων που είναι και υγρότερα απαντώνται πλάτανοι, λεύκες, ιτιές, σκλήθρα, σφένδαμνοι ακόμα και κάλαμοι. Τέλος, στις κοίτες των ποταμών, που επί μεγάλες χρονικές περιόδους βρέχονται από νερό, αφθονούν οι λυγαριές και οι πικροδάφνες. Συγκριτικά με τις υπόλοιπες Κυκλάδες μάλιστα έχει διατηρήσει τα υπολείμματα δασών και θεωρείται το πιο πράσινο νησί των Κυκλάδων (Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων, 2004).

Τα οικοσυστήματα της Άνδρου σχηματίζουν μεγάλες ενιαίες ζώνες, οι δε εκβολές των χειμάρρων στη θάλασσα σχηματίζουν αξιόλογους παράκτιους βιοτόπους με καβούρια, ερπέτα και αμφίβια. Στους υγρότοπους της Άνδρου, αλλά και σε ολόκληρη την έκτασή της, βρίσκουν καταφύγιο, τροφή και τόπο ξεκούρασης πολλά και σπάνια είδη πουλιών. Τα θηλαστικά που παρατηρούνται στην Άνδρο είναι ο Ασβός, το Πετροκούναβο, το Αγριοκούνελο και τα προστατευόμενα είδη Τρανορινόλοφος, Αρασκός και Σκαντζόχοιρος (*Epinaceus concolor*). Το σημαντικότερο ωστόσο θηλαστικό, που συναντάται σε θαλασσοσπηλιές ή σε βραχονησίδες κοντά στις ανδριώτικες ακτές, είναι η Μεσογειακή φώκια (*Monachus monachus*), από τα απειλούμενα και συνάμα σπανιότερα θηλαστικά στον κόσμο (Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων, 2004).

Οι Κυκλάδες αποτελούν μία από τις πιο ενδιαφέρουσες περιοχές της Ευρώπης από την άποψη της ερπετοπανίδας. Φίδια που εντοπίζονται στην Άνδρο είναι: ο Εφίος μεγαλύτερο φίδι στις Κυκλάδες), ο Τυφλίτης (εντοπίζεται δύσκολα), ο Λαφίτης, ο Ανήλιαστος, το «Φίδι του κάμπου» ή Φουρνοφάισα (νερόφιδο), το Αγιόφιδο (λέγεται έτσι γιατί φέρει σχήμα σταυρού στο κεφάλι), το Σπιτόφιδο, η Δεντρογαλιά και η Οχιά (το μόνο δηλητηριώδες) (Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων, 2004).

Η ορνιθοπανίδα στην Άνδρο αριθμεί πάνω από 200 είδη πουλιών. Κάποια προστατευόμενα είδη είναι: η κουκουβάγια, ο γκιώνης, το αηδόني, η καρδερίνα, ο

Φλώρος, ο Μαυρολαίμης, ο Κορυδαλλός, το τρυγόνι κ.λπ.. Συναντώνται επίσης σπάνια είδη αρπακτικών πουλιών όπως ο φιδαιτός, ο σπιζαετός, το βραχοκιρκίνεζο, ο πετρίτης και ο μαυροπετρίτης, που είναι από τα πλέον απειλούμενα είδη στην Ευρώπη, αφού ο μισός πληθυσμός τους παγκοσμίως ζει στο Αιγαίο (Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων, 2004).

5.4.5 Χρήσεις Γης και Καλύψεις Εδάφους

Οι υπάρχουσες καλύψεις γης της Άνδρου καταδεικνύουν όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα και χάρτη, πως το μεγαλύτερο τμήμα της έκτασης καλύπτεται από βοσκοτόπους. Ακολουθεί η αγροτική γη και οι δασικές και θαμνώδεις εκτάσεις οι οποίες δεν κατατάσσονται στα βοσκοτόπια.

Πίνακας 5.2 Κατανομή της έκτασης του Δήμου Άνδρου στις βασικές κατηγορίες χρήσης / κάλυψης 1990-2000

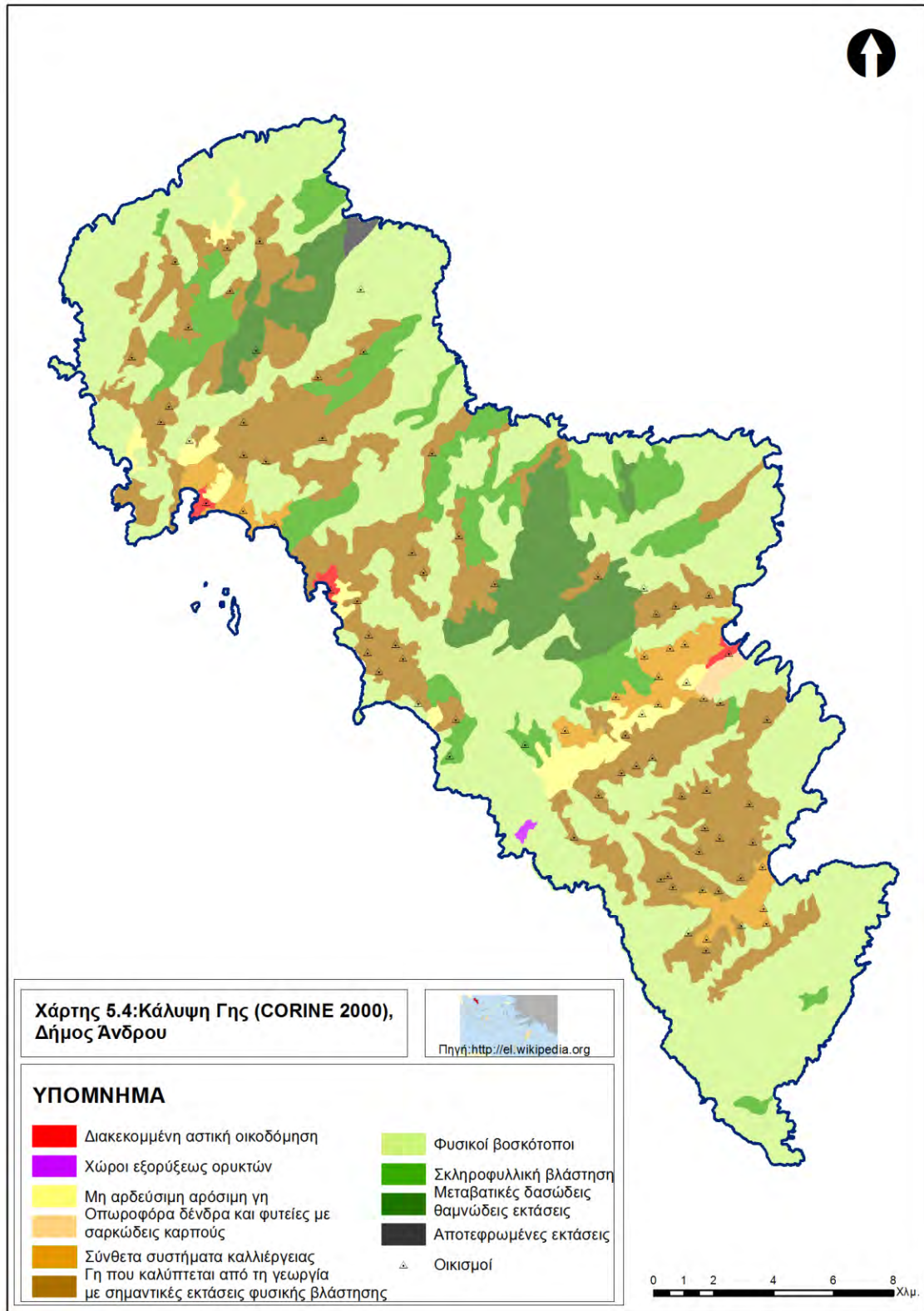
Γεωγραφικά Διαμερίσματα και νομοί	Σύνολο εκτάσεων	ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ						ΔΑΣΗ ΗΜΙ-ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ				ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ			ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ				
		Αρόσιμη γη	Μόνιμες καλλιέργειες	Βοσκότοποι - Μεταβατικές δασώσεις / θαμνώδεις εκτάσεις	Βοσκότοποι - Συνδυασμοί θαμνώδους και / ή ποώδους βλάστησης	Βοσκότοποι - Εκτάσεις με αραβή ή καθόλου βλάστηση	Ετερογενείς γεωργικές παρωχές	Δάση	Μεταβατικές δασώσεις-θαμνώδεις εκτάσεις	Συνδυασμοί θαμνώδους και / ή ποώδους βλάστησης	Εκτάσεις με αραβή ή καθόλου βλάστηση	Χερσαία ύδατα	Εσοτερικές νηρές ζώνες	Παραθαλάσσιες νηρές ζώνες	Αστική οικοδόμηση	Βιομηχανικές και εμπορικές ζώνες	Δίκτυα συγκοινωνιών	Ορυχεία, χώροι απόρριψης απορριμμάτων και εργοτάξια	Τεχνητές, μη γεωργικές ζώνες πρασίνου, χώροι αθλητικών και πολεοδομικών δραστηριοτήτων
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	5.316,5	367,2	90,2	10,0	1.053,7	246,2	1.144,6	232,4	214,2	1.444,3	400,1	12,9	0,0	3,2	63,4	15,5	6,3	11,5	0,8
ΔΕ ΑΝΔΡΟΥ	103,2	4,6	5,0	0,0	48,8	0,5	17,3	0,0	0,4	17,0	7,7	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0		1,2	0,0
ΔΕ ΥΔΡΟΥ	196,5	1,6	0,0	1,4	72,2	4,3	37,5	0,0	2,5	45,7	29,9	0,0	0,0	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0
ΔΕ ΚΟΡΘΙΩΝ	81,7	0,0	0,1	0,0	27,2	8,6	19,6	0,0	0,0	0,0	25,8	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0		0,0	0,0
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ	381,4	6,2	5,1	1,4	148,2	13,4	74,4	0,0	2,9	62,7	63,4	0,0	0,0	0,0	2,5	0,0	0,0	1,2	0,0

*σε χιλιάδες στρέμματα

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Αναλυτικά παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος των εκτάσεων του νησιού καλύπτεται από γεωργικές περιοχές κι έπειτα από δάση και ημιφυσικές εκτάσεις, ενώ οι τεχνητές εκτάσεις καλύπτουν μόνο το 0,97% της συνολικής .

Χάρτης 5.4 Απεικόνιση Καλύψεων Γης Νήσου Άνδρου

Πηγή: ίδια επεξεργασία

5.4.6 Προστατευμένες Περιοχές

5.4.6.1 Περιοχές του δικτύου NATURA 2000

Το Δίκτυο Natura 2000 αποτελεί ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο περιοχών, οι οποίες φιλοξενούν φυσικούς τύπους οικοτόπων και οικοτόπους ειδών που είναι σημαντικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αποτελείται από δύο κατηγορίες περιοχών (<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432>, πρόσβαση στις 2-2-2015):

- τις «Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)» (Special Protection Areas - SPA) για την Οрниθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΚ «για τη διατήρηση των άγριων πτηνών»
- τους «Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)» (Sites of Community Importance – SCI) όπως ορίζονται στην Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Για τον προσδιορισμό των ΤΚΣ λαμβάνονται υπόψη οι τύποι οικοτόπων και τα είδη των Παραρτημάτων I και II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ καθώς και τα κριτήρια του Παραρτήματος III αυτής.

Οι ΖΕΠ, μετά το χαρακτηρισμό τους από τα Κράτη Μέλη, εντάσσονται αυτόματα στο Δίκτυο Natura 2000, ενώ για τους ΤΚΣ πραγματοποιείται επιστημονική αξιολόγηση και διαπραγμάτευση μεταξύ των Κρατών Μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των κατά οικολογική ενότητα Βιογεωγραφικών Σεμιναρίων. Μετά την οριστικοποίηση του καταλόγου των ΤΚΣ, τα Κράτη Μέλη υποχρεούνται να κηρύξουν τις περιοχές αυτές ως «Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)» (Special Areas of Conservation - SAC) το αργότερο μέσα σε μια εξαετία και να καθορίσουν τις προτεραιότητες για την διατήρηση σε ικανοποιητική κατάσταση των τύπων οικοτόπων και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος εντός αυτών.

Οι περιοχές της Άνδρου που εντάσσονται στον κατάλογο του δικτύου Natura 2000 και διακρίνονται σε 2 κατηγορίες περιοχών, τους Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ-SCI, νυν ΕΖΔ-Ειδική Ζώνη Διατήρησης) με κωδικό GR4220001 και Ζώνη Ειδικής Προστασίας για την Οрниθοπανίδα (ΖΕΠ-SPA, νυν ΖΕΠ-Ζώνη Ειδικής Προστασίας) με κωδικό GR4220028 περιλαμβάνει θαλάσσιους βιότοπους (www.androslife.gr, πρόσβαση στις 17/12/2014).

Ειδική Ζώνη Διατήρησης–ΕΖΔ (πρώην Τόποι Κοινοτικής Σημασίας-ΤΚΣ)

Η περιοχή μπορεί να θεωρηθεί ως ένα τυπικό Κυκλαδικό οικοσύστημα με τυπικές βραχώδεις επιφάνειες, απόκρημνες ακτές και τυπική φρυγανώδη βλάστηση ωστόσο χαρακτηρίζεται από μοναδική μωσαϊκή εμφάνιση ενδιαιτημάτων εξαιτίας του μεγάλου υψομέτρου (όρος Πέταλο, 995μ) και της παρουσίας φαραγγιών, πηγών, ρεμάτων και εποχιακών τελμάτων. Περιλαμβάνει ένα μεγάλο αριθμό τυπικών οικοτόπων και ενδιαιτημάτων, όπως δάση καστανιάς, αλλουβιακά υπολειμματικά δάση, στοές με ιτιές και λεύκες και παρόχθια υγρόφιλα δάση. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην περιοχή είναι περιορισμένες οι ανθρώπινες παρεμβάσεις σε σχέση με άλλα τουριστικά νησιά. Η περιοχή «Όρμος Βιτάλι» και «Κεντρικός Ορεινός Όγκος» έχει χαρακτηριστεί ως ΤΚΣ και νυν ΕΖΔ με κωδικό GR4220001 και έκταση 73.153 στρέμματα. Οι τύποι οικοτόπων και οι σημαντικότερες φυτοκοινωνίες τους που απαντώνται στην περιοχή αυτή σύμφωνα με τη χαρτογράφηση του 2001, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα που ακολουθεί (www.androslife.gr, πρόσβαση στις 17/12/2014).

Πίνακας 5.3 Τύποι Οικοτόπων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ που απαντούν στον όρμο Βιτάλι και κεντρικό ορεινό όγκο

Κωδικός	Όνομασία οικοτόπου
1120*	Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνειες)
1170	Υφαλοι
1240	Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά <i>Limonium</i> sp.)
2110	Υποτυπώδεις κινούμενες θίνες της Μεσογείου
2230	Εκτάσεις θινών της <i>Malcolmietales</i>
3260	Η επιπλέουσα βλάστηση υδροχαρών φυτών (βατραχιώδη) των ποταμών στους πρόποδες των βουνών και στις πεδιάδες
3290	Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή
5420	Φρύγανα με αστοιβή (<i>Sarcopoterium spinosum</i>)
6220*	Ψεύδο - στέπες με γράστικες και ετήσιες πόες (Thero - Brachypodietea)
6420	Μεσογειακοί λειμώνες υψηλών χόρτων και βούρλων (<i>Molinia - Holoschoenion</i>)
72A0	Καλαμώνες
8220	Πυριτικά βραχώδη πρανή με χασμοφυτική βλάστηση
91E0	Αλλουβιακά υπολειμματικά δάση (<i>Alnion glutinosa-incanae</i>)
92C0	Δάση ανατολικής πλατάνου (<i>Platanion orientalis</i>)
92D0	Θερμό-Μεσογειακές παραποτάμιες στοές (Nerio - Tamaricetea) και παραποτάμιες στοές της νότιο - δυτικής Ιβηρικής Χερσονήσου (<i>Securinegion tinctoriae</i>)
934A	Ελληνικά Δάση Πρίνου
9350	Δάση Βαλανιδιάς <i>Quercus macrolepis</i>

Πηγή: Πρόγραμμα Life Άνδρος

Ζώνη Ειδικής Προστασίας για την ορνιθοπανίδα

Η Ζώνη Ειδικής Προστασίας-ZΕΠ «Άνδρος: Κεντρικό και νότιο τμήμα, γύρω νησίδες και παράκτια Θαλάσσια Ζώνη» με έκταση 220.368 στρέμματα, έχει ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000 με κωδικό GR4220028. Περιλαμβάνει χερσαίους και παράκτιους οικοτόπους καθώς και παράκτιες θαλάσσιες περιοχές της Άνδρου και των γύρω νησίδων. Η ΖΕΠ φιλοξενεί 181 αναπαραγωγικά ζευγάρια Μαυροπετρίτη, 2-3 ζευγάρια Σπιζαετού και πάνω από 60 ζευγάρια Θαλασσοκόρακα. Να σημειωθεί πως στην

γειτονική ΖΕΠ GR2420012 της Νότιας Εύβοιας αναπαράγονται 25-30 ζευγάρια Αιγαιογλάρου που αναζητούν τη τροφή τους στην παράκτια ζώνη της ΖΕΠ Άνδρου (Πρόγραμμα Life Άνδρος, www.androslife.gr, πρόσβαση στις 17/12/2014).

Θαλάσσιοι Οικοτόποι

Οι θαλάσσιοι τύποι οικοτόπων αποτελούν τμήμα του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 92/43 και όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν την υποχρέωση να τους χαρτογραφήσουν σε όλες τις περιοχές του δικτύου NATURA 2000 και να εκπονήσουν σχέδια για την αειφόρο διαχείριση τους (ΕΕ,2007). Στην Άνδρο δεν έχει γίνει όμως χαρτογράφηση των θαλάσσιων οικοτόπων, ωστόσο σε σχετική έκθεση της Greenpeace εντοπίζονται δύο θαλάσσιες περιοχές της νοτιανατολικής Άνδρου, εκτός περιοχών NATURA, που διαθέτουν σημαντικά υποθαλάσσια λιβάδια Ποσειδωνίας. Έπειτα από τη συνεργασία της τοπικής αυτοδιοίκησης και των παράκτιων αλιείων πραγματοποιήθηκε η χαρτογράφηση τους. Οι οικοτόποι αυτοί, απαντώνται στη θαλάσσια περιοχή του Κορθίου και της Χώρας Άνδρου (Δήμος Άνδρου, Ειδική Έκθεση για τη δημιουργία Περιφερειακού Πάρκου του Ν.3937/2011 στην νήσο Άνδρο).

5.4.6.2 Υπόλοιπες Περιοχές Προστασίας

Καταφύγια Άγριας Ζωής-KAZ, βάσει του Ν 3937/2011 περί Διατήρησης της Βιοποικιλότητας

Στο νησί της Άνδρου έχουν χαρακτηριστεί 6 θεσμοθετημένες περιοχές ως ΚΑΖ που έχουν οριοθετηθεί με στοιχεία των Δασικών Υπηρεσιών.

Πίνακας 5.4 ΚΑΖ Νήσου Άνδρου

Κωδικός	Ονομασία Περιοχής	Έκταση (ha)	ΦΕΚ ή Απόφαση
K422	Όρος Χάρακα	500	ΦΕΚ 600/30-4-76
K423	Στενιές-Μονή Αγίου Νικολάου	650	ΦΕΚ 551/16-6-77
K428	Συνετί	250	ΦΕΚ 668/18-7-80
K431	Κόλυμπος-Ζαγανιάρη	470	ΦΕΚ 171/1-3-78
K436	Στενό Κορθίου	1700	ΦΕΚ 698/21-9-82
K659	Μεγάλα Βράχια	500	Απ. Περιφ. Ν. Αιγαίου 2402/17-7-98

Πηγή: Πρόγραμμα Life Άνδρος, ίδια επεξεργασία

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του Ν 3937/2011, στις περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως ΚΑΖ, απαγορεύεται η θήρα ενώ επιτρέπονται συγκεκριμένες δραστηριότητες και ισχύουν αντίστοιχα συγκεκριμένες απαγορεύσεις.

Θεσμοθετημένοι Υγρότοποι

Οι υγρότοποι είναι σημαντικοί για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και παρά τη συνήθως μικρή τους έκταση φιλοξενούν σπάνιους τύπους οικοτόπων και αποτελούν χώρους διατροφής, φωλιάσματος και αναπαραγωγής πληθυσμών πολλών ειδών είτε ενδημικών είτε απειλούμενων. Στην Άνδρο υπάρχουν πολλοί χείμαρροι και πηγές και οι υγρότοποι σχηματίζονται από μικρές διακριτές εκβολές μόνιμης ροής.

Σύμφωνα με το Π.Δ «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν», ΦΕΚ ΑΑΠ 229/19.06.2012), οριοθετούνται μεταξύ άλλων 13 υγρότοποι της Άνδρου. Εντός των ορίων των υγροτόπων αυτών καθορίζονται όροι και περιορισμοί για την προστασία και την ανάδειξη τους.

Πίνακας 5.5 Μικροί νησιώτικοι υγρότοποι της Νήσου Άνδρου

Όνομασία	Κωδικός	Έκταση (στρ.)
Έλος Βηπάλι	Υ422AND001	15
Έλος Άχλα	Υ422AND002	79
Ρέμα Αλαδινού (Μεγάλος Ποταμός)	Υ422AND005	3
Εκβολή Παραπόρτι (Μεγάλου Ποταμού)	Υ422AND006	51
Εκβολή Γιάλια (Ρύακα Αφουρσές)	Υ422AND007	14
Εκβολή όρμου Φελλός	Υ422AND009	20
Έλος Καντούι	Υ422AND011	7
Έλος Γαυρίου	Υ422AND013	4
Εκβολή όρμου Λεύκα	Υ422AND014	54
Ρόζος	Υ422AND015	6
Εκβολή Πλούσκα (Γίδες)	Υ422AND016	14
Εκβολή ρύακα Άμπουλου (όρμος Μεγάλη Πέζα)	Υ422AND018	48
Έλος Κρεμμύδες	Υ422AND019	54

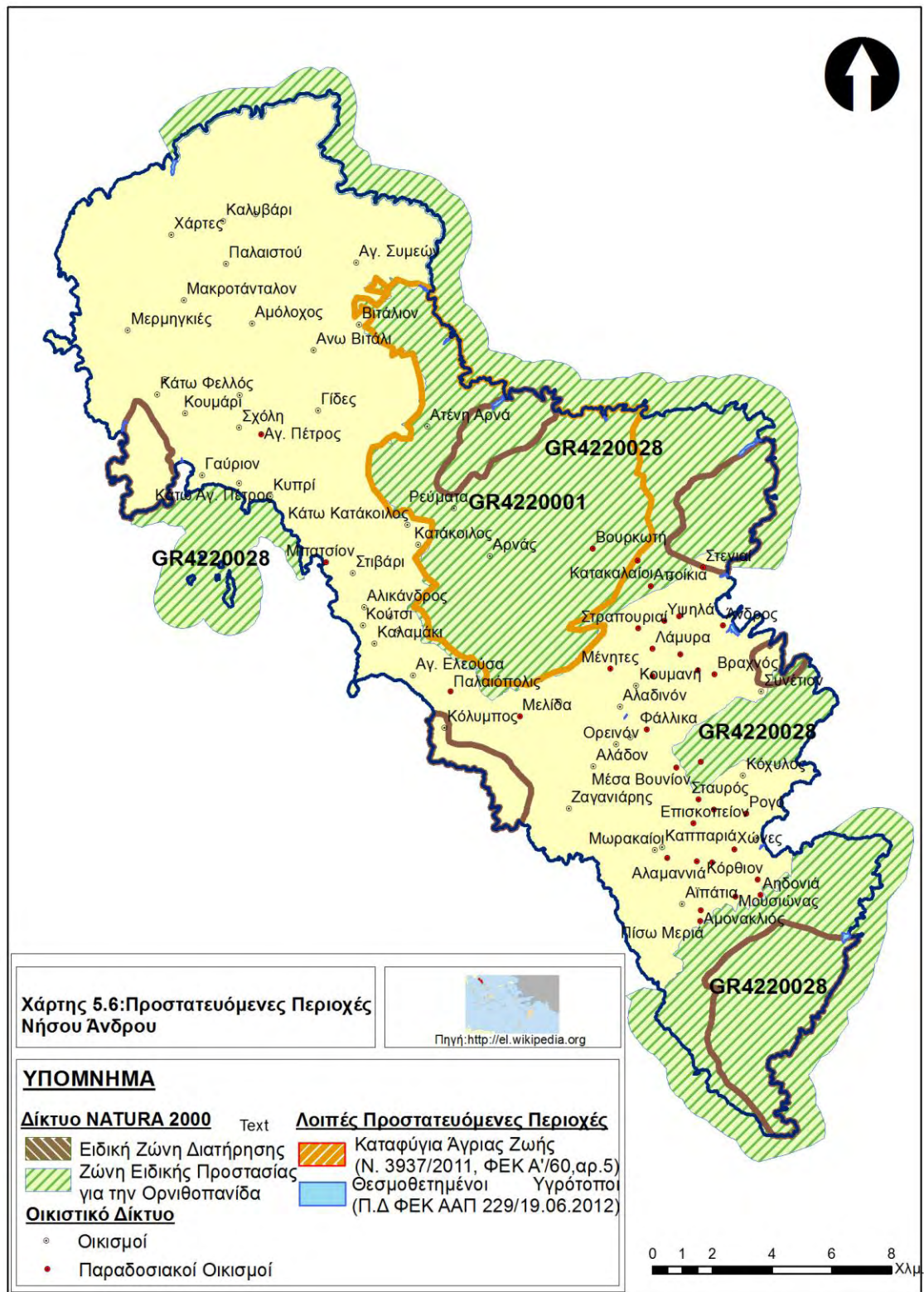
Πηγή: Πρόγραμμα Life Άνδρος

Χάρτης 5.5 Υδρολογικό Δίκτυο και Υγράτοποι Νήσου Άνδρου

Πηγή: Πρόγραμμα Life Άνδρος

Χάρτης 5.6 Προστατευόμενες Περιοχές Νήσου Άνδρου

Πηγή: ίδια επεξεργασία

5.5 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

5.5.1 Πληθυσμιακά μεγέθη

Οι Δήμοι της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες ως προς τον πληθυσμό τους, στους μικρούς, στους μεσαίους και τους μεγάλους πληθυσμιακά δήμους. Ο Δήμος Άνδρου μπορεί να καταταχθεί στους μεσαίους δήμους της Περιφέρειας.

Η Άνδρος ωστόσο κατά τη διάρκεια του χρόνου εμφανίζει δύο κύριες τάσεις, την τάση συρρίκνωσης του πληθυσμού την χειμερινή περίοδο, λόγω κυρίως της μείωσης των ευκαιριών απασχόλησης, και την αυξητική τάση την θερινή περίοδο, οφειλόμενη κυρίως στον τουρισμό και την παραθεριστική κίνηση. Η διαφορά ανάμεσα στον μόνιμο πληθυσμό και τον εποχικό τουρισμό στην Άνδρο, όπως και στα περισσότερα νησιά του Αιγαίου, είναι τεράστια και φτάνει το καλοκαίρι περίπου τους 40.000 κατοίκους έναντι 10.000 τον χειμώνα. Η μετάπτωση του νησιού ανάμεσα στις δύο ακραίες αυτές καταστάσεις, αντιστρατεύεται έναν από τους βασικούς όρους της αειφορίας, που είναι η αναζήτηση ισορροπιών, και παράλληλα δυσχεραίνει τα προγράμματα παρέμβασης για την ενίσχυση μορφών οικονομίας και ζωής, που σήμερα βρίσκονται στο περιθώριο.

Μόνιμος Πληθυσμός

Ο πληθυσμός του νησιού συγκεντρώνεται κυρίως στη ΔΕ Άνδρου κατά ποσοστό 42% ενώ ο υπόλοιπος πληθυσμός κατανέμεται σε ποσοστό 37% και 21% στις ΔΕ Υδρούσας και ΔΕ Κορθίου αντίστοιχα. Παράλληλα, σε μεγαλύτερη κλίμακα, παρατηρείται η ισοκατανομή του πληθυσμού στις 24 Δημοτικές/Τοπικές Κοινότητες του Δήμου με εξαίρεση τη ΔΚ Άνδρου η οποία συγκεντρώνει το 20% του συνολικού πληθυσμού.

Πίνακας 5.6 Αναλυτική Παρουσίαση Μόνιμου Πληθυσμού Δήμου Άνδρου, Δημοτικών Ενοτήτων, Δημοτικών/Τοπικών Κοινοτήτων και Οικισμών, βάσει απογραφής 2011

Χωρική Ενότητα	Μόνιμος Πληθυσμός	Χωρική Ενότητα	Μόνιμος Πληθυσμός	Χωρική Ενότητα	Μόνιμος Πληθυσμός
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ			9.221		
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΔΡΟΥ	3.901	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΟΡΘΙΟΥ	1.948	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΥΔΡΟΥΣΣΑΣ	3.372
Δημοτική Κοινότητα Άνδρου	1.665	Τοπική Κοινότητα Καππαριάς	127	Δημοτική Κοινότητα Γαυρίου	957
Άνδρος,η	1.428	Καππαριά,η	110	Άγιος Πέτρος,ο	5
Βραχνός,ο	36	Μωρακαίοι,οι	16	Ακαμάτης,ο (νησίς)	0
Λιβιάδια,τα	172	Πέρα Χωριό,το	1	Γάιδαρος,ο (νησίς)	0
Μέσα Χωρίον,το	29	Τοπική Κοινότητα Κορθίου	636	Γαύριο,το	810
Τοπική Κοινότητα Αποικίων	259	Αηδόνια,τα	84	Γίδες,οι	31
Αποίκια,τα	244	Αϊπάτια,τα	79	Κάτω Άγιος Πέτρος,ο	80
Κατακαλαίοι,οι	13	Αμωνακλιός,ο	50	Κυπρί,το	31
Μονή Αγίου Νικολάου,η	2	Κόρθιον,το	116	Μεγάλο,το (νησίς)	0
Τοπική Κοινότητα Βουρκωτής	75	Μουσιώνας,ο	37	Πλατύ,το (νησίς)	0
Βουρκωτή,η	75	Πίσω Μεριά,η	270	Πράσσο,το (νησίς)	0
Τοπική Κοινότητα Λαμύρων	381	Τοπική Κοινότητα Κοχύλου	87	Τουρλίτης,ο (νησίς)	0
Λάμυρα,τα	100	Κόχυλος,ο	87	Τοπική Κοινότητα Αμμόλογου	61
Μεσαθούριον,το	63	Τοπική Κοινότητα Όρμου Κορθίου	700	Αμμόλογος,ο	61
Στραπουριαί,αι	153	Αγία Μαρίνα,η	4	Τοπική Κοινότητα Άνω Γαυρίου	139
Υψηλά,τα	65	Αλαμανιά,η	56	Άνω Γαύριο,το	100
Τοπική Κοινότητα Μεσαριάς	981	Όρμος Κορθίου,ο	557	Κουμάρι,το	26
Αλαδινόν,το	223	Ρογόν,το	76	Σχόλη,η	13
Αλάδον,το	8	Χώναι,αι	7	Τοπική Κοινότητα Απροβάτου	267
Ζαγανιάρης,ο	36	Τοπική Κοινότητα Παλαιοκάστρου	233	Αλικάνδρος,η	42
Κουμανή,η	153	Έξω Βουνίον,το	23	Άνω Απροβάτου,το	113
Κουρέλιον,το	33	Επισκοπειόν,το	52	Καλαμάκι,το	25
Μένητες,οι	163	Μέσα Βουνίον,το	55	Κάτω Απροβάτου,το	40
Μεσαριά,η	279	Παλαιόκαστρον,το	42	Κούτσι,το	47
Μονή Παναχράντου,η	3	Σταυρός,ο	61	Τοπική Κοινότητα Αρνά	110

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΔΡΟ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ

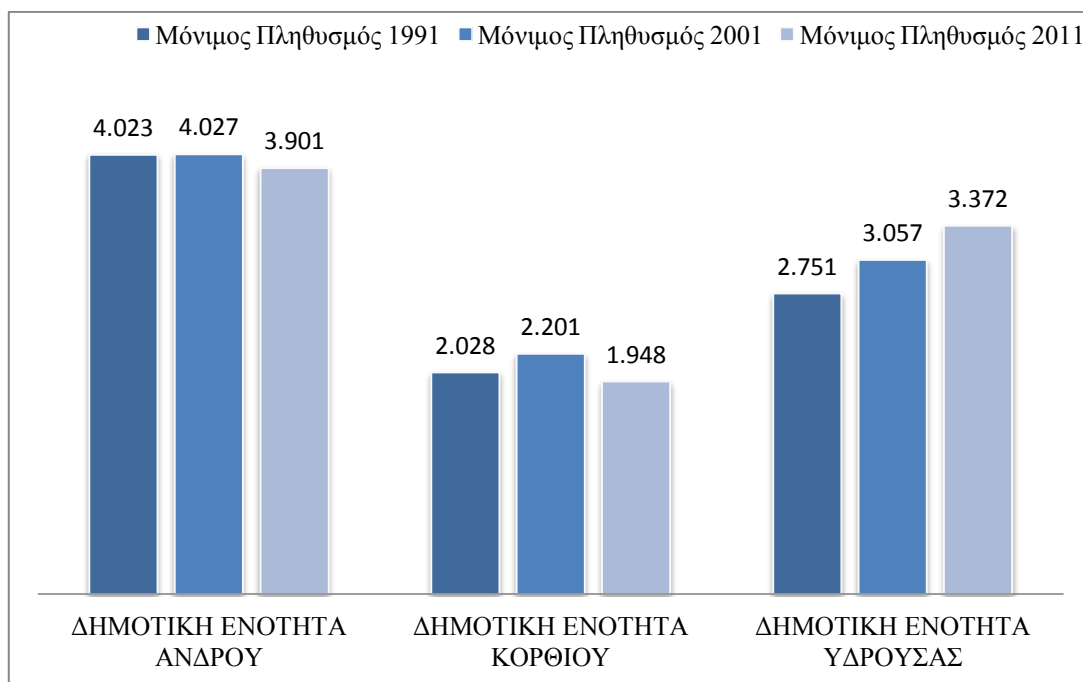
Ορεινόν,το	19	Τοπική Κοινότητα Συνετίου	165	Άρνη,η	73
Φάλλικα,τα	64	Συνέτιον,το	165	Ατένι,το (Τ.Κ. Αρνά)	18
Τοπική Κοινότητα Πιτροφού	330	21%		Ρέματα,τα	19
Μελίδα,η	0	42%		Τοπική Κοινότητα Βιταλίου	56
Πιτροφός,ο	330			Άγιος Συμεών,ο	13
Τοπική Κοινότητα Στενιών	210			Βιτάλι,το	43
Στενιάι,αι	210			Τοπική Κοινότητα Κατακοίλου	134
42%				Ατένι,το (Τ.Κ.Κατακοίλου)	8
				Κατάκοιλος,η	30
				Κάτω Κατάκοιλος,η	96
				Τοπική Κοινότητα Μακροταντάλου	182
				Άγιος Ιωάννης,ο	31
				Βαρίδι,το	50
		Ζόρκος,ο	0		
		Καλυβάρι,το	47		
		Μακροτάνταλο,το	10		
		Μερμηγκιές,οι	18		
		Παλαιστού,το	9		
		Χάρτες,οι	17		
		Τοπική Κοινότητα Μπατσίου	1.156		
		Δαμασκηνός,ο	89		
		Μονή Ζωοδόχου Πηγής,η	6		
		Μπατσί,το	1.010		
		Στιβάρι,το	51		
		Τοπική Κοινότητα Παλαιοπόλεως	159		
		Αγία Ελεούσα,η	21		
		Κόλυμπος,ο	10		
		Παλαιόπολη,η	128		
		Τοπική Κοινότητα Φελλού	151		
		Επάνω Φελλός,ο	15		
		Κάτω Φελλός,ο	124		
		Κούρταλη,η	12		
		37%			

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

Σχετικά με τη διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού της Άνδρου, εξετάζοντας τις απογραφές του 1991, 2001 και 2011 για τον μόνιμο πληθυσμό από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. , προκύπτει ότι ο Δήμος Άνδρου αύξησε τον πληθυσμό του κατά ποσοστό 4,8 %. Το ποσοστό αυτό είναι αρκετά μικρότερο όμως από την αύξηση του πληθυσμού στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (21%).

Ανά Δημοτική Ενότητα παρατηρούνται μειώσεις στις ΔΕ Άνδρου και Κορθίου , όμως η ΔΕ Υδρούσας σημείωσε κατά την πάροδο αυτών των 20 ετών σημαντική αύξηση του πληθυσμού της, όπως φαίνεται και ακολούθως.

Διάγραμμα 5.1 Μόνιμος Πληθυσμός Δημοτικών Ενοτήτων κατά την περίοδο 1991-2011

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

Σε επίπεδο Δημοτικών/Τοπικών Κοινοτήτων , παρατηρούνται ποίκιλα συμπεράσματα με μεταβολές της τάξης του +42% αλλά και μικρότερες, καθώς και της τάξης του -27%. Ωστόσο στις περισσότερες Κοινότητες σημειώνεται αύξηση του πληθυσμού κατά την περίοδο 1991-2011, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την σταθερή πληθυσμιακή αύξηση του Δήμου στο σύνολο του.

Πίνακας 5.7 Διαχρονική Εξέλιξη της πληθυσμιακής πυκνότητας (μόνιμος πληθυσμός ανά Δημοτική / Τοπική Κοινότητα

Χωρική Ενότητα	Μόνιμος Πληθυσμός 1991	Μόνιμος Πληθυσμός 2001	Μόνιμος Πληθυσμός 2011	Ποσοστιαία Μεταβολή 1991-2011
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	255.192	298.462	308.975	21,1%
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ	8.802	9.285	9.221	4,8%
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΔΡΟΥ	4.023	4.027	3.901	-3,0%
Δημοτική Κοινότητα Άνδρου	1.802	1.859	1.665	-7,6%
Τοπική Κοινότητα Αποικίων	270	259	259	-4,1%
Τοπική Κοινότητα Βουρκωτής	124	84	75	-39,5%
Τοπική Κοινότητα Λαμύρων	322	370	381	18,3%
Τοπική Κοινότητα Μεσαριάς	859	875	981	14,2%
Τοπική Κοινότητα Πιτροφού	295	261	330	11,9%
Τοπική Κοινότητα Στενιών	351	319	210	-40,2%
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΟΡΘΙΟΥ	2.028	2.201	1.948	-3,9%
Τοπική Κοινότητα Καππαριάς	585	787	127	-78,3%
Τοπική Κοινότητα Κορθίου	174	161	636	265,5%
Τοπική Κοινότητα Κοχύλου	606	668	87	-85,6%
Τοπική Κοινότητα Όρμου Κορθίου	190	194	700	268,4%
Τοπική Κοινότητα Παλαιοκάστρου	220	260	233	5,9%
Τοπική Κοινότητα Συνετίου	253	131	165	-34,8%
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΥΔΡΟΥΣΑΣ	2.751	3.057	3.372	22,6%
Δημοτική Κοινότητα Γαυρίου	676	930	957	41,6%
Τοπική Κοινότητα Αμμολόχου	37	51	61	64,9%
Τοπική Κοινότητα Άνω Γαυρίου	119	100	139	16,8%
Τοπική Κοινότητα Απροβάτου	314	270	267	-15,0%
Τοπική Κοινότητα Αρνά	179	148	110	-38,5%
Τοπική Κοινότητα Βιταλίου	68	52	56	-17,6%
Τοπική Κοινότητα Κατακοΐλου	181	139	134	-26,0%
Τοπική Κοινότητα Μακροταντάλου	171	195	182	6,4%
Τοπική Κοινότητα Μπατσίου	736	953	1.156	57,1%
Τοπική Κοινότητα Παλαιοπόλεως	160	159	159	-0,6%
Τοπική Κοινότητα Φελλού	111	60	151	36,0%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

Στις δημογραφικές εξελίξεις του νησιού επιδρούν οι εξής παράγοντες:

- Η σταδιακή εγκατάλειψη της υπαίθρου και της αγροτικής δραστηριότητας.
- Η έλλειψη ευκαιριών σε πολλούς τομείς επαγγελματικών δραστηριοτήτων και κυρίως σε σύγχρονα επαγγέλματα.
- Η έλλειψη δραστηριοτήτων για τους νέους.
- Η μικρή απόσταση που χωρίζει το νησί από την Αθήνα και ευνοεί τη μετακίνηση του πληθυσμού προς την πρωτεύουσα για μόνιμη εγκατάσταση.

5.5.2 Φύλο και ηλικία

Όσον αφορά το φύλο του μόνιμου πληθυσμού του Δήμου Άνδρου, βάσει της απογραφής του 2011, παρατηρείται μια ισοκατανομή ανδρών και γυναικών τόσο στο σύνολο του Δήμου όσο και στις επιμέρους Δημοτικές Ενότητες.

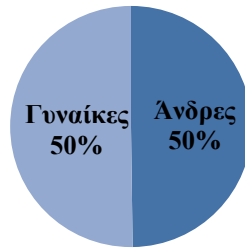
Πίνακας 5.8 Φύλο Μόνιμου Πληθυσμού Δήμου Άνδρου και Δημοτικών Ενοτήτων, απογραφή 2011

Χωρική Ενότητα	Άνδρες	Γυναίκες
Δήμος Άνδρου	4.590	4.631
ΔΕ Άνδρου	1.903	1.998
ΔΕ Κορθίου	967	981
ΔΕ Υδρούσας	1.720	1.652

Πηγή: Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Διάγραμμα 5.2 Ποσοστιαία Απεικόνιση Φύλου Μόνιμου Πληθυσμού Δήμου Άνδρου

Δήμος Άνδρου

Πηγή: Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων -Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 5.9 Μόνιμος Πληθυσμός Δήμου Άνδρου Ανά Φύλο και Ηλικία, απογραφή 2011

Χωρική Ενότητα	Άρρένες								
	0 - 9	10 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70 - 79	80+
Δήμος Άνδρου	437	393	566	655	657	549	532	503	298
ΔΕ Άνδρου	181	163	222	288	261	220	219	221	130
ΔΕ Κορθίου	78	67	120	107	151	117	114	129	84
ΔΕ Υδρούσας	178	163	224	260	245	212	199	153	85

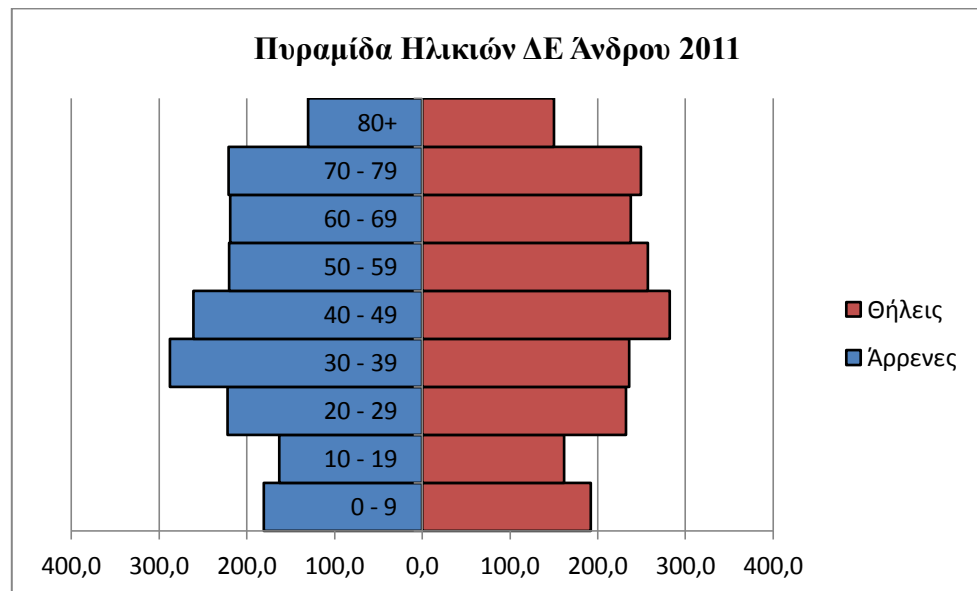
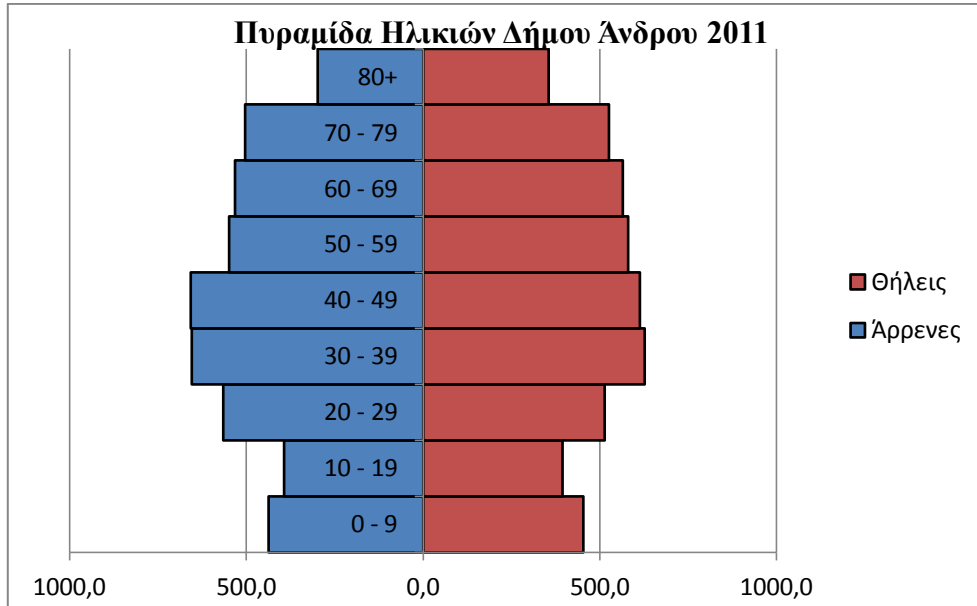
Χωρική Ενότητα	Θήλεις								
	0 - 9	10 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70 - 79	80+
Δήμος Ανδρου	454	395	514	627	614	580	565	526	356
ΔΕ Ανδρου	192	162	232	236	282	257	238	249	150
ΔΕ Κορθίου	85	78	100	119	114	126	125	128	108
ΔΕ Υδρούσας	177	155	182	272	218	197	202	149	101

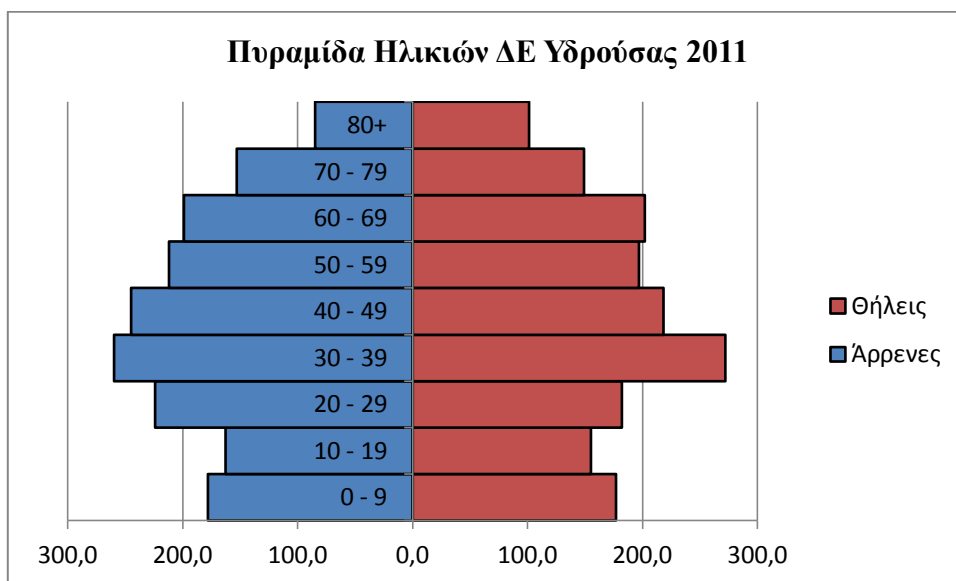
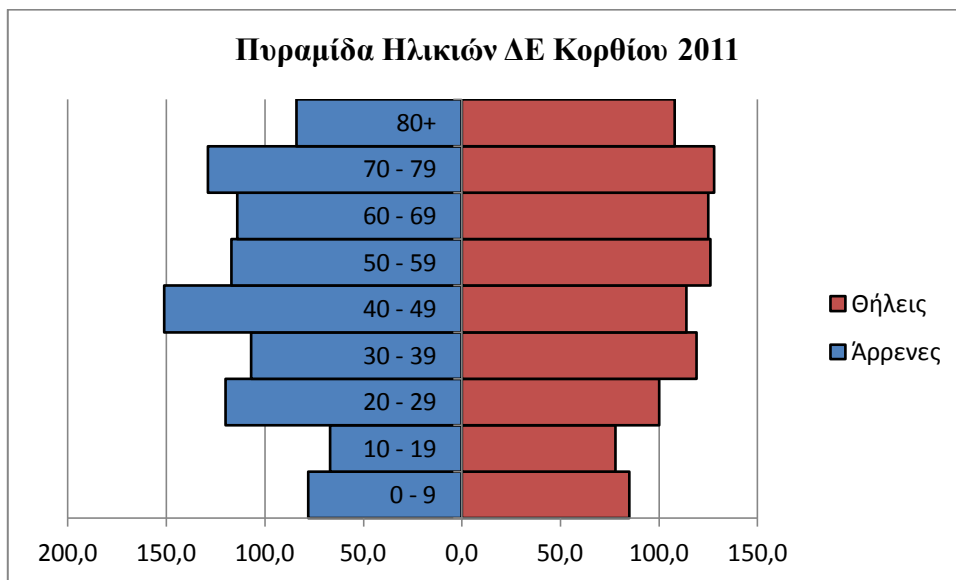
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Ιδία επεξεργασία

Όπως παρατηρείται και από τα παρακάτω διαγράμματα, η ηλικιακή σύνθεση του Δήμου Ανδρου διαφοροποιείται από το σχήμα της πυραμίδας, που είναι το ιδανικό όσον αφορά την κατανομή του πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα. Το μεγαλύτερο τμήμα του μόνιμου πληθυσμού στις ηλικιακές ομάδες 30-39 και 40-49 κυρίως στις ΔΕ Ανδρου και Υδρούσας. Στη ΔΕ Υδρούσας σημαντικό τμήμα των κατοίκων ανήκει επίσης και στην ηλικιακή ομάδα των 20-29. Ωστόσο στη ΔΕ Κορθίου τα μεγαλύτερα ποσοστά του πληθυσμού καταλαμβάνουν οι μεγαλύτερες ηλικίες, δείχνοντας σημαντικά ποσοστά γήρανσης.

Η εικόνα αυτή συνάδει με τη γενικότερη δημογραφική δομή του ελληνικού πληθυσμού και των νησιωτικών περιφερειών, αναδεικνύοντας το γεγονός πως ο σημερινός πληθυσμός είναι γηρασμένος, χαρακτηριστικό που θα διατηρηθεί και στις επόμενες δεκαετίες αν λάβουμε υπόψη ότι η ηλικιακή ομάδα 0-9 υστερεί σε σχέση με τις επόμενες ομάδες.

Διαγράμματα 5.3 Πυραμίδες Ηλικιών ανά Χωρική Ενότητα, απογραφή 2011

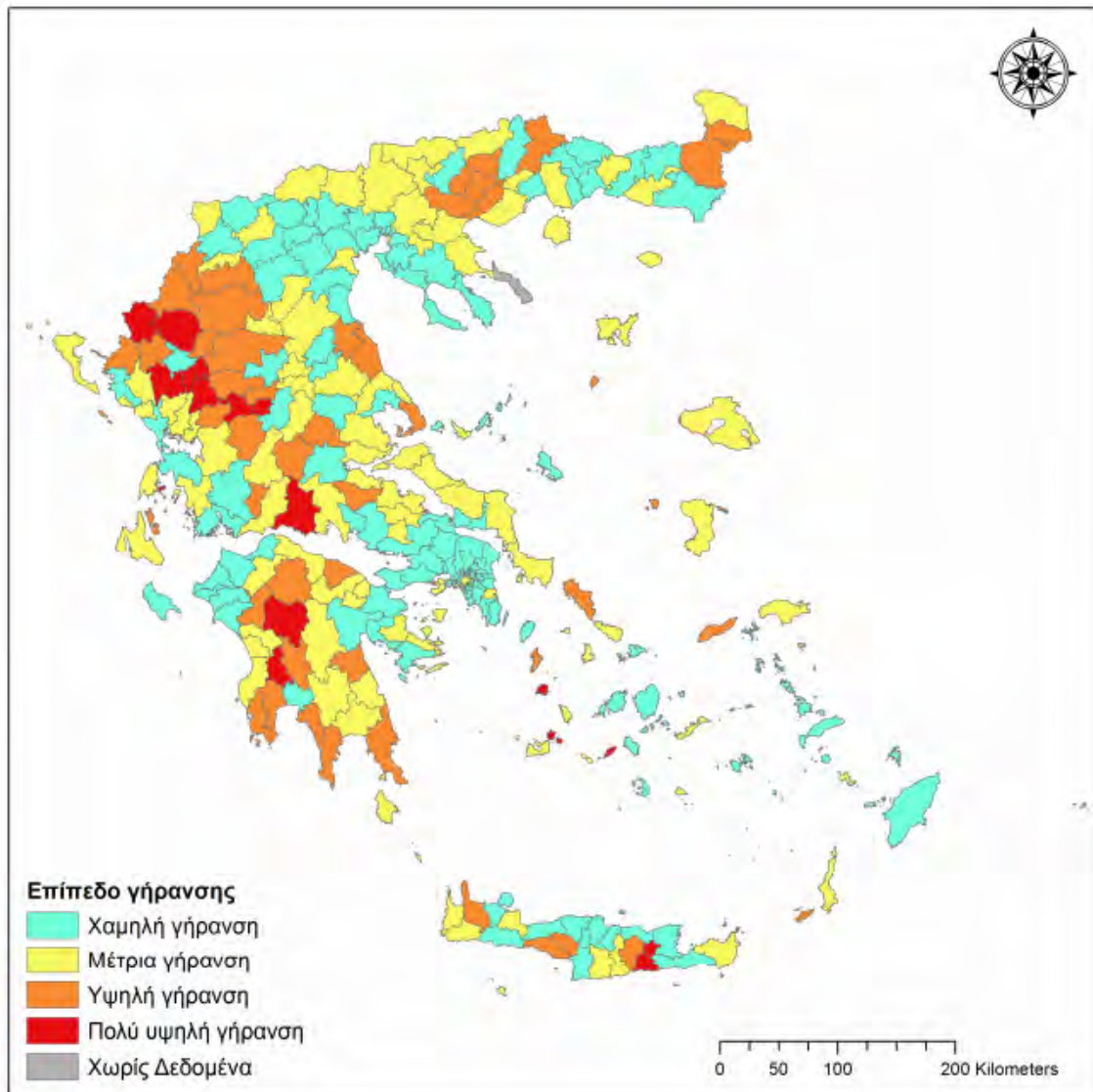
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Ιδία επεξεργασία

Δείκτης γήρανσης

Σχετικά με τη γήρανση του πληθυσμού του Δήμου Άνδρου, επεξεργάστηκαν τα δεδομένα της απογραφής του 2001 και του 2011 με βάση τον μόνιμο πληθυσμό. Στον παρακάτω χάρτη παρουσιάζεται η γήρανση του πληθυσμού του νησιού το 2001, σε σύγκριση με τον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο και προκύπτει πως η Άνδρος παρουσιάζει

σημαντικά σημεία . Η εικόνα αυτή απαντάται τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο

Χάρτης 5.7 Δείκτης γήρανσης πληθυσμού ανά καλλικράτειο δήμο, απογραφή 2001

Πηγή: Ελληνική Εταιρεία Δημογραφικών Μελετών

Με την απογραφή του 2011 υπολογίστηκε ο δείκτης γήρανσης του πληθυσμού ανά φύλο κι ανά Δημοτική Ενότητα κι όπως φαίνεται και στο κάτωθι διάγραμμα ο δείκτης είναι αρκετά υψηλός, ιδιαίτερα στη ΔΕ Άνδρου, χωρίς κάποια σημαντική διαφοροποίηση στους άνδρες και στις γυναίκες.

Διάγραμμα 5.4 Δείκτης Γήρανσης Δημοτικών Ενοτήτων Άνδρου, απογραφή 2011

Πηγή: Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Ιδία επεξεργασία

5.5.3 Επίπεδο Εκπαίδευσης

Το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων της Άνδρου είναι ιδιαίτερα χαμηλό δεδομένου ότι το μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι απόφοιτοι Δημοτικού, δηλαδή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Η εικόνα αυτή είναι όμοια και για κάθε Δημοτική Ενότητα του Δήμου Άνδρου, όπως φαίνεται στον αναλυτικό και στον συνοπτικό πίνακα 5.10.

Πίνακας 5.10 Επίπεδο Εκπαίδευσης Μόνιμου Πληθυσμού Δήμου Ανδρου, απογραφή 2011

Δήμος / Δημοτική ενότητα / Δημ. ή Τοπ. Κοινότητα	Σύνολο	Κάτοχοι διδακτορικού/μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών	Πτυχιούχοι Ανοτάτων Σχολών	Πτυχιούχοι ΑΤΕΙ, ΑΣΠΑΙΤΕ και ισότιμων σχολών	Πτυχιούχοι ανώτερων σχολών	Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης	Απόφοιτοι Γυμνασίου	Απόφοιτοι Δημοτικού	Εγκατέλειψαν το Δημοτικό, αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση	Ολοκλήρωσαν την προσχολική αγωγή	Δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση	Μη κατατασσόμενοι (άτομα γεννηθέντα μετά την 1/1/2005)
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ	9221	59	535	250	559	1897	1232	3165	347	527	77	573
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΔΡΟΥ	3901	28	236	112	271	860	492	1252	145	210	52	243
Δημοτική Κοινότητα Ανδρου	1665	6	117	48	121	359	260	467	48	108	24	107
Τοπική Κοινότητα Μεσαριάς Ανδρου	981	13	48	31	71	215	89	334	44	53	11	72
Τοπική Κοινότητα Πιτροφού	330	3	22	9	23	63	36	122	14	12	3	23
Τοπική Κοινότητα Αποκίων/Βουρκωτής/Λαμύρων/Στενιών	925	6	49	24	56	223	107	329	39	37	14	41
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΟΡΘΙΟΥ	1948	12	110	57	128	394	222	728	86	110	6	95
Τοπική Κοινότητα Ορμου Κορθίου/Καπαριάς/Κορθίου	1463	8	86	41	87	287	178	537	70	85	3	81
Τοπική Κοινότητα Κοχύλου/Παλαιοκάστρου/Συνετίου	485	4	24	16	41	107	44	191	16	25	3	14
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΥΔΡΟΥΣΑΣ	3372	19	189	81	160	643	518	1185	116	207	19	235
Δημοτική Κοινότητα Γαυρίου	957	4	64	28	43	205	158	321	9	54	6	65
Τοπική Κοινότητα Αμμολόχου/Άνω Γαυρίου/Απροβάτου	467	4	25	7	28	72	59	197	22	28	5	20
Τοπική Κοινότητα Αρνά/Βιταλίου/Κατακούλου/Μακροσταντάλου	482	3	24	14	19	82	60	192	49	17	5	17
Τοπική Κοινότητα Μπατσίου/Παλαιοπόλεως/Φελλού	1466	8	76	32	70	284	241	475	36	108	3	133

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

*Έχουν γίνει συμπτήσεις λόγω εμπιστευτικότητας

**Διάγραμμα 5.5 Συνοπτική Απεικόνιση Επιπέδου Εκπαίδευσης Μόνιμου Πληθυσμού
Δήμου Άνδρου, απογραφή 2011**

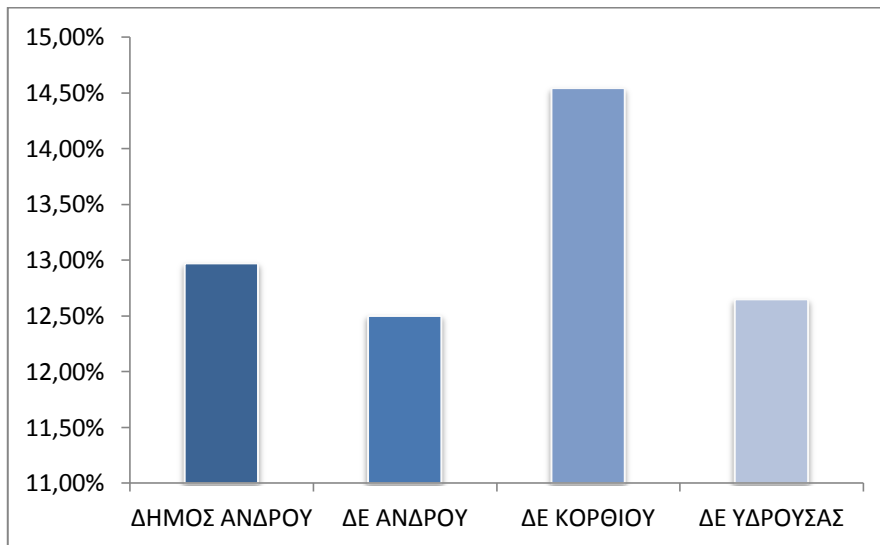

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

5.5.4 Διάρθρωση Απασχόλησης-Παραγωγικοί Τομείς

Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, το 40 % περίπου του μόνιμου πληθυσμού του Δήμου Άνδρου καθώς και των επιμέρους Δημοτικών Ενοτήτων , αντιστοιχεί στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό. Γεγονός είναι πως στο σύνολο του δήμου και στις ΔΕ, σχεδόν το 90% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού απασχολείται, επομένως το ποσοστό της ανεργίας αγγίζει το 13 % για το Δήμο Άνδρου, ποσοστό μικρότερο από το ποσοστό της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (15,1%) για το μελετούμενο έτος. Η ΔΕ Κορθίου επίσης παρουσιάζει μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας στο Δήμο, με τους άνεργους να αντιστοιχούν στο 14,5% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

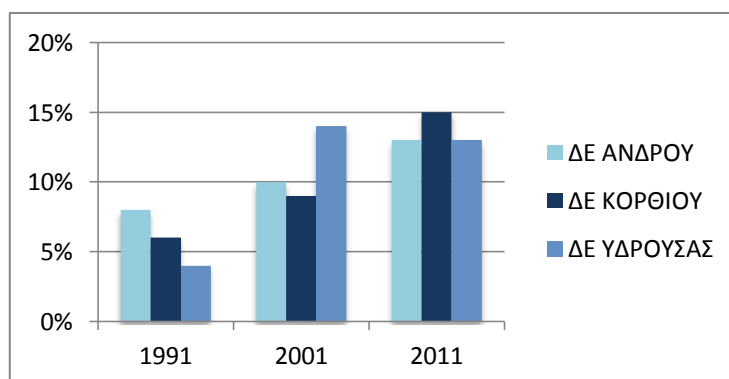
Διάγραμμα 5.6 Ποσοστό ανέργων που ανήκουν στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, απογραφή 2011

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

Συγκριτικά με τις προηγούμενες δεκαετίες, υπάρχει μια διαφοροποίηση τόσο στο σύνολο του Δήμου όπως ήταν προφανές αλλά και στην υποκείμενη κλίμακα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις απογραφές του 1991 και του 2001, η ανεργία στο Δήμο έφτασε το ποσοστό 8% και 13% αντίστοιχα. Ωστόσο, η ΔΕ Υδρούσας αποτελούσε την πρώτη ΔΕ σε ανεργία, σε αντίθεση με τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής που κατατάσσουν τη ΔΕ Κορθίου στην πρώτη θέση.

Διάγραμμα 5.7 Ποσοστιαία Απεικόνιση Πληθυσμού Ανέργων για τα έτη 1991,2001,2011

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

Εξετάζοντας αναλυτικά τις Δημοτικές/Τοπικές Κοινότητες, προκύπτει πως οι παράκτιες κοινότητες εμφανίζουν τα μικρότερα ποσοστά ανεργίας καθώς εκεί εντοπίζονται οι περισσότερες επιχειρήσεις και υπηρεσίες σε αντίθεση με τις ορεινές κοινότητες (Τ.Κ Βουρκωτής).

Πίνακας 5.11 Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός, απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και άνεργοι, απογραφή 2011

	Σύνολο Μόνιμου Πληθυσμού	Οικονομικά ενεργός πληθυσμός			Μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός
		Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΟΥ	9221	3554	3093	461	5667
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΔΡΟΥ	3901	1488	1302	186	2413
Δημοτική Κοινότητα Άνδρου	1665	676	592	84	989
Τοπική Κοινότητα Αποικίων	259	76	71	5	183
Τοπική Κοινότητα Βουρκωτής	75	26	21	5	49
Τοπική Κοινότητα Λαμύρων	381	152	137	15	229
Τοπική Κοινότητα Μεσσαριάς Άνδρου	981	379	328	51	602
Τοπική Κοινότητα Πιτροφού	330	124	107	17	206
Τοπική Κοινότητα Στενιών	210	55	46	9	155
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΟΡΘΙΟΥ	1948	722	617	105	1226

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΔΡΟ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ

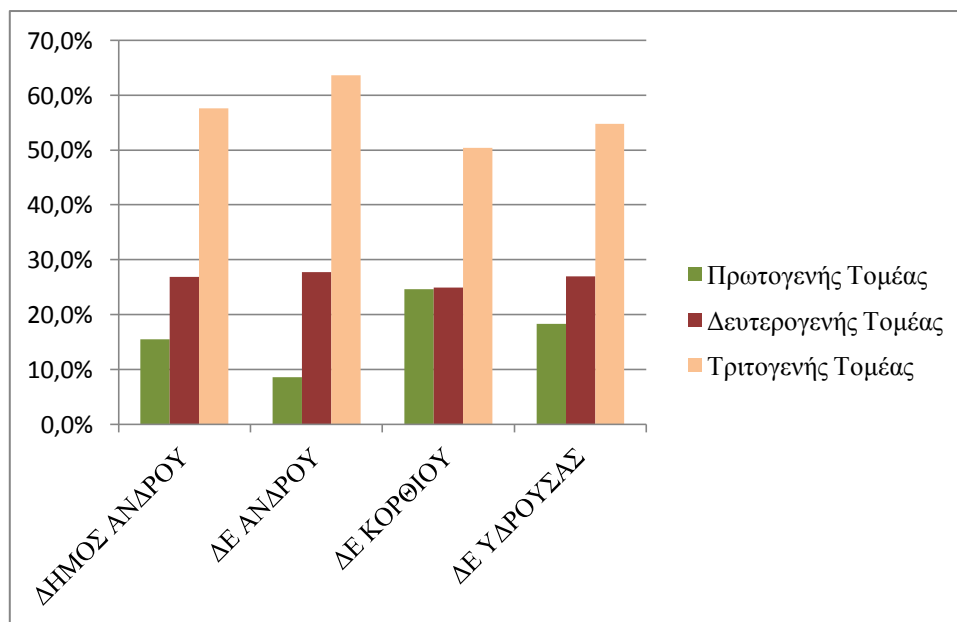
Τοπική Κοινότητα Όρμου Κορθίου	700	291	245	46	409
Τοπική Κοινότητα Καππαριάς	127	49	42	7	78
Τοπική Κοινότητα Κορθίου	636	242	214	28	394
Τοπική Κοινότητα Κοχύλου	87	18	15	3	69
Τοπική Κοινότητα Παλαιοκάστρου	233	66	47	19	167
Τοπική Κοινότητα Συνετίου	165	56	54	2	109
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΥΔΡΟΥΣΑΣ	3372	1344	1174	170	2028
Δημοτική Κοινότητα Γαυρίου	957	450	390	60	507
Τοπική Κοινότητα Αμμολόχου	61	17	13	4	44
Τοπική Κοινότητα Άνω Γαυρίου	139	61	52	9	78
Τοπική Κοινότητα Απροβάτου	267	90	75	15	177
Τοπική Κοινότητα Αρνά	110	24	21	3	86
Τοπική Κοινότητα Βιταλίου	56	31	26	5	25
Τοπική Κοινότητα Κατακοίλου	134	59	55	4	75
Τοπική Κοινότητα Μακροταντάλου	182	58	51	7	124

Τοπική Κοινότητα Μπατσίου	1156	470	429	41	686
Τοπική Κοινότητα Παλαιοπόλεως	159	42	33	9	117
Τοπική Κοινότητα Φελλού	151	42	29	13	109

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

Η εικόνα του Δήμου Άνδρου όσον αφορά την απασχόληση ανά τομέα παραγωγής και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (μόνιμος πληθυσμός 2011) καταδεικνύει την υπεροχή του τριτογενή τομέα παραγωγής τόσο στο δήμο Άνδρου όσο και στις ΔΕ που τον απαρτίζουν.

Διάγραμμα 5.8 Τομεακή Διάρθρωση Απασχόλησης Μόνιμου Πληθυσμού, απογραφή 2011

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

Ο πρωτογενής τομέας είναι ο λιγότερος ανεπτυγμένος τομέας οικονομικής δραστηριότητας στην Άνδρο και με το μικρότερο αριθμό απασχολούμενων. Η γεωμορφολογία του νησιού και το κλίμα δεν διευκολύνουν την ανάπτυξη της

καλλιέργειας και του πρωτογενή τομέα, ωστόσο υπάρχει σημαντική κτηνοτροφική και αλιευτική παραγωγή. Ωστόσο, συναντάται στο νησί ιδιαίτερα η καλλιέργεια της λεμονιάς, της μουριάς, της ελιάς, των εσπεριδοειδών καθώς και των αμπελιών, πατάτας και σιτηρών.

Ο δευτερογενής τομέας στην Άνδρο αντιστοιχεί στους κλάδους που σχετίζονται με την οικοδομή αλλά και τον κλάδο των ποτών και των τροφίμων. Συγκεκριμένα ο κλάδος της αρτοποιίας και της ζαχαροπλαστικής γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη, καθώς και ο τομέας παραγωγής προϊόντων από κρέας ζώων. Κύριο γνώρισμα των επιχειρήσεων του δευτερογενή τομέα είναι το μικρό τους μέγεθος και η κατανάλωση των αγαθών εντός των ορίων του Δήμου.

Ο τριτογενής τομέας αποτελεί τον κύριο παραγωγικό τομέα της Άνδρου με κύριες δραστηριότητες το εμπόριο στις έδρες των Δημοτικών Ενοτήτων και κυρίως τον τουρισμό. Η Άνδρος ως τουριστική περιοχή χαρακτηρίζεται από πλούσιο φυσικό περιβάλλον με πλήθος παραλιών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, πολλές εναλλαγές τοπίου και σημαντικό αρχαιολογικό και ιστορικό απόθεμα. (Ταμουραντζή, 2008). Ωστόσο ο τουρισμός της Άνδρου δε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μαζικός. Στο νησί ο τουρισμός ανθεί τους θερινούς μήνες με έντονη επισκεψιμότητα τα Σαββατοκύριακα, λόγω της κοντινής απόστασης από την Αθήνα. Αξίζει να σημειωθεί επιπλέον, πως οι περισσότεροι τουρίστες διαθέτουν β' κατοικία στο νησί, γεγονός που επιβεβαιώνεται κι από το μη ανεπτυγμένο ξενοδοχειακό δυναμικό.

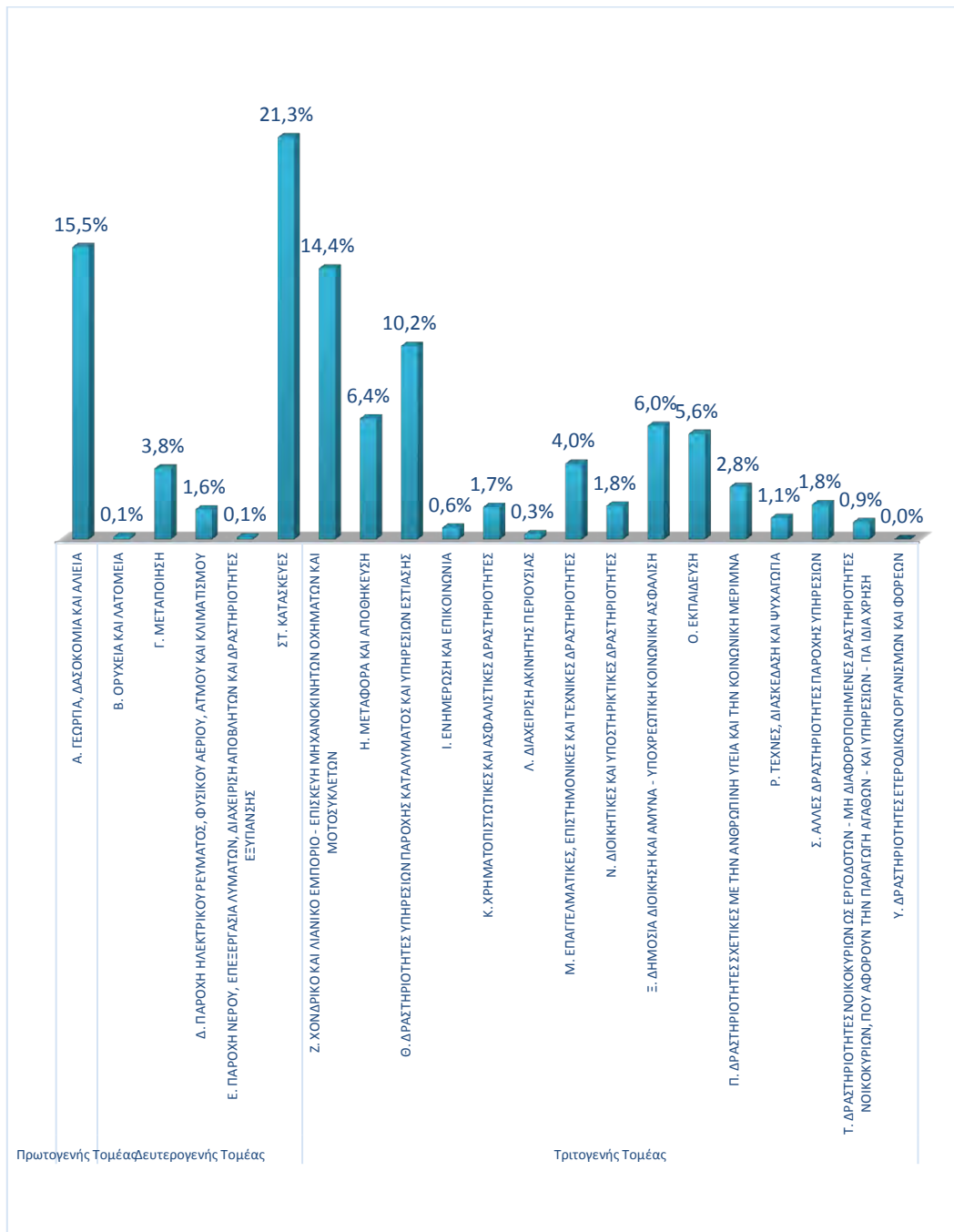
Πίνακας 5.12 Απασχολούμενοι Δήμου Άνδρου ανά Κλάδο και Τομέα Παραγωγής, απογραφή 2011

Δήμος / Δημοτική Ενότητα / Δημ. ή Τοπ. Κοινότητα	Σύνολο Απασχολούμενων	Απασχολούμενοι κατά τομέα και ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας										Σύνολο									
		Δευτερογενής Τομέας					Τριτογενής Τομέας														
Πρωτογενής Τομέας	Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ	Θ	Ι	Κ	Λ	Μ	Ν	Ξ	Ο	Π	Ρ	Σ	Τ	Υ		
	479	4	116	49	3	659	444	198	317	19	53	8	124	55	186	173	86	35	57	28	0
		Α. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	Β. ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	Γ. ΜΕΤΑΛΛΟΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΑ	Δ. ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	Ε. ΠΑΡΟΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΨΥΞΗΣ	Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΜΗΧΑΝΩΝ ΚΑΙ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ	Θ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	Ι. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΣ	Κ. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	Λ. ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΣΟΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	Μ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Ν. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΤΗΡΗΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Ξ. ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΜΥΝΑ-ΕΛΛΕΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	Ο. ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΙΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΧΕΙΡΑ	Π. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	Ρ. ΤΕΧΝΕΣ, ΚΑΛΕΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΨΑΛΙΔΙ	Σ. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Τ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΟΙΚΟΚΡΑΤΩΝ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ - ΜΗ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ	Υ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΤΕΡΟΛΟΓΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ	

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

Εξετάζοντας αναλυτικότερα τους κλάδους απασχόλησης, πέρα από τους παραγωγικούς τομείς, προκύπτει πως οι περισσότεροι κάτοικοι απασχολούνται κατά κύριο λόγο στον κατασκευαστικό τομέα και έπειτα ακολουθούν η γεωργία-αλιεία, στη συνέχεια το χονδρικό –λιανικό εμπόριο και οι μεταφορές και τέλος η παροχή υπηρεσιών εστίασης και καταλύματος. Η φυσιογνωμία του νησιού επιβεβαιώνει τα παραπάνω στοιχεία, καθώς η Άνδρος είναι μεν τουριστικός προορισμός αλλά δέχεται έντονη επισκεψιμότητα μόνο τους θερινούς μήνες. Επομένως το υπόλοιπο έτος οι κάτοικοι δραστηριοποιούνται και σε άλλους κλάδους και τομείς.

Διάγραμμα 5.9 Ποσοστιαία Απεικόνιση Απασχολούμενων Δήμου Ανδρου ανά Κλάδο και Τομέα Παραγωγής, απογραφή 2011

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

5.5.4.1 Τουρισμός

Όπως προαναφέρθηκε το νησί της Ανδρου δέχεται έντονα την παρουσία επισκεπτών τους θερινούς μήνες αλλά το φαινόμενο που παρατηρείται είναι η μετατροπή του

νησιού σε θέρетро και «προάστιο» της Αθήνας με έντονη κίνηση τα Σαββατοκύριακα του καλοκαιριού. Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί πως δεν συναντώνται εύκολα αλλοδαποί τουρίστες και σε όλο το νησί υπάρχει μόνο μία μονάδα οργανωμένης κατασκήνωσης, στο Γαύριο, γεγονός που ενισχύει την πεποίθηση ότι το νησί δεν κατακλύζεται μαζικά από τουρίστες. Ίσως γι' αυτό το λόγο να μην είναι και ιδιαίτερα ανεπτυγμένη όσον αφορά το ξενοδοχειακό δυναμικό.

Η Άνδρος δεν διαθέτει πλήθος κλινών και υπολείπεται σχεδόν από όλα τα τουριστικά νησιά των Κυκλάδων, γεγονός που δεν συνάδει με το μέγεθος του νησιού. Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Άνδρου αποτελεί περίπου το 3% των Κυκλάδων. Ωστόσο, όπως συμβαίνει σχεδόν σε όλα τα νησιά, ένα μεγάλο ποσοστό κλινών διαθέτουν τα ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, που στην Άνδρο υπολογίζονται πάνω από 80 με ένα αριθμό κλινών περίπου 2800, σε ποσοστό περίπου 6% στο σύνολο των Κυκλάδων.

Πίνακας 5.13 Ξενοδοχειακό δυναμικό Άνδρου κατά κατηγορία (2012)

ΑΝΔΡΟΣ	5*****			4****		
	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες
	1	17	39	3	68	96
	3***			2**		
	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες
	9	270	520	11	326	598
	1*			ΣΥΝΟΛΟ		
	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες
5	89	148	29	770	1,401	

Πηγή : Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

Πίνακας 5.14 Ξενοδοχειακό δυναμικό Κυκλάδων κατά κατηγορία (2012)

ΚΥΚΛΑΔΕΣ	5*****			4****		
	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες
	35	1,634	3,283	177	5,730	10,951
	3***			2**		
	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες
	193	5,257	10,169	444	9,668	18,617
	1*			ΣΥΝΟΛΟ		
	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δωμάτια	Κλίνες
167	2,434	4,763	1,016	24,723	47,783	

Πηγή : ΕΛ.ΣΤΑΤ., Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, ίδια επεξεργασία

Τα πιο πρόσφατα στοιχεία που έχουν δημοσιευτεί για τον ακριβή αριθμό των διανυκτερεύσεων και των αφίξεων στην Άνδρο, αφορούν το έτος 2009 και διατίθενται μόνο για τη Χώρα, το Μπατσί και το Γαύριο χωρίς τα δεδομένα για τη ΔΕ Κορθίου για λόγους στατιστικού απορρήτου. Τα στοιχεία φαίνονται στον επόμενο πίνακα, ενώ γίνεται σύγκριση με τα αντίστοιχα στοιχεία για το νομό Κυκλάδων επίσης για το έτος 2009, αν και για τη συγκεκριμένη χωρική ενότητα έχουν δημοσιευτεί μέχρι για το έτος 2013.

Πίνακας 5.15 Αφίξεις, Διανυκτερεύσεις και Πληρότητα στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου(πλην κάμπινγκ) για το έτος 2009

Χωρική Ενότητα	Αφίξεις	Διανυκτερεύσεις	% πληρότητας κλινών
ΔΚ Άνδρου	15.868	16.398	25,7%
ΔΚ Γαυρίου	6.258	21.476	19,0%
ΤΚ Μπατσίου	8.680	20.285	36,2%
Νομός Κυκλάδων	510.594	1.871.011	46,3%

Πηγή : ΕΛ.ΣΤΑΤ., ίδια επεξεργασία

Αν και η σύγκριση δεν μπορεί να αποδοθεί ακριβώς εξαιτίας της απουσίας στοιχείων , ωστόσο παρατηρείται πως το σύνολο των αφίξεων στην Άνδρο αντιστοιχεί στο 6% του συνόλου των αφίξεων στο νομό Κυκλάδων, το σύνολο των διανυκτερεύσεων αντιστοιχεί στο 3% αντίστοιχα, ενώ με τον υπολογισμό του μέσου όρου της πληρότητας των χωρικών ενοτήτων της Άνδρου, προκύπτει πως η μέση πληρότητα είναι 27%, ποσοστό χαμηλότερο από τις Κυκλάδες ανά 19 μονάδες.

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη το 2009 από το Επιμελητήριο Κυκλάδων, το 80% των επισκεπτών της Άνδρου, είναι Έλληνες ενώ οι Αλλοδαποί επισκέπτες είναι κυρίως

ιταλικής, γαλλικής και βρετανικής υπηκοότητας, οι οποίοι έχουν ξαναεπισκεφτεί. Συγκεκριμένα 3 από τους 4 επισκέπτες ανεξαρτήτου εθνικότητας, έχουν επισκεφτεί το νησί πάνω από 3 φορές. Οργανώνουν μόνοι το ταξίδι τους και διαμένουν κυρίως σε ενοικιαζόμενα δωμάτια και σε ξενοδοχεία, ενώ μεγάλο τμήμα των Ελλήνων επισκεπτών διαθέτει δικό του εξοχικό. Η επιλογή του καταλύματος γίνεται μέσω του διαδικτύου κατά κύριο λόγο ή μέσω σύστασης για τους Έλληνες και μέσω τουριστικών γραφείων για τους ξένους επισκέπτες. Κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, η οποία για τους Έλληνες είναι αρκετά μικρή (2,65 διανυκτερεύσεις, κυρίως Σαββατοκύριακο) και για τους ξένους επίσης (3,52 διανυκτερεύσεις), οι τουρίστες εκδρομούν σε παραλίες, διασκεδάζουν αλλά επισκέπτονται επίσης μουσεία και μοναστήρια.

Παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται στα πλαίσια της Περιφερειακής Πολιτικής της Χώρας και της Ε.Ε., η εποχικότητα δεν έχει βελτιωθεί ούτε ως προς τις αφίξεις, ούτε ως προς τις διανυκτερεύσεις. Οι δύο μήνες Ιούλιος και Αύγουστος, συνεχίζουν να έχουν την υψηλότερη ζήτηση με σημαντική διαφορά από τους υπόλοιπους και ακολουθούν ο Σεπτέμβριος και Ιούνιος. Το φαινόμενο αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, η πληρότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα να κυμαίνεται ετησίως σε χαμηλό επίπεδο. Ειδικά στην Άνδρο, πληρότητα στις κλίνες συναντάται μόνο από τα τέλη Ιουλίου ως τα μέσα Αυγούστου και τα Σαββατοκύριακα, ενώ τους μήνες Μάιο και Σεπτέμβριο, που άλλα νησιά διαθέτουν τουριστική κίνηση, ο τουρισμός στην Άνδρο είναι πολύ περιορισμένος.

Πίνακας 5.16 Αποβιβάσεις-Επιβιβάσεις από το λιμάνι του Γαυρίου για τα έτη 2011-2012

ΑΝΔΡΟΣ	2011		2012	
	ΑΠΟΒΙΒΑΣΗ	ΕΠΙΒΙΒΑΣΗ	ΑΠΟΒΙΒΑΣΗ	ΕΠΙΒΙΒΑΣΗ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	10.199	10.378	7.259	7.079
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	8.358	8.407	9.036	8.000
ΜΑΡΤΙΟΣ	15.244	13.753	11.263	9.785
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	24.183	22.659	20.810	20.430
ΜΑΙΟΣ	17.089	17.741	16.425	17.142
ΙΟΥΝΙΟΣ	30.588	29.095	31.990	26.228
ΙΟΥΛΙΟΣ	58.139	49.437	51.609	46.456
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	54.359	59.123	55.462	57.440
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	28.362	31.752	23.625	30.383
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	12.173	13.230	13.066	15.508
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	6.344	6.623	9.810	9.349
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	9.957	11.256	7.147	8.604
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΛΙΜΕΝΟΣ	274.995	273.454	257.502	256.404

Πηγή: Λιμεναρχείο Άνδρου

Στο νησί κυριαρχούν οι μικρές οικογενειακού τύπου μονάδες και τα αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα. Βέβαια, οι μικρές μονάδες έχουν το πλεονέκτημα ότι μπορούν με μια συντονισμένη πολιτική να στραφούν ευκολότερα προς τις νέες μορφές τουρισμού, όπου κυριαρχεί η ποιότητα σε σχέση με τις μεγάλες μονάδες. Επίσης η εγγύτητα της Άνδρου προς την Αττική ευνοεί τις εξορμήσεις για εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Ταμουραντζή, 2008).

Πίνακας 5.17 Καταχωρημένες Επιχειρήσεις στο Επιμελητήριο Κυκλάδων Δήμου Άνδρου

ΕΙΔΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΝΟΙΚΙΑΣΗΣ ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΟΥ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΜΙΚΡΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ	145
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΝΟΙΚΙΑΣΗΣ ΕΩΣ ΕΠΤΑ ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΩΝ ΔΩΜΑΤΙΩΝ ΓΙΑ ΜΙΚΡΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ	
ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ	
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΔΩΜΑΤΙΩΝ Η ΜΟΝΑΔΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ ΜΕ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ-ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ	
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΝΟΙΚΙΑΣΗΣ ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΩΝ ΔΩΜΑΤΙΩΝ Η ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΜΙΚΡΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ	
ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	
ΠΡΑΚΤΟΡΕΥΣΕΙΣ ΠΛΟΙΩΝ	9
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΚΑΙ ΑΚΤΟΠΛΟΙΚΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΜΕ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΟΠΛΟΙΑ - ΟΔΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΜΕ ΟΧΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΛΚΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΑΝΘΡΩΠΟ Η ΖΩΑ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΩΝ	
ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ - ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΟΔΙΚΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ - ΠΡΑΚΤΟΡΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ, ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ, ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΩΝ ΔΩΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΩΛΗΣΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΙΚΩΝ ΕΙΣΙΤΗΡΙΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ - ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΥΠΕΡΑΣΤΙΚΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΜΕ ΛΕΩΦΟΡΕΙΑ ΜΕ ΟΔΗΓΟ ΜΗ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ	
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΚΑΦΕ ΠΟΥ ΣΤΕΦΑΖΟΝΤΑΙ ΣΕ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	5
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	30
ΛΟΙΠΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	23
ΣΥΝΟΛΟ	212

Πηγή: Επιμελητήριο Κυκλάδων

Από την έρευνα του Επιμελητηρίου Κυκλάδων προέκυψε ότι οι επισκέπτες δεν μένουν ικανοποιημένοι από τις υπηρεσίες της εστίασης κυρίως λόγω των υψηλών τιμών, κάτι που ίσχυε και τα προηγούμενα χρόνια και δεν φαίνεται να αλλάξει. Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι ο παρατηρήθηκε αύξηση στον τομέα των δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα στις επισκέψεις σε πολιτιστικούς χώρους, δίνοντας το κίνητρο να αναπτυχθεί ακόμη περισσότερο ο πολιτιστικός τουρισμός.

Επομένως, το συγκριτικό πλεονέκτημα που διαθέτει η Άνδρος στον τουρισμό, μπορεί να διαφυλαχθεί και να αξιοποιηθεί με την προστασία του περιβάλλοντος, την αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής, τον εκσυγχρονισμό υπαρχουσών μονάδων και την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και δη του πολιτιστικού τουρισμού.

5.6 ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

5.6.1 Οδικό Δίκτυο

Το οδικό δίκτυο της Άνδρου έχει συνολικό μήκος περίπου 510 Km από τα οποία τα 145 Km αποτελούν το επαρχιακό δίκτυο και τα 365 Km το δημοτικό. Το επαρχιακό οδικό δίκτυο , παρά τις βελτιώσεις που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια, παρουσιάζει αρκετά προβλήματα , ενώ το δημοτικό δίκτυο αν και εκτεταμένο, στο μεγαλύτερο μέρος αποτελείται από χωματόδρομους , περίπου 190 Km (Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020-Άνδρος). Το οδικό δίκτυο του νησιού δεν ανταποκρίνεται πλήρως στις αυξημένες ανάγκες της θερινής περιόδου όπου προκαλείται συμφόρηση , ιδιαίτερα τις ώρες αιχμής κατά τη άφιξη των επιβατικών πλοίων.

Το οδικό δίκτυο της κάθε Δημοτικής Ενότητας παρουσιάζει την εξής εικόνα:

- ΔΕ Άνδρου: έχει συνολικό μήκος 74,5 χιλιόμετρα. Η επαρχιακή οδός έχει μήκος 51 χιλιόμετρα ενώ η κοινοτική οδός 23,5 χιλιόμετρα. Το συνολικό μήκος του ασφαλτοστρωμένου δικτύου είναι 69 χιλιόμετρα, το μήκος του δευτερεύοντος οδικού δικτύου είναι 122 χιλιόμετρα, των αγροτικών οδών 85,5 και των δασικών 8 χιλιόμετρα.

- ΔΕ Κορθίου: είναι περίπου 46,8 χιλιόμετρα, από τα οποία η επαρχιακή οδός είναι 37 χιλιόμετρα και η κοινοτική οδός 9,1 χιλιόμετρα. Το συνολικό μήκος του ασφαλτοστρωμένου κύριου οδικού δικτύου είναι 46,8 χιλιόμετρα. Από το δευτερεύον οδικό δίκτυο που είναι περίπου 86,3 χιλιόμετρα, οι αγροτικές οδοί είναι περίπου 50,5 χιλιόμετρα και οι δασικές 15,6 χιλιόμετρα.
- ΔΕ Υδρούσας: έχει συνολικό μήκος 150,5 χιλιόμετρα. Η επαρχιακή οδός έχει μήκος 53 χιλιόμετρα ενώ η κοινοτική οδός 97,5 χιλιόμετρα. Το συνολικό μήκος του ασφαλτοστρωμένου δικτύου είναι 85,2 χιλιόμετρα, από το οποίο τα 61,5 χιλιόμετρα χρειάζονται επισκευή (27 χιλιόμετρα στην επαρχιακή οδό και 34,5 χιλιόμετρα στην κοινοτική). Το συνολικό μήκος του δευτερεύοντος οδικού δικτύου είναι 134 χιλιόμετρα ενώ 154 χιλιόμετρα είναι το συνολικό μήκος των αγροτικών οδών.

Η μετακίνηση εντός του νησιού με δημόσια μέσα μεταφοράς είναι δύσκολη επιβαρύνοντας και την κίνηση των τουριστών. Υπάρχουν ελάχιστα δρομολόγια με το ΚΤΕΛ Άνδρου για τις έδρες των Δημοτικών Ενοτήτων και το Μπατσί με κάποιες στάσεις στους οικισμούς που διασχίζονται από το επαρχιακό δίκτυο. Οι βόρειοι και ανατολικοί οικισμοί του νησιού δεν εξυπηρετούνται καθόλου από τη δημόσια συγκοινωνία, ούτε όμως και οι νότιοι, κάτω από το Κόρθι. Ακόμη, ο Δήμος επιβαρύνεται και με τη δαπάνη μεταφοράς των μαθητών από τους διάφορους οικισμούς από και προς τα σχολεία, με τους μαθητές πολλές φορές να αναγκάζονται να διανύουν μεγάλες αποστάσεις με τα πόδια μέχρι το σημείο επιβίβασης. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού εξυπηρετείται με ταξί, τα οποία φθάνουν τα 38 στον αριθμό.

Χάρτης 5.8 Οδικό Δίκτυο Νήσου Άνδρου

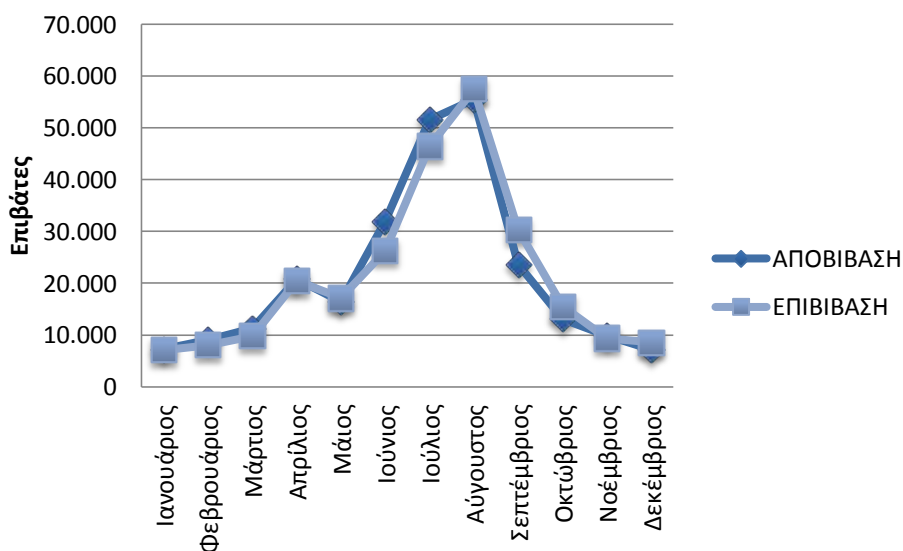

Πηγή: Υπόβαθρο: Χάρτης πεζοπορικών διαδρομών-μονοπατιών Άνδρου, εκδόσεις ανάβαση, ίδια επεξεργασία

5.6.2 Λιμενικές Εγκαταστάσεις

Στην Άνδρο υπάρχουν λιμενικές εγκαταστάσεις σε τέσσερις παραλιακές περιοχές- Γαύριο, Μπατσί, Όρμος Κορθίου, Χώρα- που συμπίπτουν με τους τέσσερις μεγάλους οικισμούς με έντονη οικονομική, τουριστική και πληθυσμιακή συγκέντρωση. Κύριο λιμάνι είναι αυτό του Γαυρίου που δέχεται ταχύπλοα επιβατικά πλοία και συνδέει την Άνδρο με τη Ραφήνα, την Τήνο, τη Μύκονο καθημερινώς και δύο φορές την εβδομάδα με την Σύρο.(www.andros.gr, πρόσβαση στις 7/1/2015). Τα δρομολόγια τη θερινή περίοδο είναι σαφώς περισσότερα από τη χειμερινή περίοδο, ενώ τα Σαββατοκύριακα και κυρίως τους θερινούς μήνες υπάρχουν δρομολόγια που εκτελούν αποκλειστικά τη διαδρομή Ραφήνα –Άνδρο και αντίστροφα, ώστε να εξυπηρετούν τον τουρισμό που όπως έχει προαναφερθεί εντείνεται τα Σαββατοκύριακα.

Διάγραμμα 5.10 Απεικόνιση της συνολικής επιβατικής κίνησης για το έτος 2012

Πηγή: Λιμεναρχείο Γαυρίου

Το λιμάνι του Γαυρίου εξασφαλίζει ασφάλεια στο λιμενισμό σε σκάφη μέχρι 6 μέτρων. Υπάρχουν επίσης τα λιμάνια της Χώρας, του Μπατσίου και του Κορθίου, όπου υπάρχουν λιμενικές εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται ως αλιευτικά καταφύγια ή για φιλοξενία τουριστικών σκαφών. Το λιμάνι του Μπατσίου επίσης έχει οριστεί ως καταφύγιο τουριστικών σκαφών. Ακόμη οι παραλίες- όρμοι του νησιού, κυρίως στο νοτιοδυτικό τμήμα της Άνδρου, συνήθως προσφέρουν ασφαλές αγκυροβόλιο.

(Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020, Άνδρος και ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού, ΦΕΚ 3155/12.12.2013)

5.6.3 Διαχείριση Αποβλήτων

Στην Άνδρο δεν έχει οριστεί ακόμη κατάλληλη περιοχή για τη δημιουργία ΧΥΤΥ(Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων) και Μονάδα Επεξεργασίας Αποβλήτων . Ο ΧΥΤΥ είναι στη φάση της χωροθέτησης και ολοκλήρωσης της περιβαλλοντικής μελέτης. Μέχρι τις αρχές του 2011, λειτουργούσε ΧΑΔΑ(Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων) στην περιοχή Σταυροπέδα. Λόγω όμως ισχυρών βροχοπτώσεων που παρέσυραν μεγάλο τμήμα της περιοχής, η λειτουργία του ΧΑΔΑ διακόπηκε δημιουργώντας σημαντικά προβλήματα στους κατοίκους και στους επισκέπτες του νησιού. Η γειννίαση δε της περιοχής με τον νεολιθικό οικισμό Στρόφιλα και τα όρια του αρχαιολογικού χώρου, επίταξε την ανάγκη για απομάκρυνση της χωματερής από την περιοχή.

Η τότε Δημοτική Αρχή προχώρησε σε συμφωνία με ιδιωτική εταιρεία κατασκευής συστημάτων διαχείρισης απορριμμάτων και παραχωρήθηκε δεματοποιητής , όπου μίκραινει τον όγκο των απορριμμάτων. Έπειτα από τη λήξη της σύμβασης με την ιδιωτική εταιρεία, έγινε μελέτη για την αποκατάσταση του ΧΑΔΑ και τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων στο πλαίσιο του άξονα 4 του επιχειρησιακού προγράμματος «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ».

Η Άνδρος διαθέτει επίσης σύστημα ανακύκλωσης από το 2006, το οποίο ενισχύθηκε το 2012 με περισσότερο δυναμικό και εξοπλισμό.

Οι αποχετευτικές υποδομές της Άνδρου βρίσκονται σε κακή κατάσταση, αν και τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες για την αποκατάσταση του. Στη Χώρα της Άνδρου, το υπάρχων δίκτυο αποχέτευσης ήταν αρκετά παλιό και οι γύρω οικισμοί εξυπηρετούνται με σηπτικούς βόθρους. Ωστόσο ολοκληρώθηκε το κεντρικό αποχετευτικό δίκτυο με τη χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ, το οποίο συγκεντρώνει τα λύματα και των γειτονικών οικισμών. Επίσης εντός του έτους θα ολοκληρωθεί και η κατασκευή του Βιολογικού Καθαρισμού. Στην Υδρούσα το υπάρχον αποχετευτικό σύστημα εξυπηρετεί μόνο τους οικισμούς Γαύριο και Μπατσί που δέχονται την μεγαλύτερη τουριστική κίνηση. Οι υπόλοιποι οικισμοί εξυπηρετούνται με βόθρους,

αλλά βρίσκεται σε εξέλιξη διαγωνισμός για την ανάδειξη αναδόχου που θα κάνει τη μελέτη των δικτύων , των αντλιοστάσιων και των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων με χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ. Στην ΔΕ Κορθίου αν και λειτουργεί βιολογικός καθαρισμός, υπολειτουργεί. Τον Σεπτέμβριο του 2012 τέθηκε σε πλήρη λειτουργία το αποχετευτικό δίκτυο, τα αντλιοστάσια και η εγκατάσταση επεξεργασίας λυμάτων(Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020-Άνδρος, <http://www.aegean2020.gr/site/index.php/rnai/79-agrotiki-anaptiksi> , πρόσβαση στις 8-1-2014)

5.6.4 Ενέργεια

Η Άνδρος παρουσιάζει τα κοινά προβλήματα των νησιωτικών περιοχών, όπως:

- Μεγάλη ενεργειακή εξάρτηση από το πετρέλαιο σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο
- Μεγάλο ανεκμετάλλευτο δυναμικό ΑΠΕ και σημαντικά περιθώρια ορθολογικής χρήσης και εξοικονόμησης ενέργειας
- Υψηλό κόστος ενέργειας
- Αυστηρούς περιβαλλοντικούς περιορισμούς που εγείρονται από την ανάγκη ανάδειξης του νησιωτικού τοπίου και φυσικά από τον τουρισμό.
- Μεγάλες εποχιακές διακυμάνσεις ζήτησης ηλεκτρικού φορτίου.
- Προβλήματα επάρκειας παροχής ηλεκτρικής ισχύος (έλλειψη εφεδρειών- διακοπές ηλεκτρισμού- παλαιό δίκτυο παραγωγής).

Οι ανάγκες του νησιού σε ενέργεια, καλύπτονται με κατανάλωση πετρελαίου, ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και μέσω της παραγόμενης από τις ανεμογεννήτριες του νησιού, αιολικής ενέργειας.

Έχει πραγματοποιηθεί σύνδεση του νησιού με το εθνικό δίκτυο μέσω υποθαλάσσιου καλωδίου, που ενώνει το νησί με το Αλιβέρι Εύβοιας. Μέσω της Άνδρου η διασύνδεση συνεχίζεται μέχρι την Τήνο. Στο Λιμάνι της Χώρας της Άνδρου είναι εγκατεστημένη μια μονάδα ηλεκτροπαραγωγής της ΔΕΗ, πετρελαιοκίνητη, με προγραμματισμένη ισχύ 15 MW. Η μονάδα αυτή λειτουργεί σε περίπτωση βλάβης ή υπερφόρτωσης του δικτύου, καθώς και για προγραμματισμένες συντηρήσεις. Στη Σταυροπέδα λειτουργεί

υποσταθμός της ΔΕΗ, όπου γίνεται ο μετασχηματισμός του ρεύματος από 150 KV σε 20 KV. Παράλληλα συνδεδεμένο στο εθνικό δίκτυο είναι και το αιολικό πάρκο της ΔΕΗ στη θέση Καλιβάρι, στο βορειότερο άκρο του νησιού. Λειτουργεί από το 1992 με χρόνο ζωής τα 15 έτη. Το αιολικό πάρκο συγκροτούν 7 ανεμογεννήτριες με ισχύ 225 KW η καθεμία, άρα συνολικής ισχύος 1,575 KW (Στρατής 2010). Είναι διατεταγμένες γραμμικά με ενδιάμεση απόσταση 100 μέτρων και καλύπτουν συνολικά επιφάνεια 30 εκταρίων. Η παραγωγή του αιολικού πάρκου για το 2000, ήταν 4,504 MW και αντιστοιχούσε στο 12% της συνολικά παραγόμενης ενέργειας του αυτόνομου πετρελαϊκού θερμοηλεκτρικού σταθμού, όταν βρισκόταν σε λειτουργία. Σήμερα, συνεισφέρει στο τοπικό δίκτυο περίπου 4,740 MW ετησίως (Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων Α.Ε. και Σύνδεσμος Δήμων Άνδρου, 2003). Τα πλεονεκτήματα της ενέργειας αυτής είναι η λειτουργία τους καθ' όλη τη διάρκεια του έτους εξαιτίας των ισχυρών ανέμων που πνέουν στην περιοχή, καθώς και το ότι δουλεύουν σε χαμηλή τάση. Το παραγόμενο ρεύμα είναι 380 Volt, ενώ 20.000 Volt είναι η μέση τάση των δικτύων στις γραμμές διανομής (Ταμουραντζή,2008)

5.7 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στο παρόν υποκεφάλαιο γίνεται αναφορά για τα εργαλεία και σχέδια του χωροταξικού και πολεοδομικού στρατηγικού σχεδιασμού, στα οποία περιλαμβάνονται δράσεις που αφορούν το νησί της Άνδρου και τμήματα αυτού με ιδιαίτερη αναφορά στις διατάξεις που αφορούν τον τουρισμό και τον πολιτισμό.

5.7.1 Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ)¹

Το ΓΠΧΣΑΑ δεν περιλαμβάνει άμεσες αναφορές στην Άνδρο. Ωστόσο ως τμήμα του πολυπολικού νησιωτικού συμπλέγματος Βορείου και Νοτίου Αιγαίου (άρθρο 5, παρ. Α2 και Δ.), κρίνεται απαραίτητο να αξιοποιήσει τις δραστηριότητες στις οποίες διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα. Επίσης οι λιμενικές εγκαταστάσεις του νησιού θεωρούνται τοπικής σημασίας και όχι εθνικής ή περιφερειακής εμβέλειας.

¹ 1.Σύμφωνα με το Ν4269/2014 το ΓΠΧΣΑΑ , ΤΑ ΕΠΧΣΑΑ αντικαθιστούνται με τα ΕΧΠ (Εθνικά Χωροταξικά Πλαίσια) και τα ΠΠΧΣΑΑ με τα ΠΧΠ (Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια αντίστοιχα).

5.7.2 Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΕΠΧΣΑΑ)

Το ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό (ΦΕΚ 3155/12.12.2013) έπειτα από την αναθεώρηση και τροποποίηση του αναφέρει διάφορες κατευθύνσεις που επηρεάζουν την Άνδρο σχετικά με τις ζωνοποιήσεις και τις ειδικές μορφές τουρισμού. Η Άνδρος κατατάσσεται στην κατηγορία Δ «Νησιά και παράκτιες περιοχές», στην υποκατηγορία Δ1, «Νησιά» και συγκεκριμένα στην ομάδα I: Τουριστικά αναπτυγμένα και αναπτυσσόμενα νησιά. Στην ομάδα αυτή τα νησιά παρουσιάζουν σύμφωνα με το ειδικό χωροταξικό, σημαντική εξάρτηση από τον τουρισμό, συγκρούσεις χρήσεων γης και ενδεχόμενες πιέσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Για τα συγκεκριμένα νησιά προτείνονται μια σειρά από κατευθύνσεις , μεταξύ άλλων και η ένταξη υποδομών και εγκαταστάσεων ειδικών-εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο προσφερόμενο προϊόν , με μέριμνα για την προστασία των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων στην περιοχή ανάπτυξης τους καθώς και η δυνατότητα χαρακτηρισμού τμημάτων των νησιών της ομάδας I, ως *Περιοχών Ενεργητικής Παρέμβασης και Ανάπλασης* με τον προσδιορισμό μέτρων για την αναβάθμιση ή και την ανάπτυξη του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος.

Παράλληλα σύμφωνα με το ΕΠΧΣΑΑ για τον Τουρισμό, οι κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι της νήσου Άνδρου, ανήκουν στην κατηγορία Θ, «Αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία και ιστορικοί τόποι». Για την συγκεκριμένη κατηγορία οι κατευθύνσεις που δίνονται στοχεύουν στην εξασφάλιση της προσβασιμότητας και της οργάνωσης τους καθώς και στην ανάδειξη και στην σύνδεση τους με πολυθεματικά δίκτυα.

Τέλος το άρθρο 6 που αφορά τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, σχετικά με τον πολιτισμικό τουρισμό (κατηγορία Δ), δίνονται κατευθύνσεις για την «α. αναβάθμιση και διασύνδεση του μουσειακού, μνημειακού, αρχαιολογικού και λαογραφικού κεφαλαίου της χώρας, β. διατήρηση και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και ειδικότερα των ιστορικών κέντρων των πόλεων αλλά και μεμονωμένων κτιρίων, γ. εξασφάλιση της προσβασιμότητας, της επισκεψιμότητας και οργάνωσης των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων και υποστήριξη τους με κατάλληλα έργα υποδομών/Ένταξη τους σε τουριστικά δίκτυα, δ. δημιουργία μουσείων και θεματικών πάρκων συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογικών για την ανάδειξη των πολιτιστικών

πόρων και ιδιαιτεροτήτων κάθε περιοχής, ε. ενίσχυση δράσεων για τη δημιουργία πολυχώρων ψηφιακής αναπαράστασης ιστορικών, μυθολογικών και άλλων πολιτιστικών σεναρίων (σύνδεση καινοτομίας – πολιτισμού), στ. ενίσχυση, προβολή και καθιέρωση φεστιβάλ, πολιτισμικών θεσμών και άλλων σχετικών εκδηλώσεων. ζ. ανάπτυξη του γαστρονομικού τουρισμού και ένταξη του στο τουριστικό προϊόν (ανάπτυξη βιολογικών προϊόντων, συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας τους και πιστοποίησης της αξίας και της μοναδικότητάς τους)»

5.7.3 Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Νοτίου Αιγαίου (ΠΠΧΣΑΑ)

Το ΠΠΧΣΑΑ Νοτίου Αιγαίου εγκρίθηκε το 2003, ενώ η μελέτη για την αναθεώρηση του και την μετέπειτα τροποποίηση του ξεκίνησε καθυστερημένα τον Ιούλιο του 2013 και μέχρι την έγκριση του ισχύει το ήδη εγκεκριμένο.

Στο χάρτη αξιολόγησης της υπάρχουσας χωροταξικής οργάνωσης και των προοπτικών (B4β), η Άνδρος τοποθετείται στην ενότητα των νησιών II, που αποτελείται από «νησιά που αναπτύσσονται τουριστικά, ενώ παράλληλα διαθέτουν και άλλες παραγωγικές δραστηριότητες και εκμεταλλεύσιμους πόρους. Σ' αυτά η έμφαση πρέπει να δοθεί σε δράσεις που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των συγκρούσεων μεταξύ των δραστηριοτήτων και την αποτροπή της εξάρτησής τους από τη μονόπλευρη τουριστική ανάπτυξη.» Συγκεκριμένα για την Άνδρο, αναφέρεται πως αποτελεί νησί που συγκεντρώνεται τουριστική κίνηση δευτερευόντως και πρέπει να αντιμετωπίσει την εποχικότητα, τη μείωση της πληρότητας, τη χαμηλή κατά κεφαλήν ημερήσια δαπάνη των τουριστών, την ανταγωνιστικότητα και τη χαμηλή ποιότητα των δημόσιων υποδομών.

Τοποθετείται επίσης στη Ζώνη Β «Περιοχές Ειδικής Τουριστικής Ανάπτυξης (ΕΤΑ), με στόχο την ανάπτυξη δραστηριότητας συμβατής και αναμειγμένες με άλλες χρήσεις όπως αναψυχής, κατοικίας και πολιτιστικών δραστηριοτήτων ώστε να αποφευχθούν οι επιπτώσεις από την άμεση εξάρτηση με τον τουρισμό.

5.7.4 Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ)

Σύμφωνα με το ΦΕΚ 291/ΑΠΠ/4-11-2011 καθορίζεται Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου κατωτάτου ορίου κατάτμησης και λοιπών όρων και περιορισμών δόμησης στην εκτός εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχή του Δήμου Άνδρου και στις νησίδες Γαυριονήσια. Συγκεκριμένα καθορίζονται τα εξής:

- Εντός των ορίων της ΖΟΕ καθορίζεται παράκτια ζώνη που εκτείνεται σε απόσταση 350 μέτρων από την γραμμή του αιγιαλού.
- Καθορίζονται περιοχές προστασίας της φύσης
- Σε όλη την υπόλοιπη περιοχή της ΖΟΕ και εκτός των παραπάνω ζωνών καθορίζονται χρήσεις γης, κατώτατο όριο κατάτμησης και αρτιότητας και περιορισμοί δόμησης.

Στις παραπάνω περιοχές δεν επιτρέπεται:

- Κάθε δόμηση-εγκατάσταση.
- Η δημιουργία εγκαταστάσεων υδατοκαλλιέργειας.
- Οποιαδήποτε εξορυκτική –λατομική δραστηριότητα.
- Κάθε αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος όπως οι εκσκαφές, τα μπαζώματα, οι εκχερσώσεις και η καταστροφή καλαμιώνων και αυτοφυούς βλάστησης, οι αποστραγγίσεις υδάτων.
- Η ρύπανση τυχόν ρεμάτων που διέρχονται ή καταλήγουν σε αυτές.

Επιτρέπεται :

- Η επισκευή παραδοσιακών κατασκευών καθώς και ο εκσυγχρονισμός νομίμως υφισταμένων κτισμάτων χωρίς επέκταση τους.
- Η γεωργική καλλιέργεια.
- Η βόσκηση ζώων.
- Η μελισσοκομεία.
- Για την εξυπηρέτηση των λουόμενων επιτρέπεται η τοποθέτηση μιας μη μόνιμης ξύλινης κατασκευή για χρήση αναψυκτηρίου μέγιστης επιφάνειας 10 τμ με μέριμνα του οικείου ΟΤΑ και ύστερα από έγκριση των αρμόδιων οργάνων ως προς την θέση.

Ορίζονται ακόμη περιοχές με στοιχεία (2.3α.6)2, (2.3α.6)12, (2.3α.6)11, (2.3α.6)1, (2.3α.6)3 όπου επιβάλλονται ειδικοί περιβαλλοντικοί όροι και περιορισμοί.

Επίσης σύμφωνα με το ΦΕΚ 179/Δ/7-3-1997 καθορίζεται Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου κατωτάτου ορίου κατάτμησης και λοιπών όρων και περιορισμών δόμησης στην εκτός εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχή της τότε Κοινότητας Γαυρίου.

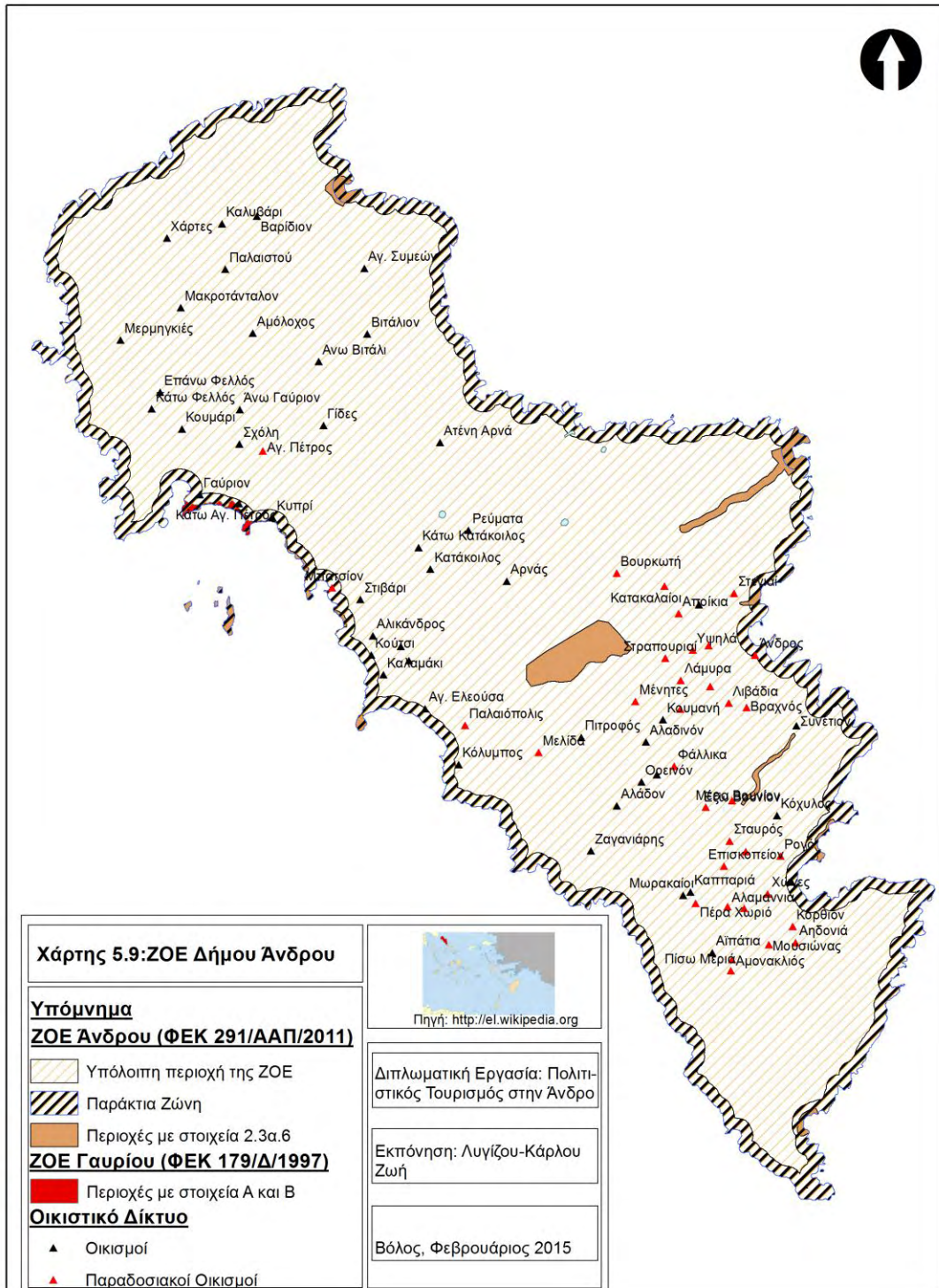
5.7.5 Οικισμοί με Εγκεκριμένα Σχέδια (ΓΠΣ)

Στην Άνδρο υπάρχουν 21 οικισμοί με εγκεκριμένα σχέδια χρήσεων γης . Σύμφωνα με το ΦΕΚ 1040/Δ/1987 εγκρίθηκε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) των οικισμών Χώρας, Μπατσίου και Όρμου Κορθίου, με το οποίο καθορίζονται οι χρήσεις γης και η πολεοδομική οργάνωση των οικισμών. Οι υπόλοιποι 18 οικισμοί διαθέτουν εγκεκριμένα όρια, εντός των οποίων ισχύουν συγκεκριμένοι όροι και περιορισμοί δόμησης, χρήσεις γης κλπ.

5.7.6 Παραδοσιακοί Οικισμοί

Στην Άνδρο σύμφωνα με τα ΦΕΚ 594/Δ/78 και ΦΕΚ 504/Δ/88 χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακοί οι οικισμοί: Χώρα, Μπατσί, Βραχνός, Λιβάδια, Μέσα Χωριό, Αποίκια, Κατακαλαίοι, Βουρκωτή, Κόρθι, Αηδόνια, Αμωνακλιός, Μουσιώνας, Πίσω Μεριά, Λάμυρα, Μεσαθουριό, Στραπουριές, Υψηλά, Πέρα Χωριό, Μεσσαριά, Μαΐνητες, Φαλλικά, Παλαιόκαστρο, Έξω Βουνίον, Επισκοπείο, Μέσα Βουνίον, Στταυρός, Μελίδα, Παλαιόπολη, Αγία Μαρίνα, Αλαμαννιά, Ρόγο, Χώνες, Στενιές, Άγιος Πέτρος.

Χάρτης 5.9 Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου Νήσου Άνδρου

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

ΜΕΡΟΣ ΙΙ-ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

6.ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ

6.1 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΝΑ-ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η υποχρέωση εκπόνησης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων από τους Ο.Τ.Α. β' βαθμού θεσπίστηκε για πρώτη φορά με το άρθρο 268 του Νόμου 3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α/7.06.10): Νέα αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης & της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης. Σύμφωνα με αυτό, οι Περιφέρειες που συνιστώνται με το Πρόγραμμα Καλλικράτης οφείλουν να καταρτίζουν Πενταετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, το οποίο περιλαμβάνει τον Στρατηγικό Σχεδιασμό, τον Επιχειρησιακό Προγραμματισμό και τον Οικονομικό Προγραμματισμό.

Το «Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου 2012 – 2015» περιλαμβάνει ειδικό τμήμα για τον τουρισμό και ειδικότερα για τον πολιτιστικό τουρισμό και τον ευρύτερο τομέα του πολιτισμού. Στα νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, όπως είναι γνωστό, έχουν αναπτυχθεί πολλές από τις ειδικές μορφές τουρισμού (φυσιολατρικός, θρησκευτικός, συνεδριακός, θαλάσσιος κ.ά.) ταυτόχρονα με τη συνεχιζόμενη ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού, που αποτελεί τον κύριο παραγωγικό τομέα της οικονομίας. Γι αυτό ακριβώς το λόγο θεωρήθηκε σκόπιμο στο Στρατηγικό Σχέδιο να δοθεί έμφαση στις προτάσεις για την προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού, παράλληλα με τη διεξοδική αναφορά και στις άλλες μορφές τουρισμού. Ένας πρόσθετος αλλά ουσιαστικός λόγος ήταν η ύπαρξη μεγάλου αριθμού σημαντικών πολιτιστικών πόρων στη συγκεκριμένη Περιφέρεια (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2012-2014, Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου).

Η μελέτη του Στρατηγικού Σχεδιασμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου με έμφαση στις κατευθύνσεις για τον πολιτιστικό τουρισμό, είναι απαραίτητη για τη διαμόρφωση της πρότασης για την βιώσιμη ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού στην Άνδρο.

Σύμφωνα με το εν λόγω Πρόγραμμα οι κυριότεροι πολιτιστικοί πόροι της Περιφέρειας που απαντώνται στην περιοχή μελέτης είναι οι εξής:

- Χώροι και μνημεία της αρχαιότητας
- Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά μνημεία.
- Παραδοσιακοί οικισμοί – νεοκλασικά κτήρια - κτήρια της Ιταλοκρατίας
- Κτήρια, τόποι και μουσεία βιομηχανικής κληρονομιάς
- Θρησκευτικά προσκυνήματα
- Μουσεία – Συλλογές
- Εκδηλώσεις – Φεστιβάλ

Η δυνατότητα πρόσβασης και επισκεψιμότητας καθώς και η πληροφόρηση για τους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία και τα μουσεία αποτελούν κρίσιμες παραμέτρους στην προσπάθεια αξιοποίησής τους, στο πλαίσιο του στρατηγικού σχεδιασμού. Στην πραγματικότητα, όσον αφορά τους αρχαιολογικούς χώρους, εκτός από λίγους οργανωμένους και επισκέψιμους, οι περισσότεροι παρουσιάζουν εικόνα εγκατάλειψης, χωρίς την απαραίτητη περίφραξη και σηματοδότηση, ενώ η πρόσβαση σ' αυτούς γίνεται με δυσκολία. Τα περισσότερα μουσεία στην Περιφέρεια παρουσιάζουν πολλές ελλείψεις και έτσι μερικώς μόνον επιτελούν το ρόλο τους. Τα βασικά τους προβλήματα μπορούν να συνοψισθούν σε ανεπάρκεια εκθεσιακών χώρων, σε ελλείψεις στις υπηρεσίες εξυπηρέτησης επισκεπτών, σε έλλειψη επαρκούς και κατανοητού υπομνηματισμού των εκθεμάτων καθώς και πληροφοριακού υλικού. Επιπλέον ο μεγαλύτερος αριθμός των μουσείων στερείται ιστότοπων στο διαδίκτυο και εμφανίζει εξαιρετικά περιορισμένη εισαγωγή νέων ερμηνευτικών τεχνολογιών. Άμεση συνέπεια των ελλείψεων αυτών είναι η χαμηλή επισκεψιμότητα (Κόνσολα,2013).

Η προσβασιμότητα στα αξιοθέατα και τις εκδηλώσεις εξαρτάται επίσης από τα οδικά δίκτυα πρόσβασης και τις μεταφορές. Οι ελλείψεις που παρουσιάζονται σε αυτά σε αρκετά νησιά επηρεάζουν αρνητικά την πολιτιστική ανάπτυξη και τον πολιτιστικό τουρισμό. Ειδικότερα όσον αφορά τις μεγάλης κλίμακας πολιτιστικές εκδηλώσεις (φεστιβάλ, συναυλίες) η έλλειψη συντονισμού των μεταφορών για την εξυπηρέτηση αυξημένου αριθμού επισκεπτών είναι εμφανής (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2012-2014, Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου)

Εντοπίζονται επίσης ελλείψεις στον τομέα της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, της κατάρτισης ξεναγών και στελεχών εξειδικευμένων στη διοίκηση πολιτιστικών οργανισμών και στην οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων που έχουν θετική επίδραση στην τοπική πολιτιστική ανάπτυξη.

Η επισκεψιμότητα ακόμη, σε χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος και η συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις παρουσιάζουν έντονα φαινόμενα εποχικότητας, τα οποία συνδέονται άμεσα με το απασχολούμενο προσωπικό στον τομέα του πολιτισμού. Επιπλέον, οι πολιτιστικοί πόροι δεν αξιοποιούνται κατά τους χειμερινούς μήνες, αλλά υπολειτουργούν ή και διακόπτεται εντελώς η λειτουργία τους.

Οι γενικές αυτές διαπιστώσεις αναδεικνύουν την έκταση και το βάθος του προβλήματος όχι μόνον της προστασίας και συντήρησης των πολιτιστικών αυτών πόρων, αλλά και της προβολής και ερμηνείας τους. Σ' αυτό το τελευταίο επικεντρώνει και το Στρατηγικό Σχέδιο με προτάσεις δέσμης μέτρων που μπορεί να αντιμετωπίσουν τις ανεπάρκειες αυτές σε τοπικό και τομεακό επίπεδο με τη χρήση των κατάλληλων μέσων.

Οι στρατηγικοί στόχοι του σχεδίου είναι οι εξής(Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2012-2014, Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου) :

- Συμβολή στην προσπάθεια αλλαγής της κυρίαρχης εικόνας (ήλιος – άμμος -θάλασσα) και του μοντέλου του μαζικού τουρισμού με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που διαφοροποιούν το περιεχόμενο των προσφερόμενων τουριστικών προϊόντων και αυξάνουν την προστιθέμενη αξία των τουριστικών υπηρεσιών.
- Ανάδειξη των συγκριτικών και κυρίως των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της περιφέρειας και κάθε νησιού χωριστά, που μεγεθύνουν τον βαθμό ελκυστικότητάς τους.
- Ενίσχυση της πολιτιστικής ανάπτυξης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο και προσέλκυση και συμμετοχή του πληθυσμού και των επισκεπτών σε πολιτιστικές δραστηριότητες.
- Προώθηση της ισόρροπης ενδοπεριφερειακής ανάπτυξης, με έμφαση στα μικρά νησιά, που στηρίζονται αποκλειστικά στο μαζικό τουρισμό, επιτυγχάνοντας έτσι αποσυμφόρηση των κύριων τουριστικών προορισμών και διάχυση του τουριστικού ρεύματος.

- Αξιοποίηση και ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων με νέα σύγχρονα μέσα ψηφιακής τεχνολογίας, με σεβασμό στη μοναδικότητα και την επιστημονική ανάλυση των δεδομένων.

- Δημιουργία «ταυτότητας προορισμού» κάθε νησιού και ολόκληρης της Περιφέρειας, που θα βελτιώσει την εικόνα τους (image) και θα βοηθήσει στην προσπάθεια να γίνουν πιο αναγνωρίσιμα και ελκυστικά στην ανταγωνιστική τουριστική αγορά. Ας σημειωθεί ότι ήδη στην Περιφέρεια έχει δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο *Σύστημα Προώθησης του Προορισμού* (Destination Marketing Organization).

Οι ενδεικτικές προτάσεις για την ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων του Νοτίου Αιγαίου, , έχουν ομαδοποιηθεί σε τρεις βασικούς άξονες:

Άξονας 1. Προβολή των πολιτιστικών πόρων με χρήση των νέων τεχνολογιών (Κέντρα Ενημέρωσης Επισκεπτών, Κέντρα Εικονικής Αναπαράστασης, Καινοτομικά Μουσεία).

Άξονας 2. Δημιουργία Πολιτιστικών Δικτύων (Θεματικές Πολιτιστικές Διαδρομές, Δίκτυα Μουσείων).

Άξονας 3. Ενίσχυση δράσεων σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας

Ενδεικτικά οι στοχευμένες δράσεις που προτείνει το Στρατηγικό Σχέδιο κι οποίες θα ακολουθηθούν και για την περίπτωση μελέτης, αφορούν τα εξής :

- Την αποτελεσματικότερη προώθηση της ταυτότητας κάθε νησιού σύμφωνα με τα διαφορετικά πολιτισμικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά του (με βάση διαφορετικές «ταχύτητες τουριστικής ανάπτυξης»)
- Τη χρήση καινοτόμων μέσων ανάδειξης των πολιτιστικών πόρων (δημιουργία καινοτομικών μουσείων ή εφαρμογών και θεματικών πάρκων)
- Την ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας με την ίδρυση ή τη βελτίωση των σχολών καλλιτεχνικής εκπαίδευσης.
- Την ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού που βασίζονται στην φυσιολατρία και τον πολιτισμό.
- Τη βελτίωση της δικτύωσης μεταξύ των νησιών για την ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων και δράσεών τους (πολιτιστικές διαδρομές, δίκτυο εκδηλώσεων μεγάλης κλίμακας, δίκτυο μουσείων).

- Την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από την υπέρβαση τυχόν της φέρουσας ικανότητας των νησιών.

Αξίζει να σημειωθεί πως η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ανακήρυξε το έτος 2014 «Έτος Πολιτισμού», με σκοπό την βιώσιμη ανάπτυξη, την δημιουργία ταυτότητας προορισμού και την διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος του Αιγαίου με την αξιοποίηση των σύγχρονων διαθέσιμων εργαλείων του Marketing και της τουριστικής διαδικτυακής πλατφόρμας της Περιφέρειας για την ενθάρρυνση του τουρισμού.

6.2 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΝΗΣΟΥ ΑΝΔΡΟΥ

Η Άνδρος διαθέτει πλήθος πολιτιστικών πόρων και αγαθών που αποτελούν κίνητρο για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού ,δίνοντας ώθηση στην βιώσιμη τουριστική ανάπτυξή του νησιού.

6.2.1 Αρχαιολογικοί Χώροι

Στρόφιλας

Ο Στρόφιλας είναι ο μεγαλύτερος οικισμός της Νεώτερης Νεολιθικής Εποχής που εντοπίστηκε στο Αιγαίο, ο οποίος ήρθε στο φως κατά τις ανασκαφές που διεξάγει η ΚΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στον κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο. Τα χαρακτηριστικά του μάλιστα μαρτυρούν ότι αποτελεί τον αρχαιότερο οικισμό στην Ευρώπη.

Τα ερείπια του μοναδικού σε μέγεθος και διατήρηση οχυρωμένου οικισμού επεκτείνονται σε απόσταση 25-30 στρεμμάτων στο κέντρο του οροπεδίου, στη δυτική ακτή του νησιού. Κατά τις ανασκαφές αποκαλύφθηκαν μέχρι τώρα λείψανα μεγάλων οικοδομημάτων, αψιδωτών και τετράπλευρων, τα οποία σώζονται μέχρι και σε ύψος ενός μέτρου. Ανασκάφθηκε ακόμη το μεγαλύτερο τμήμα του τείχους, που εκτείνεται σε μήκος περίπου 100 μ., σώζεται σε ύψος μέχρι και 2 μ. και έχει πάχος 1,60-2 μ. Εντυπωσιακά και πλούσια και τα κινητά ευρήματα ανάμεσα στα οποία αποκαλύφθηκαν πήλινα αγγεία, λίθινα εργαλεία, αιχμές βελών και δοράτων από οψιανό, κοσμήματα, ειδώλια, χάλκινα αντικείμενα κ.ά. Ιδιαίτερο εύρημα αποτελούν επίσης οι εκτεταμένες επίκρουστες ή σκαλιστές βραχογραφίες που κοσμούν το τείχος, το δάπεδο του ιερού και

τμήματα του βράχου κατά μήκος του τείχους με παραστάσεις φυσιοκρατικές (ζώα, ψάρια και πάνω από 60 πλοία) και συμβολικές (σπείρες, δακτυλιόσχημα θέματα στο σχήμα των νεολιθικών ειδωλίων).

Ο Στρόφιλας, καταδεικνύει ότι ήδη από την 4η χιλιετία π.Χ. αναπτύχθηκαν στις βορειοανατολικές Κυκλάδες οργανωμένες κοινωνίες προδρομικές των πρωτοκυκλαδικών κοινωνιών της 3ης χιλιετίας π.Χ. και παράλληλα φανερώνει ένα υψηλό πολιτισμό με ναυτική δομή που αποτέλεσε τη βάση για τη μετέπειτα πολιτιστική εξέλιξη της Μέσης και Ύστερης Εποχής του Χαλκού . Τα εν λόγω στοιχεία που καταδεικνύουν τη σημαντικότητα του οικισμού είναι τα εξής (ΥΠΠΟ,2012):

- Η μεγάλη έκταση του οικισμού, σε συνδυασμό με τον πυκνό πολεοδομικό ιστό και το ιδιαίτερα μεγάλο μέγεθος των κτηρίων.
- Τα έργα συλλογικού χαρακτήρα από την κοινότητα, όπως είναι η οχύρωση, το ιερό και η εκτεταμένη χρήση των βραχογραφιών.
- Η πληθώρα των υψηλής ποιότητας ευρημάτων.
- Η προηγμένη τεχνολογία (π.χ. μεταλλοτεχνία, λιθοτεχνία).
- Οι εκτεταμένες βραχογραφίες σε ανασκαμμένο περιβάλλον.
- Ο έντονος ναυτικός χαρακτήρας του οικισμού που τεκμηριώνεται από τις εκατό και πλέον απεικονίσεις πλοίου στις βραχογραφίες σε χώρους συλλογικής χρήσης ως το κυρίαρχο σύμβολο της κοινότητας.
- Η χρήση ενός αναπτυγμένου και ευρύτατα διαδεδομένου κώδικα επικοινωνίας με χρήση συστήματος συμβόλων .

Πλάκα

Στο ακρωτήριο Πλάκα έχει εντοπιστεί οικισμός της Εποχής του Χαλκού. Κατά τη διάρκεια της σωστικής ανασκαφής αποκαλύφθηκαν τέσσερα οικοδομήματα, μέρος συνοικίας και πλήθος αντικειμένων και βραχογραφιών, ερείπια μιας μεγάλης πόλης που άκμασε περίπου το 2000-1500π.Χ. Η Πλάκα Άνδρου είναι η πρώτη εκτεταμένη κυκλαδική πόλη του τέλους της πρωτοκυκλαδικής και της πρώιμης μεσοκυκλαδικής που έρχεται στο φως, χωρίς να έχει επικαλυφθεί από μεταγενέστερη κατοίκηση. Η αξιόλογη αυτή πόλη με το σύνθετο πλέγμα σχέσεων με τις υπόλοιπες Κυκλάδες και την

Ηπειρωτική Ελλάδα, δίνει την ευκαιρία να προσεγγίσει κανείς τα μυστικά μιας σκοτεινής για τις Κυκλάδες εποχής (ΥΠΠΟ,2012). Σύμφωνα με το ΦΕΚ 594/Β/16-7-97, ο αρχαιολογικός χώρος της Πλάκας αποτελεί κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο.

Ζαγορά

Ο οικισμός της Ζαγοράς βρίσκεται στο οροπέδιο(ύψους 160μ.) μιας ιδιόμορφης και αρκετά απόκρημνης χερσονήσου. Ήδη από το τέλος του 19^{ου} αι. είχε επισημανθεί ο οικισμός, αλλά οι πρώτες ανασκαφές έγιναν το 1960, ενώ την περίοδο 1965-1972, διεξήχθησαν μεγαλύτερης έκτασης ανασκαφές, που έφεραν στο φως μεγάλο τμήμα του οικισμού.

Η ζωή του οικισμού άρχισε τον 10^ο αι. π.Χ. και διήρκησε δύο αιώνες, μέχρι και το τέλος του 8^{ου} αι. π.Χ. Ο οικισμός προστατεύεται με ισχυρό τείχος προς την ενδοχώρα, που εκτείνεται κατά μήκος του αυχένα της χερσονήσου. Πρόκειται μάλιστα για ένα από τα καλύτερα παραδείγματα οχύρωσης των Γεωμετρικών χρόνων στην περιοχή του Αιγαίου. Το μήκος του είναι περίπου 110 μ., το πάχος του κυμαίνεται από 2 μέχρι 4,8 μ., φτάνοντας σε ορισμένα σημεία τα 7, ενώ το ύψος του υπολογίζεται ότι ήταν περίπου 3 μ. Είναι κατασκευασμένο ισοδομικά κυρίως από σχιστόλιθο, αλλά και ντόπιο μάρμαρο. Η είσοδος στον οικισμό γινόταν από μια μεγάλη πύλη, που ανακατασκευάστηκε κατά τον 6^ο αι. π.Χ., όταν χτίστηκε και ο ναός (Τελεβάντου,1996).

Το ισχυρό τείχος, η εντυπωσιακή πύλη με το μακρόστενο προμαχώνα, τα καλοδιατηρημένα σπίτια με τους αποθηκευτικούς χώρους, τους εσωτερικούς κίονες και τους χώρους εστίασης και συγκέντρωσης, καθώς και το τέμενος με το μεταγενέστερο ναό την καθιστούν ένα από τα πιο ευανάγνωστα οικιστικά σύνολα της Γεωμετρικής εποχής στον ελλαδικό χώρο. Η Ζαγορά είναι προσιτή μέσω ενός ευρύχωρου βατού χωματόδρομου, ο οποίος διασχίζει το οροπέδιο της απόκρημνης χερσονήσου μέχρι τον αρχαιολογικό χώρο(<http://www.androsinfo.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Σύμφωνα με την ΥΑ ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Α1/Φ27/70512/2432/25-11-1982 - ΦΕΚ 305/Β/31-5-1983 κηρύσσεται ως αρχαιολογικός χώρος «ολόκληρη η χερσόνησος της Ζαγοράς στην Άνδρο, όπου έχουν ανασκαφεί και υπάρχουν ορατά σε μεγάλη έκταση ερείπια κτιρίων αρχαίου οικισμού με όρια τις 2 χαράδρες που τα περιβάλλουν».

Υψηλή

Η Υψηλή είναι ένας μεγάλος λόφος που δεσπόζει στο κέντρο περίπου της δυτικής ακτής του νησιού σε απόσταση μόλις 15 χιλιομέτρων από τη Ζαγορά. Ο λόφος της Υψηλής, λίγο βορειότερα της Ζαγοράς, στα όρια του κεντρικού οδικού δικτύου από το Μπατσί στην πόλη της Άνδρου, φιλοξενεί έναν εξίσου εκτεταμένο γεωμετρικό οικισμό με ισχυρό οχυρωματικό τείχος, οικοδομικά κατάλοιπα που φτάνουν μέχρι τη Ρωμαϊκή περίοδο και μεγαρόσχημο ναό με διπλό βωμό του 6ου αι. π.Χ. Το οικοδομικό συγκρότημα που εντοπίζεται στα όρια της ακροπόλεως απαρτίζεται από τέσσερις οικιστικές φάσεις, από τη Γεωμετρική μέχρι και την Ύστερη Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής εποχής. Σε άλλο σημείο, ανατολικότερα, βρέθηκε κτήριο με Υποπρωτογεωμετρική κεραμεική, που δείχνει ότι η εγκατάσταση στην Υψηλή ανάγεται τουλάχιστον στον 10^ο αι. π.Χ. (Τελεβάντου,1996).

Η Ζαγορά και η Υψηλή καθιστούν την Άνδρο το σημαντικότερο τόπο για τη μελέτη της Γεωμετρικής περιόδου στο νησιωτικό ελλαδικό χώρο και τη συσχετίζουν με αντίστοιχα στοιχεία από την Αττική και την Εύβοια, ενώ υπογραμμίζουν το ρόλο του νησιού ως κέντρο ελέγχου των θαλάσσιων δρόμων της περιοχής. Ωστόσο οι σχέσεις μεταξύ των δύο οικισμών δεν είναι ακόμα γνωστές, αν και η οχύρωση τους προς την ενδοχώρα ίσως υποδηλώνει ότι δε θα ήταν . και τόσο φιλικές (Τελεβάντου,1996).

Τέλος στην Υψηλή Άνδρου, αποκαλύφθηκε πρόσφατα μεγάλο τμήμα του πολεοδομικού ιστού της αρχαϊκής φάσης της ακρόπολης , καθώς και της οχύρωσης της γεωμετρικής εποχής (ΥΠΠΟ,2012). Ο αρχαιολογικός χώρος της Υψηλής αποτελεί κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο (ΦΕΚ 290/Β/30-5-1983 και ΦΕΚ 26/ΑΑΠ/24-1-2014). Για την αποτελεσματικότερη προστασία του αρχαιολογικού χώρου έχουν καθοριστεί Ζώνη Α' Αδόμητη Απόλυτου Προστασίας και Ζώνη Β' δομήσιμη υπό όρους και περιορισμούς (ΦΕΚ 779/Δ/6-11-1991 και ΦΕΚ 75/Δ/4-2-2004)

Παλαιόπολη

Από τα μέσα του 8^{ου} αι. π.Χ. συντελούνται στον Αιγαιακό χώρο σημαντικές αλλαγές , καθώς εγκαταλείπεται σταδιακά ο απομονωτισμός των σκοτεινών χρόνων και μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού απομακρύνεται από την αγροτική ζωή και συσσωρεύεται σε μεγαλύτερα κέντρα. Μέσα σ' αυτό το κλίμα φαίνεται να εγκαταλείπονται οι οικισμοί της Υψηλής και της Ζαγοράς και ο πληθυσμός μετακινείται προς την κοντινή τους εύφορη περιοχή της Παλαιόπολης. Η Παλαιόπολη επίσης αποτέλεσε το πολιτικό κέντρο του νησιού (Τελεβάντου,1996).

Το 1830 έγινε η πρώτη ανασκαφική έρευνα από τον γνωστό πολεοδόμο Κλεάνθη κι έπειτα ανασκάφηκε ανά περιόδους (Κλεάνθης, Θ. Καΐρης, Α. Μηλιαράκης, Ν. Κοντολέων). Έχουν έρθει στο φως το ογκώδες σχιστολιθικό τείχος με τις οδοντώσεις και τις διαδοχικές πύλες, η αρχαία Αγορά και δύο νεκροταφεία με σημαντικά επιτύμβια γλυπτά (4ος αι. π.Χ.), καθώς και λείψανα πρωτοβυζαντινών βασιλικών. Επίσης, στον πυθμένα της θάλασσας διακρίνονται ίχνη από τον αρχαίο λιμενοβραχίονα. Στο σύγχρονο ομώνυμο οικισμό υπάρχει το Αρχαιολογικό Μουσείο Παλαιόπολης με μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά ευρήματα (Τελεβάντου,1996).

Ο αρχαιολογικός χώρος της Παλαιόπολης αποτελεί κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο (ΦΕΚ 399/Β/5-6-1972 και ΦΕΚ 619/Β/23-7-1997). Για την αποτελεσματικότερη προστασία του αρχαιολογικού χώρου έχει καθοριστεί Ζώνη Α' Αδόμητη Απολύτου Προστασίας και έχει οριοθετηθεί Ζώνη Β' δομήσιμη υπό όρους και περιορισμούς (ΦΕΚ 74/Β/4-2-1998)

Πύργος Αγίου Πέτρου

Το νησί πέρα από τους σημαντικούς οικισμούς που αναφέρθηκαν, είναι διάσπαρτο από αρχαιότητες. Σημαντικότερα μνημεία είναι οι πύργοι, κυλινδρικοί ή τετράγωνοι, χτισμένοι σε στρατηγικές θέσεις, των οποίων ο ακριβής προορισμός είναι άγνωστος , αν και πιθανόν να αποτελούσαν οχυρά για την προστασία των δραστηριοτήτων τους. Σημαντικότερος είναι ο Πύργος του Αγίου Πέτρου (4ος-3ος αι. π.Χ.) στον ομώνυμο οικισμό. Πρόκειται για κυλινδρικό πύργο κατασκευασμένο από σχιστόλιθο και από τους καλύτερα διατηρημένους των Κυκλάδων (Τελεβάντου,1996). Για τον

Αρχαιολογικό χώρο Ελληνιστικού Πύργου του Αγίου Πέτρου έχει γίνει καθορισμός της Ζώνης Α' απολύτου προστασίας και οριοθέτηση Ζώνης Β προστασίας.

6.2.2 Αρχιτεκτονική

Η αρχιτεκτονική στην Άνδρο δεν υπακούει σε αυστηρούς κανόνες κυκλαδίτικου παραδοσιακού χτισίματος. Τα τυπικά αιγαιοπελαγίτικα σπίτια συνυπάρχουν με νεοκλασικά κτίσματα, ενετικά πυργόσπιτα και πετρόχιστα σπίτια. Οι τύποι των σπιτιών που συναντά κανείς στην Άνδρο είναι παλαιά αγροτικά σπίτια, διάφοροι τύποι πύργων και πυργόσπιτων, τυπικά αρχοντικά των καπετάνιων και των εμπόρων και σπίτια «νέας» αρχιτεκτονικής. Οι καλά διατηρημένοι πύργοι της Άνδρου είχαν χτιστεί για να προστατεύουν τους κατοίκους από τους θυελλώδεις ανέμους και τις πειρατικές επιδρομές (Ταμουραντζή,2008).

Γενικά στην αρχιτεκτονική στην Άνδρο παρατηρείται συσσωρευμένη πείρα από τους γεωμετρικούς ήδη χρόνους. Οι οικισμοί χτίζονται κατά κανόνα σε πλαγιές διαφόρων υψομέτρων και στα σπίτια η πρόσοψη ήταν πάντα μεσημβρινή ή ανατολική, ποτέ βορινή. Χαρακτηριστικά στοιχεία της ανδριώτικης αρχιτεκτονικής είναι η ορατή πλακοειδής λιθοδομή, το σαρδέλωμα (εξωτερικοί σοβάδες), ο κρύπταλος (υδροροφή), τα στίματα στους μαντρότοιχους (κάθετες πλάκες), κ.λ.π. Αρκετά πέτρινα γεφύρια σώζονται στις ρεματιές του νησιού. Κατασκευασμένα με σχιστόλιθο, λιτά και εναρμονισμένα με το τοπίο, αποτελούσαν μέρος του παλιού συγκοινωνιακού δικτύου.

Κτίσματα που κάνουν ιδιαίτερη αίσθηση είναι οι νερόμυλοι, οι περιστρώνες και οι βρύσες της Άνδρου. Ο νερόμυλος χρησιμοποιήθηκε περισσότερο από τον ανεμόμυλο. Άλλα ενδιαφέροντα κτίσματα με ιδιότυπα στοιχεία είναι τα κονάκια (μικρά αγροτικά κτίσματα). Στην Άνδρο λειτουργούσαν στις αρχές του αιώνα περίπου εκατόν πενήντα νερόμυλοι. Στην κοιλάδα των Διποταμάτων, διατηρούνται μερικές δεκάδες νερόμυλοι σε καλή κατάσταση. Η κοιλάδα έχει χαρακτηριστεί προστατευόμενη περιοχή και τα κτίσματά της κηρύχθηκαν νεότερα προβιομηχανικά μνημεία. Ανάλογο δίκτυο νερόμυλων υπάρχει και στους Φουρσαίους, κοντά στον Αμμόλοχο, ενώ μεμονωμένοι νερόμυλοι βρίσκονται διάσπαρτοι και σε άλλες περιοχές του νησιού. Στο νησί υπάρχουν και ανεμοκίνητοι αλευρόμυλοι, ανάμεσα στους οποίους και ανεμόμυλοι

οριζόντιας φτερωτής, τύπος ιδιαίτερα σπάνιος στην Ελλάδα. Ένας από αυτούς σώζεται σε καλή κατάσταση κοντά στο Επισκοπείο.

Οι περιστεριώνες είναι διώροφα κτίσματα με τετράγωνη κάτοψη και δώμα, που αποτελούν δείγμα λαϊκής αρχιτεκτονικής. Τα κτίσματα αυτά χρησιμεύουν ως φωλιές των περιστεριών, αλλά και σαν αποθήκες ή κατοικίες. Στον πάνω όροφο βρίσκονται οι φωλιές ενώ στο κατώι βρίσκονται οι αποθήκες. Οι περισσότεροι περιστεριώνες της Άνδρου βρίσκονται στη περιοχή Κόρθιου. Το δομικό τους υλικό είναι λεπτά τεμάχια σχιστόλιθου και συνήθως είναι ασβεστωμένοι. Διαθέτουν πλήθος γεωμετρικών στοιχείων (τρίγωνα, τετράγωνα, διαμάντια και κύκλοι) ως διάκοσμο στους τοίχους και αξίζει να αναφερθεί πως τα τελευταία χρόνια στην Άνδρο συνηθίζεται η κατασκευή περιστεριώνων δίπλα σε πολυτελή σπίτια ως ξενώνες. Οι περιστεριώνες λόγω μεγέθους και κατασκευής διατηρούνται τις περισσότερες φορές σε καλή κατάσταση και πολλοί από αυτούς έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέοι.

Πύργος Μπίστη-Μουβελά

Η Άνδρος έχει να επιδείξει αξιόλογα δείγματα αρχιτεκτονικής ιδιωτικών κτιρίων. Τα σημαντικότερα είναι οι γνωστοί πύργοι-κατοικές προυχόντων που χτίστηκαν τον 17ο και 18ο αι. Πρόκειται για ψηλές τετράγωνες οικίες με πολλά δωμάτια και υπόγειες αποθήκες. Σημαντικό μνημείο είναι ο Πύργος Μπίστη-Μουβελά, στις Κάτω Στενιές που χρονολογείται από τον 17ο αι.. Πρόκειται για τριώροφη οικία με δική της εκκλησία (<http://www.androsinfo.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).Ο Πύργος έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, επειδή είναι ο μόνος πλέον σωζόμενος πύργος της Άνδρου, αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα τριώροφης αρχοντικής κατοικίας με φρουριακό χαρακτήρα και συνδέεται με την ιστορία του νησιού, ενώ έχει οριστεί ζώνη προστασίας του μνημείου 100 μ. σε ακτίνα γύρω του (ΦΕΚ 207/Β/9-4-1981).

Κάστρα

Στην ύπαιθρο της Άνδρου διασώζονται επίσης σημαντικά δείγματα αμυντικής αρχιτεκτονικής, ιδιαίτερα της ενετικής περιόδου , για προφύλαξη από την πειρατεία. Κατά την περίοδο αυτή το νησί προστατευόταν από δύο φρούρια, το Κάτω (Χώρα) και το Επάνω Κάστρο (Κοχύλου).

Το Επάνω Κάστρο ήταν η ισχυρότερη και μεγαλύτερη μεσαιωνική πόλη της Άνδρου. Είχε ισχυρό τείχος πλάτους δύο μέτρων και ήταν ενισχυμένο με πύργους που προστάτευαν την πόλη, τις δεξαμενές, τα υδραγωγεία και την εκκλησία που διέθετε (Τελεβάντου,1996).

Το Κάτω Κάστρο, προστάτευε την περιοχή της Χώρας, καταλαμβάνοντας όλη την επιφάνεια μιας μικρής νησίδας που συνδέεται με τον οικισμό με μονότοξη γέφυρα, ενώ ήταν ενισχυμένο με τέσσερις πύργους.

Δείγμα αμυντικής αρχιτεκτονικής είναι επίσης ο ερειπωμένος Πύργος του Μακροταντάλου στη δυτική πλευρά της βόρειας Άνδρου. Πρόκειται για ορθογώνιο κτίσμα που σώζεται σε ύψος 5 μέτρων. Η θέση που βρίσκεται ο συγκεκριμένος πύργος είναι στρατηγική, δεδομένου ότι επόπτευε τον πορθμό του Καφηρέα.

Φάμπρικα Εμπειρικού

Σημαντικό δημιούργημα του 19^{ου} αι. αποτελεί ο υδρόμυλος του Εμπειρικού στις Στενιές, ή η Φάμπρικα, όπως λέγεται. Πρόκειται για μεγάλο αλευρόμυλο που χρησιμοποιούσε εναλλακτικά την υδροκίνηση και την ατμοκίνηση για την επεξεργασία σιτηρών. Το εργοστάσιο αυτό, το μέγεθος του οποίου είναι μεγάλο για τα μέτρα του Αιγαίου του 19ου αιώνα, κτίστηκε από τον Κωνσταντίνο Εμπειρικό του Λεονάρδου, σπουδαίο επιχειρηματία της εποχής και ευεργέτη του νησιού. Ο εύπορος αυτός οικογενειάρχης έφτιαξε έναν μεγάλο αλευρόμυλο για επεξεργασία σίτου που εισήγαγε με δικά του καράβια από τη Ρουμανία, όπου ζούσαν οι γιοι του. Η Φάμπρικα δεν είναι εύκολα ορατή στον επισκέπτη. Η προσέγγιση γίνεται από τσιμεντοστρωμένο καλντερίμι που ξεκινά από το πέτρινο γεφύρι και φτάνει στη θάλασσα και έχει πλάτος από 1 έως 2,50 μ. Το κτίριο δηλαδή δεν έχει δυνατότητα άμεσης πρόσβασης με μεταφορικά μέσα παρά μόνο με ζώα, όπως γίνεται στην περιοχή ακόμα και σήμερα. Το μονοπάτι που διέρχεται από το Μύλο είναι μέρος της τουριστικής περιπατητικής διαδρομής Αποίκια - Στενιές - Γυάλια, που ξεκινά από την διάσημη πηγή Σάριζα και καταλήγει στις αμμουδιές των Γυαλιών. Η Φάμπρικα λειτούργησε επιτυχώς μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1930. Την εποχή εκείνη είχε αρχίσει να μεγαλώνει ο ανταγωνισμός από τους μύλους της Σύρου και του Πειραιά.

Επίσης, η απουσία αμαξιτής οδού καθιστούσε εξαιρετικά δύσκολη τη μεταφορά τόσο των πρώτων υλών όσο και των παραγόμενων προϊόντων.

Στα χρόνια που ακολούθησαν η ιδιοκτησία πέρασε από την οικογένεια Εμπειρικού στην οικογένεια Γουλανδρή. Η εγκατάλειψή του μύλου από το '40 από τη μια επέφερε την υποβάθμιση του κτιριακού αποθέματος και του περιβάλλοντος χώρου. Από την άλλη όμως απομάκρυνε τον κίνδυνο αλλοίωσης του συγκροτήματος από τυχόν αλόγιστες επεμβάσεις. Η πυρκαγιά γύρω στο 1970 ήταν η αιτία της ολοκληρωτικής καταστροφής των ξύλινων στοιχείων και τμημάτων του μηχανολογικού εξοπλισμού. Ακολούθησε η λεηλασία από κατοίκους και περαστικούς που σταδιακά απομάκρυναν μέλη των μηχανημάτων, κυρίως σωλήνες. Η έκθεση των κτιρίων στις καιρικές συνθήκες έχει εντείνει τους μηχανισμούς φθοράς. Μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει καμιά προσπάθεια επισκευής ή συντήρησης έστω τμηματικά στα κτίρια.

Η προβληματική πρόσβαση έχει κρατήσει το συγκρότημα στην αφάνεια, κάνοντάς το απροσπέλαστο στο ευρύ αλλά και το εξειδικευμένο κοινό. Η υποβάθμιση του χώρου και η απουσία σήμανσης και πληροφόρησης στερεί τόσο από τους κατοίκους όσο και από επισκέπτες τη δυνατότητα ενημέρωσης για την ιστορία, ακόμα και για την ονομασία του μύλου.

Ο Μύλος Εμπειρικού είναι χαρακτηρισμένος ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο από το 1991 (ΦΕΚ 495/Β/9-7-1991, Αριθ. ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/939/27579) σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1469/50, μαζί με τον μηχανικό εξοπλισμό του και ζώνη προστασίας 50μ. περιμετρικά του κτιρίου, ως αξιόλογο δείγμα της πρώτης φάσης εκβιομηχάνισης της Ελλάδας. Το μνημείο ανήκει από το 2006 στο Δήμο Άνδρου. Η αναγνώριση της αξίας του μνημείου κρίνεται απαραίτητη, καθώς είναι από τα λίγα διατηρημένα δείγματα της βιομηχανικής ανάπτυξης του νησιού που μαρτυρά την ανεπτυγμένη και διεθνή επιχειρηματικότητα των ιδιοκτητών. Συγκεντρώνει πληθώρα παραδοσιακών οικοδομικών τεχνικών ως γνήσιο προϊόν της τοπικής αρχιτεκτονικής αποτελώντας τοπόσημο για ντόπιους και επισκέπτες (Ένωση Ανδρίων Επιστημόνων).

Βυζαντινά –Μεταβυζαντινά Μνημεία

Το νησί είναι διάσπαρτο από βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία, εκκλησίες, μοναστήρια και κάστρα που έχουν χαρακτηριστεί ως ιστορικά διατηρητέα, διότι αποτελούν αξιόλογα δείγματα κυκλαδικής αρχιτεκτονικής. Σημαντικά δείγματα είναι ο Ναός του Ταξιάρχη Μιχαήλ στη Μεσαριά, ο ναός Ταξιάρχη της Μελίδας κι ο ναός του Ταξιάρχη της Υψηλού που έχουν χαρακτηριστεί ως ιστορικά μνημεία βάση της ΥΑ 81476/2364/4-10-1947-ΦΕΚ 166/Β/3-11/1947.

Ο ναός του Ταξιάρχη Μιχαήλ στη Μεσαριά είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλο του δικιονίου τύπου. Σύμφωνα με επιγραφή που υπάρχει σε έναν από τους οκταγωνικούς κίονες του ναού ανοικοδομήθηκε επί αυτοκρατορίας Εμμανουήλ Κομνηνού το 1158. Ο ναός, σύμφωνα με όσα αναγράφονται σε άλλες δύο επιγραφές, επισκευάστηκε το 1772 και το 1775. Ο θόλος του Μεσόναου και του Αγίου Βήματος ήταν διακοσμημένοι με τοιχογραφίες. Το τέμπλο του ήταν μαρμάρινο, με ανάγλυφες παραστάσεις.

Ο ναός του Ταξιάρχη της Μελίδας βρίσκεται στο νεκροταφείο του χωριού Πιτροφού. Είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλο του δικιονίου τύπου με νάρθηκα. Χτίστηκε τον 11ο αιώνα. Πολλά από τα αρχιτεκτονικά γλυπτά του χρησιμοποιήθηκαν σε δεύτερη χρήση στο ναό του Αγίου Νικολάου της Μεσαριάς (Τελεβάντου, 1996).

Ο ναός του Ταξιάρχη της Υψηλού είναι σύγχρονος της Μελίδας, σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλο του δικιονίου τύπου (Τελεβάντου, 1996).

Λοιπά Μνημεία

Η Άνδρος διαθέτει πλήθος ιστορικών μνημείων που έχουν κριθεί διατηρητέα και έχουν συμπεριληφθεί στον Διαρκή Κατάλογο των Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων, που συντάσσεται και εκδίδεται από τη Διεύθυνση Εθνικού Αρχείου Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού από το 1993 και συγκεντρώνει τις κηρύξεις που προστατεύουν τα ακίνητα μνημεία, τους αρχαιολογικούς χώρους και τους ιστορικούς τόπους της Ελλάδας, από το 1921 μέχρι και σήμερα. Πρόκειται για ναούς, κτίρια, κρήνες, λιθόκτιστων μονοπατιών.

Ιερές Μονές

Στην Άνδρο υπάρχουν σημαντικές μονές που προσελκύουν τον θρησκευτικό και πολιτιστικό τουρισμό. Οι Μονές είναι οι εξής (Δήμος Άνδρου, Ειδική Έκθεση για τη δημιουργία Περιφερειακού Πάρκου του Ν.3937/2011 στην νήσο Άνδρο :

- Ι.Μ. Ζωοδόχου Πηγής
- Ι.Μ Αγίου Αντωνίου
- Ι.Μ. Αγίου Νικολάου
- Ι.Μ. Αγίας Ειρήνης
- Ι.Μ. Αγίας Μαρίνας
- Ι.Μ. Παναχράντου
- Ι.Μ. Ζωοδόχου Πηγής Φλετρών
- Ι.Μ. Παναγιάς Τρομαρχιανής
- Ι.Μ. Αγίου Αθανασίου
- Ι.Μ. Αγίας Βαρβάρας
- Ι.Μ. Παντοκράτορα

Χάρτης 6.1: Αρχαιολογικοί Χώροι Προστασίας- Σημαντικά Μνημεία Ιερές Μονές Νήσου Ανδρου

Πηγή: Υπόβαθρο-Χάρτης πεζοπορικών διαδρομών-μονοπατιών Ανδρου, εκδόσεις ανάβαση, ίδια επεξεργασία

6.2.3 Μουσεία

Αρχαιολογικό Μουσείο Άνδρου

Το Μουσείο στεγάζεται σε λιτό διώροφο κτίριο, που σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Στάμο Παπαδάκη και κατασκευάστηκε το 1981, με δωρεά του Ιδρύματος Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή, στην πλατεία Θεόφιλου Καΐρη. Στον επάνω όροφο εκτίθενται τα ευρήματα από τις ανασκαφές στον οικισμό της Γεωμετρικής περιόδου στη Ζαγορά, καθώς και εποπτικό υλικό (αεροφωτογραφίες, μακέτες, κλπ). Στο ισόγειο εκτίθενται γλυπτά και ανάγλυφα της αρχαϊκής και ρωμαϊκής εποχής που προέρχονται κυρίως από την Παλαιόπολη, την αρχαία πρωτεύουσα του νησιού. Στο υπόλοιπο τμήμα του ισόγειου βρίσκουμε ενεπίγραφες πλάκες και αρχιτεκτονικά μέλη από εκκλησίες της Βυζαντινής περιόδου. Από τα πιο σημαντικά και εντυπωσιακά εκθέματα του Μουσείου είναι οι ακέφαλοι Κούροι, ο Ερμής της Άνδρου, ελληνιστικό αντίγραφο του ομώνυμου του Πραξιτέλη και ο κορμός της Άρτεμης, ρωμαϊκό αντίγραφο από πρωτότυπο έργο του 2ου αι. π.Χ. (<http://www.androsinfo.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Αρχαιολογικό Μουσείο Παλαιόπολης

Το Μουσείο στεγάζεται σε κτίριο της κοινότητας Παλαιόπολης, χορηγία του Ιδρύματος Βασίλη & Ελίζας Γουλανδρή. Η συλλογή του περιλαμβάνει γλυπτά, αγάλματα, νομίσματα και επιγραφές, που βρέθηκαν στις ανασκαφές του χώρου της αρχαίας πρωτεύουσας του νησιού της σημερινής Παλαιόπολης. Σημαντικότερα εκθέματα αποτελούν το μαρμάρινο λιοντάρι, μαρμάρινο αγαλματίδιο της Αρτέμιδος και μαρμάρινη πλάκα με αναγραμμένο τον μοναδικό στην Ελλάδα πλήρως σωζόμενο ύμνο προς τιμήν της θεάς Ίσιδος (<http://www.androsinfo.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης του Ιδρύματος Βασίλη & Ελίζας Γουλανδρή

Το Μουσείο που εγκαινιάστηκε το 1979, δημιουργήθηκε με σκοπό να στεγάσει και να παρουσιάσει τη συλλογή έργων του Ανδριώτη γλύπτη Μιχάλη Τόμπρου την οποία κληροδότησε στην ιδιαίτερη πατρίδα του αλλά και μέρος της συλλογής του Ιδρύματος,

που περιλαμβάνει έργα από τους σημαντικότερους Έλληνες καλλιτέχνες (Γ. Ζογγολόπουλου, Σοφίας Βάρη, Τάκη, Γ. Γαΐτη, κ.ά.). Χάρη στη μεγάλη απήχηση που είχε το μουσείο στο κοινό, αποφασίστηκε η επέκτασή του, και έτσι το 1986 εγκαινιάστηκε η νέα πτέρυγα, απέναντι από την παλιά, μεγαλύτερης έκτασης.

Τη χειμερινή περίοδο εκτίθενται μέρος της συλλογής του Ιδρύματος που αποτελείται από έργα σύγχρονων Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών. Κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου διοργανώνονται εκθέσεις καλλιτεχνών διεθνούς εμβέλειας και συνοδεύονται με εικονογραφημένους καταλόγους, κάρτες, αφίσες, προβολές ταινιών για τη ζωή και το έργο των καλλιτεχνών, που καλύπτονται με ξεναγήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα (<http://www.moca-andros.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Ναυτικό Μουσείο Άνδρου

Το Ναυτικό Μουσείο Άνδρου, αποτελεί μαζί με την πλατεία και τον ανδριάντα του "Αφανούς Ναύτη", δωρεά της οικογένειας Νικ. Ι. Γουλανδρή. Ιδρύθηκε το 1972 και καταγράφει τη ναυτική παράδοση του νησιού μέσα από ναυτικά όργανα, χάρτες, παλιά ναυλοσύμφωνα, λιθογραφίες και μοντέλα ανδριώτικων πλοίων. Βρίσκεται στην πλατεία του Αφανούς Ναύτη, στο άκρο της παλιάς πόλης της Χώρας. Λειτουργεί μόνο τους θερινούς μήνες (<http://www.androsinfo.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Καΐρειος Βιβλιοθήκη

Η Καΐρειος Βιβλιοθήκη, στη Χώρα της Άνδρου, ιδρύθηκε με Προεδρικό Διάταγμα το 1987 ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Εμπνευστής και δημιουργός της ο ιστορικός Δημήτριος Ι. Πολέμης. Στεγάζεται σε νεοκλασικό κτήριο που δωρίθηκε στην Καΐρειο Βιβλιοθήκη από την οικογένεια Καμπάνη. Διοικείται από πενταμελές Συμβούλιο με πρόεδρο τον Λεωνίδα Γ. Καμπάνη. Για να λειτουργήσει στηρίζεται στις κατά καιρούς χορηγίες ιδρυμάτων. Σήμερα η Βιβλιοθήκη κατέχει περί τους 60.000 τόμους εντύπων (πολλά από τα οποία είναι παλιές, δυσεύρετες εκδόσεις), χειρόγραφα, εκτενέστατο αρχείο που είναι

αξιοποιημένο και περιλαμβάνει άνω των 1000 φακέλων πέρα από άλλα ειδικά ογκώδη αρχεία όπως της ναυτιλίας της Άνδρου και των ειρηνοδικείων της (τα οποία απέκτησε κατόπιν εντολής του Υπουργείου Δικαιοσύνης), πολλά έργα τέχνης ,αντικείμενα ιστορικής αξίας και αντικείμενα του λαϊκού πολιτισμού. Στη Βιβλιοθήκη λειτουργεί δανειστικό τμήμα και τμήμα με παιδικά βιβλία.

Η Καίρειος Βιβλιοθήκη έχει συγκροτήσει πλήρως εξοπλισμένο σύγχρονο εργαστήριο βιβλιοδεσίας και συντηρήσεων. Στο εργαστήριο οργανώθηκαν επιμορφωτικά σεμινάρια βιβλιοδεσίας, συντηρήσεως παλαιών βιβλίων και εγγράφων καθώς και συντηρήσεως και καταγραφής λαογραφικών αντικειμένων. Στα σεμινάρια αυτά, συγχρηματοδοτούμενα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, έχουν εκπαιδευθεί άνω των 100 νέοι της Άνδρου, μεταξύ αυτών και άτομα με ειδικές ανάγκες και κατά καιρούς φιλοξενούνται νέοι και από το εξωτερικό που ενδιαφέρονται να αποκτήσουν εμπειρία στη βιβλιοδεσία και στις αποκαταστάσεις παλαιών βιβλίων και χαρτιού (<http://www.androsinfo.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Ίδρυμα Πέτρου και Μαρίκας Κυδωνιέως

Το Ίδρυμα Πέτρου και Μαρίκας Κυδωνιέως ιδρύθηκε το 1994, βρίσκεται στην Χώρα Ανδρου επί της οδού Καίρη. Το Ίδρυμα Πέτρου και Μαρίκας Κυδωνιέως είναι ένα κοινωφελές Ίδρυμα που συστάθηκε με σκοπό την ίδρυση και λειτουργία πολιτιστικού και πνευματικού κέντρου στην Άνδρο. Βασικός στόχος του Ιδρύματος είναι η προώθηση των πολιτιστικών πραγμάτων στο νησί της Άνδρου αλλά έμμεσα και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Το Ίδρυμα στα πλαίσια του πολιτιστικού του σκοπού παρουσιάζει την τέχνη με την ευρύτερη και ολοκληρωμένη της μορφή χωρίς συνοριακούς φραγμούς, δίνοντας όμως πάντα προτεραιότητα στον ελληνικό χώρο: εικαστικά, μουσική, λογοτεχνία, θέατρο, χορός βρίσκονται στο κέντρο του ενδιαφέροντός του. Η πορεία του Ιδρύματος γενικότερα βασίζεται σε δύο σκέλη. Το ένα είναι μια μόνιμη και σταθερή προσφορά στον κόσμο της Άνδρου, σε ετήσια βάση με σκοπό την ανακούφιση και διέξοδο των πνευματικών και πολιτιστικών αναζητήσεων του τόπου και τη δημιουργία «πνοής» σε εποχές που η «κίνηση» στο νησί είναι πραγματικά περιορισμένη. Το δεύτερο σκέλος αποτελούν οι εκδηλώσεις οι οποίες στοιχειοθετούν

και το κέντρο βάρους των συνολικών εκδηλώσεων του Ιδρύματος, οι οποίες πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου. Λειτουργού επίσης τμήματα για μαθήματα μουσικής για παιδιά και ενήλικες. Από το 1995 έχει καθιερώσει το θεσμό "Πλόες" στα πλαίσια του οποίου κάθε καλοκαίρι διοργανώνει εκθέσεις διάσημων ζωγράφων. Έχουν εκτεθεί έργα των Τσόκλη, Τάκη, Παύλου, κ.α. (<http://www.androsinfo.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Μουσείο Λαογραφίας και Χριστιανικής Τέχνης Άνδρου

Πρόκειται για ένα παλιό παγοποιείο στην είσοδο της Χώρας, το οποίο έχει αποκατασταθεί και στους χώρους του παρουσιάζεται ένα τυπικό αστικό Ανδριώτικο σπίτι με το κελάρι του, καθώς και Ανδριώτικα προϊόντα και επαγγέλματα. Ο επάνω χώρος του κτιρίου που λειτουργούσε ως ελαιοτριβείο, είναι αφιερωμένος στη Χριστιανική Τέχνη της Άνδρου κατά τον 18ο αιώνα ως τις αρχές του 19ου. Ο όροφος είναι χωρισμένος σε τρεις επιμέρους ενότητες που αναφέρονται στην Αγιογραφία, την Εκκλησιαστική Αργυροχρυσοχοΐα και στα ξυλόγλυπτα Τέμπλα των εκκλησιών της Άνδρου. Λειτουργεί μόνο τους θερινούς μήνες (<http://www.androsinfo.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Λαογραφικό Μουσείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς Συνετίου

Το Μουσείο στεγάζεται στο σχολείο του χωριού, το οποίο χτίστηκε το 1900, με δωρεά του εθνικού ευεργέτη Ανδρέα Συγγρού και σταμάτησε τη λειτουργία του το 1999 λόγω έλλειψης μαθητών. Στους χώρους του έχει διαμορφωθεί ένα τυπικό Ανδριώτικο σπίτι με τα δωμάτιά του, τα αντίστοιχα έπιπλα, σκευή και εργαλεία ενώ έχει διατηρηθεί και μια αίθουσα του σχολείου στην αρχική της μορφή. Λειτουργεί μόνο τους θερινούς μήνες (<http://www.syneti.8m.com/>, πρόσβαση στις 14-1-2015)

Μουσείο Ελιάς Κυκλάδων

Πρόκειται για το παλιό ελαιοτριβείο "βίδα" στο ισόγειο ενός διώροφου πέτρινου κτιρίου, ηλικίας σύμφωνα με μαρτυρίες - έγγραφα, μεγαλύτερης των 150 ετών, χαρακτηριστικό δείγμα μικρής προβιομηχανικής ζωοκίνητης μονάδας εξαγωγής

ελαιολάδου, στον Πιτροφό. Το ελαιοτριβείο αυτό ξεχωρίζει από τα τυπικά ελαιοτριβεία της Άνδρου, που είναι συνήθως μονόχωρα, γιατί έχει ξεχωριστούς χώρους για κάθε δραστηριότητα της ελαιοτριβικής διαδικασίας. Ο τελευταίος ιδιοκτήτης του κτιρίου παραχώρησε τη χρήση του ελαιοτριβείου μαζί με τον εξοπλισμό του που διασώζεται σχεδόν ολόκληρος, στην Αναπτυξιακή Εταιρεία Άνδρου Α.Ε. για την αποκατάσταση και μετατροπή του σε επισκέψιμο μουσειακό χώρο. Με το εποπτικό υλικό που διαθέτει το μουσείο, ξαναζωντανεύει τη διαδικασία παραγωγής ελαιολάδου των παραδοσιακών αγροτικών κοινοτήτων της Άνδρου σε προηγούμενες εποχές, αλλά δίνει και χρήσιμες πληροφορίες για το πολύτιμο αυτό προϊόν (<http://www.musioelias.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Ψηφιακό Μουσείο Άνδρου

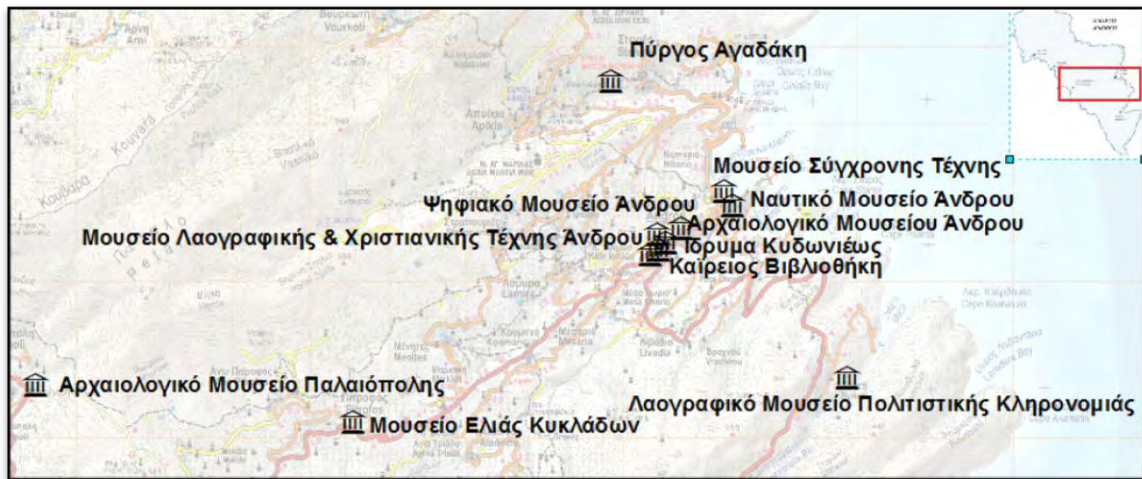
Το Ψηφιακό Μουσείο στεγάζεται στο Μουσείο του Θεόφιλου Καΐρη στη Χώρα της Άνδρου (η οποία ανακαινίστηκε από το Σύνδεσμο Ανδρίων Πειραιώς το 2005) με διαχείριση του Δήμου Άνδρου. Το Ψηφιακό Μουσείο Άνδρου εγκαινιάστηκε τον Ιούλιο του 2014 κι αποτελείται συνολικά από τέσσερις αίθουσες. Ειδικότερα, προβάλλει Ψηφιακό Περιεχόμενο σχετικό με την Ιστορία του νησιού χωρισμένο σε πέντε περιόδους (ΠροΓεωμετρική, Γεωμετρική, Κλασική, Ελληνιστική, Νεότερη) (<http://www.e-museum.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Πύργος Αγαδάκη

Ο Πύργος Αγαδάκη στ' Απατούρια είναι κτίσμα του 18ου αιώνα που ίσως αντικατέστησε κάποιο παλαιότερο κτίριο στην ίδια θέση. Έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/2586/46049/30-9-1992, ΦΕΚ 618/Β/12-10-1992) , διότι αποτελεί αξιόλογο δείγμα της αρχιτεκτονικής και της ιστορικής εξέλιξης της περιοχής. Ήταν η κατοικία της παλαιάς ανδριώτικης οικογένειας Τζώρτζη ή Αγαδάκη. Η Καϊρειος Βιβλιοθήκη αναστήλωσε τον παλιό αρχοντικό πύργο Αγαδάκη και το παραπλεύρως παραδοσιακό ελαιοτριβείο, (εξαιρετο δείγμα της προβιομηχανικής παραγωγής ελαίου), που ήταν ερείπια. Ο όροφος του Πύργου έχει διαμορφωθεί σε χώρο σεμιναρίων και συνεδρίων. Στον Πύργο Αγαδάκη το 2003 με συνεργασία του Ινστιτούτου Βυζαντινών Ερευνών του Ε.Ι.Ε. έγινε η Reunion

Intercongres της Διεθνούς Ενώσεως Βυζαντινών Σπουδών όπου έλαβαν μέρος περί τους 60 διεθνούς κύρους επιστήμονες. Το 2004 πραγματοποιήθηκε Διεθνές Συνέδριο για την Τέταρτη Σταυροφορία. Το υπόγειο διαμορφώνεται σε έκθεση αντικειμένων του λαϊκού πολιτισμού που αφορούν στην γεωργία (<http://www.androsinfo.gr/>, πρόσβαση στις 14-1-2015).

Εικόνα 6.1 Απεικόνιση Μουσείων Άνδρου

Πηγή: Υπόβαθρο: Χάρτης πεζοπορικών διαδρομών-μονοπατιών Άνδρου, εκδόσεις ανάβαση, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 6.1 Συνοπτική Απεικόνιση Πολιτιστικών Πόρων Νήσου Άνδρου

ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΘΕΣΗ
Αρχαιολογικοί Χώροι	
Στρόφιλας	ΔΕ Άνδρου
Ζαγορά	ΔΕ Άνδρου
Υψηλή	ΔΕ Υδρούσας
Παλαιόπολη	ΔΕ Υδρούσας
Πλάκα	ΔΕ Κορθίου
Πύργος Αγίου Πέτρου	ΔΕ Υδρούσας
Μνημεία Αρχιτεκτονικής	
Πύργος Μπίστη-Μουβελά	ΔΕ Άνδρου
Κάτω Κάστρο	ΔΕ Άνδρου
Επάνω Κάστρο	ΔΕ Κορθίου
Φάμπρικα Εμπειρικού	ΔΕ Άνδρου

Βυζαντινά-Μεταβυζαντινά Μνημεία	Δήμος Άνδρου
Νερόμυλοι	Δήμος Άνδρου
Περιστεριώνες	Δήμος Άνδρου
Κρήνες	Δήμος Άνδρου
Ιεροί Ναοί-Μοναστήρια	Δήμος Άνδρου
Λιθόκτιστα Μονοπάτια	Δήμος Άνδρου
Μουσεία	
Αρχαιολογικό Μουσείο Άνδρου	ΔΕ Άνδρου
Αρχαιολογικό Μουσείο Παλαιόπολης	ΔΕ Υδρούσας
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης-Β.Ε. Γουλανδρή	ΔΕ Άνδρου
Ναυτικό Μουσείο Άνδρου	ΔΕ Άνδρου
Καίρειος Βιβλιοθήκη	ΔΕ Άνδρου
Ίδρυμα Κυδωνίεως	ΔΕ Άνδρου
Μουσείο Λαογραφίας και Χριστιανικής Τέχνης	ΔΕ Άνδρου
Λαογραφικό Μουσείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς Συνετίου	ΔΕ Κορθίου
Μουσείο Ελιάς Κυκλάδων	ΔΕ Άνδρου
Ψηφιακό Μουσείο Άνδρου	ΔΕ Άνδρου
Πύργος Αγαδάκη	ΔΕ Άνδρου

Πηγή: Τελεβάντου, ΥΠΠΟ, androsinfo.gr, ίδια επεξεργασία

6.2.4 «Άνδρου Μονοπάτια»

Τα μονοπάτια και η πεζοπορία αποτελούν εκ πρώτης τμήμα του πεζοπορικού τουρισμού. Ωστόσο, ο πολιτιστικός τουρισμός σύμφωνα με τον Richards μπορεί να αναπτυχθεί και μέσω πολιτιστικών μονοπατιών. Εξάλλου όταν η πεζοπορία συναντάται με πολιτιστικά εκθέματα, μπορεί να αποτελέσει ένα δυναμικό τουριστικό προϊόν.

Η Άνδρος ως νησί με έντονο ανάγλυφο διαθέτει πολλά μονοπάτια διαφόρου τύπου, μικρής ως μεσαίας δυσκολίας. Τα περισσότερα μάλιστα είναι περιτοιχισμένα από παράλληλες ξερολιθιές.

Το Κέντρο Σύγχρονης Έρευνας και δράσης για την Άνδρο αποτελεί ένα μη κερδοσκοπικό οργανισμό που στα πλαίσια των δράσεων του έχει διαμορφώσει το πρόγραμμα «Άνδρου Μονοπάτια», μια προσπάθεια για την ενίσχυση του πεζοπορικού

τουρισμού , την ανάδειξη, συντήρηση και χαρτογράφηση των μονοπατιών , τη διοργάνωση πεζοποριών και τη προβολή τους στην ελληνική αλλά και διεθνή αγορά.

Τα μονοπάτια που εντοπίζονται στο νησί και ενδείκνυνται για πεζοπορία είναι τα εξής (www.androsroutes.gr, πρόσβαση στις 15-1-2015):

1. Μυλοχώρι Φρουσαίων
2. Γάυριο-Άνω Γάυριο
3. Άνω Άγιος Πέτρος-Μονή Αγιάς-Μπατσι
4. Μπατσι-Κατάκοιλος
5. Αρχαιολογικός Χώρος Παλαιόπολης
6. Στραπουριές-Απροβάτου
7. Στραπουριές-Ευρουσιές
8. Χώρα-Υψηλού-Μεσαθύρι-Λάμυρα-Μένητες-Μονή Παναχράντου
9. Λιβάδια-Μονή Παναχράντου
10. Λιβάδια-Βραχνού-Προφήτης Δανήλ-Πετριάς-Φάλικα-Αλαδινού-Βακόνι
11. Σταυροπέδα-αρχαιολογικός χώρος Ζαγοράς
12. Σταυροπέδα-Αλαδού-Σασά-Μονή Παναχράντου
13. Χώρα-Όρμος Κορθίου
14. Μονή Τρομαρχίων- Πίσω Μεριά-Αμωνακλειού-μουσιώνας-Αηδόνια
15. Έξω Βουνί-Μέσα Βουνί-Γιαννισαίο-Λαρδιά-Ρωγό-Όρμος
16. Χώρα-Λιβάδια
17. Χώρα-Αποίκια-Κατακαλαίοι-Βουρκωτή
18. Αποίκια- Απατούρια-Στενιές-Γιάλια-Νημπορειό

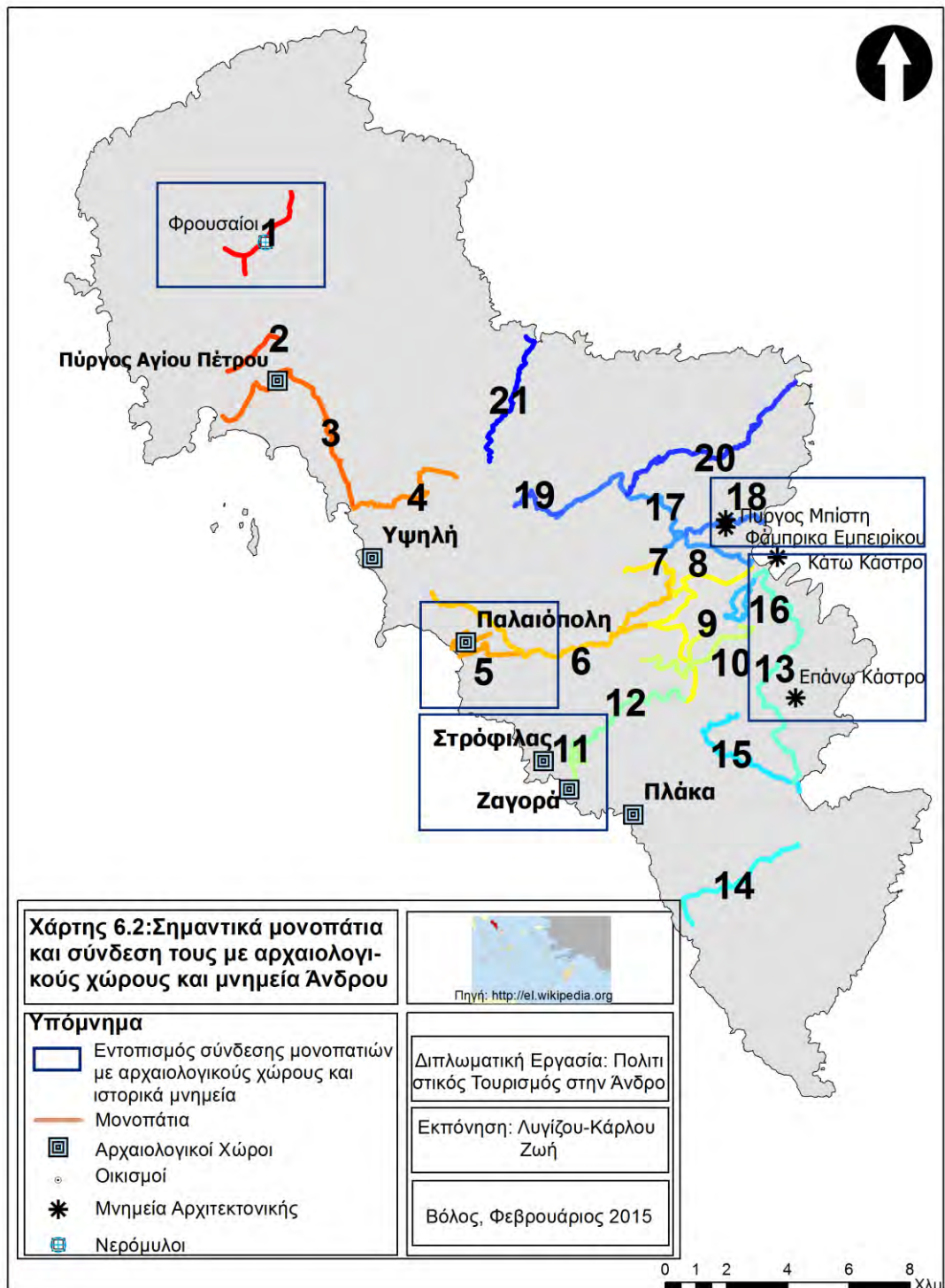
19. Βουρκωτή-Κουβάρα-Προφήτης Ηλίας-Άρνη

20. Βουρκωτή-Μονή Αγίου Νικολάου-Άχλα

21. Ρέματα-Λεύκα

Οι διαδρομές που συνδέονται με σημαντικά μνημεία , όπως εντοπίζονται και στον επόμενο χάρτη, είναι η διαδρομή όπου συναντώνται οι νερόμυλοι στην περιοχή Φρουσαίων (1), η διαδρομή που διέρχεται από τον Πύργο του Αγίου Πέτρου (3), η διαδρομή στον αρχαιολογικό χώρο της Παλαιόπολης (5),η διαδρομή που διέρχεται από τον αρχαιολογικό χώρο της Ζαγοράς (11), η διαδρομή που ενώνει τα δύο ενετικά κάστρα (13), καθώς και η διαδρομή Νημπορειό-Αποίκια (18) κατά την οποία συναντάται ο Πύργος του Μπίστη και η Φάμπρικα του Εμπειρικού. Τέλος, τα μονοπάτια θα αποτελέσουν σημαντική συνιστώσα για την δημιουργία των πολιτιστικών διαδρομών που θα αναλυθεί παρακάτω.

Χάρτης 6.2 Απεικόνιση της σύνδεσης των μονοπατιών με αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία αρχιτεκτονικής

Πηγή: ίδια επεξεργασία

6.2.5 Πολιτιστικοί Σύλλογοι

Στην Άνδρο δρουν αρκετοί πολιτιστικοί σύλλογοι συμβάλλοντας στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού αλλά και στη ψυχαγωγία, ενημέρωση και επιμόρφωση των γηγενών. Στις δράσεις τους περιλαμβάνεται μια πληθώρα εκδηλώσεων που αφορούν τις τέχνες, τη μουσική, τη λογοτεχνία, την αρχιτεκτονική καθώς και κοινωνικά φαινόμενα ή τεχνικά φαινόμενα. Χαρακτηριστικό αρκετών πολιτιστικών συλλόγων του νησιού είναι ότι διαθέτουν κι έδρα στην Αθήνα, πραγματοποιώντας δράσεις και στην πρωτεύουσα για τους Ανδριώτες που ζουν στην Αττική. Τα συνήθη προβλήματα της νησιωτικότητας όμως ενισχύουν αυτήν την τάση, γεγονός που συντηρεί την εποχικότητα του πολιτιστικού τουρισμού στην Άνδρο. Είναι προτιμητέο επομένως, οι δράσεις αυτές να λαμβάνουν χώρα στην Άνδρο προσελκύοντας τουρισμό καθ'όλη τη διάρκεια του έτους.

Σημαντικό ρόλο για την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού και την προώθηση της σύγχρονης τέχνης διαδραματίζει ο Φιλοπρόοδος Όμιλος «Το Γαύριο», ένα από τα παλαιότερα μη κερδοσκοπικά σωματεία, που κάθε χρόνο παρουσιάζει στο νησί σημαντικές εκθέσεις, σε μια προσπάθεια να ενεργοποιηθεί το νησί πολιτιστικά και στο βόρειο τμήμα του.

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφονται οι πολιτιστικοί σύλλογοι που εντοπίζονται στην Άνδρο.

Πίνακας 6.2 Πολιτιστικοί Σύλλογοι Άνδρου ανά ΔΕ

Πολιτιστικοί Σύλλογοι	Θέση
ΔΕ Άνδρου	
Ένωση Ανδρίων	Χώρα Άνδρου
Ερευνητικό Κέντρο Άνδρου	Χώρα Άνδρου
Σύλλογος των Απανταχού Αποικιανών "Τα Αποίκια"	Αποίκια
Εξωραϊστικός Πολιτιστικός Σύλλογος Βραχνού "Ο Άγιος Δημήτριος"	Χώρα Άνδρου
Εξωραϊστικός Σύλλογος Στραπουριών-Υψηλού Άνδρου " Ο Άγιος Νικόλαος	Λάμυρα
Εξωραϊστικός -Εκπολιτιστικός Σύλλογος Μεσσαριάς-Κουμάνης " Ο Άγιος Ταξιάρχης"	Μεσσαριά

Εξωραϊστικός -Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αλαδινού Άνδρου "Η Αγία Τριάδα"	Χώρα Άνδρου
Κινηματογραφική Λέσχη Άνδρου "Το Κάστρο"	Χώρα Άνδρου
Πολιτιστικός Σύλλογος Ζαγανιάρη	Ζαγανιάρης
Πολιτιστικός Εξωραϊστικός Σύλλογος Ζαγανιαρωτών Άνδρου "Η Ζαγορά"	
Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Πιτροφού	Πιτροφός
Μουσικός Σύλλογος Άνδρου	Χώρα Άνδρου
Πολιτιστικός Σύλλογος Μονίμων Κατοίκων Στενιών Άνδρου	Στενιές
Πολιτιστικός Σύλλογος Νέων Λέκκας"Η Ανθενούσα"Άνδρου	Χώρα Άνδρου
Πολιτιστικός Εξωραϊστικός Σύλλογος Μαινητών Άνδρου	Μεσαριά
Σύλλογος Γυναικών Άνδρου	Χώρα Άνδρου
Σύλλογος Λειβαδίων " Ο Άγιος Κωνσταντίνος"	Χώρα Άνδρου
Εξωραϊστικός Σύλλογος Πιτροφού-Μελίδας Άνδρου	Πιτροφός
Κύκλος Ανδρίων Ποιητών	Χώρα Άνδρου
Πολιτιστικός και Εξωραϊστικός Σύλλογος Φαλλίκων	Φάλλικα
Πολιτιστικός Εξωραϊστικός Σύλλογος Πέρα Χωριών Άνδρου "Ο Άγιος Παντελεήμων"	Μεσαριά
ΔΕ Κορθίου	
Πολιτιστικός Σύλλογος Κορθίου Άνδρου	Κόρθι
Πολιτιστικός Εξωραϊστικός Σύλλογος Αηδονίων Κορθίου	Αηδόνια
Πολιτιστικός Σύλλογος Καππαριάς	Καππαριά
Πολιτιστικό Κέντρο Κοχύλου "Της Γριάς το Κάστρο"	Κοχύλου
Σύλλογος Φίλων του Λαογραφικού Μουσείου Συνετίου Άνδρου	Συνετί
ΔΕ Υδρούσας	
Φιλοπρόοδος Όμιλος το "Γαύριο"	Γαύριο
Σύλλογος Άρνης "Η Ευαγγελίστρια"	Άρνη
Σύλλογος των Απανταχού Παλαιοπολιανών "Ο Ερμής"	Παλαιόπολη
Σύλλογος Μακροτόνταλου "Η Φάσα"	Μακροτόνταλο
Εταιρεία ΘΕΜΕΛΟΣ-Πολιτιστικό Καφενείο στο Μπατσί	Μπατσί
Πολιτιστικός Σύλλογος "Το Σκουμπί"	Άνω Γαύριο

Πηγή: Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, androsinfo.gr, ίδια επεξεργασία

6.3 ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

Για τον αποτελεσματικότερο εντοπισμό των χαρακτηριστικών της Άνδρου, του τουριστικού φαινομένου και κυρίως του πολιτιστικού τουρισμού στο νησί, τη σφαιρική εκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης καθώς και για τη διερεύνηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων ακολουθεί μια προσέγγιση μέσω της ανάλυσης S.W.O.T. Με την ανάλυση S.W.O.T. (Strengths : Δυνατά σημεία, Weaknesses: Αδύνατα σημεία, Opportunities: Ευκαιρίες, Threats:Απειλές) αναλύονται τα βασικότερα χαρακτηριστικά και διαμορφώνεται μια ολοκληρωμένη εικόνα για το πώς οι υπάρχουσες συνθήκες μπορούν να ενισχύσουν τη βιωσιμότητα του τουρισμού και κυρίως του πολιτιστικού , προβλέποντας παράλληλα τις επιπτώσεις που πιθανόν να προκύψουν για την περιοχή μελέτης.

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ
Θέση-Γεωγραφία	
Φυσική ομορφιά (ακτογραμμή, βλάστηση, τοπία) Κοντινή απόσταση από Αττική	
Πληθυσμός	
Μικρή αύξηση μόνιμου πληθυσμού	Αυξημένος εποχικός πληθυσμός Γηρασμένος μόνιμος πληθυσμός Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης
Τουρισμός	
Μεγάλος αριθμός Β' κατοικιών Υψηλή απασχόληση στον τριτογενή τομέα Υπαρξη μονοπατιών που ενδείκνυνται για πεζοπορικό τουρισμό Μικρές ξενοδοχειακές μονάδες που μπορούν να στραφούν σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού	Ελλιπές ξενοδοχειακό δυναμικό Υψηλές τιμές στις υπηρεσίες εστίασης Ανεπαρκή δρομολόγια δημοσίων μέσων μεταφοράς Μικρό μερίδιο στις αφίξεις συγκριτικά με αφίξεις στις Κυκλάδες

<p>Αύξηση επισκέψεων τουριστών σε πολιτιστικούς χώρους</p>	<p>Χαμηλά ποσοστά πληρότητας</p>
<p>Τακτική ακτοπλοϊκή σύνδεση με Ραφήνα, ιδιαίτερα τη θερινή περίοδο</p>	<p>Έλλειψη βασικών κοινωνικών υποδομών (ΧΥΤΥ)</p>
	<p>Εποχικότητα τουριστικού ρεύματος και μικρή παραμονή(Σαββατοκύριακα, Ιούλιος-Αύγουστος)</p>
	<p>Ανεπαρκείς υποδομές στην περιοχή του λιμανιού για στάθμευση και εξυπηρέτηση τουριστών</p>
<p>Υπερκείμενα σχέδια (Πολιτιστικός Τουρισμός)</p>	
<p>ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού: κατευθύνσεις για ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων και μνημείων</p>	
<p>ΕΠ Νοτίου Αιγαίου: κατευθύνσεις για ενίσχυση πολιτιστικής ανάπτυξης</p>	
<p>Πολιτιστικός Τουρισμός</p>	
<p>Σημαντικοί Αρχαιολογικοί Χώροι</p>	<p>Δύσκολη πρόσβαση στους αρχαιολογικούς χώρους (Αρχαιολογικός Χώρος Παλαιόπολης)</p>
<p>Σημαντικά Μουσεία</p>	
<p>Φιλοξενία δυναμικών εκθέσεων παγκοσμίου φήμης από Μουσείο Γουλανδρή κι Ίδρυμα Κυδωνιέως</p>	<p>Υπολειτουργία μουσείων τη χειμερινή περίοδο</p>
<p>Ύπαρξη μνημείων παραδοσιακής αρχιτεκτονικής</p>	<p>Αδιαφορία για την αξιοποίηση της Φάμπρικας Εμπειρικού από Δήμο Άνδρου</p>
<p>Προσπάθεια συντήρησης μονοπατιών</p>	
<p>Σύνδεση μονοπατιών με αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία (Ζαγορά, Παλαιόπολη, Πύργος Αγίου Πέτρου, Πύργος Μπίστη, Φάμπρικα Εμπειρικού, Φρουσαίοι)</p>	

Ύπαρξη πολιτιστικών συλλόγων με σημαντική δράση (Ένωση Ανδρίων, Φιλοπρόοδος Όμιλος "το Γαύριο", Ερευνητικό Κέντρο Άνδρου"

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

ΑΠΕΙΛΕΣ

Τουρισμός

Ανάδειξη και προβολή των μοναδικής αξίας φυσικών και πολιτιστικών πόρων καθώς και των ιστορικών μνημείων του Δήμου

Υποβάθμιση φυσικών και πολιτιστικών πόρων

Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού από ιδιοκτήτες μικρών ξενοδοχειακών καταλυμάτων(αγροτουρισμός)

Ελλοχεύον κίνδυνος υποβάθμισης της ποιότητας προς επίτευξη κέρδους

Δικτύωση Πολιτιστικών Χώρων

Δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών και αξιοποίηση μονοπατιών

Κίνδυνος πολιτιστικής ομογενοποίησης-τυποποίησης

Κατάρτιση απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα για την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος

Διευκόλυνση πρόσβασης στους Αρχαιολογικούς Χώρους

Σύνδεση Αρχαιολογικών χώρων με μαζική συγκοινωνία

Ψηφιακή προβολή πολιτιστικών πόρων

Συνεργασία Πολιτιστικών συλλόγων

Προβολή δράσεων πολιτιστικών συλλόγων και αγαθών στο διαδίκτυο

Μάρκετινγκ Τόπου-Δημιουργία Brand name

Αξιοποίηση εθνικών και ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων για ενίσχυση νησιωτικών περιοχών (ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου)

Καταγραφή και κατηγοριοποίηση πολιτιστικών αγαθών και δραστηριοτήτων

Δημιουργία portal ενημέρωσης για τα πολιτιστικά αγαθά, τις δράσεις και δραστηριότητες

6.4 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΔΡΟ

Η S.W.O.T. ανάλυση που προηγήθηκε οδήγησε στην διαμόρφωση μεμονωμένων ευκαιριών που προκύπτουν για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης πρότασης που θα αναδείξει την Άνδρο ως πολιτιστικό τουριστικό προορισμό εξασφαλίζοντας παράλληλα την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και αγαθών της. Στο υποκεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται, αναλύονται και γίνεται ένα πρώτο βήμα υλοποίησης των εν λόγω προτάσεων, λαμβάνοντας υπόψη τις παρεμβατικές κατευθύνσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος του Δήμου Άνδρου για τα έτη 2011-2014(ΑΔΑ: Β44ΞΩΨΙ-Ξ9Σ).

6.4.1 Δημιουργία Πολιτιστικών Διαδρομών

Η έννοια των πολιτιστικών διαδρομών εισήχθη το 1987 από το Συμβούλιο της Ευρώπης ως μια προσπάθεια ανάδειξης του πολιτιστικού τουρισμού στην ευρωπαϊκή κοινότητα. Οι «Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Διαδρομές» αποτέλεσαν εφαλτήριο για την ανάδειξη των κοινών στοιχείων της κληρονομιάς και της σύγχρονης πολιτιστικής ευρωπαϊκής έκφρασης που ενεργοποιείται κατά περίπτωση σε τοπική, περιφερειακή, εθνική και

διεθνή κλίμακα (Αυγερινού-Κολώνια,1995). Η κεντρική ιδέα των πολιτιστικών διαδρομών αφορά την χάραξη μιας διαδρομής που συνδέει μεμονωμένες στιγμές πολιτισμού στις οποίες εντοπίζονται συνδεδετικά στοιχεία που επιτρέπουν την ενοποίηση τους σε ένα πολιτιστικό πλαίσιο. Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί τις πολιτιστικές διαδρομές από τις τουριστικές περιηγήσεις, είναι ότι η υλοποίησή τους επιδιώκεται μέσω αλληλένδετων παράλληλων δραστηριοτήτων κι όχι ξεχωριστών σταθμών. Για το λόγο αυτό, με βάση ορισμένα γενικά και ειδικά κριτήρια που αφορούν τα ιστορικά δεδομένα, καθορίζονται τα ιδιαίτερα νοηματικά περιεχόμενα και η σημασία των προτεινόμενων μνημείων και τοποθεσιών. Ταυτόχρονα επιδιώκεται να αξιοποιείται και να αναβιώνει η πολιτιστική κληρονομιά και να εισάγονται οι πολιτιστικές διαδρομές στις τουριστικές πρακτικές (Αυγερινού-Κολώνια,1995).

Στις υπό διαμόρφωση πολιτιστικές διαδρομές πραγματοποιείται μια συσχέτιση των πολιτιστικών πόρων , της ύλης και υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς στα πλαίσια ενός νοερού οδηγού που είτε αποτελεί ένα πολιτιστικό φαινόμενο, είτε μια εποχή τέχνης, είτε την ιστορία ενός λαού. Οι ευρωπαϊκές πρακτικές έδειξαν , ότι η επιτυχία των διαδρομών απαιτεί τη συνεργασία των διοικητικών αρχών με τους επιχειρηματίες των τουριστικών επιχειρήσεων και τη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού.

Στην περιοχή μελέτης οι πολιτιστικές διαδρομές προτείνονται ως κύριο μέσο προσέλκυσης των πολιτιστικών τουριστών. Αρχικά έγινε μια κατηγοριοποίηση των αγαθών της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού και αφού εντοπίστηκαν τα κοινά τους ενοποιητικά στοιχεία, τοποθετούνται σε ένα πλαίσιο με οδηγό το κοινό χαρακτηριστικό τους, και δημιουργείται μια πολιτιστική διαδρομή με συγκεκριμένες οδηγίες για τη βιωσιμότητα της. Η παραπάνω μεθοδολογία απεικονίζεται στο κάτωθι σχήμα.

Σχήμα 6.1 Μεθοδολογία Διαμόρφωσης Πολιτιστικών Διαδρομών

Πηγή: ίδια επεξεργασία

6.4.1.1 Πολιτιστική Διαδρομή I : «Μουσεία Σύγχρονου Πολιτισμού»

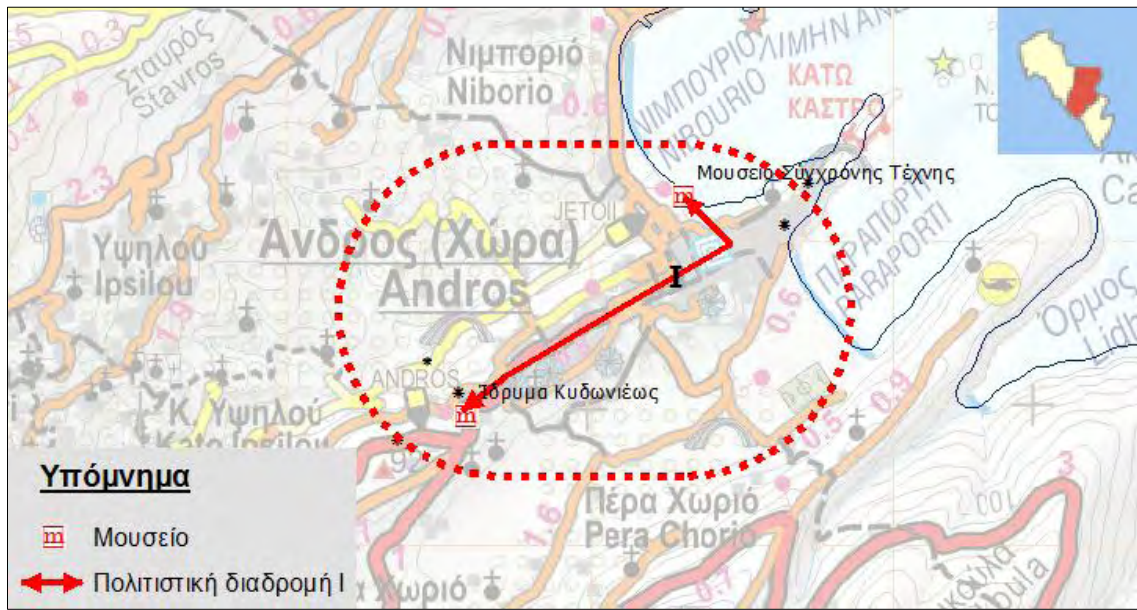
Συμμετέχοντες: Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης του Ιδρύματος Βασίλη & Ελίζας Γουλανδρή και Ίδρυμα Κυδωνιέως

Αντικείμενο-Κοινό Χαρακτηριστικό: Το ενοποιητικό στοιχείο των δύο μουσείων είναι η φιλοξενία εκθέσεων σύγχρονου πολιτισμού , της σύγχρονης τέχνης όπως εικαστικά, γλυπτική κ.ά.

Χάραξη: Ένα μεγάλο πλεονέκτημα της Πολιτιστικής Διαδρομής Ι είναι η πολύ κοντινή απόσταση των δύο μουσείων(περίπου 180 μ.) και η εύκολη πρόσβαση. Τα δύο ιδρύματα βρίσκονται στη Χώρα της Άνδρου και ενώνονται με τον πλακόστρωτο πεζόδρομο που διέρχεται από την «Αγορά» της Χώρας.

Κατευθύνσεις : Η δικτύωση των δυο μουσείων προκύπτει από το κοινό όραμα τους να προσφέρουν τη μοντέρνα τέχνη μέσα από τη φιλοξενία εκθέσεων διεθνούς φήμης και να τοποθετήσουν την Άνδρο στον πολιτιστικό χάρτη. Παράλληλα το ίδρυμα Κυδωνίεως προσφέρει δωρεάν μαθήματα μουσικής και κεραμικής ,κάνοντας τον πολιτισμό προσβάσιμο στους κατοίκους του νησιού. Η λειτουργία τους χειμερινούς μήνες (τα Σαββατοκύριακα για το Μουσείο Γουλανδρή) διευκολύνει τη δικτύωση τους. Τα δύο μουσεία φιλοξενώντας εκθέσεις της σύγχρονης τέχνης μπορούν να προσελκύσουν ακόμη περισσότερο κοινό δρώντας από κοινού. Η δημιουργία κοινού εισιτηρίου και για τα δύο μουσεία , καθώς και η προβολή τους στο διαδίκτυο ως φορείς του σύγχρονου πολιτισμού σε ένα νησί με σημαντική ιστορία , αποτελούν στοχευμένες δράσεις για την προσέλκυση πολιτιστικών τουριστών. Η περαιτέρω μείωση του εισιτηρίου τους χειμερινούς μήνες καθώς και η ξενάγηση στους δύο χώρους, που θα προσφέρεται μέσω του κοινού εισιτηρίου θα προσελκύσουν το τουριστικό κοινό ακόμη και για «πολιτιστικές αποδράσεις» τα Σαββατοκύριακα.

Εικόνα 6.2 Απεικόνιση Πολιτιστικής Διαδρομής I

Πηγή: Υπόβαθρο: Χάρτης πεζοπορικών διαδρομών-μονοπατιών Άνδρου, εκδόσεις ανάβαση, ίδια επεξεργασία

6.4.1.2 Πολιτιστική Διαδρομή II : «Αρχαιολογική εποχή στην Άνδρο»

Συμμετέχοντες: Πύργος Αγίου Πέτρου, Αρχαιολογικός χώρος Υψηλής ,Αρχαιολογικός χώρος Παλαιόπολης-Αρχαιολογικό Μουσείο Παλαιόπολης, Αρχαιολογικός χώρος Στρόφιλα, Αρχαιολογικός χώρος Ζαγοράς, Αρχαιολογικός χώρος Πλάκας, Αρχαιολογικό Μουσείο Άνδρου, Ψηφιακό Μουσείο Άνδρου

Αντικείμενο-Κοινό Χαρακτηριστικό: Η αρχαία ιστορία του νησιού είναι άκρως σημαντική, καθώς έχουν εντοπιστεί οικισμοί από την 4^η χιλιετία π.Χ που μαρτυρούν το σημαντικό ναυτικό ρόλο του νησιού την Νεότερη Νεολιθική εποχή στις Κυκλάδες. Η δημιουργία μιας διαδρομής που θα ακολουθεί την πορεία και την παρουσία της Άνδρου από την 4.000 π.Χ. μέχρι τον 3^ο αιώνα, κρίνεται απαραίτητη.

Χάραξη: Η διαδρομή είναι συνετό να ακολουθήσει με χρονολογική σειρά τα γεγονότα και τα ευρήματα που μαρτυρούν την ιστορία της Άνδρου. Ωστόσο στην πράξη , η ταύτιση με την χρονολογική σειρά δεν είναι εφικτή λόγω της μεγάλης απόστασης και της θέσης των πολιτιστικών χώρων, οπότε θα υπάρξουν κάποιες αποκλίσεις με στόχο

τη λειτουργικότητα της διαδρομής,. Ξεκινάει από τον οικισμό της Χώρας και το Ψηφιακό Μουσείο Άνδρου, όπου προβάλλεται με νέα τεχνολογικά μέσα η ιστορία του νησιού και σπουδαία αρχαιολογικά ευρήματα. Ακολουθεί η επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Άνδρου όπου εντοπίζονται οι συλλογές με ευρήματα από τα γεωμετρικά χρόνια (Ζαγορά) και γλυπτά της αρχαϊκής αλλά και βυζαντινής εποχής. Ο τουρίστας αφού ενημερώνεται από τα μουσεία έρχεται σε επαφή με τους αρχαιολογικούς χώρους και τα ευρήματα των οικισμών. Πρώτα με τον οικισμό της Πλάκας (2000-1500 π.Χ.), στη συνέχεια με τον γεωμετρικό οικισμό της Ζαγοράς όπου η πρόσβαση εξυπηρετείται και από το μονοπάτι 11 (βλ. 6.2.4) και έπειτα με τον οικισμό Στρόφιλα της Νεολιθικής Εποχής (4^η-3^η χιλιετία). Η διαδρομή συνεχίζεται στο μουσείο της Παλαιόπολης και έπειτα στον αρχαιολογικό χώρο της Παλαιόπολης. Προτελευταίος σταθμός ο γεωμετρικός οικισμός της Υψηλής και τέλος ο Πύργος του Αγίου Πέτρου μνημείο του 3^{ου} αι. π.Χ, που συνδέεται με το μονοπάτι 2 (βλ. 6.2.4).

Κατευθύνσεις : Η διαδρομή αυτή αποτελείται από πολλούς σταθμούς που μαρτυρούν την αρχαία ιστορία της Άνδρου. Ωστόσο, η πρόσβαση στους αρχαιολογικούς χώρους και η κατάλληλη διαμόρφωση τους (πχ. σήμανση, βιοκλιματικά στέγαστρα) για την μετατροπή τους σε επισκέψιμους χώρους κρίνεται απαραίτητη. Ιδιαίτερα ο οικισμός του Στρόφιλα, της Πλάκας και της Παλαιόπολης πρέπει να αντιμετωπίσουν το θέμα της πρόσβασης και της προστασίας. Πρέπει να καθοριστούν ακόμη ζώνες προστασίας στους χώρους της Υψηλής, του Στρόφιλα και της Πλάκας. Η κατάλληλη διαμόρφωση του περιβάλλοντα χώρου με εγκαταστάσεις και εξοπλισμό εξυπηρέτησης για τους επισκέπτες καθώς και η πρόσληψη προσωπικού για τις ξεναγήσεις είναι επίσης απαραίτητα για να ενταχθούν οι ιστορικοί τόποι στην πολιτιστική διαδρομή. Για τον Πύργο του Αγίου Πέτρου κρίνεται αναγκαίο να συνεχιστούν οι εργασίες για την αναστήλωση του και να διαμορφωθεί ο χώρος ώστε να είναι επισκέψιμος, όπως επίσης και η συνέχιση των ανασκαφών στους αρχαιολογικούς χώρους. Η ολοκλήρωση ακόμη, της ανάδειξης των μονοπατιών για τη σύνδεση και την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων θα διευκόλυνε αρκετά την πρόσβαση και την ελκυστικότητα των αρχαιολογικών χώρων.

Εικόνα 6.3 Απεικόνιση Πολιτιστικής Διαδρομής II

Πηγή: Υπόβαθρο: Χάρτης πεζοπορικών διαδρομών-μονοπατιών Άνδρου, εκδόσεις ανάβαση, ίδια επεξεργασία

6.4.1.3 Πολιτιστική Διαδρομή III : «Ενετικά Κάστρα»

Συμμετέχοντες: Κάτω Κάστρο (Χώρα), Επάνω Κάστρο (Κοχύλου)

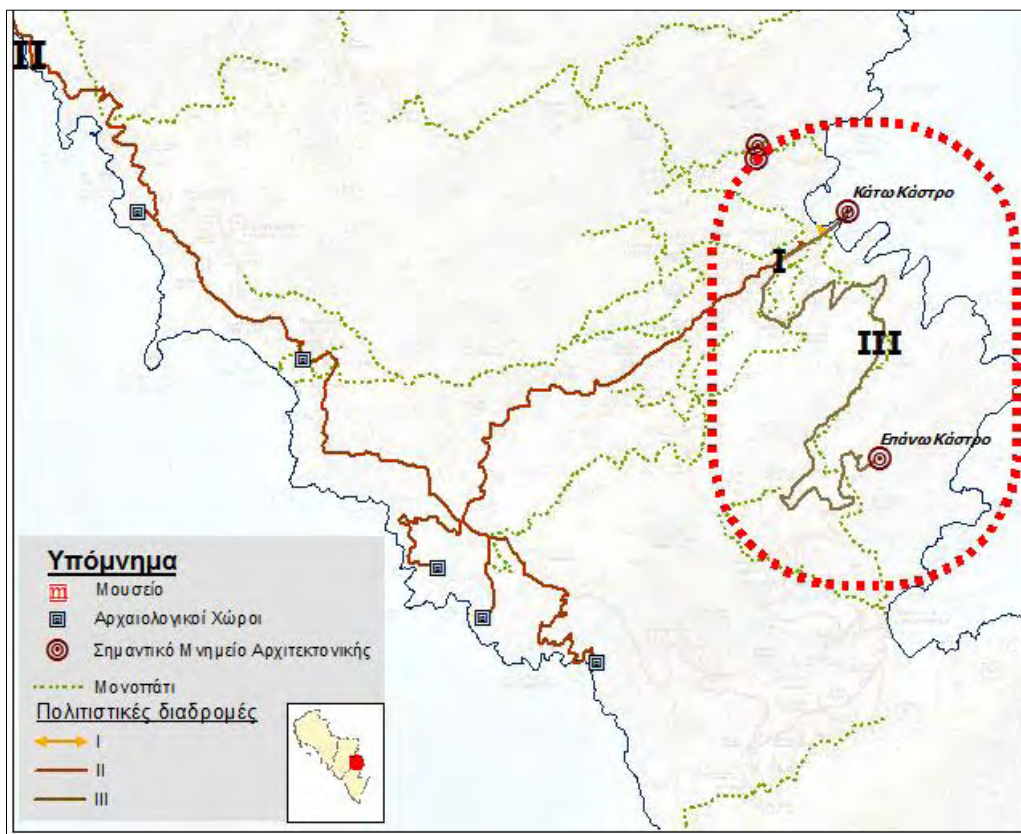
Αντικείμενο-Κοινό Χαρακτηριστικό: Τα δύο κάστρα που χρονολογούνται από την εποχή της ενετοκρατίας αποτελούν ζωντανά μνημεία των πρώτων οχυρωματικών πόλεων στις Κυκλάδες.

Χάραξη: Η διαδρομή ξεκινάει από το Επάνω Κάστρο της Κοχύλου , όπου υπάρχει οπτική επαφή με το Κάτω Κάστρο και καταλήγει σε αυτό. Πέρα από τον ασφαλτωμένο

δρόμο που ενώνει τα δύο Κάστρα, μπορεί να ακολουθηθεί και το μονοπάτι 13 (βλ.6.2.4).

Κατευθύνσεις: Η ενοποίηση των δύο μνημείων έχει ως στόχο την ανάδειξη της αμυντικής αρχιτεκτονικής του 13^{ου} αι. στη Νοτιοανατολική Άνδρο. Η ανάδειξη των δύο μνημείων μέσω της σήμανσης τους και της εγκατάστασης ενημερωτικών σημείων (info points) στην διαδρομή και στον περιβάλλοντα χώρο των Κάστρων, καθώς και η πρόσβαση στο Κάτω Κάστρο με τη δημιουργία γέφυρας εναρμονισμένης στο τοπίο, είναι απαραίτητα μέτρα για την διαμόρφωση της εν λόγω πολιτιστικής διαδρομής.

Εικόνα 6.4 Απεικόνιση Πολιτιστικής Διαδρομής III

Πηγή: Υπόβαθρο: Χάρτης πεζοπορικών διαδρομών-μονοπατιών Άνδρου, εκδόσεις ανάβαση, ίδια επεξεργασία

6.4.1.4 Πολιτιστική Διαδρομή IV : «Η Άνδρος τον 18ο -19ο αι.»

Συμμετέχοντες: Ναυτικό Μουσείο Άνδρου, Καϊρειος Βιβλιοθήκη, Μουσείο Ελιάς Κυκλάδων , Μουσείο Λαογραφικής και Χριστιανικής Τέχνης, Λαογραφικό Μουσείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς Συνετίου, Πύργος Αγαδάκη, Πύργος Μπίστη-Μουβελά, Φάμπρικα Εμπερικού

Αντικείμενο-Κοινό Χαρακτηριστικό: Το στοιχείο που ενοποιεί τα παραπάνω μουσεία και μνημεία, είναι ότι μαρτυρούν τη σύγχρονη ιστορία του νησιού τη βιομηχανική , ναυτική και αρχιτεκτονική της παράδοση.

Χάραξη: Η διαδρομή IV ξεκινάει από το Μουσείο Ελιάς Κυκλάδων στον Πιτροφό όπου αποτελεί ένα δείγμα παραδοσιακού ελαιοτριβείου. Ακολουθεί το Μουσείο Λαογραφίας και Χριστιανικής Τέχνης στην είσοδο του οικισμού Χώρα, με σημαντικές εκθέσεις κάθε καλοκαίρι για την ιστορία της Άνδρου. Στη συνέχεια στον κέντρο του οικισμού της Χώρας , ο επισκέπτης μπορεί να συνεχίσει στην Καϊρειο Βιβλιοθήκη όπου θα βρει μια συλλογή από σπάνια χειρόγραφα κι έργα τέχνης καθώς και να παρακολουθήσει επιμορφωτικά σεμινάρια στο εργαστήριο βιβλιοδεσίας και συντηρήσεων. Στην Πλατεία του Αφανούς Ναύτη , συνεχίζεται η διαδρομή στο Ναυτικό Μουσείο της Άνδρου που παρουσιάζει μια πλούσια συλλογή για την ναυτική παράδοση της Άνδρου. Η διαδρομή συνεχίζει στις Στενιές, όπου απαντώνται σημαντικά μνημεία της αρχιτεκτονικής. Ο πύργος Μπίστη και ο Πύργος Αγαδάκη στα Απατούρια, αποτελούν σημαντικά δείγματα της αρχιτεκτονικής των ιδιωτικών κτιρίων ενώ η Φάμπρικα του Εμπερικού, σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα της βιομηχανικής ιστορίας της Άνδρου το 19^ο αι. Η διαδρομή τερματίζει στο Συνετί, στο Λαογραφικό Μουσείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Τέλος, η πρόσβαση στα μνημεία στις Στενιές και στο Μουσείο του Συνετίου, μπορεί να πραγματοποιηθεί και από τα μονοπάτια 13 και 18 (βλ. 6.4.2)

Κατευθύνσεις: Στην διαδρομή « Η Άνδρος τον 18^ο -19^ο αι.» συγκεντρώνονται πολιτιστικά αγαθά από τα οποία ο επισκέπτης συναντά την σύγχρονη ιστορία και παράδοση του νησιού. Μία γενική κατεύθυνση για την επιτυχημένη δημιουργία αυτής της πολιτιστικής ροής είναι η πλήρης προστασία και η ανάδειξη των μνημείων καθώς και η αναβάθμιση των μουσείων, ιδιαίτερα του Ναυτικού και του Μουσείου του Συνετίου. Όσον αφορά τα μνημεία, ο Πύργος Μπίστη και ιδιαίτερα η Φάμπρικα του

Εμπειρικού χρήζουν άμεσης ανακατασκευής και αποκατάστασης ώστε να μετατραπούν σε επισκέψιμους χώρους και να διαμορφωθούν ως πολιτιστικά ή συνεδριακά κέντρα (π.χ. Πύργος Αγαδάκη) όπως έχει ζητηθεί από την τοπική κοινωνία. Η επανάχρηση της Φάμπρικας ως αλευρόμυλος και ως οικομουσείο, σε συνδυασμό με την πώληση τοπικών προϊόντων που θα κατασκευάζονται εκεί, θα αποτελούσε σημαντικό βήμα για την ανάδειξη του φυσικού και τεχνολογικού πολιτιστικού αποθέματος του νησιού.

Εικόνα 6.5 Απεικόνιση Πολιτιστικής Διαδρομής IV

Πηγή: Υπόβαθρο: Χάρτης πεζοπορικών διαδρομών-μονοπατιών Ανδρου, εκδόσεις ανάβαση, ίδια επεξεργασία

Χάρτης 6.3 Απεικόνιση Πολιτιστικών Πόρων & Προτεινόμενων Πολιτιστικών Διαδρομών Νήσου Άνδρου

Πηγή: Υπόβαθρο: Χάρτης πεζοπορικών διαδρομών-μονοπατιών Άνδρου, εκδόσεις ανάβαση, ίδια επεξεργασία

6.4.1.5 Γενικές Κατευθύνσεις για τη Βιωσιμότητα των Πολιτιστικών Διαδρομών

Οι πολιτιστικές διαδρομές που προτάθηκαν έχουν ως γενική αρχή την προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς της Άνδρου και της ανάδειξής τους, όπως έχει προταθεί και από τα υπάρχοντα αναπτυξιακά σχέδια και τα εγκεκριμένα χωροταξικά. Η Άνδρος, ως προορισμός σαββατοκύριακου με σημαντικά μνημεία μπορεί να καθιερωθεί ως πολιτιστικός τουριστικός προορισμός, μικρής διαμονής μεν αλλά άνευ εποχής δε. Δεδομένου ότι υπάρχουν πολλά πολιτιστικά αγαθά, είναι απαραίτητη η αξιοποίηση και προβολή τους, ώστε να προσελκύσουν τον πολιτιστικό τουρίστα, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Προκείμενου να πραγματοποιηθούν αυτοί οι στόχοι, πέρα από την δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών και μουσειολογικών διαδρομών, απαιτείται η χαρτογράφηση τους και η προβολή τους στην εγχώρια και διεθνή αγορά αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες όπως θα αναλυθεί στο παρακάτω υποκεφάλαιο.

Επίσης προτείνεται η σύσταση φορέα διαχείρισης ή η ανάληψη αυτού του καθήκοντος από την Τουριστική Επιτροπή του Δήμου, για τη διαμόρφωση, πλήρη οργάνωση των διαδρομών και τον συντονισμό μεταξύ των Μουσείων, της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων, του Δήμου και των ιδιοκτητών των Μνημείων.

Η πρόσβαση επίσης στα μνημεία και στους αρχαιολογικούς χώρους είναι δύσκολη. Πέρα από την διάνοιξη των μονοπατιών, τη σήμανση και συντήρηση τους που έχει ήδη πραγματοποιηθεί σε κάποιο βαθμό με ιδιωτικές πρωτοβουλίες, είναι αναγκαίο να εξυπηρετείται το κοινό από συχνά μέσα μεταφοράς που θα εξασφαλίσουν την πρόσβαση του κοινού στους πολιτιστικούς χώρους και τη λειτουργία των πολιτιστικών διαδρομών. Η ύπαρξη κοινού εισιτηρίου και ξεναγήσεων από καταρτισμένο προσωπικό, θα καταστήσουν σαφέστατα πιο ελκυστικές τις πολιτιστικές διαδρομές. Γενικότερα ένα πρόγραμμα εκπαιδευτικού τουρισμού, με συνεργασία του Δήμου, των τουριστικών επιχειρήσεων, των ξενοδοχειακών μονάδων καθώς και των πολιτιστικών χώρων και των διαχειριστών τους, μέσω μιας ολοκληρωμένης προσφοράς με μειωμένες τιμές για τη διαμονή, την εστίαση και τις επισκέψεις, θα αποτελούσε σημαντικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη πολιτιστικού τουρισμού στην Άνδρο.

Τέλος, η τακτική συνδιοργάνωση ημερίδων, εκθέσεων, συνεδρίων κι άλλων επιμορφωτικών εκδηλώσεων πέρα από την εαρινή περίοδο , αλλά κυρίως τα σαββατοκύριακα της χειμερινής περιόδου θα εξασφαλίσουν την επιτυχία της πρότασης.

6.4.2 Νέες Τεχνολογίες και Πολιτιστικός Τουρισμός

Η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της σύγχρονης πολιτιστικής δραστηριότητας με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών είναι ένα κρίσιμο στοιχείο για κάθε τόπο, ώστε να αποκτήσει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα και να διαμορφώσει μια σύγχρονη τουριστική πολιτική (Καραχάλης, 2006). Άλλωστε ο ανταγωνισμός και οι νέες τάσεις στη διεθνή και εγχώρια αγορά επιτάσσουν τον εκσυγχρονισμό στα μέσα προβολής και στο τουριστικό management.

Η αναβάθμιση του διαδικτυακού τόπου του Δήμου Άνδρου είναι απαραίτητη, όπως και η δημιουργία ενός portal με την καταγραφή των πολιτιστικών χώρων που λειτουργούν στο νησί, με πληροφορίες για τις δράσεις τους , την πρόσβαση, τις παροχές ενώ παράλληλα θα λειτουργεί ως χώρος ανταλλαγής εμπειριών από τουρίστες που ήδη έχουν επισκεφθεί αυτούς τους χώρους. Σκοπός αυτής της πλατφόρμας ενημέρωσης και επικοινωνίας είναι η παρουσίαση ενός ολοκληρωμένου τουριστικού προϊόντος, καθώς όπως προέκυψε από την έρευνα του Επιμελητήριου Κυκλάδων, οι περισσότεροι τουρίστες οργανώνουν τις διακοπές τους μέσω του Διαδικτύου.

Η ψηφιοποίηση των ιστορικών μνημείων, των πολιτιστικών χώρων, της τοπικής παράδοσης και των πολιτιστικών διαδρομών που προτάθηκαν παραπάνω, αποτελεί σημαντικό τμήμα ενός σχεδίου προβολής της Άνδρου που θα προωθήσει την ελκυστικότητα του προορισμού.

Η σύνδεση της καινοτομίας και του πολιτισμού μέσω της δημιουργίας πολυχώρων ψηφιακής αναπαράστασης, όπως ήδη λειτουργεί το Ψηφιακό Μουσείο Άνδρου, ενισχύει τον πολιτιστικό τουρισμό. Με τις καινοτομικές μεθόδους ο επισκέπτης έχει πλέον τη δυνατότητα να ζήσει ιστορικά γεγονότα και να κινηθεί διαδραστικά μέσα σε αυτά, να ξεναγηθεί σε ιστορικούς χώρους με τη βοήθεια οπτικοακουστικών μέσων ή να λάβει πληροφορίες για την περιοχή που επισκέπτεται με τη βοήθεια σύγχρονων μέσων (Καραχάλης, 2006).

Οι εφαρμογές (applications) για προορισμούς που εγκαθίστανται στα έξυπνα τηλέφωνα (smartphone) , λειτουργούν σαν ψηφιακοί ταξιδιωτικοί οδηγοί. Αποτελούν μία σύγχρονη μέθοδο, η οποία θα παρέχει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να λαμβάνει πληροφόρηση- απευθείας από την συσκευή του κινητού του τηλεφώνου - για μια σειρά θεμάτων τουριστικού ενδιαφέροντος. Μέσω της δράσης αυτής, που αξιοποιεί στο έπακρο τις σύγχρονες τεχνολογίες, επιδιώκεται η βέλτιστη πληροφόρηση των επισκεπτών του Δήμου και παράλληλα η ανάδειξη του περιβαλλοντικού, πολιτιστικού και ιστορικού αποθέματος της Άνδρου έχοντας ως βασικό στόχο την αύξηση της τουριστικής επισκεψιμότητας των πολιτιστικών και ιστορικών χώρων και μνημείων του Δήμου καθώς κι άλλων σημείων υψηλού τουριστικού ενδιαφέροντος , τη βελτίωση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος καθώς και την πληρέστερη ενημέρωση και πληροφόρηση των επισκεπτών σε πραγματικό χρόνο. Οι υπάρχουσες εφαρμογές για την Άνδρο (π.χ. Discover Andros) σε μια προσπάθεια αναβάθμισης, θα ήταν καλό να εντάξουν στο περιεχόμενο τους τις προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές και να ενημερώνουν το κοινό και τους χρήστες τους, για τις δράσεις των πολιτιστικών φορέων και των πολιτιστικών συλλόγων.

6.4.3 Λοιπές Κατευθύνσεις

Ο τουριστικός σχεδιασμός και η δημιουργία πολιτιστικής πολιτικής για την ενίσχυση του πολιτισμικού τουρισμού στην Άνδρο, αποτελεί δομικό στοιχείο της πρότασης πάνω στο οποίο στηρίζεται και η διαμόρφωση των πολιτιστικών διαδρομών. Ωστόσο, απαιτείται και μια σειρά από άλλες προτάσεις, όπως έχουν διατυπωθεί και στον επιχειρησιακό προγραμματισμό του Δήμου.

Ένα βασικό συστατικό επιτυχίας είναι η προσαρμογή της τοπικής κοινωνίας και η δεκτικότητά της στις εναλλακτικές προσεγγίσεις του τουρισμού. . Μέσω των συλλόγων επαγγελματιών, του Δήμου, του Επιμελητηρίου Κυκλάδων και συναφών φορέων πρέπει να διοργανωθούν υποδομές προώθησης και προγράμματα ενημέρωσης, εκπαίδευσης και τουριστικής κατάρτισης των τοπικών πληθυσμών. Παράλληλα πρέπει να στηριχθεί και να προβληθεί το έργο των πολιτιστικών συλλόγων και η ένταξη των δράσεών τους, στα ψηφιακά μέσα προβολής του νησιού.

Συγκεκριμένα για την περίπτωση μελέτης, προτείνεται επίσης, η δημιουργία νέων πολιτιστικών χώρων , πέρα από τους υφιστάμενους. Δεδομένης της ύπαρξης σημαντικών νερόμυλων στην περιοχή των Φρουσαίων , από τους οποίους διέρχεται σημαντικό μονοπάτι, η δημιουργία ενός μουσείου υδροκίνησης θα αποτελούσε έναν ακόμη σημαντικό πολιτιστικό χώρο.

Τέλος, οι διεθνείς τουριστικές εκθέσεις που διοργανώνονται στις ευρωπαϊκές πόλεις ανά έτος, αποτελούν μια σημαντική ευκαιρία για την τουριστική προβολή της Άνδρου. Ήδη για το έτος που διανύουμε , η νεοσύστατη Τουριστική Επιτροπή του Δήμου μέσω της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου, θα συμμετάσχει στις εκθέσεις «Vakantiebeurs» στην Ουτρέχτη της Ολλανδίας, στην «BIT» του Μιλάνο, στην «Greeklant Panorama» στην Στοκχόλμη, στην ITB στο Βερολίνο και στην «Salon mondial de tourisme» στο Παρίσι. Προς το παρόν ο δήμος έχει στραφεί στην ανάδειξη του πεζοπορικού τουρισμού, με την έκδοση πεζοπορικών χαρτών, κ.ά. Ωστόσο, η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και των ευκαιριών για πολιτιστικό τουρισμό πρέπει να επισημανθεί , ιδιαίτερα σε τόσο σημαντικές αγορές.

6.4.4 Marketing-Branding Τύπου

Σημαντικό ρόλο στον τουριστικό σχεδιασμό μιας περιοχής αποτελεί το μάρκετινγκ τύπου. Το μάρκετινγκ τύπου κατά τους Hospers και Pen είναι μια *«μακροπρόθεσμη διαδικασία ή στρατηγική αλληλένδετων ενεργειών και μέτρων με σκοπό τη διατήρηση ή αύξηση της ελκυστικότητας ενός τόπου για συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού»*. Η σημασία του μάρκετινγκ για τον τουριστικό σχεδιασμό ενός προορισμού είναι μεγάλη. Χάρη στο μάρκετινγκ μπορεί να προσαρμόζεται ο σχεδιασμός στους μηχανισμούς της προσφοράς, της ζήτησης και του ανταγωνισμού. Υπό το πρίσμα αυτό, το μάρκετινγκ τουριστικών περιοχών περιλαμβάνει τον προγραμματισμό, την εκτέλεση, και τον έλεγχο όλων των δραστηριοτήτων μιας τουριστικής περιοχής που απευθύνονται στις εν ενεργεία και εν δυνάμει τουριστικές αγορές-στόχους (Froembling,1993).

Το branding από την άλλη αφορά την απόδοση μιας συγκεκριμένης χωρικής ταυτότητας σε μια περιοχή, ώστε να διαμορφωθεί μια κεντρική ιδέα για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Στόχος είναι να συνδεθεί η περιοχή με μια ιδιαίτερη ταυτότητα (Δέφνερ και Καραχάλης 2012). Μέσα από τον προσδιορισμό και την αξιολόγηση των

ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε τόπου, υιοθετούνται και εφαρμόζονται συγκεκριμένες πολιτικές ανταγωνιστικότητας και στρατηγικά σχέδια με όραμα την προσέλκυση νέων επενδύσεων και την αύξηση της τουριστικής ζήτησης.

Η Άνδρος χρειάζεται την εφαρμογή ενός σχεδίου μάρκετινγκ που θα την καθιερώσει ως έναν από τους σημαντικότερους προορισμούς για πολιτιστικό τουρισμό στις Κυκλάδες. Στόχος είναι να υπάρξει τουριστική κίνηση όλο το έτος σε συνδυασμό με πολιτιστικές δράσεις που θα διεξάγονται ανελλιπώς το καλοκαίρι και τα Σαββατοκύριακα της χειμερινής περιόδου. Το νησί, μέσω των μοντέλων του μάρκετινγκ θα διαμορφώσει τη δική του ταυτότητα και αναγνωρίσιμη επωνυμία (brand name) ώστε οι υφιστάμενοι και δυνητικοί επισκέπτες αλλά και η κοινή γνώμη να συνδέσουν τον Άνδρο με την πολιτιστική της κληρονομιά και να αναπτυχθεί η αναγνωρίσιμη επωνυμία του τόπου με έμφαση στον πολιτισμό (Ψαρρού, 2013).

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί η συμβολή μιας πρόσφατης ταινίας στην προβολή της Άνδρου. Η «Μικρά Αγγλία», πέρα από σπουδαίο μυθιστόρημα μεταφρασμένο σε πολλές ξένες γλώσσες, έγινε πρόσφατα ταινία που απέσπασε διθυραμβικές κριτικές και αρκετά βραβεία από εθνικούς και διεθνείς θεσμούς και φεστιβάλ κινηματογράφου (<http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=629876>, πρόσβαση στις 30-1-2015). Η ταινία είναι γυρισμένη εξ' ολοκλήρου στην Άνδρο αναδεικνύοντας την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά της και τα σπουδαία αρχιτεκτονικά της μνημεία. Η προβολή και η επιτυχία της πέρα από τα σύνορα της χώρας μας, αποτελεί σίγουρα μοναδική ευκαιρία για την προβολή της Άνδρου στη διεθνή τουριστική αγορά. Το προσωνύμιο «Μικρά Αγγλία» αποδίδεται στην Άνδρο, εξαιτίας της μακράς ναυτικής της παράδοσης, ωστόσο μπορεί να αποτελέσει επιτυχημένο brand name, τονώνοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ιστορικά στοιχεία του νησιού κι αναδεικνύοντας δυναμικά την Άνδρο ως σημαντικό τουριστικό προορισμό.

7.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο για κάθε τόπο, καθώς αποτελεί σημαντική πλουτοπαραγωγική δύναμη. Η χώρα μας δρέπει τα οφέλη πολλά χρόνια τόσο όσο και τις επιπτώσεις του στη μαζική μορφή του. Δεδομένου της ύπαρξης σημαντικής πολιτιστικής κληρονομιάς, για την οποία η Ελλάδα δέχεται εκατομμύρια αφίξεις ετησίως, κατανοούμε την αναγκαιότητα της προώθησης του πολιτιστικού τουρισμού, ως μια ευκαιρία για να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του κλάδου.

Ο πολιτιστικός τουρισμός συνιστά μια εναλλακτική στρατηγική ανάπτυξης σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο, στόχος του οποίου είναι η μετατροπή των περιοχών με πολιτιστικό ενδιαφέρον σε ιδανικούς τουριστικούς προορισμούς. Η αξιοποίηση του τοπικού πολιτιστικού κεφαλαίου, μέσα από τον πολιτιστικό τουρισμό, συμβάλλει καθοριστικά στην βιώσιμη ανάπτυξη και αειφορία. Η Άνδρος συνιστά ιδιαίτερη περίπτωση ανάπτυξης πολιτιστικού τουρισμού χάρη στην πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και υποδομή που διαθέτει. Σκοπός ήταν η διαμόρφωση εξειδικευμένων προτάσεων, για την πλήρη ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων δίνοντας λύσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος της τουριστικής εποχικότητας.

Η Άνδρος στηρίζει σε μεγάλο βαθμό την τουριστική της ανάπτυξη στον πολιτιστικό της πλούτο. Ωστόσο έχει να αντιμετωπίσει κάποιες ελλείψεις και δυσκολίες προκειμένου να ανταποκριθεί στον στόχο της. Ο αρχαιολογικός θησαυρός του νησιού κεντρίζει σίγουρα το ενδιαφέρον του πολιτιστικού τουρίστα. Η ανεπαρκής προστασία των αρχαιολογικών χώρων όμως, συνεπάγεται ένα σοβαρό τοπικό πρόβλημα. Συνεπώς, χρήζει άμεσης ανάγκης η ολοκλήρωση των ανασκαφών, η περίφραξη και κατάλληλη διαμόρφωση των αρχαιολογικών χώρων του νησιού καθώς και η διάνοιξη δρόμων που θα τους καθιστά προσβάσιμους. Με αυτό τον τρόπο, οι υπάρχοντες αρχαιολογικοί χώροι θα γίνουν επισκέψιμοι αποφέροντας νέες θέσεις εργασίας και τόνωση της τοπικής οικονομίας.

Τα μνημεία της αμυντικής και ιδιωτικής αρχιτεκτονικής του νησιού από τα βυζαντινά χρόνια μέχρι και τον 19^ο αι. , αποτελούν σημαντικά πολιτιστικά αγαθά ιδιαίτερου ενδιαφέροντος. Ο μουσειακός πλούτος του νησιού, αποτελεί σαφώς ένα σημαντικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού. Ιδιωτικές πρωτοβουλίες και πολιτιστικοί σύλλογοι συνδράμουν στην ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας του

νησιού. Οι προτάσεις που διατυπώθηκαν απαιτούν τη συντονισμένη δράση των ιθυνόντων κι αφορούν συγκεκριμένες δράσεις.

Η καταγραφή των πολιτιστικών πόρων και η ψηφιοποίηση τους , καθώς και η ένταξη τους σε κοινά δίκτυα είναι μονόδρομος για την διαμόρφωση ενός πολιτιστικού προορισμού. Η ενοποίηση και δικτύωση του μουσειακού και αρχιτεκτονικού πλούτου, με τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών που αποτελούν ένα ταξίδι στην ιστορία και παράδοση της Ανδρου είναι η κινητήριος δύναμη για μια σειρά από εξειδικευμένες δράσεις. Η χρήση νέων τεχνολογικών μέσων και η διαμόρφωση ενός σχεδίου τουριστικού μάρκετινγκ, θα αναζωογονήσουν τον τουρισμό του νησιού με έμφαση στον πολιτισμό του, επιδιώκοντας την εξασφάλιση της αξιοποίησης των τοπικών πολιτιστικών στοιχείων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αναπτυξιακή Ανδρου Α.Ε. (2000): *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού- Κατάρτιση στην Περιήγηση*.

Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων Α.Ε. και Σύνδεσμος Δήμων Ανδρου (2003) *Αειφορική Ανάπτυξη νήσου Ανδρου*.

Αναστασίου, Γ. (2004): *Οδοιπορικό στην Ανδρο: Πολιτιστικός και Περιηγητικός Οδηγός*. Σύρος: Πολιτιστική εταιρία Αρχιπέλαγος.

Αποστολοπούλου, Μ. (2007): *Το Μάρκετινγκ Τουριστικών Προϊόντων Πολιτισμικού Τουρισμού: Η Περίπτωση του Μυστρά*. Διπλωματική Εργασία. Αθήνα: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.

Αυγερινού-Κολώνια, Σ. (1995): «Πολιτιστικές τουριστικές διαδρομές. Δρόμοι Διαλόγου και Ανάπτυξης». Σύγχρονα θέματα, τεύχος 55, Αθήνα 1995, σελ.104-111.

Δήμος Ανδρου: *Ειδική Έκθεση για τη δημιουργία Περιφερειακού Πάρκου του Ν.3937/2011 στη νήσο Ανδρο*, Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (έρευνα). Αθήνα, Νοέμβριος 2013.

Δέφνερ, Αλ. (1999): «Πολιτιστικός Τουρισμός και Δραστηριότητες Ελεύθερου Χρόνου: Η επίδραση στη λειτουργία των πόλεων», στο Οικονόμου, Δ., Πετράκος, Γ., *Η Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας-Gutenberg.

Δέφνερ, Α., Καραχάλης, Ν. (επιμ.) (2012) : *Marketing και Branding Τόπου. Η Διεθνής Εμπειρία και η Ελληνική Πραγματικότητα*!. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2012) : *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2012-2014*, διαθέσιμο στο http://www.notioaigaio.gr/ckfinder/userfiles/files/%CE%95%CE%A0%20%CE%A0%CE%9D%CE%91_%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%9F_%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%94%CE%9F%CE%A4%CE%95%CE%9F_27_09.pdf, πρόσβαση στις 2/2/2015) .

Θεωδοροπούλου, Ε. (2006): *Σημειώσεις για το μάθημα: Αειφόρος Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*. Αθήνα: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.

Καραπιέρης, Λ. (1964): *Το κλίμα της Ανδρου*. Δημοσιεύματα εργαστηρίου περιγραφικής Μετεωρολογίας. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών.

- Καραχάλης, Ν. (2006): «Ο ρόλος των νέων τεχνολογιών και της εικονικής πραγματικότητας στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στις ελληνικές περιφέρειες-Η περίπτωση της Στερεάς Ελλάδας», στο Κοκκώσης, Χ., Φώτης, Γ., *Περιφερειακή Επιστήμη και Πολιτική: Ελλάδα και Βαλκάνια*, σελ. 173-184. Αθήνα: Ελληνικό τμήμα Ευρωπαϊκής Εταιρίας Περιφερειακής Επιστήμης – Γκοβόστη.
- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π., Γκρίμπα, Ε. (2011): *Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Αθήνα: Κριτική.
- Κομίλης, Π., Βαγιόνης, Ν. (1999): *Τουριστικός Σχεδιασμός*. Αθήνα :Προπομπός.
- Κόνσολα, Ντ. (2013): «Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικού Τουρισμού για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, Εισήγηση στο 11^ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο-2013 (ERSA-GR), Πάτρα, 14-15 Ιουνίου.
- Κόνσολα, Ντ. (2006) :*Πολιτιστική ανάπτυξη και πολιτική*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κωστάκης, Μ. (2003): «Τουρισμός-Πολιτισμός. Η διεθνής εμπειρία» ,εισήγηση στο *Πολιτιστικός Τουρισμός και Ανάπτυξη*, Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης, Ινστιτούτο Επιμόρφωσης.
- Λυγίζος, Γ. (1983): *Παλιά Αντριώτικα Σπίτια*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Μαγουλάς, Κ. & Παππάς, Ν. (2008): *Τουρισμός*. Εκπαιδευτικό υλικό στο πλαίσιο του Έργου «Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων ΙΙ», Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ, ΥΠ.Ε.Π.Θ, Μέτρο 1.1. Ενέργεια 1.1.2.Β. , <http://repository.edulll.gr/edulll/> , πρόσβαση στις 29-10-2014.
- Μαϊστρου, Ε. (2001): «Τουριστική Ανάπτυξη και Πολιτιστική Ταυτότητα. Ο πολλαπλός ρόλος του αρχιτέκτονα», Εισήγηση στο «Πολιτιστικό περιβάλλον και τουρισμός. Ο ρόλος του αρχιτέκτονα» Καβάλα 2001. Αθήνα: εκδόσεις ΤΕΕ.
- Μαραβέγιας, Ν. (2004): «Η σύνδεση του τουρισμού με την πολιτιστική παράδοση ενός τόπου αποτελεί τον πιο κρίσιμο παράγοντα για την ανάπτυξη τουρισμού υψηλής ποιότητας», Νέα Διάσταση, τεύχος 4, Απρίλιος-Μάιος, σελ. 4.
- Μπακάλη, Μ.(2006): *Έρευνα για την αειφόρο ανάπτυξη στην Ανδρο*. Αθήνα: Δίκτυο Αειφόρων Νήσων Δάφνη, διαθέσιμο στο <http://www.itia.ntua.gr/dafni/>, πρόσβαση στις 2/2/2015).
- Μοίρα, Π. (2009) : *Θρησκευτικός Τουρισμός*. Αθήνα:Interbooks.
- Μοίρα, Π., Παρθένης Σπ. (2011) :*Πολιτισμικός-Βιομηχανικός Τουρισμός*. Αθήνα: Ανοικτή Βιβλιοθήκη.
- Πασχάλης, Δ. (1925) :*Ιστορία της Νήσου Ανδρου*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Πρόγραμμα Life, Δράση A.1 Εκπόνηση Διαχειριστικού Σχεδίου της Ζώνης Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) Άνδρου (2012), διαθέσιμο στο <http://www.androslife.gr/>, πρόσβαση στις 2/2/2015.

Σπιλάνης, Γ. (2000) «Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη. Η περίπτωση των νησιών του Αιγαίου», σε Τσάρτας Π. (επιμ.), *Τουριστική ανάπτυξη. Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εξάντας.

Ταμουραντζή, Α. (2008): *Ανάλυση του οικιστικού δικτύου της νήσου Άνδρου Διαφοροποιήσεις - Μετασχηματισμοί – Προοπτικές*. Διπλωματική Εργασία., Επιβλέπων καθηγητής: Σαγιάς, Ι. Αθήνα: Τμήμα Αγρονόμων & Τοπογράφων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Τελεβάντου, Χ. (1996): *Άνδρος, τα Μνημεία και το Αρχαιολογικό Μουσείο*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Φιλιπποπούλου, Α.(επιμ.) (2003): *Το ταξίδι στον αρχαίο κόσμο*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Ψαρρού, Μ. (2013) : «Η Αξιοποίηση του πολιτισμού για την ανάδειξη ενός επώνυμου προορισμού» στο *Νήσος Άνδρος 2013/7*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Νομοθετικό Πλαίσιο

Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, ΦΕΚ 128/Α/03.07.2008, διαθέσιμο στο <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=znJpFQj917U%3d&tabid=513&language=el-GR> , πρόσβαση στις 2/2/2015.

«Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Χώρας, Μπατσίου και όρμου Κορθίου Άνδρου (Ν. Κυκλάδων), ΦΕΚ 1040/Δ/16-10-1987.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού , ΦΕΚ 1138 Β/11.06.2009, διαθέσιμο στο <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=v1z2MuVqGmE%3d&tabid=513>, πρόσβαση στις 2/2/2015.

Νόμος 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», ΦΕΚ/87/Α/2010.

«Καθορισμός Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε.), κατωτάτου ορίου κατάτμησης και λοιπών όρων και περιορισμών δόμησης στην εκτός εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχή του Δήμου Άνδρου της Νήσου Άνδρου και στις νησίδες Γαυριονήσια (Ν. Κυκλάδων)», ΦΕΚ 291/ΑΑΠ/4-11-2011.

«Καθορισμός Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε.), κατωτάτου ορίου κατάτμησης και λοιπών όρων και περιορισμών δόμησης στην εκτός εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφισταμένων του έτους 1923 περιοχή της κοινότητας Γαυρίου νήσου Άνδρου (Ν. Κυκλάδων)», ΦΕΚ 179/Δ/7-3-1997.

«Καθορισμός ζώνης Α' Απολύτου Προστασίας του αρχαιολογικού χώρου Παλαιόπολη;-Χρήσεις Γης-Οριοθέτηση ζώνης Β' προστασίας (Ζώνη Β1,Β2) εντός αυτού.»ΦΕΚ 74/Β/4-2-1998.

«Κήρυξη του λόφου Υψηλή της Κοινότητας Απροβάτου Άνδρου ως αρχαιολογικό χώρο», ΦΕΚ 290/Β/30-5-1983 .

«Κήρυξη περιοχής «Πλάκας» Κοινότητας Καππαριάς Άνδρου ως αρχαιολογικού χώρου», ΦΕΚ 594/Β/16-7-97.

«Κήρυξη του αρχαιολογικού χώρου Ζαγοράς στην Άνδρο» ,ΦΕΚ 305/Β/31-5-1983.

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, διαθέσιμο στο

<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=iq2HrVGxFO8%3D&tabid=514&language=el-GR> , πρόσβαση στις 2/2/2015.

«Περί χαρακτηρισμού ως Παραδοσιακών Οικισμών τινών του κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών», ΦΕΚ594/Δ/13-11-1978.

« Περί κηρύξεως ως αρχαιολογικού χώρου περιοχής εν Άνδρω», ΦΕΚ 399/Β/5-6-1972.

«Περί χαρακτηρισμού ως ιστορικών μνημείων Ιερών Μονάδων και Ναών», ΦΕΚ 166/Β/3-11/1947.

«Περί κηρύξεως ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του μεσαιωνικού Πύργου Μπίστη-Μουβελά στα Απατούρια, κοντά στις Στενιές Άνδρου» ΦΕΚ 207/Β/9-4-1981

« Συμπλήρωση κήρυξης-οριοθέτηση αρχαιολογικού χώρου Παλαιόπολης Άνδρου», ΦΕΚ 619/Β/23-7-1997.

«Χαρακτηρισμός ως ιστορικών διατηρητέου μνημείου Ατμόμυλου Εμπειρικού στις Στενιές Άνδρου»,ΦΕΚ 495/Β/9-7-1991.

«Χαρακτηρισμός οικισμών του Νομού Κυκλάδων ως παραδοσιακών και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης αυτών», ΦΕΚ 504/Δ/14-07-1988.

«Χαρακτηρισμός ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου του Πύργου Αγαδάκη στα Απατούρια Άνδρου»,ΦΕΚ 618/Β/12-10-1992

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

Andriotis, K. (2000): Local Community Perceptions of Tourism as a Development Tool: The Island of Crete. Unpublished PhD Thesis, Bournemouth: Bournemouth University.

Apostolopoulos, A., Leontidou, L., Loukissas, P. (2001): *Mediterranean Tourism: Facets of Socioeconomic Development and Cultural Change (Routledge Advances in Tourism)*. Weybridge: Routledge.

Clawson, M., & Knetsch, J.L. (1996): *Economics of Outdoor Recreation*. Baltimore, MD: John Hopkins University Press.

Eadington, W.R. & Smith, V.L. (1992): Introduction: The emerge of alternative forms of tourism, στο Spith, V.L. and Eadington, W.R. (eds), *Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*. Chichester: Willey, pp. 1-12.

European Travel Commission (2014): *European Tourism 2014-Trends & Prospects*, Brussels: ETC Market Intelligence Report

Fokiali, P. (2002): One Tale and Four Truths in Economic Analysis, στο: *Intercultural Approach of Myths, Mathematics and Learning Disabilities in the Information Society*, (eds) Kaila M., Kalavasis F., Polemikos N., Rhodes: University of the Aegean, Interreg II.

Frombling, S. (1993): "Regionalmarketing Munsterland" in Meffert, H., *Tourismus Management*. Berlin-New York: Walter de Gruyter

Gibson, J. (1993): "Economic Adaptation: Alternatives for Non Metropolitan Areas". San Francisco: Westview Press, Inc.

Hannerz, U. (1990): "Cosmopolitans and Local in World Culture". *Theory Culture Society*, vol. 7: 237-251.

Heinze, T. (2002): *Kultursponsoring, Museumsmarketing, Kulturtourismus, ein Leitfaden fuer Kulturmanager*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.

Hospers, G.J., Pen, C.J. (2011): "Oost west, thuis best: citymarketing en verhuisgedrag" in: Hospers, G.J., Verheul, W.J. & Boekema, W.J. (eds.), *Citymarketing voorbij de hype: ontwikkelingen, analyse en strategie*, Den Haag: Boom Lemma, , pp. 79-87

Hunziker, W. & Kraft, K. (1942): *Grundriss der Allgemeinen Fremdenverkehrslehre [Outline of the general teaching of tourism]*. Zurich: Polygraphischer Verlag AG.

Jansen, M. & Dietvorst, A. (1987): *Leisure, Recreation and Tourism: a Geographic View on Integration, Special Issue: 'Interrelationships of Leisure, Recreation and Tourism'*. 14:361-375.

Loulanski, T. (2006): “revising the Concept for Cultural Heritage: the Argument for a Functional Approach”. *International Journal of Cultural Property*, 13:207-233.

Mathieson, A. & Wall, G. (1982): *Tourism: Economic Physical and Social Impacts*. USA: Longman House.

McKercher, B. and du Cross, H. (2002): *Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*. London: Routledge.

Merriman, N. (2004): *Public Archaeology*. London: Routledge

Moutafi, G. (2004): “Tourism Research on Greece: A Critical Overview”. *Annals of Tourism Research*, vol.31, no 3, January 3: 157 – 179.

Pappas, N. (2001): *Tourism in Higher Education: The Tourism Curriculum in the Island of Crete, Greece, According to the Tourism Industry's Influences and the Provided Education*. England: University of Surrey.

Richards, G. (1996): *Cultural Tourism in Europe*. Wallingford: CABI.

Richards, G. (2005): “City Tourism & Culture the European Experience”. Brussels: ETC.

Richards, G. (2011): “Tourism trends: The convergence of culture and tourism”.

Roth, P. (1998): “Marketing im Kulturtourismuw-Teil II”, in *Marketing im Kulturtourismus*. Hagen: FernUniversitaet-Gesamthochschule.

Smith, G. (1993): “Tourism in a Global Context: The Case of Frequent Traveler Programs”. *Journal of Travel Research*, vol 31, no 3, January 3:20-27.

Stanners, D. & Bourdeau, P. (1991): *Europe's Environment. The Dorbis Assessment*. Copenhagen. European Environment Agency.

Swarbrooke, J. (1999) : *Sustainable Tourism Management*. Wallingford: CABI .

Theobald, W.F. (1994): *Global tourism: The next decade*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Tsartas, P. (2003): “Tourism Development in Greek Insular and Coastal Areas: Sociocultural Changes and Crucial Policy Issues”, *Journal of Sustainable Tourism*, 11: 2, 116 — 132

Tylor, E. (1871) : Primitive Culture. London: John Murray.

Διαδικτυακοί Τόποι

Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, <http://www.yrai.gr/>, πρόσβαση στις 1/2/2015

Δήμος Άνδρου, www.andros.gr, πρόσβαση στις 1/2/2015

Ελληνική Εταιρεία Δημογραφικών Μελετών (ΕΔΗΜ), <http://gisc.gr/hellenic-society-of-demographic-studies/>, πρόσβαση στις 2/2/2015

Ελληνική Στατιστική Αρχή(ΕΛ.ΣΤΑΤ.) , <http://www.statistics.gr/>, πρόσβαση στις 15/1/2015

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), <http://www.gnto.gov.gr/>, πρόσβαση στις 15/1/2015

Ένωση Ανδρίων Επιστημόνων, <http://www.androsscientists.gr/>, πρόσβαση στις 15/1/2015.

Επιμελητήριο Κυκλάδων, <http://www.e-kyklades.gr/>, πρόσβαση στις 1/2/2015

Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020,Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου <http://www.aegean2020.gr/site/index.php/pnai/79-agrotiki-anaptiksi>, πρόσβαση στις 1/2/2015

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Άνδρου 2011-2015, Δήμος Άνδρου διαθέσιμο στο [file:///C:/Users/Z%CE%9B%CE%9A/Downloads/%CE%9244%CE%9E%CE%A9%CE%A8%CE%99-%CE%9E9%CE%A3%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Z%CE%9B%CE%9A/Downloads/%CE%9244%CE%9E%CE%A9%CE%A8%CE%99-%CE%9E9%CE%A3%20(1).pdf), πρόσβαση στις 1/2/2015

Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων , Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, www.demography-lab.prd.uth.gr, πρόσβαση στις 2/2/2015

Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων , Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, www.demography-lab.prd.uth.gr, πρόσβαση στις 2/2/2015

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, http://ec.europa.eu/index_el.htm, πρόσβαση στις 31/1/2015

Λαογραφικό Μουσείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς Συνετίου, <http://www.syneti.8m.com/>, πρόσβαση στις 2/2/2015

Μουσείο Ελιάς Κυκλάδων, <http://www.musioelias.gr/>, πρόσβαση στις 2/2/2015

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Ιδρύματος Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή, <http://www.moca-andros.gr/>, πρόσβαση στις 2/2/2015

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Κυκλάδων (ΞΕΕ) , <http://www.grhotels.gr/>, πρόσβαση στις 12/12/2015.

Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) , <http://sete.gr/>, πρόσβαση στις 3/12/2015.

Τουριστική Αγορά, <http://www.touristiki-agera.gr/article.asp?ID=2203>, πρόσβαση στις 31/1/2015

Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης Περιβάλλοντος & Ενέργειας-Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000, <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432>, πρόσβαση στις 2/2/2015

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, <http://www.yppo.gr/>, πρόσβαση στις 2/2/2015

Ψηφιακό Μουσείο Άνδρου, <http://www.e-museum.gr/>, πρόσβαση στις 2/2/2015

Association for Tourism and Leisure Education (ATLAS), <http://www.atlas-euro.org/>, πρόσβαση στις 31/1/2015

Charts, Interreg IVC ,<http://www.charts-interreg4c.eu/>, πρόσβαση στις 4/12/2015

Culture Heritage Tourism, <http://www.culturalheritagetourism.org/>, πρόσβαση στις 31/1/2015

European Institute of Cultural Routes, <http://www.culture-routes.lu/>, πρόσβαση στις 31/1/2015

European Cultural Tourism Network (ECTN), <http://www.ectn.eu.com/>, πρόσβαση στις 31/1/2015

International Air Transport Association (IATA), <http://www.iata.org/>, πρόσβαση στις 1/2/2015.

International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), Charter 1999, <http://www.international.icomos.org/>, πρόσβαση στις 31/1/2015

Plan Bleu planbleu.org/sites/default/files/upload/files/smdd_uk.pdf, πρόσβαση στις 2/2/2015

United Federation of Travel Agents' Associations (UFTAA), <http://www.uftaa.org/>, πρόσβαση στις 1/2/2015

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), <http://en.unesco.org/>, πρόσβαση στις 1/2/2015

World Tourism Organization (UNWTO), <http://www2.unwto.org/>, πρόσβαση στις 2/2/2015

World Travel & Tourism Council (WTTC), <http://www.wttc.org/>, πρόσβαση στις 2/2/2015

www.androsinfo.gr/, πρόσβαση στις 2/2/2015

www.androsroutes.gr, πρόσβαση στις 2/2/2015

www.enet.gr/?i=news.el.article&id=291309, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, πρόσβαση στις 1/2/2015

www.tovima.gr/culture/article/?aid=629876, Το Βήμα, πρόσβαση στις 2/2/2015

www.tovima.gr/finance/article/?aid=628849, Το Βήμα, πρόσβαση στις 2/2/2015

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ²

Πύργος Αγίου Πέτρου

Πύργος Μπίστη-Μουβελά

Αρχαιολογικός Χώρος Υψηλής

Αρχαιολογικός Χώρος Ζαγοράς

Αρχαιολογικός Χώρος Παλαιόπολης

Αρχαιολογικός Χώρος Στρόφιλα

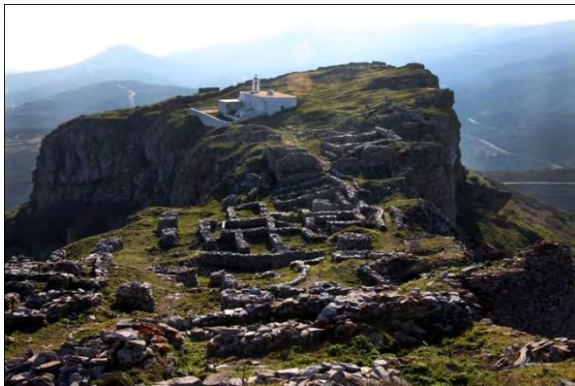
² Πηγή εικόνων: www.androsinfo.gr

Φάμπρικα Εμπειρικού

Κάτω Κάστρο

Επάνω Κάστρο

Εσωτερική άποψη Πύργου Αγαδάκη

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Ίδρυμα Κυδωνιέως

Αρχαιολογικό Μουσείο Παλαιόπολης

Μουσείο Ελιάς Κυκλάδων

Λαογραφικό Μουσείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς Συνετίου

Ναυτικό Μουσείο Άνδρου